

Конституційні акти та проекти доби Української революції (1917- 1920 рр.)

Конституційні акти Української Центральної Ради.....	2
1. Універсал Української Центральної Ради (10 червня 1917 р.)	2
2. Другий Універсал Української Центральної Ради (3 липня 1917 р.).....	4
3. Тимчасова інструкція Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні (4 серпня 1917 р.)	5
4. Третій Універсал Української Центральної Ради (7 листопада 1917 р.).....	6
5. Четвертий Універсал Української Центральної Ради (9 січня 1918 р.)	8
6. Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вольности УНР) (29 квітня 1918 р.)	10

Конституційні акти та проекти в період існування Української держави гетьмана П.Скоропадського.....	16
1. Закони про тимчасовий державний устрій України (29 квітня 1918 р.).....	16
2. Тимчасовий закон про верховне управління Державою на випадок смерті, тяжкої хвороби і перебування поза межами Держави ясновельможного Пана Гетьмана всієї України (1 серпня 1918 р.)	19
3. Проект Основных Законов Украинской державы (1918 р.).....	20
4. Проект Конституції Української держави (1918 р.)	29

Конституційні проекти та закони періоду Директорії УНР.....	31
1. Декларація Української Директорії (26 грудня 1918р.)	31
2. Універсал Трудового Конгресу України (28 січня 1919 р.); Закон про форму української влади, ухвалений Конгресом Трудового Народу України	34
3. Начерк проекту Державного законодаду для “Української Трудової республіки” (1919 р.).....	36

4. Проект Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави (1920 р.).....	46
5. О.Ейхельман Проект Конституції (Основних державних законів) Української Народної Республіки (1920 р.)	65
6. Закон про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці (12 листопада 1920 р.)	120
7. Закон про Державну Народну Раду Української Народної Республіки (12 листопада 1920 р.).....	122

Конституційні акти та проекти ЗУНР. 127

1. Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої Австро-Угорської монархії (13 листопада 1918 р.).....	127
2. Закон про Виділ Української Ради (4 січня 1919 р.).....	128
3. Закон Західноукраїнської Республіки про мови на її території (15 лютого 1919 р.).....	129
4. С.Дністрянський. Устрій Галицької держави (жовтень 1918 р.).....	129
5. С. Дністрянський. Проект Конституції Західноукраїнської Народної Республіки (1920 р.)	132

Конституційні акти Української Центральної Ради

УНІВЕРСАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, НА УКРАЇНІ Й ПОЗА УКРАЇНОЮ СУЦЬОГО

Народе Український! Народе селян, робітників, трудящого люду!

Волею своєю ти поставив нас, Українську Центральну Раду, на сторожі прав і вольностей української землі.

Найкращі сини твої, виборні люди від сел, від фабрик, від солдатських казарм, од усіх громад і товариств українських вибрали нас. Українську Центральну Раду, й наказали нам стояти й боротись за ті права та вольности.

Твої, Народе, виборні люди заявили свою волю так:

Хай буде Україна вільною. Не одділяючись від усієї Росії, не розриваючи з державою російською; хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям. Хай порядок і лад на Вкраїні дають вибрані вселюдним, рівним, прямим і тайним голосуванням Всенародні Українські Збори (Сойм). Всі закони, що повинні дати той лад тут у нас, на Вкраїні, мають право видавати тільки наші Українські Збори.

Ті ж закони, що мають лад давати по всій Російській державі, повинні видаватися у Всеросійським Парламенті.

Ніхто краще нас не може знати, чого нам треба, й які закони для нас лучші.

Ніхто краще наших селян не може знати, як порядкувати своєю землею. І через те ми хочемо, щоб після того, як буде одібрано по всій Росії поміщицькі, казенні, царські, монастирські та інші землі у власність народів, як буде видано про це закон на

Всеросійським Учредительнім Зібранні, право порядкування нашими українськими землями, право користування ними належало тільки нам самим, нашим Українським Зборам (Сеймові).

Так сказали виборні люди з усієї Землі Української. Сказавши так, вони вибрали з поміж себе нас. Українську Центральну Раду, й наказали нам бути на чолі нашого народу, стояти за його права й творити новий лад вільної автономної України.

І ми, Українська Центральна Рада, вволили волю свого народу, взяли на себе великий тягар будови нового життя й приступили до тієї великої роботи.

Ми гадали, що Центральне Російське Правительство простягне нам руку в сій роботі, що в згоді з ним ми, Українська Центральна Рада, зможемо дати лад нашій землі.

Але Тимчасове Російське Правительство одкинуло всі наші домагання, одпхнуло простягнену руку українського народу.

Ми вислали до Петрограду своїх делегатів (послів), щоб вони представили Російському Тимчасовому Правительству наші домагання.

А найголовніші домагання ті були такі:

Щоб Російське Правительство прилюдно окремим актом заявило, що воно не стоїть проти національної волі України, проти права нашого народу на Автономію.

Щоб Центральне Російське Правительство по всіх справах, що торкаються України, мало при собі нашого комісаря по українських справах.

Щоб місцева власть на Вкраїні була об'єднана одним представником від Центрального Російського Правительства, се-б-то вибраним нами комісаром на Вкраїні.

Щоб певна частина грошей, які збираються в Центральну Казну з нашого народу, була віддана нам, представникам сього народу, на національно-культурні потреби його.

Всі ці домагання наші Центральне Російське Правительство одкинуло.

Воно не схотіло сказати, чи признає за нашим народом право на Автономію, та право самому порядкувати своїм життям. Воно ухилилось од відповіді, одіславши нас до майбутнього Всеросійського Учредительного зібрання.

Центральне Російське Правительство не схотіло мати при собі нашого комісаря, не схотіло разом з нами творити новий лад.

Так само не схотіло признати комісаря на всю Україну, щоб ми могли разом з ним вести наш край до ладу й порядку.

І гроші, що збираються з нашої землі, одмовилось повернути на потреби нашої школи, освіти й організації.

І тепер, Народе Український, нас приневолено, щоб ми самі творили нашу долю. Ми не можемо допустити край наш на безладдя та занепад. Коли Тимчасове Російське Правительство не може дати лад у нас, коли не хоче стати разом з нами до великої роботи, то ми самі повинні взяти її на себе. Це наш обов'язок перед нашим краєм і перед тими народами, що живуть на нашій землі.

І через те ми, Українська Центральна Рада, видаємо цей Універсал до всього нашого народу й оповіщаємо: однині самі будемо творити наше життя.

Отже. хай кожен член нашої нації, кожен громадянин села чи города од нині знає. що настав час великої роботи.

Од сього часу кожне село, кожна волость, кожна управа повітова чи земська, яка стоїть за інтереси українського народу, повинна мати найтісніші організаційні зносини з Центральною Радою.

Там, де через якісь причини адміністративна влада зосталась у руках людей, ворожих до українства, приписуємо нашим громадянам повести широко, дужу організацію та освідомлення народу, й тоді перевибрати адміністрацію.

В городах і тих місцях, де українська людність живе всуміш з іншими національностями, приписуємо нашим громадянам негайно прийти до згоди й порозуміння з демократією тих національностей і разом з ними приступити до підготовки нового правильного життя.

Центральна Рада покладає надію, що народи неукраїнські, що живуть на нашій землі, також дбатимуть про лад та спокій у нашім краю й у цей тяжкий час вседержавного безладдя дружно, одностайно з нами стануть до праці коло організації автономної України.

І коли ми зробимо цю підготовчу організаційну роботу, ми скличемо представників від усіх народів землі української й виробимо закони для неї. Ті закони, той увесь лад, який ми підготовимо, Всеросійське Учредительне Зібрання має затвердити своїм законом.

Народе Український! Перед твоїм вибраним органом — Українською Центральною Радою стоїть велика й висока стіна, яку їй треба повалити, щоб вивести народ свій на вільний шлях.

Треба сил для того. Треба дужих, сміливих рук. Треба великої народньої праці. А для успіху тої праці насамперед потрібні великі кошти (гроші). До цього часу український народ усі кошти свої оддавав у Всеросійську Центральну Казну, а сам не мав, та не має й тепер від неї того, що повинен би мати за це.

І через те ми, Українська Центральна Рада, приписуємо всім організованим громадянам сел і городів, усім українським громадським управам і установам 31-го числа місяця липня (юля) накласти на людність особливий податок на рідну справу й точно, негайно й регулярно пересилати його в скарбницю Української Центральної Ради.

Народе Український! У твоїх руках доля твоя. В цей трудний час всесвітнього безладдя й розпаду докажи своєю одностайністю й державним розумом, що ти, народ робітників, народ хліборобів, можеш гордо й достойно стати поруч з кожним організованим, державним народом, як рівний з рівним.

Ухвалено: Київ. Року 1917, місяця червня (іюня) числа 10.

Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т. / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 1997. - Т. 2. – С.10 - 13.

Другий Універсал Української Центральної Ради

Громадяне української землі! Представники Тимчасового Правительства повідомили нас про ті конкретні заходи, які задумує перевести Тимчасове Правительство в справі управи Україною до Установчих Зборів. Тимчасове Правительство, стоячи на сторожі завойованих революційним народом свобод, признаючи за кожним народом право на самоозначення та полишаючи остаточне усталення його форми Установчим Зборам, простягає руку представникам української демократії й Центральній Українській Раді та закликає в порозумінню з ним творити нове життя України на добро всієї революційної Росії.

Ми, Центральна Українська Рада, стоячи, як все, за тим, щоб не відривати України від Росії та щоб разом з усіма її народами змагати до піднесення й розвитку цілої Росії та до єдності її демократичних сил, з задоволенням приймаємо заклик правительства до єдності й сповіщаємо всіх громадян України, що вибрана українським народом через його революційні організації Центральна Українська Рада незабаром буде доповнена на справедливих основах представниками інших народностей, які живуть на Україні, через їхні революційні організації, і тоді буде тим єдиним най вищим органом революційної демократії України, що заступатиме інтереси цілого населення нашого краю.

Доповнена Центральна Українська Рада виділить наново споміж себе окремих відповідальний перед нею Генеральний Секретаріат, який буде предложений до затвердження тимчасовому правительству в характері представника найвищої красвої влади тимчасового правительства на Україні. В сім органі будуть зосереджені всі права й засоби, щоб він яко представник демократії на цілій Україні й рівночасно яко найвищий краєвий орган управи міг виповнити складну роботу організації й будування життя всього краю в згоді з цілою революційною Росією.

У згоді з іншими національностями України й діючи на полі державної управи як орган тимчасового правительства, Генеральний Секретаріат Центральної Ради твердо йтиме шляхом закріплення нового ладу, витвореного революцією.

Змагаючи до автономного устрою України, Центральна Українська Рада в порозумінню з національними меншостями України приготувлятиме проекти законів про автономний лад України для предложення їх на затвердження Установчим Зборам.

Зважаючи, що утворення краєвого органу тимчасового правительства на Україні забезпечує бажане наближення управи краєм до потреб місцевого населення в межах, можливих до Установчих Зборів, і думаючи, що доля всіх народів Росії тісно зв'язана з загальними здобутками революції, ми рішуче відкидаємо проби самочинного здійснювання автономії України до всеросійських Установчих Зборів.

Що-ж торкається комплектування українських військових частей, Центральна Українська Рада матиме своїх представників при кабінеті міністра війни, в генеральнім штабі й при верховнім головнокомандуючим для участі при комплектуванні окремих частей виключно українцями, оскільки заходи в сім напрямі на думку міністра війни будуть можливі з технічного боку без порушення бойової здатности армії.

Сповіщаючи про се громадян України, ми твердо віримо, що українська демократія, яка наділила нас своєю волею, разом з революційним правительством долежить усіх своїх сил, щоб довести край і зокрема Україну до остаточної побіди революції. Українська Центральна Рада.

У Києві 1917 року, 3 липня

Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т. / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 1997. - Т. 2. – С.13 - 14.

ТИМЧАСОВА ІНСТРУКЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНОМУ СЕКРЕТАРІАТОВІ ТИМЧАСОВОГО УРЯДУ НА УКРАЇНІ

1. На час до вирішення справ про місцеве врядування Установчими Зборами по справах місцевого врядування Україною вищим органом Тимчасового уряду є Генеральний Секретаріат, которого призначає Тимчасовий уряд по пропозиціях Центральної Ради.

2. Уповноваження Генерального Секретаріату поширюються на губернії: Київську, Волинську, Подільську, Полтавську і Чернігівську, з виключенням Мглинського, Сурожського, Стародубського і Новозибківського повітів. Вони можуть бути поширені і на інші губернії чи частини їх, в тім разі як утворені в цих губерніях на основі постанови Тимчасового уряду земські інституції висловляться за бажаність такого поширення.

3. Генеральний Секретаріат складається з генеральних секретарів по відомствах: а) внутрішніх справ; б) фінансів; в) хліборобства; г) освіти; д) торгу і промисловости; е) праці, а також секретаря по національних справах і генерального писаря. Крім цього, при Генеральному Секретаріаті є для контролю його справ генеральний контрольор, що бере участь у засіданнях Генерального Секретаріату з правом рішачого голосу. З числа секретарів не менше чотирьох повинні бути заміщені з осіб, які не належать до української національності. При Секретарі по національних справах встановлюються три посади товаришів секретаря з тим, щоб всі чотири найбільш численні національності України мали кожна свого представника в особі секретаря або одного із його товаришів.

4. Генеральний Секретаріат розглядає й подає на затвердження Тимчасового уряду проекти, що торкаються життя краю і його врядування. Проекти ці можуть бути перед поданням їх Тимчасовому уряду внесені на обговорення Центральної Ради.

5. Уповноваження Тимчасового уряду по справах місцевого управління, що входять у компетенцію поименованих у статті 3-й відомств, здійснюються через генеральних секретарів. Докладніше визначення цих справ буде подане в особливому додаткові.

6. По всіх справах, зазначених у попередній статті, місцева влада краю звертається до Генерального Секретаріату, який після зносин з Тимчасовим урядом передає його розпорядження і накази місцевій владі.

7. Генеральний Секретаріат подає список кандидатів на урядові посади, обов'язки яких торкаються пунктів, зазначених в статті 5 справ.

8. Стосунки вищих державних установ і окремих громадських відомств з секретаріатом і окремими секретарями по належності, а також останніх з вищими державними установами і відомствами робляться через особливого комісара України в Петрограді. Так само йдуть і законодавні пропозиції і проекти, які торкаються місцевих справ України, як також і заходи загальнодержавного значіння, які виникли в окремих відомствах або обговорені міжвідомственими і відомственими комісіями і вимагають через особливе відношення до України участі представника управління в зазначених комісіях.

9. В негайних і настирливих випадках вищі державні установи і відомства сповіщають про свої накази місцеву владу безпосередньо, сповіщаючи одночасно про ці накази секретаріат.

Міністр-председатель О. Керенський

Міністр юстиції Зарудний

Петроград, 4 (17) серпня 1917 року

Історія української Конституції. / Упорядники Слюсаренко А., Томенко В. – К.: Видавництво «Право», 1997. – С.91-92.

Третій Універсал Української Центральної Ради

Народе український і всі народи України!

Тяжка і трудна година впала на землю Російської Республіки. На півночі в столицях іде межиусобна й кривава боротьба. Центрального Правительства нема й по державі шириться безвластя, безлад і руїна.

Наш край так само в небезпеці. Без власти, дужої, єдиної, народньої Україна також може впасти в безодню усобиці, різні, занепаду.

Народе український! Ти разом з братніми народами України поставив нас берегти права, здобуті боротьбою, творити лад і будувати все життя на нашій землі. І ми, Українська Центральна Рада, твоєю волею, в ім'я творення ладу в нашій країні, в ім'я рятування всієї Росії, оповіщаємо:

Віднині Україна стає Українською Народньою Республікою.

Не відділяючись від Російської Республіки й зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб уся Російська Республіка стала федерацією рівних і вільних народів.

До Установчих Зборів України вся власть творити лад на наших землях, давати закони й правити належить нам. Українській Центральній Раді, й нашому правительству — Генеральному Секретаріатові України.

Маючи силу й власть на рідній землі, ми тою силою й властю станемо на сторожі прав і революції не тільки нашої землі, але й усеї Росії.

Ото ж оповіщаємо:

До території Народньої Української Республіки належать землі, заселені в більшості українцями: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму). Остаточне визначення границь Української Народньої Республіки, як щодо прилучення частин Курщини, Холмщини,

Вороніжчини, так і суміжних губерній і областей, де більшість населення українська, має бути встановлене по згоді зорганізованої волі народів.

Всіх же громадян сих земель оповіщаємо:

Віднині на території Української Народної Республіки існуюче право власності на землі поміщицькі й інші землі нетрудових хазяйств сільськогосподарського значіння, а також на удільні, монастирські, кабінетські та церковні землі — касується.

Признаючи, що землі ті єсть власність усього трудового народу й мають перейти до нього без викупу, Українська Центральна Рада доручає генеральному секретареві земельних справ негайно виробити закон про те, як поряdkувати земельним комітетам, обраним народом, тими землями до Українських Установчих Зборів.

Праця робітництва в Українській Народній Республіці має бути негайно упорядкована. А зараз оповіщаємо:

На території Народної Республіки України від сього дня встановлюється по всіх підприємствах вісім годин праці.

Тяжкий і грізний час, який перебуває вся Росія, а з нею й наша Україна, вимагає доброго упорядкування виробництва, рівномірного розділення продуктів споживання й кращої організації праці. І через те приписуємо Генеральному Секретарству праці від сього дня разом з представництвом від робітництва встановити державну контролю над продукцією на Україні, пильнуючи інтересів як України, так і цілої Росії.

Четвертий рік на фронтах ллється кров і гинуть марно сили всіх народів світу. Волею й іменем Української Республіки ми. Українська Центральна Рада, станемо твердо на тому, щоб мир установлено якнайшвидше. Для того ми вживемо рішучих заходів, щоб через Центральне Правительство примусити й спільників і ворогів негайно розпочати мирні переговори.

Так само будемо дбати, щоб на мирному конгресі права українського народу в Росії й поза Росією в замиренню не порушено. Але до миру кожен громадянин Республіки України, разом з громадянами всіх народів Російської Республіки, повинен стояти твердо на своїх позиціях, як на фронті, так і в тилу.

Останніми часами ясні здобутки революції затемнено відновленою карою на смерть. Оповіщаємо:

Віднині на землі Української Республіки смертна кара касується.

Всім ув'язненим і затриманим за політичні виступи, зроблені до сього Дня, як уже засудженим, так і незасудженим, а також і тим, хто ще до відповідальності не потягнений, дається повна амністія. Про се негайно буде видано закон.

Суд на Україні повинен бути справедливий, відповідний духові народу. З тою метою приписуємо Генеральному Секретарству судових справ зробити всі заходи упорядкувати судівництво й привести його до згоди з правними поняттями народу.

Генеральному Секретарству внутрішніх справ приписуємо:

Вжити всіх заходів до закріплення й поширення прав місцевого самоврядування, що являються органами найвищої адміністративної влади на місцях, і до встановлення найтіснішого зв'язку й співробітництва його з органами революційної демократії, що має бути найкращою основою вільного демократичного життя.

Так само в Українській Народній Республіці мають бути забезпечені всі свободи, здобуті всеросійською революцією: свобода слова, друку, віри, зібрань, союзів, страйків, недоторканости особи й мешкання, право й можливість уживання місцевих мов у зносинах з усіма установами.

Український народ, сам довгі літа борючися за свою національну волю й нині її здобувши, буде твердо охороняти волю національного розвитку всіх народностей, на Україні суцїх, тому оповіщаємо: що народам великоруському, єврейському, польському й іншим на Україні признаємо національно-персональну автономію для забезпечення їм права та свободи самоврядування в справах їх національного життя. Та доручаємо нашому

Генеральному Секретарству національних справ подати нам у найближчій часі законопроект про національно-персональну автономію.

Справа харчова є корінь державної сили в цей тяжкий і відповідальний час. Українська Народня Республіка повинна напружити всі свої сили й рятувати, як себе, так і фронт і ті частини Російської Республіки, які потребують нашої допомоги.

Громадяне! Іменем Народньої Української Республіки в федеративній Росії ми, Українська Центральна Рада, кличемо всіх до рішучої боротьби з усяким безладям і руїництвом та до дружнього великого будівництва нових державних форм, які дадуть великій і знеможеній Республіці Росії здоровля, силу й нову будучність. Вироблення тих форм має бути проведене на Українських і Всеросійських Установчих Зборах.

Днем виборів до Українських Установчих Зборів призначено 27 грудня 1917 (9 січня н. ст. 1918) року, а днем скликання їх — 9 (22 н. ст.) січня 1918 року.

Про порядок скликання Українських Установчих Зборів негайно видано буде закон. У Києві 7(20) листопада 1917 р.

Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т. / За ред. В.Д. Гончаренка. — К.: Ін Юре, 1997. - Т. 2. — С.21 - 24.

ЧЕТВЕРТИЙ УНІВЕРСАЛ У. Ц. РАДИ

Народе України!

Твоєю силою, волею, словом утворилась на Українській Землі вільна Українська Народня Республіка. Здійснилася давня мрія Твоїх батьків, борців за волю й право робочого люду!

Та в трудну годину народилась воля України. Чотири роки жорстокої війни обезсилили наш край і народ. Фабрики не виробляють товарів. Підприємства здержують свою працю, залізні дороги розбиті, гроші падають у ціні. Скількість хліба зменшується. Наступає голод. По краю розмножилися ватаги грабіжників і убийників, особливо, коли з фронту рушило російське військо, творячи криваву різню, безлад і руїну на нашій землі.

З приводу всього того не могли відбутися вибори до Українських Установчих Зборів у визначенім нашим попереднім Універсалом реченці й не могли відбутися ті Збори, визначені на нинішній день, щоб перебрати з наших рук тимчасову найвищу революційну власть над Україною, установити лад у нашій Народній Республіці й зорганізувати нове Правительство.

А тим часом Петроградське Правительство Народних Комісарів виповіло війну Україні, щоб повернути вільну Українську Республіку під свою власть, і посилає на наші землі свої війська — червону гвардію, большевиків, які граблять хліб у наших селян і без ніякої заплати вивозять його в Росію, не зоставляючи навіть зерна, приготовленого на засів, убивають невинних людей і сіють усюди анархію, убийство й злочин.

Ми, Українська Центральна Рада, робили всякі заходи, щоб не допустити до тої братовбивчої війни двох сусідніх народів, але петроградське Правительство не пішло нам назустріч і веде далі криваву боротьбу з нашим народом і Республікою.

Крім того те ж саме петроградське Правительство Народних Комісарів починає проволікати заключення мира й закликає до нової війни, називаючи її «святою». Знов поллється кров, знов нещасний робочий люд буде мусити приносити в жертву своє життя.

Ми, Українська Центральна Рада, вибрана з'їздами селян, робітників і салдатів України, в ніякім разі не можемо згодитися на те, ніяких війн піддержувати не будемо, бо український народ бажає мира й мир повинен прийти можливо як найскорше.

Та для того, щоб ні російське Правительство, ні ніяке інше не ставило перешкод Україні в установленню того бажаного мира, для того, щоб повести свій край до ладу, творчої праці, закріплення революції й нашої волі, ми, Українська Центральна Рада, оповіщаємо всім горожанам України:

Віднині Українська Народня Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу.

З усіма сусідніми державами, а саме: Росією, Польщею, Австрією, Румунією, Туреччиною й іншими ми бажаємо жити в згоді й приязни, але ніяка з них не може вмішуватися в життя самостійної Української Республіки.

Власть у ній буде належати тільки до народу України, іменем якого, поки зберуться Українські Установчі Збори, будемо правити ми, Українська Центральна Рада, представництво робочого народу — селян, робітників і салдатів та виконуючий орган, який віднині буде називатися Радою Народніх Міністрів.

І отес, перш усього, поручаємо Правительству нашої Республіки, Раді Народніх Міністрів, від сього дня вести початі вже мирові переговори з осередніми державами вповні самостійно й довести їх до кінця, не звертаючи уваги на ніякі перешкоди з боку яких небудь інших частей бувшої російської імперії, та встановити згоду, щоб наш край почав своє життя в спокою й мирі.

Щодо так званих большевиків і інших напасників, які розграблюють і руйнують наш край, то поручаємо Правительству Української Народньої Республіки твердо й рішучо взятися за боротьбу з ними, а всіх громадян нашої Республіки закликаємо, щоб вони, не жаліючи свого життя, обороняли добробут і волю нашого народу. Народня Українська Держава повинна бути очищена від насланих з Петрограду наємних наїздників, які нарушують права Української Республіки.

Безмірно тяжка війна, почата буржуазними правительствами, вимучила наш народ, винищила наш край, знівечила добробут. Тепер сьому треба покласти край.

Одночасно з тим, коли армія буде демобілізуватися, поручаємо розпустити салдатів, а після затвердження мирових договорів розпустити армію зовсім, на місце постійної армії завести народню міліцію, щоб наше військо служило обороні робочого люду, а не забаганкам пануючих верств.

Знищені війною й демобілізацією місцевости мають бути відбудовані при помочи державного скарбу.

Коли наші вояки вернуться додому, народні ради — громадські й повітові й городські думи мають бути перевибрані в часі, який буде установлений, щоб і вони мали в них голос. Міжтим, щоб установити таку власть, до якої мали-б довірря й яка спіралася-б на всі революційно-демократичні верстви народа, має Правительство додати до помочи місцевим самоврядуванням ради робітничо-селянських і салдатських депутатів, вибраних із місцевих людей.

В земельних справах комісія, вибрана на останній сесії Центральної Ради, вже виробила закон про передачу землі трудовому народові без викупу, прийнявши за основу скасування власности й соціалізацію землі згідно з нашою постановою на 7 сесії.

Сей закон буде розглянено за кілька днів на повній сесії Центральної Ради й Рада Міністрів уживе всіх способів, щоб передача землі земельними комітетами в руки трудящих відбулася ще з початком весняних робіт.

Ліси, води й усі підземні багатства, як добро українського трудового народу, переходять у розпорядження Народньої Української Республіки.

Війна забрала для себе всі трудові сили нашої країни. Більшість підприємств, фабрик і робітень виробляли тільки те, що було необхідне для війни, й народ зостався зовсім без товарів. Тепер війні кінець.

Раді Народніх Міністрів поручаємо негайно пристосувати всі заводи й фабрики до мирних обставин, до виробу продуктів, необхідних для робочих мас.

Та сама війна дала сотки тисяч безробітних і інвалідів. В самостійній Народній Республіці України не повинен страждати ні один трудящий чоловік. Правительство Республіки має підняти промисл держави, має зачати творчу роботу по всіх галузях, де всі безробітні могли-б найти працю й приложити свої сили, й прийняти всі міри для забезпечення покаліченим і потерпівшим від війни.

При старім ладі торговці й всілякі посередники наживали на бідних, пригноблених клясах надмірні капітали.

Відтепер Українська Народня Республіка бере в свої руки найважніші області торгівлі й усі доходи з неї обертає на користь народу.

Торговлю товарами, які мається привозити з-за границі й вивозити за границю, вестиме сама наша держава, щоб не було такої доріжні, через яку завдяки спекулянтам терплять найбідніші верстви.

Для виконання сього поручаємо Правительству Республіки виробити й представити до затвердження закони про се, також про монополі заліза, вугля, шкур, тютюну й інших продуктів і товарів, з котрих податки найбільше обтяжували робочі кляси в користь нетрудових.

Так само поручаємо установити державно-народню контролю над усіма банками, що через кредити нетрудовим клясам помагали експлуатувати трудові маси. Відтепер кредитова поміч банків має йти передовсім на піддержку трудовому населенню й на розвиток народнього господарства Української Народньої Республіки, а не для спекуляції й ріжнородної банкової експлуатації.

На ґрунті анархії, неспокоїв у життю й недостачі продуктів зростає невдоволення серед деяких частин населення. Тим невдоволенням користуються ріжні темні сили й тягнуть неосвідомлених людей до старих порядків. Сі темні протиреволуційні сили бажануть знову піддати всі вольні народи під одно царське ярмо — Росії. Рада Народніх Міністрів повинна безпощадно боротися з усіма контрреволуційними силами й кожного, хто призиває до постання проти самостійної Української Народньої Республіки й до повороту старого ладу, — карати яко за державну зраду.

Всі демократичні свободи, проголошені Третім Універсалом Української Центральної Ради, потверджується й окремо проголошується: в самостійній Українській Народній Республіці всі народи користуються правом національно-персональної автономії, яку признано за ними законом 22 січня.

Все перечислене в Універсалі, чого не всіємо виконати ми. Центральна Рада й наша Рада Міністрів, у найблищі тижні виконають, справдять і до оконечного ладу доведуть Українські Установчі Збори.

Ми поручаємо всім нашим громадянам перевести вибори як найбільш енергійно, підняти всі зусилля, щоб підрахунок голосів був закінчений як найскорше, щоб за пару тижнів зібралися наші Установчі Збори, — найвищий господарь і управитель нашої землі, й Конституцією нашої незалежної Української Народньої Республіки закріпили свободу, порядок і добробут на добро всього трудового народу її на тепер і на будучі часи. Сей найвищий наш орган має рішити про федеративну зв'язь з народніми республіками колишньої російської імперії.

До того ж часу всіх горожан самостійної Української Народньої Республіки зазиваємо стояти непохитно на сторожі добутої свободи й прав нашого народу й усіма силами боронити свою долю від усіх ворогів селянсько-робітничої Української Республіки.

Українська Центральна Рада.

У Києві. 9(22) січня 1918 р.

Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т. / За ред. В.Д. Гончаренка. — К.: Ін Юре, 1997. - Т. 2. — С.36 - 40.

Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вольности УНР) (29 квітня 1918 р.)

I. ЗАГАЛЬНІ ПОСТАНОВИ

1. Відновивши своє державне право, як Українська Народня Республіка, Україна, для кращої оборони свого краю, для певнішого забезпечення права і охорони вільностей, культури і добробуту своїх громадян, проголосила себе і нині єсть державою суверенною. самостійною і ні від кого незалежною.

2. Суверенне право в Українській Народній Республіці належить народові України, цецбо громадянам УНР всім разом.

3. Це своє суверенне право народ здійснює через Всенародні Збори України.

4. Територія УНР неподільна, і без згоди Всенародніх Зборів в 2/3 голосів присутніх членів не може відбутися ніяка зміна в границях Республіки або в правнодержавних відносинах якоїсь території до Республіки.

5. Не порушуючи єдиної своєї власти, УНР надає своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, додержуючи принцип децентралізації.

6. Націям України УНР дає право на впорядкування своїх культурних прав в національних межах.

II. ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

7. Громадянином УНР вважається кожна особа, яка це право набула порядком, приписаним законами УНР.

8. Громадянин УНР не може бути разом з тим громадянином иншої держави.

9. Громадянин УНР може зложити з себе громадянські права заявою до Уряду УНР з захованням приписаного законом порядку.

10. Позбавити громадянських прав громадянина УНР може тільки постановою Суду Республіки.

11. Актова, громадянська і політична правомочність громадянина УНР починається з 20 літ. Ніякої різниці в правах і обов'язках між чоловіком і жінкою право УНР не знає.

12. Громадяне в УНР рівні в своїх громадянських і політичних правах. Уродження, віра, національність, освіта, майно, податкування не дають ніяких привілеїв в них. Ніякі титули в актах і діловодстві УНР вживатися не можуть.

13. Громадяне УНР і ніхто инший не може бути затриманий на території її без судового наказу инакше, як на гарячій вчинку.

Але і в такім разі він має бути випущений не пізніше, як за 24 години, коли суд не «становить якогось способу його затримання.

14. Громадянин УНР і ніхто иншої на території її не може бути покараний смертю, ані відданий яким-небудь карам по тілу, або иншим актам, які понижують людську гідність, ані підчас конфіскації майна, як кари.

15. Домашнє огнище признається недоторканим. Ніяка ревізія не може відбутися без судовою наказу. В наглих випадках можуть органи правної охорони порушити недоторканість і без судового наказу, одначе і в тім випадку має бути на жадання громадянина доставлений судовий наказ не далі, як на протязі 48 годин по довершенню ревізії.

16. Установлюється листова тайна. Органам державної влади не вільно відкривати листів без судового наказу инакше, як у випадках законом означених.

17. Громадянин УНР і ніхто инший на території її не може бути обмежений в правах слова, друку, сумління, організації, страйку. скільки він не переступає при тім постанов карного Права.

18. Кожний громадянин УНР і всі инші на території мають свободу перемін місця пробування.

19. Постанови §§ 14, 16, 17, 18 і 19 не торкаються нормовання спеціальними законами виїмкового стану, який можна встановляти лише кожен раз окремим законом, згідно §§ 79 і 80.

20. Лише Громадяне УНР користуються усієї повноти громадянських і політичних прав, беруть участь в орудуванні державним і місцевим життям через активну і пасивну участь у виборах до законодавчих установ і органів місцевого самоврядування.

21. Активне і пасивне право участі у виборах, як до законодавчих органів УНР, так і до всіх виборчих органів місцевого самоврядування, мають всі Громадяне УНР, коли їх до дня виконання виборчого акту вийде двадцять літ. Виїмок творять признані законом за безумних або божевільних, котрі знаходяться під опікою. Як карні переступства тягнуть позбавлення виборчого права про те рішають Всенародні Збори звичайним законодавчим порядком. Ніяких вищих обмежень виборчого права не може бути. Окремі постанови про права громадянства нормує спеціальний закон.

ІІІ. ОРГАНИ ВЛАСТИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ

22. Вся власть в УНР походить від народу, а здійснюється в порядку, установленім ним статутом.

23. Верховним органом УНР являються Всенародні Збори, які безпосередньо здійснюють вищу законодавчу владу в УНР і формують вищі органи виконавчої і судової влади УНР.

24. Вища влада виконавча в УНР належить Раді Народніх Міністрів.

25. Вищим органом судовим єсть Генеральний Суд УНР.

26. Всякого рода справи місцеві впроваджують виборчі Ради і Управи громад, волостей і земель. Їм належить єдина безпосередня місцева влада: міністри УНР тільки контролюють і координують їх діяльність (§ 50), безпосередньо і через визначених ними урядовців, не втручаючись до справ, тим Радам і Управам призначених, а всякі спори в цих справах рішає Суд Української Народньої Республіки (§§ 60 і 68).

ІV. ВСЕНАРОДНІ ЗБОРИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ

27. Всенародні Збори вибираються загальним, рівним, безпосереднім, тайним і пропорціональним голосуванням всіх, хто користується громадянськими і політичними правами на Україні і в них судово не обмежений.

28. Вибори мають бути впорядковані так, щоб один депутат припадав приблизно на сто тисяч людности і щоб при виборах ніхто не мав другого голосу. У всім іншим правила виборів у Всенародні Збори установляються законом.

29. Депутатом може бути вибраний кожний не обмежений в своїх правах громадянин УНР, котрому минуло 20 років. Він не може бути потягнений до відповідальности за свою політичну діяльність. Під час виконання своїх депутатських обов'язків він дістає платню в висоті і в порядку, установлених Всенародніми Зборами.

30. Провірка виборів належить Судові УНР. Свої рішення в цих справах він передає Всенароднім Зборам. Признання мандатів неправними і скасування виборів та призначення на їх місце нових виборів належить Всенароднім Зборам.

31. Депутати до Всенародніх Зборів вибираються на три роки. По трьох роках з дня виборів вони втрачають свою силу, коли Збори не були розпущені й заступлені новими дочасно.

32. Дочасно Всенародні Збори розпускаються їх же постановою, а також волею народу, виявленою не менш, як трьома мільйонами виборців, писаними заявами, переданими через громади Судові, котрий по провірці правосильности, повідомляє про це домагання Всенародні Збори.

33. Нові вибори по постанові Всенародніх Зборів розписує виконавча власть. Всенародні Збори втрачають свою повновласть з днем передачі її новообраним Всенароднім Зборам. Між постановою про розписання виборів і скликанням нових Всенародніх Зборів не може минути більш, як три місяці.

34. Скликає Всенародні Збори і провадить ними Голова їх, вибраний Всенародніми Зборами. Нові Всенародні Збори скликає і відкриває Голова, вибраний попередніми

Всенародніми Зборами. Уряд Голови триває весь час, поки не будуть скликані нові Збори і буде вибраний ними Голова. Заміняє його заступник, вибраний Зборами на випадок смерти або тяжкої хвороби, до вибору нового Голови.

35. Голова Всенародніх Зборів, як їх представник, іменем Республіки сповняє всі чинности, зв'язані з представництвом Республіки.

36. В поміч Голові, в справах, вичислених в §§ 32—33 Всенародніми Зборами, вибірається йому товаришів, в числі, яке устанавляють Всенародні Збори. Один з них вибірається заступником Голови.

37. Всенародні Збори збираються на сесію не менш, як два рази щороку. Перерва між сесіями не може бути більш трьох місяців. На пропозицію, внесену 1/5 депутатів. Всенародні Збори повинні бути скликані не пізніше від її одержання Головою.

38. Для правосильности рішень Всенародніх Зборів треба при-сутности більш, як половини депутатів. Всі справи рішаються звичайною більшістю присутніх. Тільки відділення території, зміни конституції, проголошення війни і віддання під слідство і суд міністрів рішаються спеціальною більшістю.

39. Законодатні проекти вносяться на розгляд Всенародніх Зборів:

а) президією в порозумінню з Радою Старшин Зборів;

б) поодинокими фракціями, зареєстрованими Всенародніми Зборами;

в) окремими депутатами, числом не менш 30-ти;

г) Радою Народніх Міністрів УНР;

д) органами самоврядування, які об'єднують не менш 100 тисяч виборців;

е) безпосередньо виборцями-громадянами Республіки, в числі не менш 100 тисяч, писаними заявами, потвердженими через громади і поданими Судові, що по провірці їх правосильности передає цю пропозицію Голові Всенародніх Зборів.

40. Законодатні проекти, внесені вказаним в § 39 порядком, передаються президією Всенародніх Зборів до комісії і після докладу комісії приймаються остаточно Всенародніми Зборами. Законодатні проекти, внесені з ініціативи Ради Народніх Міністрів, разом і внесенням до президії Всенародніх Зборів полаються до відома Ради Народніх Міністрів.

41. Законодатні проекти, внесені, а не ухвалені в одній сесії, можуть прийти під ухвалу нової сесії, але не можуть переходити під ухвалу Всенародніх Зборів нового складу (після нових виборів).

42. Внесення про зміну Конституції вносяться і проходять тим же порядком, вказаним в § 39—41. але для ухвали їх потрібно 3/5 присутніх депутатів, а ухвала стає правосильною тільки тоді, коли ця ухвала буде поновлена звичайною більшістю Всенародніми Зборами в новім складі, після найближчих нових виборів. У всім иншій, не вказаним Конституцією, лад і діяльність Всенародніх Зборів нормується наказом, який Всенародні Збори ухвалюють і змінюють в звичайнім порядку.

43. Закони і постанови Всенародніх Зборів розпубліковуються ними, як виїмки з протоколів їх засідань, за підписом Голови (або його товариша) і одного з Секретарів Всенародніх Зборів. Обов'язують вони від дня одержання їх в місцевих установах, оскільки не постановлено инакше в самім законі.

44. Без ухвали Всенародніх Зборів не можуть побиратись ніякі податки.

45. Без постанови Всенародніх Зборів не можуть бути зроблені на рахунок УНР ніякі позики, а ні взагалі якісь обложенця державного майна.

46. Громадяне України не можуть бути покликані до обов'язкової військової або міліційної служби инакше, як постановою Всенародніх Зборів.

47. Війна не може бути проголошена, ні згода не може бути заключена від імені УНР без постанови Всенародніх Зборів. Для проголошення війни треба ухвали двох третин присутніх членів Всенародніх Зборів.

48. Всенародні Збори затверджують трактати політичні й економічні, що укладаються іменем УНР.

49. Всенародні Збори установляють одиниці міри, ваги і монети УНР.

V. ПРО РАДУ НАРОДНІХ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ

50. Яко вища виконавча власть УНР (§ 22), Рада Народніх Міністрів її порядкує всіма справами, які зістаються поза межами діяльності місцевої самоуправи (§ 24) або дотикають цілої УНР, координує і контролює діяльність цих установ, не порушуючи законом установлених компетенцій їх, та приходять їм в поміч, коли вони до неї звертаються.

51. Рада Народніх Міністрів дістає свою повновласть від Всенародніх Зборів і тільки перед якими відповідає.

52. Формує Раду Народніх Міністрів Голова Всенародніх Зборів та порозумінням з Радою Старшин Зборів, і потім Рада Народніх Міністрів подається на затвердження Всенароднім Зборам.

53. Тим самим способом робиться частинне доповнення Ради Народніх Міністрів.

54. Число членів Ради Народніх Міністрів і спеціалізацію їх портфелів установлюють Всенародні Збори.

55. Кожен депутат Всенародніх Зборів має право ставити запитання Раді Народніх Міністрів в цілому, чи поодиноким її членам, оголошуючи запитання через президію Всенародніх Зборів.

56. Фракція Всенародніх Зборів і депутати, в числі не менш 15-ти, можуть ставити Раді Народніх Міністрів чи поодиноким її членам жадання вияснень, порядком § 55. Коли Всенародні Збори більшістю голосів підтримують таке жадання, міністри не пізніше семи день мають на ці жадання дати пояснення у Всенародніх Зборах УНР — самі чи через своїх представників.

57. Член Ради Народніх Міністрів, котрому більшість Всенародніх Зборів УНР висловить недовірря, складає свою повновласть, і через 24 години після цього Всенародні Збори можуть приступити до заміщення його способом, вказаним в § 53. Те саме розуміється про цілу Раду Народніх Міністрів, коли їй буде висловлено недовірря в цілости.

58. Постановою 2/3 Всенародніх Зборів члени Ради Народніх Міністрів можуть бути віддані під слідство й суд за свою діяльність.

59. Члени Ради Народніх Міністрів мають право брати участь в дебатах Всенародніх Зборів з дорадчим голосом. Члени Всенародніх Зборів під час свого пробування в складі Ради Народніх Міністрів теж мають тільки дорадчий голос.

VI. СУД УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ

60. Суд в УНР одбувається іменем її.

61. Поступовання в суді має бути прилюдне і устне.

62. Судова власть в рамках цивільного, карного і адміністраційного законодавства здійснюється виключно судовими установами.

63. Судових вирішень не можуть змінити ні законодатні, ні адміністраційні органи власти.

64. В яких випадках адміністраційні органи можуть накладати й ексукувати кари — про це рішає виключно закон.

65. Суд для всіх громадян Республіки один і цей самий, не виключаючи й членів Всенародніх Зборів та членів Ради Народніх Міністрів, з захованням при цьому постанов § 58 цього закона.

66. Найвищим Судом Республіки являється Генеральний Суд УНР, зложений з колегії, вибраної Всенародніми Зборами на протяг п'яти літ.

67. Генеральний Суд являється найвищою касаційною інстанцією для всіх судів Республіки і не може бути судом першої та другої інстанції та мати функцій адміністративної влади.

68. В усім іншій організація і компетенція судів та особи речевої приналежності судової установлюється законом.

VII. НАЦІОНАЛЬНІ СОЮЗИ

69. Кожна з населяючих Україну націй має право в межах УНР на національно-персональну автономію, цеб-то право на самостійне устроєння свого національного життя, що здійснюється через органи Національного Союзу, влада якого шириться на всіх його членів, незалежно від місця і поселення в УНР. Це є невіднімаєме право націй, і ні одна з них не може бути позбавлена цього права або обмежена в ньому.

70. Населяючим територію УНР націям — великоруській, єврейській і польській — право на національно-персональну автономію дається силою цього закону Нації ж білоруська, чеська, молдавська, німецька, татарська, грецька та болгарська можуть скористуватися правом національно-персональної автономії, якщо до Генерального Суду про те поступить заява від кожної нації зокрема, підписана не менш, як 10 000 громадян УНР без ріжниць полу і віри, не обмежених по суду у своїх політичних правах, що заявляють про належність свою до цієї нації. Генеральний Суд розглядає заяву в публичному засіданню в строк не пізніше, як через 6 місяців зо дня її подання, сповіщує про свою постанову Раду Народніх Міністрів і оголошує її до загальної відомости. Зазначені заяви від націй, які не перелічені в цій статті, подаються на розгляд Всенародніх Зборів УНР.

71. Для здійснення зазначеного в § 60 права, громадяне УНР, належні до цієї нації, утворюють на території УНР Національний Союз. Членам кожного національного союзу ведуться іменні списки, які в сукупности складають національний кадастр, який по складанню публікується до загальної відомости: кожен громадянин має право вимагати як свого включення в даний національний кадастр, так і виключення з нього, з огляду на заяву про належність його до цієї нації.

72. Національний Союз користується правом законодавства і врядування в межах компетенції, котра точно встановлюється в порядкуві, зазначеному в § 75 цього закону. Національному Союзові виключно належить право представництва цієї нації, яка живе на території УНР, перед державними і громадськими установами. Законодатні постанови, які видаються Національними Зборами в межах компетенції Національного Союзу (§ 75), належить до оголошення в загально-установленому порядку.

73. З загальних зборів УНР та органів місцевого самоврядування одчисляється в розпорядження Національного Союзу на справи, якими він завідує, із сум, взагалі призначених на ці справи, певні частини, пропорціональні кількості членів даного Національного Союзу.

74. Національний Союз установлює свій щорічний бюджет і має право:

а) оподаткування своїх членів на підставах, установлених для загальнодержавного оподаткування;

б) за своєю відповідальністю робити позики і приймати інші фінансові заходи для забезпечення діяльності Національного Союзу.

75. Обсяг справ, належних до компетенції Національного Союзу й окремих його органів, як рівно і устрій установ, определяється постановою Установчих Зборів цієї нації, котрі разом з цим определяють і порядок змінення своїх постанов. Прийняті постанови, які торкаються обсягу компетенції Національного Союзу, належать до розгляду і ствердження Всенародніми Зборами УНР.

Примітка. Незгідности, які можуть виникати з цього приводу між національними Установчими Зборами і Всенародніми Зборами УНР, розв'язуються погоджуючою комісією, котра складається з однакового числа представників від цих установ.

Постанови погоджуючої комісії переходять на остаточне ствердження Всенародніх Зборів УНР.

76. Національні Установчі Збори утворюються з членів, обраних належними до цієї нації громадянами УНР, котрим вийшло 20 років, на основі загального, без різниці полу і віри, рівного виборчого права, через безпосередні вибори і таємне голосування, з приложенням принципу пропорціонального представництва.

77. Органи Національного Союзу є органи державні. Вищим представницьким органом Національного Союзу є Національні Збори, які обираються членами Союзу на основах, зазначених в § 76. Вищим виконавчим органом Союзу є Національна Рада, котра обирається Національними Зборами і перед ними відповідає.

78. Всі суперечки по питанню компетенції, які виникатимуть між органами Національного Союзу, з одного боку, та органами державного урядування, місцевого самоврядування і інших національних союзів, з другого боку, розв'язуються адміністраційним судом.

VIII. ПРО ЧАСОВЕ ПРИПИНЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ СВОБІД

79. У випадку державної конечности (під час війни або внутрішніх зворушень) можуть громадянські свободи бути частю обмежені, частю припинені.

80. Котрі громадянські свободи і в якій мірі мають бути тоді припинені, має означати спеціальний закон, виданий звичайним порядком.

81. Заведення тимчасового припинення громадянських свобод чи їх обмеження у випадках та межах, предвиджених згаданими в §80 законами, ухвалюють Всенародні Збори.

82. Коли Всенародні Збори не зібрані, може припинити часово громадські свободи Рада Народніх Міністрів на власну одвічальність, з обов'язком предложити цей свій розпорядок на перше засідання в найближчій сесії Всенародніх Зборів.

83. Припинення громадських свобод не може тривати довше, як три місяці, і продовження тоді повинні ухвалити Всенародні Збори.

Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. / Науковий коментар Д.Б. Яневський – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. - С.73 – 79.

Конституційні акти та проекти в період існування Української держави гетьмана П.Скоропадського.

Закони про тимчасовий державний устрій України (квітень 1918 р.)

Тимчасово до обрання Союму і відкриття його діяльності, Державний устрій України і порядок керування ґрунтується на слідуєчих законах:

ПРО ГЕТЬМАНСЬКУ ВЛАДУ

1. Влада управління належить виключно до Гетьмана України в межах всієї Української Держави.

2. Гетьман стверджує закони і без його санкцій ніякий закон не може мати сили.

3. Гетьман призначає Отамана Ради Міністрів. Отаман Міністрів складає Кабінет і представляє його в повному складі на затвердження Гетьмана. Гетьман затверджує і скасовує Кабінет у повному його складі. Гетьман приймає і звільняє інших урядових осіб в разі для останніх не обґрунтовано законом иншого порядку призначення і звільнення.

4. Гетьман є вищий керівничий всіх зносин Української Держави з закордонними.
5. Гетьман є Верховний Воєвода Української Армії і Фльоти.
6. Гетьман оголошує області на військовому, осадному або виключному положенні.
7. Гетьманові належить помилування засуджених, полегчення кари і загальне прощення зроблених злочинних подій з скасуванням проти них переслідування і висвободження їх від суду і кари, а також складання казенних взимок і даровання милости в особистих випадках, коли цим не порушуються чії охоронені законом інтереси і громадянські права.
8. Накази і розпорядження Гетьмана закріплюються Міністром або відповідним йому Міністром.

ПРО ВІРУ

9. Первенствующа в Українській Державі віра є християнська, православна.
10. Всі не належні до православної віри Громадяни Української Держави, а також всі мешканці на території України користуються кожний повсемістно свобідним відправленням їх віри і богослуженням по обряду оної.

ПРАВА І ОBOB'ЯЗКИ УКРАЇНСЬКИХ КОЗАКІВ І ГРОМАДЯН

11. Умови придбання прав Українського козацтва і громадянства, рівно їх згублення визначаються законом.
12. Захист вітчизни є святий обов'язок кожного козака і громадянина Української Держави.
13. Українські козаки і громадяне повинні платити установлені законом податки і пошлини, а також відбувати повинності згідно з постановленням закону.
14. Ніхто не може підлягати переслідуванню за злочинні вчинки тільки як в черзі, законом визначеній.
15. Ніхто не може бути затриманий під сторожею, крім як в випадках, законом визначених.
16. Ніхто не може бути судимий і покаран, крім як за -злочинні вчинки, передбачені існуючими в час їх здійснення законами.
17. Оселя кожного неторкана. Робити обшукування і виїмку в будинку без згоди його господаря можливе не инакше, як в випадках і порядку, законом визначених.
18. Кожний український козак і громадянин має право вільно вибирати місце мешкання і працю, придбати і відчужити майно і без заборони виїзжати за кордон Української Держави.
19. Власність є неторкана. Примусове відчуження нерухомого майна, коли це необхідне для якої-небудь державної чи громадської користи, можливо не инакше, як за відповідну платню.
20. Українські козаки і громадяни мають право робити зібрання в метах, не шкідливих законом, мирно і без зброї.
21. Кожний може в межах, установлених законом, висловлюватися і писати свої думки, а рівно розповсюджувати їх шляхом друку або іншими засобами.
22. Українські козаки і громадяне мають право гуртувати громади і спілки в метах, не противних законам.

ПРО ЗАКОНИ

23. Українська Держава керується на твердих основах законів, виданих в установленій черзі.
24. Сила закону без виключення обов'язкова для всіх українських підданих і чужинців, в Українській державі перебуваючих.
25. Закон особисто видан для якої-небудь області чи частини населення, новим загальним законом не відсувається, коли в ньому такої відміни не постановлено.
26. Закони обнародуються для загального освідомлення в утвореному порядку і перш обнародування до діла не прикладаються.

27. Після обнародування законіві надається обов'язкова сила з часу, призначеного для того в самому законі. В самому виданому законі може бути показане на вживання його, до обнародування, до виконання по телеграфу або через навмисних посланців.

28. Закон не може бути скасований инакше, як тільки силою закону. Через те, поки новим законом остаточно не відмінено закон існуючий, він заховує повну його силу.

29. Ніхто не може відмовлятися незнанням закону, коли його було обнародовано існуючим порядком.

30. Закони розробляються в кожному Міністерстві по належності і передаються на загальне обміркування Ради Міністрів.

31. По ухвалі Радою Міністрів внесених законопроектів вони передаються на ствердження Гетьманові.

32. Закони, які торкаються деяких відомств, передаються в Раду Міністрів після обговорення їх заінтересованими Міністерствами.

33. Міністрам дається можливість видавати розпорядження в розвитку і поясненню законів, при чому всі такі розпорядження підлягають попередній ухвалі Радою Міністрів.

ПРО РАДУ МІНІСТРІВ І ПРО МІНІСТРІВ

34. Напрямок і об'єднання праці окремих відомств по предметах як законодавства, так і вищого державного управління накладається на Раду Міністрів.

35. Керування справами Ради Міністрів накладається на Генерального Секретаря і на підлягаючу йому Державну Генеральну Канцелярію.

36. Отаман-Міністр і Міністри відповідають перед Гетьманом за загальний хід державного управління. Кожний з них окремо відповідає за свою діяльність і розпорядження.

37. За преступні по посаді вчинки Отаман-Міністр і Міністри підлягають громадській і карній відповідальності на основах, в законі визначених.

ПРО ФІНАНСОВУ РАДУ

38. Фінансова Рада є вища народна інституція в справах державного кредиту і фінансової політики.

39. Фінансова Рада складається з представників і членів, яких призначає Гетьман. Крім того в склад Ради входять на правах членів: Отаман-Міністр, Міністр Фінансів і Державний Контролер.

40. На Раду накладається:

1) обміркування часу і умов здійснення державних позичок;

2) обміркування справ дотичних державного кредиту, а також питань грошового обороту і

3) попередній, з особистого кожний раз розпорядження Гетьмана, розгляд справ по фінансовій частині, належачих вирішенню в законодавчій порядку.

41. Обміркування Ради подаються на погляд Гетьмана.

ПРО ГЕНЕРАЛЬНИЙ СУД

42. Генеральний Суд Української Держави уявляє собою вищого охоронителя і захисника закону та Витий Суд України в справах судових та адміністративних.

43. Генеральний Суд оголошує до загальної відомости всі закони і накази Уряду, слідкуючи за закономірністю їх видання.

44. Порядкуючий Генеральний Суддя та всі Генеральні Судді призначаються Гетьманом.

Гетьман Всієї України Павло Скоропадський Отаман Ради Міністрів М. Устимович
29 квітня 1918 року, м. Київ

Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т. / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 1997. - Т. 2. – С.63 - 66.

Ухвалений Радою Міністрів

Тимчасовий закон про верховне управління Державою на випадок смерті, тяжкої хвороби і перебування поза межами Держави ясновельможного Пана Гетьмана всієї України

«Затверджую»

Павло Скоропадський. 1 серпня 1918 року. Київ

Посвідчив: Державний Секретар *Сергій Заводський*

1. В разі тяжкої хвороби або смерті Ясновельможного Пана Гетьмана Верховне Управління Державою, тимчасово, аж до одужання або до вступлення нового Гетьмана, в порядку, який встановлено буде окремим законом, належить Колегії Верховних Правителів Держави.
2. Колегія Верховних Правителів Держави складається з трьох осіб: одного правителя задалегідь визначає сам Пан Гетьман (див. ст. 3 і 4), одного вибирає Державний Сенат (див. ст. 7) і одного вибирає Рада Міністрів (ст. 7).
3. Про згадане в попередній (2) статті задалегідне визначення Паном Гетьманом власноручно складається грамота в трьох примірниках, які Пан Гетьман особисто вкладає в окремі конверти за власною і перстневою його Ясновельможности печатями, при чому перші два примірники для сховку урочисто доручаються Державному Сенатові і Голові Ради Міністрів, а третій примірник передається в Київський Катедральний Собор св. Софії.
4. В грамоті (ст. 3) Пан Гетьман визначає дві особи, а саме — першою — визначеного ним Верховного Правителя, а другою — особу, яка має стати Верховним Правителем, як що перша помре, тяжко занедужає, або складе свої повноваження.
5. Про передачу зазначених в ст. 3 примірників грамоти складається Державним Секретарем акт, який підписується Паном Гетьманом і особою, що прийняла грамоту, і скріплюється Державним Секретарем. Згадані тут акти переходять Державний Сенат, а копії з них Державний Секретарь.
6. Негайно, як тільки стане неможливо для Пана Гетьмана правити Державою через тяжку хворобу, або коли Пан Гетьман помре, Державний Сенат в складі на той час будучих сенаторів, під проводом Президента, а за його відсутністю — старшого з председателів Генеральних Суддів, або осіб, що їх заступають (ст. 29 закона 8 липня 1918 року про утворення Державного Сенату), одкриває конверт з грамотою Пана Гетьмана, той що переходить Державним Сенатом, а також і конверти з двома другими примірниками грамоти, які негайно мають бути приставлені в Державний Сенат, і оголошує наймення визначеного Паном Гетьманом Верховного правителя й його заступника (ст. 4), відсутність котроїсь з грамот не спиняє оголошення наймення визначеного Паном Гетьманом Правителя та його заступника.
Примітка: визначення моменту, коли сам Пан Гетьман через тяжку хворобу не матиме вже змоги правити Державою, належить самому Пану Гетьману, а як що воля Пана Гетьмана через хворобу не може бути ним виявлена, то Державному Сенатові в купі з Радою Міністрів.
7. Два інші члени Колегії Верховних Правителів після зазначеного в попередній (6) статті оголошення негайно вибираються Державним Сенатом і Радою Міністрів (ст. 2) закритим голосуванням, звичайною більшістю присутніх.
8. Про склад Колегії Верховних Правителів Державний Сенат того ж самого дня оповіщає до загального відома.
9. Колегія Верховних Правителів вступає в правління Державою негайно, не дожидаючись оповіщення Державного Сенату (ст. 8).
10. Колегія Верховних Правителів вступає в усі законом встановлені права й обов'язки Пана Гетьмана, однак Колегії Верховних Правителів не належить право знімати питання про зміну законів, вилжених в грамоті Пана Гетьмана від 29 квітня 1918 року.

11. Головою Колегії Верховних Правителів є Правитель, визначений Паном Гетьманом.

12. Всі справи в Колегії Верховних Правителів вирішуються більшістю голосів.

13. На випадок смерті або тяжкої хвороби Верховного Правителя, визначеного Паном Гетьманом, або зложення цим Правителем з себе уповноважень, в Колегію вступає його заступник (ст. 4). На випадок же смерті або тяжкої хвороби прочих Верховних Правителів, або зложення ними своїх уповноважень, заступники їх вибираються в порядкуві, встановленому в ст. 7 цього закону.

14. На випадок смерті або тяжкої хвороби котрого з заступників Верховних Правителів, новий його заступник негайно вибирається в порядкуві ст. 7 цього закону, при чому вибори робляться або Державним Сенатом, як що вибув з Колегії обібраний ним заступник, або Радою Міністрів в інших випадках.

15. Про вступлення кожною заступника до Колегії Державний Сенат незабаром оповіщає до загального відома, але заступники вступають до Колегії негайно, не дожидаючи цього оповіщення.

16. При виїзді по-за межі Держави Пан Гетьман, як що знайде потрібним, передає на час своєї відсутності управління Державою Колегії з трьох осіб, з яких одну визначає сам Пан Гетьман, а два інших вибираються в порядкуві, зазначеному в ст. 7 цього закону,

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
Державний Секретарь С. Завадський

Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. / Науковий коментар Д.Б. Яневський – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – С. 87 – 89.

ПРОЕКТЪ ОСНОВНЫХ ЗАКОНОВ УКРАИНСКОЙ ДЕРЖАВЫ.

I. ОСНОВНЫЯ ПРАВА ГРАЖДАНЪ И КАЗАКОВЪ.

1. Все украинские граждане и казаки, не взирая на различіе ихъ національности и веры, въ отношеніи ихъ политическихъ и гражданскихъ правъ, равны передъ закономъ.

2. Каждому гражданину и казаку обеспечивается свобода совести в вероисповеданія. Никакія преследованія за исповедуемыя верованія и убежденія, за перемену религии или отказъ отъ вероученія не допускаются. Православная Церковь и вера объявляются главенствующей религіей в государстве.

3. Для лицъ нежелающихъ заключать исповедныхъ браковъ, или ими довольствоваться, устанавливаются законные браки гражданскіе, съ правомъ развода въ случаяхъ, установленныхъ закономъ.

4. Каждому гражданину обеспечивается свобода слова устнаго, письменнаго и печатнаго. Каждый воленъ высказывать изустно и письменно свои мысли, а равно обнародовать ихъ и распространять путемъ печати, или инымъ способомъ. За преступленія и проступки, совершенные путемъ устнаго и печатнаго слова, виновные отвечаютъ только передъ судомъ.

5. Частная переписка и иная всякаго рода корреспонденція не подлежитъ задержанію, вскрытію и прочтенію иначе, какъ по постановленіе судебной власти въ случаяхъ и порядке, закономъ опредѣленныхъ.

6. Каждому гражданину обеспечивается свобода личности и жилища. Личность и жилище каждаго должны быть неприкосновенны. Входить въ частное жилище, обыскъ, выемка въ немъ и вскрытіе частной переписки допускается только въ случаяхъ, установленныхъ закономъ и не иначе, какъ по постановленію суда. Всякое задержанное лицо въ городахъ и другихъ местахъ пребыванія судебной власти въ теченіи 24 часовъ, а въ прочихъ местностяхъ имперіи не позднее, какъ въ теченіи 3-хъ сутокъ со времени задержанія, должно быть или освобождено, или представлено судебной власти. Всякое

задержание, произведенное без достаточного основания, или продолженное сверх законного срока, дает право пострадавшему на возмещение государством понесенных им убытковъ.

7 Никто не можетъ быть подвергнутъ преслѣдованію и наказанію иначе, какъ на основаніи закона — судебной властью и установленнымъ закономъ судомъ.

8. Никакія кары, взысканія или ограниченія въ пользованіи правами не могутъ быть налагаемы на частныхъ лицъ какою либо иною властью, кроме судебной.

9. Никто не можетъ быть судимъ инымъ судомъ, кроме темъ, коему дело его по закону подсудно и подвергнутъ другому наказанію кроме того, которое за его деяніе было установлено закономъ, действовавшимъ во время его учиненія; только въ случае, если по новому закону наказаніе за означенное деяніе определяется въ меньшемъ размере, наказаніе должно быть определено по новому закону.

10. Каждый воленъ, въ общихъ пределахъ, установленныхъ закономъ, свободно избирать и менять свое местожительство, занятіе, и пріобретать движимое и недвижимое имущество в случаяхъ законами установленныхъ.

Закономъ можетъ быть ограничено право свободного передвиженія только въ видахъ предупрежденія уклоненія отъ суда и следствія.

11. Никто не можетъ быть лишень своей собственности иначе, какъ ради общественной пользы, въ случаяхъ и въ порядкъ, въ законахъ установленныхъ, съ законнымъ за отчужденное вознагражденіемъ.

12. Обученіе на всехъ языкахъ свободно всякія предупредительныя противъ него меры воспрещены; наказаніе проступковъ определяется только закономъ. Народное образованіе, даваемое на средства всего государства, регламентируется общимъ закономъ; даваемое на средства местныхъ самоуправляющихся единицъ — постановленіями последнихъ.

13. Обученіе детей, за исключеніями, установленными закономъ по болезни, обязательно, но какъ принудительное ограничено лишь знаніемъ читать и писать на украинскомъ языкѣ и изъ арифметики знаніемъ четырехъ правилъ счисленія. Оно можетъ происходить на домахъ, въ частныхъ училищахъ и въ училищахъ, содержимыхъ на средства самоуправляющихся единицъ или государства. Въ училищахъ последнихъ двухъ типовъ оно бесплатное. Отъ постановленій самоуправляющихся единицъ зависитъ требовать включенія въ программу обязательного обученія еще первоначальныхъ сведеній изъ естественныхъ наукъ, географіи и исторіи.

14. Всемъ гражданамъ обезпечивается свобода собраний. Условія предуведомленія местныхъ властей о предстоящихъ собраніяхъ, присутствія сихъ властей на собраніяхъ и обязательнаго закрытія сихъ последнихъ, а также ограниченія местъ для собраний подъ открытымъ небомъ, определяются не иначе какъ закономъ.

15. Все украинскіе граждане и казаки вольны составлять общества и союзы, въ целяхъ, непротивныхъ законамъ и благосостояніи страны испрашивая на то предварительнаго разрешеніе. Условія осведомленія власти о составленіи обществъ и ихъ обязательнаго, въ случаяхъ нарушенія ими уголовного закона, закрытія определяются не иначе какъ закономъ.

16. Условія и порядокъ сообщенія обществамъ и союзамъ правъ юридическаго лица определяются закономъ.

17. Все украинскіе граждане и казаки имеютъ право обращаться къ государственнымъ властямъ съ ходатайствами по предметамъ общественныхъ и государственныхъ нуждъ. Ходатайства эти могутъ исходить отъ единичныхъ лицъ, или отъ техъ или другихъ группъ населенія.

18. Всемъ населяющимъ Украину народностямъ обезпечивается право свободного культурнаго самоопределенія, какъ то: полная свобода употребленія различныхъ языковъ и наречія въ частной и публичной жизни, свобода основаній и содержаній учебныхъ

заведений и всякого рода собраний, союзовъ и учреждений, имеющихъ целью сохраненіе и развитіе языка, литературы и культуры каждой народности и т. п.

19. Украинский языкъ признается общегосударственнымъ языкомъ. Онъ долженъ быть языкомъ центральныхъ учреждений, арміи и флота. Употребленіе наряду съ общегосударственнымъ языкомъ местныхъ языковъ регулируется въ общегосударственныхъ учрежденияхъ и учебныхъ заведеніяхъ, содержимыхъ на средства всего государства общегосударственными законами, а въ учрежденияхъ местного самоуправленія — постановленіями последнихъ. При отправленіи всехъ правительственныхъ функцийъ местные языки должны пользоваться покровительствомъ закона на основаніяхъ, лучше всего обезпечивающихъ каждому пользованіе всеми публичными и гражданскими правами.

20. Иностранцы пользуются правами, предоставленными украинскимъ гражданамъ и казакамъ съ соблюденіемъ ограниченій, установленныхъ въ законахъ.

21. Закономъ могутъ быть установлены ограниченія въ пользованіи основными правами гражданъ лишь для лицъ, состоящихъ на действительной военной службѣ и для местностей, объявленныхъ на военномъ положеніи. Вне района военныхъ действий военное положеніе каждый разъ можетъ быть введено лишь посредствомъ изданія о томъ особаго закона на срокъ не более 6 месяцевъ.

22. Всякое нарушеніе какихъ либо обезпеченныхъ закономъ гражданскихъ правъ учреждениями или должностными лицами государства даетъ право потерпевшему на возмещеніе государствомъ понесенныхъ имъ убытковъ.

23. Каждому предоставляется на вошедшіе въ законную силу приговоры и решенія судебныхъ мѣстъ, буде таковыя признаются ими несогласными съ справедливостью и не подлежатъ дальнейшему обжалованію въ судебныхъ инстанціяхъ, обращаться въ определенный закономъ срокъ къ Его Королевскому Величеству съ всеподданнейшимъ прошеніемъ о возстановленіи допущеннаго вследствие несправедливаго приговора, или решенія, нарушенія, его правъ. Прошенія сіи подлежатъ разсмотрѣнію въ установленномъ законодательномъ порядкѣ и могутъ имѣть своимъ послѣдствіемъ: сложеніе или уменьшеніе наказанія и уплату изъ государственныхъ средствъ определеннаго денежнаго вознагражденія, причѣмъ права третьихъ лицъ, признанныя за ними окончательнымъ судебнымъ приговоромъ или решеніемъ, остаются въ силѣ.

II. ГОСУДАРСТВЕННЫЙ СТРОЙ И ГЛАВА ГОСУДАРСТВА.

24. Украинская держава есть наследственная конституціонная монархія съ Королемъ во главѣ. Съ Королевскимъ Украинскимъ престоломъ нераздельны престолы и титулы Великаго Князя Киевскаго и Гетьмана всея Украины и войскъ казацкихъ.

25. Постановленія о порядкѣ наследія престола, о совершеннолетіи Короля, о правительствѣ (регентствѣ) и опеке, содержащаяся въ статьяхъ части 1-й тома 1-го Свода Законовъ изданія 1892 года остаются временно въ своей силѣ.

26. Король при вступленіи на престоль, или по достиженіи совершеннолетія, въ присутствіи совета министровъ, сената и Государственнаго Совета если они находятся въ сборѣ, приноситъ присягу въ соблюденіи и охраненіи основнаго государственнаго устава, о чемъ возвѣщаетъ народу особымъ Универсаломъ. Таковую же присягу приноситъ правитель (регентъ) при вступленіи въ управленіе государствомъ.

27. Въ случаѣ болезни Короля лишившей его возможности совершать акты управленія, советъ министровъ созываетъ Государственный Советъ и Сенатъ которые, удостоверившись въ необходимости учрежденія Правительства (регентства), объявляютъ о вступленіи въ дѣйствіе упомянутыхъ выше узаконеній о правительствѣ и опеке.

28. На содержаніе Королевскаго двора отпускается изъ государственныхъ средствъ, особая сумма которая определяется Советомъ Министровъ и Государственнымъ Советомъ.

29. Король есть верховный глава государства. Его Особа священна и неприкосновенна. Лица, содействующая Королю въ осуществленіи верховной власти и

выполняющія его повеленія, подлежатъ ответственности на основаніяхъ в законахъ Украины.

30. Ни одинъ актъ Короля по управленію государствомъ не можетъ иметь силы, если онъ не скрепленъ подписью министра, который темъ самымъ принимаетъ на себя за этотъ актъ ответственность.

31. Король, утверждаетъ и обнародуетъ законы принятыя Советомъ Министровъ, Государственнымъ Советомъ и Сенатомъ.

32. Законы обнародуются во всеобщее сведеніе Сенатомъ, посредствомъ напечатанія въ установленномъ пррядке, и по обнародованіи получаютъ обязательную силу съ назначеннаго для того въ самомъ законе срока. При неустановленіи же таковаго — по истеченіи двухъ месяцевъ со дня напечатанія закона.

33. Нарушающія законы распоряженія правительственнаго места или лица не имеютъ ни для кого либо обязательной силы. Ответственность должностныхъ лицъ за нарушение законовъ не умалется въ томъ случае, если такое нарушение последовало по приказанію высшаго начальства.

34. Законъ не можетъ быть отмененъ или пріостановленъ иначе какъ только силою закона.

35. Государственный Советъ созывается королевской грамотой, такими же грамотами закрываются ихъ сессіи. Король можетъ распустить досрочно Государственный Советъ темъ, чтобы выборы были произведены въ теченіи трехъ месяцевъ и Государственный Советъ въ новомъ составе былъ созванъ не позднее какъ черезъ четыре месяца со дня распушенія. Сроки выборовъ и созыва Государственнаго Совета должны быть обозначены въ той же грамоте в коей производится распушеніе.

36. Королю принадлежитъ власть верховнаго управленія — онъ объявляетъ войну, заключаетъ миръ и иные договоры съ иностранными державами. Договоры мирные и торговые, а равно все те, которые сопряжены съ обязательствами для государственной казны, или исполненіе которыхъ требуетъ измененія или дополненія действующихъ законовъ, получаютъ силу не раньше, какъ по одобреніи ихъ Государственнымъ Советомъ, Советомъ Министровъ и Сенатомъ.

37. Король назначаетъ и увольняетъ министровъ и всехъ прочихъ должностныхъ лицъ, для назначенія и увольнения коихъ не установлено закономъ иного порядка.

38. Король назначаетъ пожизненныхъ членовъ Государственнаго Совѣта.

39. Королю принадлежитъ верховное начальствованіе сухопутными и морскими вооруженными силами Россійской* державы. Онъ производитъ въ чины лично или черезъ лицъ ему подчиненныхъ и жалуетъ графскіе и княжескіе титулы.

40. Король имеетъ право во исполненіе соответственнаго закона чеканить монету.

41. Королю принадлежитъ право полнаго помилованія и смягченія наказаній, съ темъ ограниченіемъ, какое установлено въ отношеніи министровъ.

III. ГОСУДАРСТВЕННЫЙ СОВЕТЪ

42. Государственный Советъ составляетъ верхнюю палату Украинскаго парламента.

43. Члены Государственнаго Совета, какъ верхней палаты, въ числе не более пятидесяти назначаются пожизненно Королемъ изъ числа лучшихъ и умнейшихъ людей Украины представляемыхъ Королю земскими собраніями, городскими думами столичныхъ и областныхъ городовъ, Сенатомъ, совами университетовъ и другими учреніями, которымъ это право въ будущемъ будетъ даровано въ, законодательномъ порядке.

44. Остальные члены Государственнаго Совета въ числе ста избираются областными земскими собраніями на срокъ шести летъ.

* У текстѣ не виправлено

45. Въ случае, если по какимъ либо причинамъ какое либо место выборнаго члена Государственнаго Совета делается вакантнымъ, назначаются дополнительные выборы. если до срока окончанія полномочій выбывшаго осталось более года.

46. Званія выборнаго члена Государственнаго Совета присваиваются избраннѣмъ лицамъ съ момента оглашенія результатовъ выборовъ въ месте ихъ производства.

47. Члены Государственнаго Совета не могутъ быть жалуемы чинами, орденами, или придворными званіями, а также арендами, или какими либо иными имущественными выдачами.

48. Члены Государственнаго Совета утрачиваютъ свое званіе, если, не состоя на государственной службѣ вступаютъ въ оную на должность, сопряженную съ чинопроизводствомъ или полученіемъ отъ казны какого либо оклада содержанія, или, если, состоя уже на Государственной службѣ, назначаются на должность высшую по классу, либо сопряженную съ полученіемъ отъ казны высшаго оклада содержанія.

Правило настоящей статьи не распространяется на случай назначенія министромъ.

49. Лица, выбывшія изъ состава Государственнаго Совета ни предыдущей статьи могутъ возстановить свое положеніе путемъ новаго избранія ихъ.

50. Члены Государственнаго Совета въ своихъ сужденіяхъ и решеніяхъ не могутъ быть связаны наказами или указаніями своихъ избирателей.

51. Вне Государственнаго Совета члены ея не подлежатъ никакому преследованію или ответственности за поданный при отправленіи обязанностей члена Государственнаго Совета голосъ или за выраженныя при отправленіи сихъ обязанностей сужденія.

52. Во время собранія Государственнаго Совета члены ихъ не могутъ быть безъ предварительнаго разрешенія Сената ни привлекаемы къ уголовному следствію и суду, ни подвергнуты домашнему аресту, или взятію подъ стражу по подозренію въ совершеніи преступнаго деянія, или личному задержанію по несостоятельности, ни вызваны въ какой либо судъ или иное место въ качестве свидетеля или сведущаго лица. Изъ сего исключается лишь тотъ случай, когда членъ Государственнаго Совета будетъ застигнутъ при совершеніи преступнаго деянія, или тотчасъ после его совершенія.

53. Члены Государственнаго Совета получаютъ вознагражденіе въ размере определенномъ закономъ. Отказъ отъ вознагражденія не пріемлется.

54. Собранія Государственнаго Совета созываются Королевской грамотой

55. Если открытіе и закрытіе собранія не воспоследуетъ въ личномъ присутствіи Короля то собраніе открывается и закрывается отъ имени Его Величества государственнымъ канцлеромъ.

56. Когда на разсмотреніе собранія правительствомъ внесены роспись государственныхъ доходовъ и расходовъ, сметныя предложенія и отчеты по выполнению росписи или сметы, то до полнаго разсмотренія сихъ актовъ, палаты не могутъ представлять Королю о закрытіи собранія.

57. Министры, хотя бы они не состояли членами Совета имеютъ, по ихъ должности, право присутствовать во всехъ засѣданіяхъ ея и участвовать въ обсужденіи всѣхъ разсматриваемыхъ ею вопросовъ.

До приступа къ голосованію, министру, желающему дать объясненіе по содержание обсуждаемаго предмета, не можетъ быть отказано въ слове.

58. Высшее заведываніе охраною порядка внутри принадлежащихъ Совету зданій и въ прилегающей местности принадлежитъ председателю. Въ распоряженіи председателя состоитъ для сего въ потребномъ числѣ особая стража, имъ исключительно подчиненная.

59. Проекты законовъ раньше представленія ихъ на обсужденіе Королю предлагаются на обсужденіе Совету Министровъ и Сенату.

60. Одобренные проекты представляются председателемъ Совета Королю утвержденіемъ.

61. Проекты законовъ, отклоненные Сенатомъ или Королемъ не могутъ быть предлагаемы вновь въ теченіе того же собранія (сессіи).

62. Государственные договоры, мирные и торговые, а равно все те, которые сопряжены съ установленіемъ для государственной казны обязательствъ, съ измѣненіемъ границъ государственной территоріи, или исполненіе которыхъ требуетъ измѣненія или дополненія действующихъ законовъ, получаютъ силу не раньше, какъ по одобреніи ихъ Министрами и Сенатомъ въ законодательномъ порядкѣ.

63. Государственная роспись устанавливается не более, чемъ на одинъ годъ, особымъ закономъ.

64. Проектъ государственной росписи предлагаются сначала Совету Министровъ и будучи одобренъ, передается въ Государственный Советъ. Далее представляется Королю.

65. Установленіе податей, налоговъ, пошлинъ и иныхъ сборовъ, государственныхъ займовъ, принятіе государствомъ гарантій, установленіе штатовъ, разрешеніе государственныхъ сооруженій, отчужденіе отдельныхъ государственныхъ имуществъ или доходовъ, сложеніе недоимокъ и казенныхъ взысканій и вообще, установленіе всякаго рода государственныхъ доходовъ и расходовъ, если они не предусмотрены государственной росписью, можетъ последовать не иначе, какъ путемъ изданія особаго о томъ закона.

IV. О МИНИСТРАХЪ.

66. Для управленія государствомъ Король назначаетъ Председателя Министровъ, иначе — Государственнаго Канцлера и Министровъ; последнихъ — по представленіи Государственнаго Канцлера. Государственный Канцлеръ и Министры составляютъ въ своей совокупности Советъ, иначе — Кабинетъ Министровъ подъ председательствомъ Государственнаго Канцлера. Государственный Канцлеръ можетъ принять на себя и управленіе однимъ изъ министерствъ.

67. Государственный Канцлеръ и каждый изъ Министровъ въ отдельности ответственны: а) за свои личныя дѣйствія или распоряженія, б) за дѣйствія и распоряженія подчиненныхъ ему властей, основанныя на его указаніяхъ, в) за скрепленные его подписью указы и иные акты Короля.

68. Государственный канцлеръ и прочіе министры въ совокупности ответственны передъ Сенатомъ и Государственнымъ Советомъ за общій ходъ Государственнаго управленія.

69. За совершенныя при отправленіи должности нарушенія законовъ или правъ гражданъ министры подлежатъ гражданской и уголовной ответственности.

За умышленныя нарушенія постановленій сего основнаго закона и за нанесеніе тяжкаго ущерба интересамъ государства превышеніемъ, бездѣйствіемъ или злоупотребленіемъ власти министры привлекаются Королемъ къ ответственности, съ преданіемъ Суду Общаго Собранія департаментовъ Сената.

70. Помилованіе осужденнаго министра можетъ последовать не иначе, какъ по ходатайству передъ Королемъ Сената.

V. МЕСТНОЕ УПРАВЛЕНІЕ.

71. Украина разделяется на староства, повіты, волости и сельскія общины (селенія). Границы староствъ согласуются съ границами раіоновъ Судебныхъ Палатъ, границы повітовъ съ границами раіоновъ Окружныхъ Судовъ.

Границы уездовъ подлежатъ измененію съ такимъ расчетомъ, чтобы въ уезде, за исключеніемъ городовъ, числилось не больше 450,000 жителей. Границы уездовъ и староствъ, уездныхъ и неуездныхъ городовъ определяются областными земскими собраніями. Границы волостей и общинъ изменяются по удобству местнаго населенія и определяются окружными земскими собраніями.

72. Местное управленіе состоитъ изъ органовъ центральнаго управленія и органовъ самоуправленія.

73. Органы местного центрального управления составляют: в старостве - Староства, в уездах — Уездные Правления и их Председатели. В столицах имеются отдельные Столичные Правления и их Председатели.

73. Органы местного самоуправления составляют: в Старостве Областные Земские Соборы Областные Земские Управления, в уездах—Уездные Земские Соборы и Уездные Земские Управления, в волостях — Волостные Соборы и Волостное Управление и в сельских общинах в более многочисленных с народонаселением не менее 1500 чел.—Сельские Соборы и Сельские Управления, а в малочисленных с народонаселением менее 1500 чел. — одни Сельские Управления. Кроме того, областные, уездные и неуездные города с населением не менее 10000 жителей имеют свои отдельные самоуправления, а именно: свои Городские Думы и Городские Управы.

75. Местное самоуправление в общинах, волостях и городах имеет быть основано на прямом и закрытом голосовании всех местных лиц, имеющих право участия в выборах если они прожили в данной местности или городе, не менее 10 лет, или если они или их наследодатели в течение трех лет уплачивали земские или городские сборы. Гласные Уездных земских собраний избираются волостными собраниями и думами неуездных городов (имеющих не менее 8000 жителей). Гласные областных земских собраний избираются уездными земскими собраниями и думами окружного и уездных городов.

76. Гласные всех органов местного самоуправления избираются исключительно из среды избирателей, причем для двух третей гласных могут быть устанавливаемы известные образовательные цензы, или взамен их известные цензы имущественные. Цензы эти устанавливаются Областными Земскими Собораниями.

77. Избранные члены земских управлений, а в том числе и волостных и сельских, а равно члены городских дум не подлежат утверждению. Но об избрании членов областных земских управлений и членов городских управ столиц и областных городов сообщается Староству, об избрании членов уездных земских управлений и членов городских управ уездных и неуездных городов сообщается Председателю уездного правления, а об избрании членов волостных и сельских правлений сообщается местному мировому судье. Все эти лица, получив сообщение об избрании, имеют право в течение семи дней заявить протест против избрания и предложить произвести новые выборы.

Земским Собораниям и городским думам предоставляется избирать в члены своих управлений и городских управ больше чем положено число кандидатов, и в таком случае от вышепоименованных лиц, которым должно быть сообщено о результате выборов, зависит выбор между кандидатами.

78. Если при вторичных выборах, произведенных вследствие протеста вышепоименованных должностных лиц, в члены земских управлений и городских управ будут вторично избраны те же лица единогласно, то против их избрания протест не допускается.

79. Председатели земских управлений и городских управ (городские головы) избираются на общих с членами сих управлений и управ основанийх.

80. Круг ведомства органов местного самоуправления должен простирается на всю область местного управления, включая сюда и полицию безопасности и благочиния, за исключением лишь тех отраслей управления, которые по условиям современной жизни необходимо требуют централизации, как напр. управления военного, таможенного, акцизного монетного, почтово-телеграфного и т. п.

81. Органам местного самоуправления должна принадлежать широкая власть издавать в пределах законов общеобязательные постановления и приводить таковые в исполнение; при этом возможно большая часть предметов, подлежащих ныне ведению законодательной власти, должна быть отнесена к кругу действия обязательных постановлений, как напр. правила об охране лесов, о пользовании водами, подробное

урегулирование поземельныхъ отношеній, правила объ устройстве местныхъ путей сообщенія и о пользованіи ими, правила объ устройстве и пользованіи телефонами и т. п.

82. Деятельность местныхъ органовъ центрального управленія въ отношеніи круга ведомства органовъ местного самоуправленія, за точно указанными въ законы исключеніями, должна сводиться къ надзору за законностью деятельности органовъ местного самоуправленія.

83. Въ случае если местные органы центрального управленія усмотрятъ въ деятельности органовъ местного самоуправленія какое нибудь нарушеніе закона, разрешеніе возникшаго по этому поводу спора, по протесту местныхъ органовъ центрального управленія, принадлежитъ судебной власти. Протесты подаются на незаконную деятельность органовъ сельскихъ и волостныхъ самоуправленій местному мировому судье, а въ остальныхъ случаяхъ въ Окружные Суды. Споры сего рода решаются въ двухъ инстанціяхъ, причемъ на определенія Судебной Палаты и Окружнаго Суда (какъ второй инстанціи по деламъ подсуднымъ Мировымъ Судамъ) могутъ быть подаваемы кассационныя отзывы въ Административный Департаментъ Сената.

84. Въ случае если местные органы центрального управленія усмотрятъ въ деятельности органовъ местного управленія меры, хотя и прямо не нарушающія законовъ, но, по ихъ усмотренію, явно нецелесообразны, они вправе заявить протестъ противъ приведенія сихъ меръ въ исполненіе, и въ такомъ случае споръ передается на разрешеніе высшаго органа местного самоуправленія, въ порядке постепенности: меры сельскаго собранія передаются на разрешеніе волостнаго собранія, меры волостнаго собранія на разрешеніе уезднаго земскаго собранія, меры уезднаго земскаго собранія или городской думы уезднаго или неуезднаго города на разрешеніе областнаго собранія, меры областнаго собранія или городской думы областнаго города, а въ томъ числе и столицъ.

VI. О СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ.

86.* Судьи, за исключеніемъ членовъ мирового суда, и членовъ Комерческихъ Судовъ, назначаются правительственною властью и несменяемы, лишь съ следующимъ ограниченіемъ. Вводится институтъ т. н. отрицательныхъ выборовъ, т. е. общество въ лице своихъ органовъ самоуправленія получаетъ право требовать устраненія почему либо неподходящихъ для него членовъ судебныхъ местъ. Это право осуществляется тайнымъ голосованіемъ большинствомъ не менее 3/4 голосовъ относительно членовъ Окружныхъ Судовъ окружными земскими собраніями, относительно членовъ Судебныхъ Палатъ областными земскими собраніями, а относительно Сенаторовъ Государственною Думою. Забаллотированный въ первый и второй разъ изложеннымъ порядкомъ судья долженъ быть немедленно замененъ другимъ, но можетъ занять судейскую должность въ другой местности, но забаллотированный въ третій разъ лишается права впредь занимать какую либо судейскую должность.

87. Институтъ Мировыхъ Судей преобразовывается въ Коллегиальное учрежденіе, состоящее изъ Мироваго Судьи и двухъ Мировыхъ Заседателей.

88. Волостные Суды упраздняются и все крестьянская дела передаются обыкновеннымъ судамъ.

89. Упраздняются Съезды Мировыхъ Судей и таковыя заменяются Окружными Судами.

90. Кругъ ведомства суда расширяется административною юстиціею.

91. Въ сессіяхъ съ присяжными заседателями Коронный Судъ участвуетъ по его усмотренію, или въ составе 3-хъ членовъ, или одного.

92. Смертная казнь восстанавливается.

93. Устанавливается защита на предварительномъ следствіи и въ обряде преданія суду вводится состязательное начало.

* Стаття 85 закреслена.

94. Реорганизуется Сенатъ въ качестве верховнаго охранителя закона. Онъ состоитъ изъ трехъ Кассаціонныхъ Департаментовъ: Административнаго, Уголовнаго и Гражданскаго. Въ Общемъ своемъ Собраніи Сенатъ является высшимъ верховнымъ судомъ, которому вверяется обнародованіе законовъ, определеніе ответственности министровъ и общій надзоръ надъ законностью действий судебныхъ учреждений и чиновъ. Всякая зависимость Сената отъ министра юстиціи отменяется.

VII. ПЕРЕХОДНЫЯ ПОЛОЖЕНІЯ.*

132. Впредь до представленія областными земскими собраніями, городскими думами столичныхъ и областныхъ городовъ, Сенатомъ и советами университетовъ кандидатовъ на пожизненныхъ членовъ Государственнаго Совета и избранія выборныхъ членовъ Государственнаго Совета, Его Императорскимъ Величествомъ назначается 200 временныхъ членовъ Государственнаго Совета изъ состава членовъ ныншняго Государственнаго Совета и Сената и другихъ лицъ, достойныхъ сего званія. Все эти временные члены Государственнаго Совета теряютъ свое званіе после того, какъ вышеуказанные органы самоуправления представляютъ Государю списокъ своихъ кандидатовъ на пожизненныхъ членовъ Государственнаго Совета въ количестве не менее 300 и не избираютъ выборныхъ членовъ Государственнаго Совета.

133. Съ переустройствомъ Государственнаго Совета въ верхнюю палату ныншніе члены Государственнаго Совета, насколько они не будутъ назначены или избраны членами Государственнаго Совета, какъ верхней палаты, переименовываются въ почетныхъ (неприсутствующихъ) членовъ Государственнаго Совета безъ права принимать участіе въ заседанияхъ Государственнаго Совета и его функціяхъ.

134. Выборы въ Земскія Собранія и Городскія Думы на новыхъ основаніяхъ должны быть произведены повсеместно въ имперіи немедленно, причеиъ первое собраніе Государственной Думы безъ ея согласія не можетъ быть распущено впредь до окончанія сихъ выборовъ.

135. Вследствіе реорганизации Сената и оставленія въ немъ только трехъ кассаціонныхъ департаментовъ (административнаго, уголовного и гражданскаго), остающіеся безъ занятій сенаторы переименовываются въ почетные (неприсутствующіе) сенаторы, безъ права присутствованія въ Сенате.

136. Немедленно после созыва Государственной Думы ей представляются для пересмотра и утвержденія новое уголовное уложеніе, новое гражданское уложеніе, вотчинный уставъ и все новые проекты отдельныхъ уставовъ.

137. Для разсмотренія сихъ уложеній и уставовъ, а равно для пересоставленія всего Свода Законовъ, Государственной Думе предоставляется учредить самостоятельную Кодификаціонную Коммисію и снабдить ее наказомъ по скорейшему пересоставленію законовъ Россійской Имперіи.

VIII. О ПРИСЯГЕ.

138. Немедленно после утвержденія Государемъ новаго Основнаго Закона о Государственномъ Устройстве Имперіи, составляющаго Конституцію Россійскаго Государства, все достигши 17 летняго возраста Россійскіе подданные, не исключая чиновъ арміи и флота, обязаны принести торжественно присягу на верность Конституціи. Лица, желающія заменить присягу торжественнымъ обещаніемъ священнаго храненія Конституціи, могутъ вместо присяги приносить означенное торжественное обещаніе въ судебныхъ установленіяхъ.

139. Лица, уклонившіяся безъ уважительныхъ причинъ отъ вышепоименованной присяги или торжественнаго обещанія, вызываются въ судебныя установленія для привода къ присяге, или заменяющему ее торжественному обещанію и, въ случае отказа

* VII – IX розділи залишилися без змін, але статті в цих розділах не закреслені.

отъ принесенія присяги или дачи торжественнаго обещанія, признаются по судебнымъ приговорамъ, утратившими російское подданство.

ІХ. О ПЕРЕСМОТРЕ КОНСТИТУЦИИ.

140. Изменение одной или некоторыхъ статей конституціоннаго устава производится въ обыкновенномъ законодательномъ порядкѣ съ тѣмъ лишь, что для измененія правилъ, определяющихъ основныя права гражданъ, требуется въ обеихъ Палатахъ большинство не менее трехъ четвертей голосовъ всего состава Палатъ, а для измененія остальныхъ статей конституціи большинство не менее двухъ третей голосовъ всего состава Палатъ.

Мироненко О.М. Витоки українського революційного конституціоналізму 1917 – 1920 рр.: теоретико-методологічний аспект. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2002. – С. 224 - 255.

ПРОЕКТ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

1. Україна єсть державою суверенною і самостійною.
2. Суверенне право в У.Д. належить її горожанам.
3. Територія У.Д. єсть неподільна.
4. Повнота публічних прав належить всім горожанам У.Д. і позбавити їх можно тільки постановою Суду У.Д.
5. Горожанин У.Д. не може бути разом з тим горожанином іншої держави
6. Актова, громадянська і політична правосильність горожан У.Д. починається з 20 літ, так чоловіків, як жінок.
7. Громадяне У.Д. рівні у всіх правах. Уродження, освіта, майно, оподаткування не дають ніяких привилеїв. Державною новою єсть мова українська. Державною церквою єсть церква православна.
8. Ніхто не може бути затриманий на території У.Д. без судового наказу, хіба на гарячим вчинку; але і в такім разі Суд має в 24 години установити причину і спосіб затримання, або випустити на волю.
9. Домашнє огнище признається недоторканим. Ні яка ревізія без судового наказу не може відбутись, крім наглих випадків, але і тоді, на жадання громадянина, має бути доставлений йому судовий наказ на протязі 48 годин.
10. Установляється листовна тайна, за винятком судового наказу.
11. На території У.Д. ніхто не може бути обмежений в правах: слова, друку, сумління, організації, страйку і змов - по скільки не переступає постанов карного закону.
12. Кожний громадянин за порушення його публічних прав або прав його співгромадян має право винну урядову особу притягти до суду.
13. Громадяне У.Д. мають активне і пасивне виборче право до законодатних органів і всіх органів місцевого і громадського самоврядування. Окремі постанови про права громадянства /горожанства/ нормує спеціальний закон.
14. Верховний законодатним органом У.Д. являється Парлямент.
15. Вища виконавча власть в У.Д. належить Раді Міністрів.
16. Вищим судовим органом У.Д. єсть Генеральний Суд.
17. Парлямент вибирається загальним, рівним, безпосереднім, тайним і пропорціональним голосуванням всіх правосильних горожан.
18. Один депутат припадає на 100000 людности.
19. Депутатом може бути вибраний кожний необмежений в своїх правах громадянин У.Д.
20. Депутатам забезпечується імунітет.
21. Провірка виборів наловить Генеральному Судові У.Д., постановою якого передається на затвердження Парляменту.

22. Депутати до Парляменту вирішуються на 4 роки.

23. Дочасно Парлямент розпускається його ж постановою. Нові вибори, по постанові Парляменту, росписує виконавча власть. Між постановою про росписання виборів та виборами не може проминути менш як 4 місяці. Між постановою про росписання виборів та скликанням Парляменту не мойв пройти біль 6 місяців. Коли б Парлямент не був скликаний в призначений термін, то він збирається сам собою в перший понеділок по тім речинці.

24. Парлямент проводить Голова вибраний абсолютною більшістю депутатів. В поміч йому вибираються товариші в кількості, установленій Парляментом.

25. Парлямент збирається не менше як на 2 сесії що року. Перерва між сесіями не може бути більше 3 місяців, на пропозицію, внесену 1/5 депутатів. Парлямент повинен бути скликаний не пізніше 1 місяця від одержання її Головою.

26. Для правосильности рішень Парляменту треба присутности більше половини депутатів. Всі справи рішаються звичайною більшістю присутних депутатів. Зміна конституції, проголошення війни, заключення миру, віддання під суд міністрів - рішаються спеціальною більшістю.

27. Законодатні проекти вносяться на розгляд Парляменту: Президією Парляменту, окремими депутатами числом не менше 20, Радою Міністрів виборцями в числі не менше 100000 - заявами на письмі, провіреними Генеральним Судом.

28. Для ухвали зміни констітуції потрібно 2/3 присутніх депутатів і ухвала стає правосильною тоді, коли її поновить звичайна більшість Парляменту в новім складі.

29. Закони, ухвалені Парляментом, публікує Державний Секретарь. Протоколи засідань Парляменту публікуються за підписом Голови Парляменту і одного з секретарів.

30. Без ухвали Парляменту не можна: побірати ніяких податків, обкладати і позбувати державне майно, не може бути дійсний бюджет, означає на скількість війська, а ні виданий жаден загально-обов'язуючий закон.

31. Проголошення війни погребує ухвали 3/4 присутніх членів Парляменту.

32. Закон, ухвалений Парляментом, стає дійсний після одержання санкції Голови Держави. Закон двічі не санкціонований і ухвалений Парляментом втретє стає законом без огляду на санкцію.

33. Рада Міністрів дістає свою повновладність від Парляменту і перед ним відповідає.

34. Формує Раду Міністрів Голова Держави. Кількість міністрів і спеціалізацію їх портфелів установляє Парлямент. Член Ради Міністрів або весь кабінет, якому більшість Парляменту висловить недовір'я, складає свою повновласть до 24 годин і до 5 день призначається новий міністр або формується новий кабінет.

35. Члени Кабінету мають в Парляменті право дорадчого голосу.

36. Судових вирішень не можуть змінити ні законодатні, ні адміністративні власти.

37. Члени Генерального Суду призначаються Парляментом до віку установленого законом. Генеральний Суд є єдина касаційна інстанція для всіх судів Держави. Організація і компетенція Судів установляється осібний законом.

38. Припинення громадянських свобод ухвалює Парлямент, а коли він не зібраний - Рада міністрів з обов'язком предложити сей распорядок на затвердження в перше засідання найближшої сесії Парламенту.

39. Припинення громадянських свобод не може трівати довше 6 місяців і не може припадати на час виборів до Парляменту.

ПРАВА НАЛЕЖНІ ГОЛОВІ У.Д.:

а/ Репрезентація Держави.

б/ Головенство військом.

в/ Всі почотні права.

г/ Скликання і відчинення Парляменту.

д/ Формування Кабінету Міністрів.

е/ Санкція законів.

ж/ Амнестія і помилування.

з/ Спадкоємство.

и/ Цивільна стаття.

і/ Недоторканість і невідповідальність, крім справ цивільних. Всі розпорядження Голови Держави робляться за скріпою Державного Секретаря і відповідного Міністра.

Мироненко О.М. Витоки українського революційного конституціоналізму 1917 – 1920 рр.: теоретико-методологічний аспект. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2002. – С. 256 – 258.

Конституційні проекти та закони періоду Директорії УНР.

Декларація Української Директорії (26 грудня 1918р.)

Героїчним поривом українського озброєного трудового народу зметено з лиця землі української руйнуюче поміщицько-монархічне панування — гетьманщину.

Україну вичищено від карних експедицій, старост, жандармів та інших злочинних інституцій пануючих класів. Відновлено національно-персональну автономію, що забезпечує право кожної нації на вільне життя.

Цензові думи та земство, наставлені гетьманським урядом, скасовано і відновлено демократичні, вибрані всенародним голосуванням органи місцевого самоврядування.

До повного вирішення земельної реформи Директорія Української Народньої Республіки оголосила: всі дрібні селянські господарства і всі трудові господарства залишаються в користуванні попередніх їх власників непорушними, а решта земель переходить у користування безземельних і малоземельних селян, а в першу чергу тих, хто пішов у військо Республіки для боротьби з б(увшим) гетьманом. Верховне порядкування цією землею належить Директорії Української Народньої Республіки. Ця постанова стосується також до монастирських, церковних і казенних земель. Для переведення реформи організовано Народні Земельні Управи.

По «наказу № 1 Директорії селянам» робляться описи контрибуцій, взятих поміщиками з селян для повернення їх покривдженям. Так само ведуться слідства по всій Україні з приводу тих зловживань і злочинств, які було учинено над селянством поміщиками та гетьманським урядом.

Постановою 9 грудня Директорія одмінила всі закони і постанови гетьманського уряду в сфері робітничої політики. Відновлено восьмигодинний робочий день. Знов установлено колективні договори, право коаліцій і страйків, а також усю повноту прав робітничих фабричних комітетів.

В усіх інших галузях життя Директорія так само одмінила всі закони й постанови гетьманського уряду, направлені проти інтересів трудящих класів і шкідливих для всього громадянства.

Уповноважена силою і волею трудящих класів України — Верховна Влада Української Народньої Республіки — Директорія цими заходами довершила перший акт соціального та національно-політичного визволення українського народу.

Кому належить влада?

Слідуючим етапом нашої революції є творення нових, справедливих, відповідних до реального відношення сил у державі, соція-льних і політичних форм.

Директорія є тимчасова верховна влада революційного часу. Одержавши на час боротьби силу й право управління державою від першого джерела революційного права, трудящого народу, Директорія передасть свої повноваження тому ж самому народові.

Але Директорія вважає, що право управління й порядкування краєм повинно належати тільки тим класам, які суть основою громадського життя, які творять матеріальні та духовні цінності, які кров'ю і життям своїх членів вступили до боротьби з руйнівними силами сучасного ладу.

Влада в Українській Народній Республіці повинна належати лише класам працюючим — робітництву й селянству, тим класам, що здобули цю владу своєю кров'ю.

Гріхи буржуазії

Так звані «пануючі класи», класи земельної, промислової буржуазії за сім місяців цілковитого, нічим необмеженого свого панування на Україні доказали свою цілковиту нездатність і надзвичайну шкідливість для всього народу і в управлінні державою. Маючи всі матеріальні, фізичні й духовні засоби, маючи повну волю для організації економічного і політичного життя, ці класи внесли тільки дезорганізацію і руїну в край. Переслідуючи тільки свої вузько-класові егоїстичні інтереси, ці класи вели воістину грабіжницьку політику в краї.

Ними розграбовано, розкрадено в чужі імперіялістичні руки значну частину державно-народного майна.

Дбаючи тільки про накоплювання капіталів у приватних руках, ці люде довели промисловість до повного занепаду, а господарство краю до злиденного стану.

Розцвіт спекуляції за панування цих правителів дійшов до нечуваних розмірів.

Поводячись як у завойованій країні, великовласники правили методом безоглядного терору і насильства. Закопування живцем у землю, вирізування шматків живої шкіри, випікання очей так званими «поміщицькими карателями» були цілком нормальними способами управління народом.

Будучи чужинцями в краю, великовласники брутально топтали національні права і здобутки нашого народу, ганьбили гідність його державності, продавали й зраджували з такими жертвами й такою працею збудовані державні форми.

З боку революційного правительства, поставленого народом, що в гніві й муках повстав проти цих гнобителів, було би злочином супроти всього краю після всього цього допустити ці класи до участі в правлінні країною.

Вся влада трудовому народові

От же Директорія заявляє.

Класи не трудові, експлоататорські, які живляться й розкошують з праці класів трудових, класи, які нищили край, руйнували господарство й одзначили своє правління жорстокостями й реакцією, не мають права голосу в порядкуванні державою.

Директорія передає свої права і уповноваження лиш трудовому народові самостійної Української Народньої Республіки.

Директорія пропонує:

1. Трудовому селянству, що перше одгукнулось на поклик Директорії і встало зі зброєю в руках до бою з панством, по всій Україні з'їхатись в губернії і вибрати своїх делегатів на конгрес трудового народу України. Ті делегати будуть представляти там волю як того озброєного селянства, що тепер тимчасово є в військах, так і тих, що мирною працею допомагають творити народній державний лад та порядок.

2. Міському робітництву — вибрати від фабрик, майстерень, заводів, контор та інших установ людської праці своїх делегатів на конгрес трудового народу України.

Частина робітництва неукраїнської національності під час боротьби українського народу з б[увшим] гетьманом ставилась до цієї боротьби не з повною активністю, а частина нейтрально.

Директорія гадає, що в боротьбі за визволення всіх працюючих не-українське робітництво забуде свою національну нетерпимість і щиро та дружно прилучиться до всього трудового народу України.

3. Трудовій інтелігенції, що безпосередньо працює для трудового народу, цеб-то: робітникам на полі народньої освіти, лікарським поміщикам, народнім кооперативам, служачим в конторах та інших установах, так само вибрати своїх представників на конгрес трудового народу України.

Конгрес

Місце і час одкриття праці конгресу, а також норми виборів на нього Директорія оповіщає окремою інструкцією.

Конгрес трудового народу України матиме всі верховні права і повновласність рішати всі питання соціального, економічного та політичного життя Республіки.

Конгрес трудового народу, яко революційне представництво організованих працюючих мас, скликається не по удосконаленій формулі виборів, якої додержати зараз неможливо. Надалі, коли настане мирне життя, він має бути замінений представництвом працюючих мас, обраним по удосконаленій системі виборів, цеб-то Установчими Зборами.

Повернення контрибуцій

Конгрес трудового народу має вирішити форми влади, як на місцях, так і в центрі. Для цього вирішення Директорія вважатиме всякі спроби захвату влади якими-будь групами насильством над волею трудового українського народу і тому буде рішуче припиняти всякі такі самовольні виступи.

До Конфесу Директорія верховною властю своєю насамперед поверне селянству ті контрибуції, які було зібрано з нього поміщиками.

Робітничий контроль

Рятуючи державу від дальшого господарського та промислового занепаду, розграбування та безоглядної експлоатації робітництва і всього населення, Директорія поставить на фабриках, заводах та інших промислових установах державний робітничий контроль і пильно дбатиме, щоб промисловість набрала здорового, користного для народу життя.

Всі зусилля свої Директорія направить на таку організацію народнього господарства, яка б відповідала сучасному переходовому моментові, коли нищиться старий капіталістичний світ й на його руїнах сходять паростки нового всесвітнього ладу, який не знатиме ніякого гніту і визиску. Директорія вважає своїм обов'язком взяти під керування Української Народньої Республіки головні галузі української промисловості і направити господарство в них в інтересах працюючих класів і всього громадянства, а не малої групи класа великовласників.

Боротьба з спекуляцією

Всі форми спекуляції Директорія нищитиме безпощадно, не зупиняючись перед карами військового часу. Для цього по всій Україні будуть організовані «комісії боротьби з спекуляцією».

Так само Директорія пильно дбатиме, щоб негайно трудові маси були задоволені предметами першої необхідності (шкури, мануфактури, залізних виробів та іншого краму, а також продуктів споживи).

Соціальні реформи

Стаючи твердо і непохитно на шлях соціальних основних реформ. Директорія вважає необхідним підкреслити, що вживатиме всіх заходів, щоб уникнути анархичних, неорганізованих і несистематичних форм цієї перебудови. Директорія вважатиме своїм обов'язком погоджувати ці великі завдання з соціально-історичними й міжнародними умовами, в яких у даний момент перебуває Україна, а також з тими кращими формами соціальних реформ, яких досягатиме світова, особливо західно-європейська трудова демократія.

Міжнародні відносини

В сфері міжнародних відносин Директорія стоїть на ґрунті цілковитого нейтралітету і бажання мирного співжиття з народами всіх держав.

Ставлячи перед собою великі та складні завдання, Директорія хотіла би всі здорові трудові сили свого народу вжити не на криваву боротьбу з сусідами, а на утворення нового життя в краю та на зведення порядку і ладу, так бажаного всім працюючим.

Внутрішня політика

Так само у внутрішніх відносинах Республіки Директорія ставить собі метою національну злагоду і дружнє поєднання трудової демократії всіх націй, що заселяють українську землю.

Директорія щиро вірить, що спільними силами всіх працюючих трудовий народ України без жорстоких, кривавих і непотрібних форм боротьби досягне своєї мети.

Одже класам нетрудовим треба розумно і чесно признати всю шкідливість і несправедливість їхнього бувшого панування і раз на все примиритися з тим, що право рішати долю більшості народу повинно належати тій самій більшості, цеб-то класам трудовим.

Поклик до спільної праці

Трудову інтелігенцію Директорія закликає рішуче стати на бік працюючих класів і в інтересах творення нового справедливого життя для всього народу прикласти своїх сил знаття і науки для найкращого направлення будівничого соціального процесу.

Соціалістичні партії та групи всіх соціалістичних напрямів і всіх національностей Директорія кличе поставитися з повним розумінням важності моменту і всі свої сили направити на правильну та достойну трудового народу організацію волі його, на організацію порядку й ладу по всій землі трудової Республіки.

Доручаючи негайне переведення в життя цих великих задач Правительству Української Народньої Республіки, — Раді народніх міністрів, — Директорія вірить, що весь трудовий народ України щиро допоможе своєму Правительству в цій важній, відповідальній роботі.

Голова Директорії Української Народньої Республіки

В. Винниченко, члени Директорії:

С. Петлюра, Ф. Швець, П. Андрієвський, А. Макаренко.

Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. / Науковий коментар Д.Б. Яневський – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. - С.73 – 79.

Універсал Трудового Конгресу України (28 січня 1919 р.)

До українського народу.

Ми — представники трудового народу України, її робітництво і селянство, зібравшись у столичнім городі — Києві і обговоривши найважливіші потреби українського трудящого люду, постановили в цей тяжкий час, коли на Україну з усіх боків нападають вороги нашої волі, доручити й надалі до слідуєчої сесії Конгресу Трудового Народу України вести державну роботу Директорії, яка підняла повстання проти гетьмансько-панської самовласти і заслужила своєю щирою революційною діяльністю повне довірря селянства і робітництва.

Конгрес Трудового Народу Української Народньої Республіки оповіщає робітничий і селянський люд, що він через військові події по Україні припиняє на де-який час свої засідання, аби роз'їхавшись по городах, повітах і волостях, ми, члени Трудового Конгресу, могли допомогти найважливішій тепер роботі — обороні нашого рідного краю.

Вся вища влада на Україні, на час перерви засідань Трудового Конгресу, має належати Директорії, котра доповнюється представником од Наддністрянської України (Галичини,

Буковини і Угорської України), акт з'єднання з якою затверджено на першому засіданні Конгресу 24 цього січня.

Для підготовки законопроектів до слідуєчої сесії Трудового Конгресу Української Народної Республіки Конгрес Трудового Народу України визнає необхідним залишити після себе такі комісії: 1) по обороні Республіки, 2) земельну, 3) освітню, 4) бюджетову, 5) заграничних справ, й 6) комісію харчових справ.

Владу виконавчу — Директорія має доручити Раді Народніх Міністрів, яка відповідає за свою роботу перед Трудовим Конгресом, а на час перериву його засідань, перед Директорією Української Народної Республіки.

Владу на місцях здійснюють представники правительства Республіки, які мають працювати в тісному контакті і під контрольою повітових і губерніяльних Трудових Рад, які складаються пропорціонально з представників селянства і робітництва.

Інструкції про вибори в Трудові Ради має негайно виробити правительство Республіки разом з комісіями Трудового Конгресу.

В цілях закріплення демократичного ладу правительство Української Народної Республіки, разом з комісіями, має підготувати закон для виборів Всенароднього Парляменту Незалежної Соборної Української Республіки.

Конгрес Трудового Народу України висловлює своє нерушиме побажання, щоб Директорія і Рада Народніх Міністрів провадили й надалі свою працю по проведенню земельної реформи, в основі якої лежить передача землі без викупу трудящому народові.

Одночасно правительство повинно негайно подбати про знищення безробіття шляхом відновлення промисловости, про поліпшення долі робітництва і про закріплення всіх революційних здобутків українського пролетаріяту.

Переживши тяжкі муки й катування за час семимісячної гетьманської неволі, український народ ще й тепер, скинувши ненависне панське ярмо, повинен знати, що його кровію здобута свобода знаходиться в небезпеці.

З усіх боків цілости і незалежности Української Народної Республіки загрожують сильні держави.

Для того, щоб не повторилося наше давнє лихо — неволя під властю чужих народів, Конгрес Трудового Народу України кличе всіх синів трудового селянства і робітництва на боротьбу за землю і волю.

Нехай узнають всі сили, які нас нападають, що український народ уміє не тільки скидати катів та тиранів, але й уміє будувати свою Республіку і може всією силою непохитно й неухильно обороняти своє право порядкувати самим собою.

Народе український! Будь на сторожі свого права. Проти тебе воюють не тільки імперіялістичні контрреволюційні вороги, але ти бачиш, як Совітська Росія, яка не по правді називає себе соціялістичною, теж посилає своїх наймитів — китайців та латишів проти твоєї незалежности.

Конгрес Трудового Народу України визнає, що захват Московським більшовицьким військом нашої землі може привести до приходу нових чужоземців, які тільки й ждуть того часу, коли на Україні запанує більшовицьке безладдя, щоб напасти на розбиту, зруйновану і пограбовану Україну.

Конгрес Трудового Народу України запевняє перед усім світом, що український народ бажає мира з усіма народами і немає думки забрати під свою вдасть чужі землі, але він не допустить ніяких замахів від якої б не було держави на свою цілість, самостійність і незалежність.

Не тільки протестами, але й оружною силою трудове селянство й робітництво покаже, що український народ не потерпить над собою насильства і кривди.

Конгрес Трудового Народу України, стоячи за самостійну Українську Народню Республіку, для рятування землі і волі закликає щирх синів землі Української стати кріпко до зброї під стяг славного війська Директорії Народної Республіки.

Ухвалено Конгресом Трудового Народу України в м. Києві 28 січня 1919 року.

Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. / Науковий коментар Д.Б. Яневський – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. - С.110 – 111.

Закон про форму української влади, ухвалений Конгресом Трудового Народу України на засіданні 28 січня 1919 року

28.01.1919р.

Конгрес Трудового Народу України, вислухавши справоздання Директорії та її міністерства і беручи на увагу заяву Директорії про її готовність скласти свої уповноваження, постановив:

1. Висловити повне довір'я і подяку Директорії за її велику роботу для визволення від пансько-гетьманської влади українського народу.

2. Зважаючи на загрожуюче внутрішнє і зовнішнє положення нашої Республіки, засідання свої припинити, виділивши із свого складу комісії з законопідготовчими і контрольними функціями, які мають розробити законопроект для слідуючої сесії Трудового Конгресу, а також допомагати правительству в оздоровленні адміністративного апарату всієї Республіки від контрреволюційних і антидержавних елементів. Повинні бути утворені комісії: 1) по обороні держави; 2) земельна; 3) бюджетна, 4) закордонних справ; 5) харчових справ; 6) культурно-освітня. Загальний склад комісій укладається шляхом виборів, пропорційного представництва від усіх фракцій Конгресу, по рахунку 1 представник від 15 членів Конгресу. Поділ по окремим комісіям і вироблення порядку робіт встановлюється на спільних зборах всіх обраних до комісії депутатів.

3. З огляду на небезпечний військовий час доручити владу і оборону краю Директорії УНР, яка, доповнена представником від Наддністрянської України, до слідуючої сесії Трудового Конгресу має бути верховною властю і видавати закони, необхідні для оборони Республіки, причім ці закони передаються на затвердження найближчій сесії Трудового Конгресу. Виконавча влада УНР належить Раді Народних Міністрів, котра складається Директорією і в час перерви Конгресу відповідає перед Директорією.

4. Доручити Президії Трудового Конгресу в порозумінні з Директорією в найближчий час, коли явиться змога нормальної роботи, скликати слідуючу сесію Трудового Конгресу України.

5. Конгрес Трудового Народу України стоїть проти організації робітничої диктатури і висловлюється за демократичний лад на Україні. В цілях закріплення демократичного ладу правительству УНР разом із комісіями має підготувати закон для виборів Всенародного парламенту Великої Соборної Української Республіки.

6. На основі всенародного голосування мають бути скликані нові органи влади на місцях, а до того місцева власть в інтересах національної оборони повинна належати довіреним правительству Української Народної Республіки комісарам, які повинні працювати в контакті і під контролем місцевих трудових рад, обраних пропорціонально, від селян і робітників.

7. В відношенні до захватів української території військами держав Антанти, арміями совітськими, польськими, донськими, добровольчеськими та румунськими — Конгрес Трудового Народу України заявляє свій рішучий протест проти замахів на цілість, самостійність і незалежність Української Народної Республіки. Український народ хоче бути нейтральним і в дружніх відносинах з усіма іншими народами, але він не потерпить, щоб яка б не було держава накидала збройною силою свою волю українському народові.

8. З приводу своїх постанов Конгрес Трудового Народу України видає свій Універсал до українського народу і ноту до народів всього світу.

Президія Конгресу Трудового Народу України:

Голова
Секретар
З оригіналом згідно:
Діловод

Семен Вітик
Сергій Бачинський

Я. Корчинський

Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр. : Док. і матеріали. У 2-х томах, 3-х частинах. – Т. 2. / Упоряд. В. Верстюк. - К.: Вид. Олени Теліги, 2006. – С. 467 – 468.

Начерк проекту Державного законодаду для “Української Трудової республіки”.

А. Державний лад

I. Державне право.

Право природи і основане на ньому міжнародне право на само означення і рівноправність всіх народів – дають Українському народові нічим не обмежену волю. Силою своєї необмеженої волі Український Нарід визнає себе самостійним, незалежним, суверенним і з усіма народами рівноправним і творить на своїх землях свою окрему державу під іменем “Українська Трудова Республіка”.

II. Державне знамя.

“Українська Трудова Республіка” задержує своє історичне знамя державне знамя тризуб на знак:

1. Державна влада в Україні виконує тільки три функції: а) охорона української держави і громадян; б) ширення просвіти серед українських громадян; в) надання допомоги українським громадянам. 2. Що життя українських громадян розподіляється на три доби: а) доба росту і пристосування до праці до 20 літ; б) доба творчої праці у віці від 20 до 60 літ; в) доба старості і спочину понад 60 літ. 3. Що трудовий день для українських громадян ділиться на три восьмигодинні пори: а) пора труду; б) пора відпочинку і гуляння; в) пора сну. 4. Що Українська трудова суспільність розподіляється на три верстви: а) хліборобсько-творчу; б) промислово-творчу; в) державно-службову. 5) Заробіток українського громадянина розходиться у трьох напрямках: а) на власний прожиток; б) на поношення державних повинностей; в) на помноження народного багатства через ошадність. 6) Український народ має споконвічну незаперечну владу над Чорним Морем.

III. Державна барва.

“УТР” остає також під своїми історичними барвами блакитно-золотою на знак бажання: 1. Щоб над українськими землями всміхалося вічно погідне блакитне небо народного щастя і мира, а під цим небом: 2. Щоб як сонце, сяяли золоті степи, вкриті буйними ланами пшениці для вжитку і здоров’я українського трудового народу.

IV. Державна територія.

Український Народ визнає своїми землями і обнімає в склад своєї держави ті простори, на котрих поселяються Українці суцільною масою і в порівнянні з другими, живучими всуміш з українцями, народами творять безоглядну або зглядну більшість. Осередком українських земель і столицею “УТР” є старинна українська столиця – Київ.

V. Міжнародне становище.

Через своє відокремлення в особну державу Український Нарід не хоче і не може нікому заподіяти ніякої кривди. Противно, обстоюючи своє незаперечне право на самостійність, суверенність і рівноправність, Український Нарід бажає виключно і одинокі забезпечити себе на віки від дотеперішнього гнету, а свої землі від дотеперішньої експлуатації зі сторони другіх народів...

VI. Державна влада

“УТР” править весь Український Нарід, котрий є самий для себе і сувереном і повелителем і володарем. Державна влада ділиться на репрезентаційну, законодавчу, виконавчу та судову.

А) Репрезентаційна влада.

Репрезентаційна влада належить Посадникові і Верховній Раді “УТР”.

§1. Посадника «Української Трудової Республіки» вибирають українські громадяни на основі загального, рівного, тайного і безпосереднього права голосування, що прислуговує всім громадянам, «Української Трудової Республіки» без виїмка, котрі покінчили 20-тий рік життя, без огляду на їх пол, стан, народність і віросповідання.

§2. Посадник з головою «Української Трудової Республіки» і репрезентантом суверена держави на зовні супроти другіх держав поодинокіх українських громадян.

§3. Посадникові належуть почесні всі права і обов'язки суверена держави. Посадник стоїть понад законами, його особа недоторкана. За своєю діяльністю одвічає по укінченню свого уряду перед Українською Республіканською Радою.

§4. Зокрема Посадник санкціонує ухвалені законодавчими органами закони, назначує і відправляє державних і краєвих народніх довірників, санкціонує міждержавні трактати і договори та дбає про нерушимість державного законодаду і перестерігання обов'язуючих в державі законів.

§5. Посадника «Української Трудової Республіки» вибирає Український Нарід на протяг 6 літ. Скорочення шестилітнього речинця для урядування Посадника може наступити через смерть Посадника, через добровільне зречення Посадника зі свого уряду і через вибір нового Посадника внаслідок візвання до Українського Народу, ухваленого 2/3 всіх голосів Української Республіканської Ради. Поновний вибір Посадником і більшекратний - допускаємі.

§6. Верховна Рада «Української Трудової Республіки» складається з народніх представників, вибираєміх через загальні виборці, по одному з кожного краю, на основі загального, рівного, тайного і безпосереднього права голосування на протяг шести літ.

§7. Верховна Рада є дорадуючим органом для Посадника «Української Трудової Республіки». Всі діла посадника, які може підприняти він в державних справах на підставі зачеркненого для репрезентаційного права, потребують для своєї важности і правосильности попередньої згоди і ухваленої абсолютною більшістю голосів постанови Верховної Ради.

§8. Верховна Рада одвічає за діла Посадника перед Українською Республіканською Радою.

б) Законодатня влада.

Законодатня влада доручена народньому представництву і Українській Республіканській Раді.

§1. Українську Республіканську Раду вибирають українські громадяне на правилах, обов'язуючих для виборів Посадника «Української Трудової Республіки» з лею одміною, що кожних 400 000 населення, проживаючого в одному виборчому окрузі, вибирає від себе одного народнього представника в склад Української Республіканської Ради.

§2. Українська Республіканська Рада вибирається з правила на протязі 6 літ, одначе правильний 6-літній речинець існування Української Республіканської Ради може бути скорочений, а Українська Республіканська Рада розв'язана тоді, коли так рішить сама, або коли зажадає цього абсолютна більшість всіх виборців будь-то з власного почину,

будь-то внаслідок візвоння, виданого через Посадника «Української Трудової Республіки».

§3. Поодинокі народні депутати виконують рівно ж свої мандати на цілому протязі радянського речинця. Але вони можуть бути відкликані з Української Ради перед кінцем радянського речинця тоді, коли цього зажадає абсолютна більшість виборців їхнього виборчого округу з власного почину, або внаслідок візвання, виданого через Посадника «Української Трудової Республіки».

§4. Українська Республіканська Рада є найвищим законодавчим органом в державі. Закони ухвалені Українською Республіканською Радою, обов'язують на цілій території «Української Трудової Республіки» і усіх українських громадян...

§5. Докладне означення способу ухвалення і видавання законів постановить перша Українська Республіканська Рада через ухвалення відповідного регуляміна. Засадою для українського державно-радянського поведення будуть слідуючі основні постанови:

а) законопроекти проходять з правила від Українського Державного Правительства, однакж одно п'ята часть загалу радянських депутатів або 100 000 виборців мають право подати кожної хвилі свої власні законопроекти, котрі матимуть першенство перед правительственними законопроектами;

б) Закони, ухвалені Українською Республіканською Радою переходять через санкцію Посадника «Української Трудової Республіки», котрий може довільно ці закони затвердити і з цією хвилею вони стають правосильні, або відказати їм своїй санкції, через що ухвалені закони не набудуть правосильности.

Коли ж Українська Республіканська Рада ухвалить несанкціонований закон без ніякої зміни вдруге — тоді цей закон стає правосильний з хвилею повторення ухвали нарівні з санкціонованими законами, а санкція Посадника для нього більш непотрібна.

Речинець для уділення санкції виносить 3 місяці, числячи від дня ухвали закона через Українську Республіканську Раду. В цьому речинці Посадник обов'язковий предложений закон, або санкціонувати, або відказати йому свої санкції. Неполагодження санкції визначеному речинці рівняється відмовленню санкції через Посадника, а несанкціонований закон приходить в першу чергу під поновну обраду Української Республіканської Ради.

§6. Українська Республіканська Рада ухвалює такі закони, які відносяться до справ загально-державних, незастережених ані для Краєвих, ані Повітових, ані Волосних, ані Громадських Рад. Зокрема Українська Республіканська Рада ухвалює щорічно державний бюджет і контінгент новобранців для народньої армії і набір громадян для народньої суспільної служби. Українська Республіканська Рада контролює діяльність Українського Державного Правительства і в случаю провини потягає його до одвічальности, рішає про війну і мир, та затверджує міжнародні заключені Українським Державним Правительством трактати і договори.

в) Виконуюча влада.

Виконуюча влада доручена: Українському Державному Правительству.

Українське Державне Правительство складається з начального державного довірника і з такого числа державних довірників, скільки вимагають цього головні галузі державних справ, як державні фінанси, народна армія, просвіта і проче.

§2. Українське Державне Правительство назначає і відправляє Посадник «Української Трудової Республіки». Одначе означені державні довірники залежуть від одобрення Української Республіканської Ради и обнимають свої уряди тільки тоді, коли Українська Республіканська Рада вискаже їм своє довір'я, а відправлені звільняються з уряду тільки внаслідок недовір'я, висказаного їм Українською Республіканською Радою.

§3. Українське Державне Правительство завідує всіми державними справами; переводить в життя видані закони і дбає про точне перестерігання цих законів.

§4. Зокрема Українське Державне Правительство дбає про охорону цілости держави, інтересів на зовні супроти посторонніх держав, про ненарушимість держави і державного

законоладу внутрі держави, про охорону лещу і порядку, про охорону життя, майна, здоров'я, свободи і чести мешканців держави, про правильне і справедливе виконання судівництва в державі, про доцільне ширення науки і просвіти, про правильність державних і народних фінансів, про забезпечення помочі для неспосібних до праці, про виховання сиріт і покидків, про забезпечення праці для безробітних і про правильне фінансування народного хазяйства.

§5. Українське Державне Правительство одвічає перед Українською Республіканською Радою не тільки за свої діла, але також за успішність всіх державних і суспільних справ.

г) Судейська влада.

Судейська влада доручена громадським судам "У.Т.Р."

§1. Всі громадянські суди виміряють справедливість колегіальна. Ніяка справа не рішається одним суддею.

§2. Кожний суд складається з суддів правознатоків і суддів громадян. Суддів правознатоків наєначує Посадник «Української Трудової Республіки», судді громадяни походять з вибору і через припадок жереба.

§3. Провід в розправах приноровлення приписів закона і видання вирока належить до суддів правознатоків. Ствердження дійсного стану справи належить до суддів громадян.

§4. Ніхто не може бути покараний без громадянського суду. Кожному праву українського громадянина прислуговує охорона громадянського суду.

§5. Українські громадянські суди є незалежні і не підлягають ніякій владі.

§6. Державний довірник правосуддя дбає про правильне уладження суддів і про правильний вимір справедливости. На сторожі ненарушимости законів стоїть Державний Трибунал Правосуддя.

§7. Вимір справедливости одбувається для всіх громадян безплатно. Кара смерти і ганьби виключена.

§8. Посадникові «Української Трудової Республіки» прислуговує право ласки і звільнення од присудженої кари, в случаях предвидження законами.

VII. Автономічні правління.

Великі Простори «Української Трудової Республіки», різноманітні своїм природнім характером і неоднаковою історичною минувністю, вимагають, для успішного розвою народного життя, поділу державної території на окремі самоуправні краї, повіти, волости і громади.

а) Краєві правління.

Кожна українська земля, котра передне становила окрему губернію і в цілости увійшло в склад території «Української Трудової Республіки» становить зараз окремий край. ...Галичина, Буковина, Закарпатська Україна і Кубанщина стають і подальше осібними краями.

§1. Кожен край має своє окреме краєве представництво зложене: 1) з Краєвої Народної Ради вибираємої на правилах, обов'язуючих для вибору Української Республіканської Ради, по одному краєвому депутатові від кожних 25.000 краєвого населення; 2) з краєвого довірника наєначеного Посадником «Української Трудової Республіки» на подобу назначування державних довірників, залежного від довірря і недовірря Краєвої Народної Ради; 3) з Краєвого Народного Правління вибираємого Краєвою Народною Радою зі складу власних членів в числі, яке скажеться потрібним для ведення краєвих справ.

§2. Краєва Народня Рада є законодотним органом для краєвих справ. Закони, ухвалені Краєвою Народною Радою, є різнозначні з державними законами і одначе не можуть цим законам суперечити. Вони переходять через санацію Посадника «Української Трудової Республіки» аналогічно, як державні закони, а зміна краєвих законів може послідувати тільки через ухвалу Краєвої Народної Ради.

...§5. Краєвий народній довірник, котрий являється відпоручником Українського Державного Правитльства і є головою Краєвого Народнього Правління, відповідає і перед Українським Державним Правительством, і перед Краєвою Народньою Радою.

б) Повітові правління.

Повітові довірники і Ради походять з вибору населення повіта. Повітові довірники є виконуючими органами для державних і краєвих справ у повіті. Повітові Ради є для цих справ контролюючим органом. Для місцевих повітових справ з Повітові Ради ухвалюючи органом — повітові довірники є виконуючим органом. Для виконання місцевих справ вибирають Повітові Ради з поміж себе окреме Повітове Правління, спомагаючи повітового довірника, котрий є головою цього Правління.

в) Волосні Правління.

Волосні довірники і Ради походять з вибору населення волости. Волосні довірники є виконуючими органами для державних краєвих і повітових справ в своїй волости. Волосні Ради є для цих справ контролюючим органом.

Для місцевих, волосних справ є Волосні Ради ухвалюючим органом — волосні довірники є виконуючим органом.

Для виконання місцевих волосних справ вибирають Волосні Ради з поміж себе окреме Волосне Правління, спомагаюче волосного довірника, котрий є головою цього правління.

г) Громадські Правління.

Громадські довірники і Ради походять з вибору населення громади. Громадські довірники є виконуючими органами для державних краєвих, повітових і волосних справ в своїй громаді. Громадські Ради є для цих справ контролюючим органом.

Для місцевих, громадських справ є Громадські Ради ухвалюючим органом — громадські довірники є виконуючим органом. Для виконання місцевих громадських справ вибирають Громадські Ради з поміж себе Громадське Правління, спомагаюче громадського довірника, котрий є головою цього правління.

д) Містечкові Правління.

Місцевости, котрі вказують більше, як 5000 населення, але найбільше 50 000 населення належать до категорії містечок, становлять самі для себе волость, а вибір довірника, Містечкових Рад і Містечкових Правлінь одбувається на правилах, обов'язуючих для волости.

Коли ж такі місцевости захочуть належати до категорії сіл — тоді вони розпадаються на дві або більше громад з окремими громадськими довірниками. Радами і правліннями.

е) Городські правління.

Місцевости, що виказують більше як 50 000 населення, належать до категорії городів, становлять для себе окремі повіти, а вибори городських довірників, Городських Рад і Правлінь одбуваються на правилах, обов'язуючих для повітів.

є) Столичні правління.

Державна столиця, краєві столичні городи і городи, що мають особливіше значіння для держави, будуть управляти собою на основі окремих статутів, виданих через Українську Республіканську Раду, при чому загально обов'язуючі виборчі правила не будуть нарушені.

Б. Суспільний лад.

Дотеперішній капіталістичний лад, опертий на визискові трудящих мас через те, що капіталісти-власники захопили на власність землю, фабрики, мешкальні дома, а капіталісти-спекулянти забрали в свої руки торгівлю продуктами і оборот грошми, скасується і настає:

- а) регуляція земельної власності;
- б) соціалізація фабрик;
- в) оппідация мешкальних домів;
- г) централізація торгівлі;

д) новоорганізація суспільности і продукцій, фінансів, ощадности, податків і закордонної торгівлі.

а) Регуляція земельної власности.

§1. Через регуляцію земельної власности всі правні і фізичні особи, що посідали досі на власність більше як 50 десятин землі, коло котрої не працювали вони власними руками, тратять навсїгди і безповоротньо своє дотеперішнє право власности на землю без всякого відшкодування.

§2. Селяни-хлібороби, що посідали досі більше як 50 десятин землі, коло котрої вони працювали власними руками, тратять своє право власности на землю без відшкодування тільки щодо звижки понад 50 десятин.

§3. Селяни-хлібороби, що у їх останеться по конфіскації звижки ще 50 десятин землі, і такі селяни-хлібороби, що посідали досі на власність менше як 50 десятин, але більше як 15 десятин землі, коло котрої працювали вони власними руками — задержуюють на будуче на власність тільки по 15 десятин; остаток землі звиж 15 десятин обов'язані вони позбути в протягу двох років, числячи від дня ухвалення державного законоладу, в руки малоземельних або безземельних селян хліборобів, — інакше і ця земля підпаде конфіскації.

§4. Особи, що дотепер посідали менше як 50 десятин землі, але не працювали коло неї власними руками, обов'язані позбути всю свою землю протягом двох років, числячи від дня прийняття державного законоладу, в руки малоземельних або безземельних селян-хліборобів — інакше і ця земля підпаде конфіскації.

§5. Селянсько-хліборобські посілости, що своїм розміром не перевищують 15 десятин землі — остають, як дотепер, приватною непорушимою власністю своїх власників.

§6. Вся державна і конфіскована земля переходить в руки селян-хліборобів на їх приватну власність. В першій мірі припадає ця земля малоземельним селянам-хліборобам таким, що посідають зараз на власність менше як на 5 десятин землі. Вони мають право на безплатне доповнення своєї посілости до розміру 5 десятин. Остаток народньої землі припадає безземельним селянам-хліборобам в розмірі по 5 десятин для одного хазяйства.

§7. В посіданню держави замощується така кількість землі, яка скажеться потрібна для заснування і удержання хліборобських шкіл і взірцевих хазяйств; для заснування і удержання санаторій і лічиць, державних приютів для безпомічних дітей і для безробітних.

§8. Ліси і такі простори, котрі треба залісити; копальняні простори, на котрих знаходяться ужиточні мінерали; стоячі і текучі води остають власністю держави.

§9. Осібні закони: земельний і громадянський, ухвалені Українською Республіканською Радою, опреділять докладно посідання землі і оборот землею.

Загально обов'язують до цього слідуєчі постанови: а) хліборобська земля не може наново громадитися в більшій посілости - не може також роздроблюватися в безконечність: вона розподіляється на поодинокі селянські хліборобські господарства в розмірі від 5 до 15-ти десятин землі. Ніхто не може посідати менше як 5 ані більше як 15 десятин землі, чи то на власність чи під іншим виглядом; б) Оборот землею дозволений: можна землю набувати і позбувати даром і відплатно; можна землю наймати і віднаймати; можна передавати також в спадок — проте не може бути власником хліборобської землі той, хто не обробляє землі сам власними руками і не може бути порушений розмір селянсько-хліборобських господарств; ...

б) Соціалізація фабрик.

§1. Всі продукційні підприємства в державі визначаються або робітнями або фабриками.

§2. До категорії робітень належать такі підприємства, в котрих займається найбільше 20 робітників, а дотеперішні власники цих підприємств трудяться самі або з членами своєї сім'ї з робітниками.

§3. Робітні залишаються власністю своїх дотеперішніх власників. Зайняті в робітнях робітники працюють на загальних, робітничих умовах за зарплату, а коли вони забажають приймати участь в зисках підприємств, тоді обов'язані також поносити страти підприємства.

§4. До категорії фабрик належать більші підприємства. Фабрики підпадають соціалізації і право власності дотеперішніх власників касується, а фабрики стають власністю працюючих в цих фабриках робітників.

§5. Вартість фабрики розпадається на таку кількість акцій, скільки є зайнятих у фабриці робітників, а кожний фабричний робітник є разом власником одної акції.

...§7. Підприємства копальняні, лісові, риболовні і всі комунікаційні підприємства: залізнодорожні, поштові, телефонні і телеграфні, належать до категорії фабричних підприємств і підпадають соціалізації, хоча й ця земля, на котрій ці підприємства опираються є державно-народною.

§8. ...Осьмигодинний час праці запоручений.

в) Опідація мешкальних домів.

§1. Кожному вільно посідати на власність будівельну землю і мешкальний дім, в селі, містечку або городі.

Нікому не вільно побирати комірнього за відступлення мешкання для вжитку других осіб.

§2. Від мешкальні дома по селах, містечках і городах остають власністю своїх дотеперішніх власників і для їх власного ужитку — з тим застереженням, що власники живуть в цих домах самі з членами своєї сім'ї, рідні або з близькими свояками; не побірають від них комірнього, а для вжитку одної дорослої 20-літньої або двох недорослих осіб не припадає більше як одна мешкальна кімната.

§3. Лишні кімнати в домах зайнятих власниками, а також доми замешкані виключно комірниками, підпадають опідації, то значить, що ціле комірне іде не на користь власника дому, а на користь села, містечка або города, у якому дім знаходиться...

г) Централізація торгівлі.

§1. Спекулятивна торгівля, себто купівля і перепродування для осягнення зиску, виконувана заробково, як осібне джерело доходу, що було причиною дотеперішньої дорожнечі, визиску, спекуляції — касується.

Пряма продана з рук продукція до рук консумента — дозволена.

§2. Місце спекулятивної торгівлі займає всенародня кооперативна торгівля.

е) Новоорганізація суспільности і народнього хазяйства.

Хто живе на території «Української Трудової Республіки», задовольняє свої життєві потреби своїм власним трудом і через це безпосередньо або посередньо причинюється до задоволення життєвих потреб Українського Народу то до піддержання українського загально-народного хазяйства — цей є членом Української Трудової Суспільности — українським трудовиком, без огляду на своє громадянство, стать, стан, вік, народність або віроісповідання.

§1. Українські трудовики як приватні власники селянсько-хліборобських хозяйств, ремісничих робітень і других одиничних підприємств, а також як співвласники фабричних чи інших спілкових підприємств користуються свобідно своїм правом приватної власності в межах обов'язуючих заходів і провадять свої продукційні господарства так, як вказує їм їх власний, приватний інтерес.

§2. Але подібно як загаль українських громадян організується у своєму нутрі і утворює відповідні органи державної влади для осягнення певности, доцільности і успішности в задовольнюванні політичних, культурних і просвітних потреб Українського Народу — так загаль українських трудовиків для осягнення певности, доцільности і успішности в задовольнюванні матеріальних потреб Українського Народу організується в своєму нутрі і утворює відповідні загальносуспільні, економічні органи в державі.

§3. Найвищим суспільно-економічним органом в «Українській Трудовій Республіці» є Український Трудовий Конгрес.

§4. Український Трудовий Конгрес складається з відпоручників Українських Професійних Союзів в числі по 3 відпоручників від одної Секції кожного Союзу.

§5. Український Трудовий Конгрес є найвищим ухвалюючим і регулюючим органом у всіх справах суспільно-економічних, а zarazом виконуючим органом для своїх власних постанов і для доручень держави в справах податкових і в справах постачання державних установ

§6. Рішення Українського Трудового Конгресу мають з правила силу закона; одначе на случай спротиву, поставленого відпоручниками будь котрої Секції одного з Професійних Союзів з огляду на порушення інтересів дотичної галузи продукції або державно-службового званця — рішення Конгресу остає в завіщенню, а справа переходить під розгляд Української Республіканської Ради, котра будьте затвердить оспорене рішення - будьто знесе це рішення.

Українське Державне Правительство має право і обов'язок господарювати рішення Конгресу і спроваджувати їх під розгляд Української Республіканської Ради в цьому разі, коли б рішення Конгресу нарушувало державний законолад, обов'язуючі закони або інтереси держави.

§7. Як регулюючий і виконуючий орган суспільно-економічних справах утворює Український Трудовий Конгрес зі складу власних членів три департаменти: а) Фінансовий Департамент з приналежним до його інститутом «Українським Центральним Банком»; б) Торговельний Департамент з приналежним до його інститутом «Українським Трудоторговельним Кооперативом»; в) Департамент Праці з приналежним до його інститутом «Українською Трудовою Біржею».

...§11. Побіч Українського Трудового Конгресу утворюються загально-суспільні Професійні Союзи по одному для кожної категорії продукції зокрема і один Професійний Союз державних службовців.

...§13. Передбачаються слідуочи Професійні Союзи: “Український Хліборобський Союз”, “Український Фабрично-заводський Союз”, “Український Дрібно-промисловий Союз”, “Український Копаленяний Союз”, “Український Лісний Союз”, “Український Ловчий Союз”, “Український Будівельний Союз”, “Український Комунікаційний Союз”, “Український Державно-службовий Союз”...

е) 2. Народні фінанси.

Паперові гроші, що зараз находяться в обороті, не мають ніякого покриття, а через це і ніякої вартости. Вони тратять примусовий курс і виходять з обороту. Замість грошей впроваджується для внутрішнього обороту трудові карби — один трудовий карб рівний вартістю одному пудові пшениці.

§1. Трудові карби емітує Український Центральний Банк — в оборот пускають ці карби Український Трудоторговельний Кооператив і держава.

§4. Трудові карби підпадають частій девалюації — не можуть бути ані предметом ошадности, ані предметом капіталізації.

е) 3. Народня ошадність.

Місце дотеперішньої приватної ошадности занімає народня ошадність у формі обов'язкового творення запасних фондів всіми Професійними Союзами.

§1. Предметом ошадности і капіталізації може бути тільки золото або срібло.

§4. Приватна ошадність допускаємо.

е) 4. Державні податки.

§1. Податок є троякий: а) заробковий, обчислюваний процентово і прогресивно; б) консумційний, вимірюваний у відворотній пропорції до степеня необхідности продуктів для життя; в) від капіталів, обчислюваний процентово і прогресивно.

§2. Податки стягають Професійні Союзи і вносять до Українського Центрального Банку на рахунок держави.

е) 5. Закордонна торгівля.

Закордонна торгівля одбувається головно в дорозі натурального обміну товарами. Понадто щадничі банкноти, золото, срібло і міжнародні векслі будуть служити як средство обміну для закордонної торгівлі і обороту.

В. Політичний лад.

§ 1. Хто родився на землях Української держави або хто набуде громадянське право іншим законним способом — цей є громадянином "Української Трудової Республіки".

§2. Всі громадяне "У.Т.Р." без всякої різниці, рівні так супроти законів, як і одні супроти других.

§3. Дотеперішні родові і службові ранги, титули і привілегії — касується. Степені ученості, як не менше титули і відзначення задля особливих заслуг супроти держави і Народу не дають ніяких прав.

§4. Кожен громадянин має рівне право користати безмежно з волі і свободи, запорученої законами, в особенності кождому запоручена ненарушимість його мешкання, цілковита свобода почати і слова, тайна переписи, вибору звання, визнавання своєї народности і віроісповідання.

§5. Ніхто не підпадає карі без судового рішення. Завдержання осіб органами народної охорони не може ув'язнити підозрілих о злочин тільки в случаях, предвижених карним законом і на власну одвічальність.

§6. Кождий громадянин "У.Т.Р.", без огляду на пол, стан, народність або віросповідання, котрий укінчив 20 рік життя, є повнолітній і користується всіми політичними правами, запорученими законами держави. В особенності має право вибирати і бути вибраним до обох законодатних і прочих рад та на всі уряди. Ніхто з громадян «У.Т.Р.» не може бути позбавлений ані права вибираємости, ані права вибору.

Початкова наука і образування в народніх школах є обов'язкові для всіх дітей у віці від 6-ти до 16-ти літ. Середне, професійне і університетське образування є довільне і для всіх оочих і приспособлених доступне.

Всяка наука одбувається даром для користуючих з ньої.

§ 8. Церква не залежить від держави із огляду на своє високе посланництво, не може служити світським справам.

§9. Удержання церкви спадає виключно на громаду вірних.

§ 10. Наука богочестія в школах одбувається тільки на жадання батьків учеників. — Свобода розв'язування супружеств — запоручена.

...§ 12. Кождий громадянин має право суспільне цілковите забезпечення на старість. Кождий громадянин має право в случаю хвороби, каліцтва або безробіття на цілковите удержання в державних приютах і на безплатне лічення в державних лічницях. Безпомічні діти удержуються і виховуються на кошти держави.

§ 13. В заміну за права, які забезпечує "У.Т.Р." своїм громадянам — обовязані всі громадяне трудитися тільки для власного добра і для доора загалу. Очевидне, доказане лінівство є карі гідне.

§ 14. Зокрема зобов'язані всі громадяне мужеского пола нести в міру потреби і в міру своєї здатности військову службу для охорони цілости «У.Т.Р.». Українські громадянки несуть також обов'язково громадянську службу для добра Українського Народу в державних лічницях і приютах.

§ 15. Чужоземці, проживаючі в межах «У.Т.Р.», користуються тільки такими правами, які признає їх власна держава українським громадянам в себе. Політичні права їх не прислугуюють. Вони не мають обов'язку несення громадянської служби.

В случаях предведження канонами, чужоземці можуть бути видалені з території «У.Т.Р.». Українські громадяне не можуть в ніякому разі бути приневолені до опущення української території.

Г. Народозверхність.

Найвище державне право установлювання і змінювання державного законодаду для «У.Т.Р.» виконує її дійсний і одинокий суверен, повелитель і володар — весь Український Нарід.

§ 1. Зверхнє право Українського Народу як суверена, повелителя і володаря в «У.Т.Р.» заключається: а) в його наближеній можноти укладати довільно проекти державного законодаду для «У.Т.Р.» і проекти на зміну цього законодаду; б) в його одинокій і виключній силі установлювати державний законодад для «У.Т.Р.» і установлювати зміни в йому.

§2. Зверхнє право укладання проектів державного законодаду для «У.Т.Р.» і проектів зміни в йому здійснює Український Нарід тим способом, що проекти походять від довільного, найменше з 25 громадян зложеного, Проектодатного Комітету і підписання 100.000 українських громадян уважає своїми проектами і бере їх під свій розгляд та піддає своїй постанові в першу чергу перед проектами, походячими від «Української Республіканської Ради».

§ 3. Зверхнє право установлювання державного законодаду для «У. Т. Р.» і установлювання змін в йому здійснює Український Нарід дорогою всенародного рішення розпадається на два акти: а) всенародній розгляд; б) всенародня постанова.

...§ 16. В один час може бути розглядений і установлюваний Народом тільки один проект державного законодаду або наміреної зміни в йому.

§17. Значіння всенародньої постанови набуває таке рішення, за котрим впаде більшість відданих голосів без огляду на число голосуючих.

...§20. Суверенне право Українського Народу установлювати і змінювати державний законодад для «У.Т.Р.» є святе і ненарушиме.

Воно не може бути ні скасоване — ані перенесене на якийсь інший чинник в Державі.

Кожний, хто порушував би це право будь-яким способом підпадає найстрогішій карі, що буде установлена карним законом за найтящі злочини.

Коли б злочину супроти суверенного права Українського Народу допустилися будьте самі державні чинники — будьте цілі організації чи партії то ipso-facto постановили б себе вні закона.

Уложив:

Остап Галичанський, доктор права

Начерк проекту Державного законодаду для “Української Трудової республіки”.
Публікацію підготував В. Яблонський // Нова політика. – 1996. - № 1. – С. 56 – 63; - № 2. – С.57 – 61.

Проект Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави **ОСНОВНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЗАКОН УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ**

І. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА

Артикул 1

Українська Держава є самостійною та незалежною державою з демократично-республіканським, на основах парламентаризму, устроєм і має назву: Українська Народня Республіка.

Артикул 2

Повнота влади в Українській Державі належить загалу її громадян, що здійснює сю владу в справах законодавчої влади через Державну Раду, в справах виконавчої влади — через Голову Держави і Раду Міністрів, в справах справедливости — через незалежні суди.

Артикул 3

Державна Рада є однопалатним тілом, що вибирається на підставі загального, як для чоловіків, так і для жінок, рівного, безпосереднього, таємного права голосування, з додержанням принципу пропорційності.

Артикул 4

Територію Української Держави складають: Київщина, Волинь, Поділля, Херсонщина, Таврія, Катеринославщина, Полтавщина, Чернігівщина, Харківщина та Слобожанщина, а рівно всі інші землі, що їх в більшості заселяє український народ.

Кордони Української Держави може усталювати та змінити тільки Основний Державний Закон.

Артикул 5

Частини Української Держави, що виявлять окремі культурно-господарчі інтереси, одержать місцеву автономію з власною Краєвою Радою, що видаватиме закони місцевого значіння.

Державна Рада Української Держави вирішить зміст сеї автономії і визначить обсяг ділання Краєвих Рад.

Артикул 6

Території українських земель, що під час нинішньої великої революції утворили у себе окремі державні організми, мають право злучитися на засадах федерації з Українською Народньою Республікою в один спільний державний організм, коли сього жагадає їхнє законодавче тіло.

Окремий Основний Державний Закон визначить на сей випадок обсяг ділання спільної влади законодавчої, виконавчої та судової. На сей випадок буде для всіх спільне право громадянства.

Артикул 7

Всі державні установи та державні урядовці Української Держави носять назву республікансько-українських.

Артикул 8

Державною мовою Української Держави є мова українська.

Артикул 9

Державним гербом Української Держави є тризуб золотої барви на синьому тлі.

Право вживання державного гербу мають виключно державні установи.

Артикул 10

Державними барвами Української Держави є барви синя та жовта.

Артикул 11

Прапор військової фльоти є синьо-жовтий з державним гербом жовтої барви в лівому розі синьої частини прапора.

Прапор торговельної фльоти є синій-жовтий.

II. ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА

Артикул 12

Православна Церква в межах Української Держави є автокефальною, з Патріярхом у Києві на чолі.

Окремий державний закон визначить загальні основи організації Православної Церкви в межах Української Держави, застерігаючи її внутрішню автономію та не порушуючи канонічних постанов, а також визначить її правне відношення до держави.

III. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН

Артикул 13

Українське громадянство в хвилі проголошення незалежності Української Народньої Республіки мають:

1) всі особи української народності, що мешкають у межах Української Держави, і

2) всі особи інших національностей, що до дня 1 липня 1914 р. не менше, як один рік стало мешкали в межах Української Держави, і їх діти, при тому сталість замешкання не визнається за урядовими та військовими особами колишньої Російської імперії, що не народилися в межах Української Держави, — якщо вони до 1 липня 1914 року проживали на Україні менше, як п'ять років.

В розвиток постанов сього артикулу має бути виданий окремий закон.

Артикул 14

Українське громадянство набувається:

- 1) через народження від батьків — громадян Української Держави;
- 2) через подружжя з громадянином Української Держави, і
- 3) через надання громадянства відповідною владою.

Особі української народности, що оселиться в межах Української Держави, не можна відмовити в наданню українського громадянства.

Окремий закон точно визначить постанови що до набуття та втрати українського громадянства.

Артикул 15

Всі громадяне Української Держави, як чоловіки, так і жінки, без ріжниць віри, народности та походження, рівні перед законом.

Зносяться всі родові, станові, шляхетські привілеї та всі родові й особисті шляхетські титули.

Всі публичні уряди є рівно доступні для всіх громадян на умовах, зазначених в законі.

Жінка в Українській Державі має всі права цивільні та політичні нарівні з чоловіком.

Артикул 16

Українському громадянину не вільно прийняти чужоземного шляхетського титулу.

Артикул 17

На прийняття українським громадянином чужоземного ордеру потрібно дозволу Голови Держави.

Артикул 18

Особиста вільність громадян забезпечується.

Не можна нікого арештувати, ані піддати особистому трусу без наказу суду, за винятком охоплення на гарячому вчинку й у випадках, що їх передбачає закон та в спосіб, що його закон встановлює.

Протягом наступних 48 годин належить арештованого доставити до відповідної судової влади, яка негайно рішає про його дальше задержання в арешті з зазначенням причин або звільняє з-під арешту.

Артикул 19

Карне переслідування і вимір кари переводиться тільки на підставі існуючого закону.

Ганебна кара і видалення українського громадянина за кордони Української Держави не дозволяється.

Позбавлення цивільних та політичних прав, як міра кари, може бути тільки часовим.

Арешт за борги не дозволяється.

Артикул 20

Нікого не можна позбавити належного суду. Виняткові суди допускаються тільки у випадках, зазначених у законі.

Артикул 21

Подружжя, як підстава законного життя, існування і розвою роду, стоїть під охороною закону.

Артикул 22

Нарівні з церковним шлюбом визнається і шлюб цивільний. Окремий закон встановить форму цивільного шлюбу. Тільки державний суд розв'язує справи про розводи, законність та дійсність шлюбів.

Артикул 23

Мешкання громадянина є недоторкане. Вхід до мешкання органів влади, домовий трус, одібрання листів, кореспонденції, документів, друків або інших рухомих речей відбувається тільки на підставі судового наказу на письмі та у випадках, що їх передбачає закон.

Про вислід трусу належить видати заінтересованому копію протоколу.

Артикул 24

Вільність сумління і віри забезпечується кожному. Забезпечується день одпочинку в неділі та в свята, що їх визначено в законі.

Не можна нікого змушувати до участі в релігійних чинностях чи обрядах, або належати до якого-небудь віросповідання.

Забезпечується кожному вільність зміни віросповідання. Ніхто з громадян не може ухилитися од виконання публичних обов'язків з причин своїх релігійних переконань.

Артикул 25

Всі визнані державою віросповідання перед державою рівнорядні і рівноправні, мають право уряджувати публичні набоженства, виконувати релігійні обряди і засновувати релігійні товариства; в межах законів вони мають внутрішню автономію.

Члени віросповідання, що його досі не визнала держава, не мають права до публичних набоженств; у місцях зачинених вони можуть виконувати свої набоженства і релігійні обряди, що не суперечать закону та публичній моралі.

Артикул 26

Порядок визнання віросповідання, що його досі держава не визнала, встановить окремий закон.

Артикул 27

Кожний громадянин має повну волю зміни місця побуту і перенесення своєї власності в межах держави.

Артикул 28

Кожний громадянин має право емігрувати за межі держави, за винятком випадків, що їх зазначено в законі.

Артикул 29

Кожен громадянин має право вільного вибору професії та заробітку; обмеження в тім напрямі можна допустити тільки шляхом закону.

Артикул 30

Забезпечується вільність торгу та промисловости, ремесства, а також вільність складання умов у межах діючих законів.

Артикул 31

Забезпечується кожному вільність науки, навчання і наукових вислідів та дослідів.

Кожний громадянин має право заснувати школу або виховавчий заклад і ними керувати на умовах, означених в законі.

Всі громадські та приватні школи і виховавчі заклади стоять під доглядом держави. Навчання в школах од нижчої до вищої, що їх удержує держава, є безплатне.

Окремий закон визначить порядок шкільного навчання.

Характер публичних шкіл не може бути конфесійний.

Артикул 32

Навчання в народніх початкових школах є загальне, для всіх обов'язкове та безплатне. Держава, самоврядування та громади мають подбати, щоб усі діти в шкільнім віці могли користуватися з сеї науки.

Для громадян дорослого віку уряджується курси позашкільної освіти. Школи повинні виховувати на основах моралі та розуміння громадянських обов'язків.

Артикул 35

Вільність думки в слові, письмі, друку та в образній формі належить кожному. Окремий закон забезпечить здійснення цих прав.

Артикул 34

Забезпечується вільність преси.

Преса підпадає тільки тим обмеженням, що їх точно визначає закон. Не можна встановлювати попередньої цензури та концесійної системи на видання періодичних друкув. Не можна відняти поштового дебіту друкам, що вийшли в межах держави.

Артикул 35

Тайну листування і тайну кореспонденції забезпечується всім громадянам. Можна її порушити тільки на підставі судового наказу.

Артикул 36

Людська праця, здоровля та життя стоять під охороною закону. Зокрема закон охороняє робітників-малолітків, жіночу працю та жінок під час материнства.

Державі належить контроль над організацією праці, умовами найманої праці і винагородою за неї.

Окремий закон забезпечить матеріально робітників або їх родини за відповідною участю заінтересованих сторін на випадок недуг, каліцтва, старости і смерти.

Артикул 37

Робітники мають право творити робітничі організації та союзи і складати колективні умови в цілі охорони та розвою праці. Порозуміння і заходи щодо обмеження сього права визнається за протизаконні.

Артикул 38

Суперечки між робітниками і працьодавцями розв'язуються шляхом добровільного роз'ємного суду або, коли се неможливо, за допомогою державних роз'ємних судів.

Окремий закон про роз'ємчі суди визначить їх компетенцію.

Артикул 39

Правний стан державних урядовців визначається в окремому законі про службу.

Артикул 40

Держава охороняє інтелектуальну працю та її витвори.

Артикул 41

На кожного громадянина покладається, не порушуючи його особистої вільности, моральний обов'язок використати свої духовні та фізичні сили в спосіб, як того вимагає добро загалу.

Артикул 42

Вільність національного і культурного розвою для громадян національних меншостей забезпечується у всіх відношеннях, що не суперечить єдності держави.

Окремий закон визначить їх права в школі та публичному життю.

Артикул 43

Приватна власність стоїть під охороною закону.

Власність зобов'язує. Користування власністю мусить служити для добра загалу.

Вивласнення, або обмеження приватної власності, може відбутися з огляду на державну, публичну чи суспільну потребу, або з економічних причин, а також в інтересах соціальної справедливості.

Спосіб вивласнення, або обмеження приватної власності, як і форму та розмір справедливої винагороди, визначається в окремому законі.

Артикул 44

Дрібна і середня земельна власність стоїть під охороною закону. Зноситься більшу земельну власність. З неї утворюється земельний фонд, з якого задовольняється малоземельне і безземельне хліборобське населення. Форму, а також умови сього задоволення визначить окремий земельний закон.

Артикул 45

Забезпечується спадкове право в межах діючих законів. Вони ж визначають участь держави в спадщині.

Артикул 46

Держава зобов'язана відшкодувати громадянина за шкоду та збитки, що йому заподіяно урядуванням цивільних чи військових осіб, що не було згідно з законом чи обов'язками служби.

Внесення позову проти держави за відшкодування з сеї причини не залежить від дозволу держави.

Держава має право стягнути з урядових осіб, які заподіяли шкоду, повернення відшкодування, що вона заплатила скривдженому.

Ті ж самі постанови прикладаються і до відповідальности самоврядувань та громад за шкоду та збитки, що їх заподіяло протизаконне урядування їх органів.

Артикул 47

Всі громадяне мають право засновувати спілки та товариства, як і скликати збори, що не перечать карним законам і публичному безпеченству.

Окремий закон визначить порядок користування з сих прав.

Артикул 48

Громадяне мають право вносити петиції до всіх законодавчих і репрезентаційних тіл, до державної влади та самоврядувань.

Артикул 49

Всі громадяни зобов'язані бути вірними державі, підлягати законам, шанувати законну владу, улекшувати її завдання та виконувати її накази, що видано згідно з законом, виконувати всі публичні уряди, як державні, так і в самоврядуванні та громаді, до яких її покликано, платити податки і нести всі тягари та особисті і річеві повинности.

Артикул 50

Всі громадяне є обов'язані до військової служби; порядок покликання жінок до служби в цілі оборони держави визначається в законі.

Окремі закони ухвалять рід та спосіб, порядок і час тривання військової служби, звільнення від сього обов'язку, а також особисті і річеві повинности на військові цілі.

Артикул 51

Всі постанови про права громадян стосуються і до військових осіб всіх ступнів, поскільки тому не суперечать військові закони і постанови про військову карність.

Артикул 52

Громадянські права особистої вільности (арт. 23), тайни листування і кореспонденції (арт. 35), вільности друку та преси (артикули 33 і 34), вільности переселення і виселення (артикули 27 і 28) і вільности зборів та товариств (артикул 47) можна часово припинити на час виняткового стану-Розпорядження про се може зробити тільки Рада Міністрів за згодою Голови Держави під час війни, або коли загрожує вибух війни, або на випадок внутрішніх розрухів чи масових протидержавних змов, що загрожують цілості держави. Основному Державному Закону, або публичному безпеченству.

Се розпорядження мусить бути оголошено у Вістнику Державних Законів за підписом Голови Держави і Ради Міністрів, з покликом на сей артикул. Воно повинно бути подано першому засіданню Державного Союму на його затвердження.

Окремий закон про винятковий стан точно визначить переведення вище згаданих засад що до збільшення компетенції цивільної влади, або встановлення військової влади на місце цивільної.

Артикул 53

Чужинці, що перебувають на території Української Держави, підлягають її законам на загальних для всіх підставах. Вони не користуються з політичних прав, що належать українським громадянам; з усіх інших прав вони користуються, оскільки закон не визначає для них певних обмежень.

В разі відсутності відповідної взаємності в користуванні з таких же прав українських громадян у чужій державі, підданці її можуть підпасти рівнозначним обмеженням.

IV. ДЕРЖАВНА РАДА І ДЕРЖАВНИЙ СОЙМ

Артикул 54

Законодавча влада в Українській Державі належить до Державної Ради, що її вибирається на підставі засад, зазначених в артикулі 3.

Артикул 55

До часу скликання першої Державної Ради законодавча влада належить Державному Союму.

Окремий закон визначить склад та спосіб вибору до Державного Сейму.

Артикул 56

Державний Сойм не може змінювати постанов сього закону щодо державно-правної самостійності та міжнародно-правної незалежності і демократично-республіканського устрою Української Держави.

Артикул 57

Державний Сойм скликається, коли обрано кількість членів, що її визначить окремий закон про склад та спосіб вибору до Державного Союму.

Артикул 58

Державний Сойм скликає на першу сесію, як і на сесії наступні. Голова Держави окремим наказом за своїх та Голови Ради Міністрів підписом. Сей наказ оголошується у Вістнику Державних Законів. В той же самий спосіб відбувається замкнення сесії та розв'язання Державного Союму.

Перша сесія Державного Союму скликається не пізніше, як за 14 день, відколи вибрано належну кількість його членів.

Дальші сесії Державного Союму поділяються на чергові та позачергові.

Позачергові сесії скликає Голова Держави з власної ініціативи, або коли сього зажадає Правительство, або Президія Державного Союму, для розв'язання справ, що їх зазначено в оголошенню чи в заяві про необхідність скликання сих сесій.

Державний Сойм збирається на перше засідання 15-го дня після появи наказу про се у Вістнику Державних Законів.

Тимчасові перерви на час, не довший, як 10 день і не більше, як двічі на кожную сесію, можуть призначити Голова Держави або Державний Сойм.

Перерви на більший час призначаються за спільною згодою Голови Держави та Державного Союму.

Артикул 59

Державний Сойм можна розв'язати тільки тоді, коли буде обрано першу Державну Раду Української Народньої Республіки.

Тим самим наказом, який видано в спосіб, який зазначений в артикулі 58, що ним розв'язується Державний Сойм, скликається рівночасно перша Державна Рада на першу її сесію.

Артикул 60

Перше засідання Державного Союму відмикає Голова Держави, або з його доручення Голова Ради Міністрів, відчитуючи наказ про скликання Державного Союму і покликуючи до тимчасового проводу найстаршого віком члена Державного Союму.

Після сього члени Державного Союму складають присягу, або урочисту обітницю в руки свого Голови.

Текст присяги: «Обіщаю і клянуся Великим Господом перед Святою Його Євангелією, що буду в усьому совісно виконувати обов'язки члена Державного Союму, найкраще, як я їх розумію і можу виконати, що буду захищувати вірність Українській

Державі, як моїй Батьківщині та Основному її Державному Закону і буду дбати тільки за добро та користь держави. В тому власноручно підписуюся».

В разі бажання той, що заприсягається, цілує Святий Хрест та Євангелію або виконує інший відповідний релігійний чин.

Особи, що не визнають присяги, дають урочисту обітницю такої же сили та змісту, але без слів: «клянуся Великим Господом перед Святою Його Євангелією».

Член Державного Союму, який зречеться присяги або урочистої обітниці, тратить мандат члена Державного Союму.

Артикул 61

Державний Союм обирає з-поміж себе Голову та заступників Голови і секретарів, та творить відповідні комісії. Сі комісії можуть з постановою Державного Союму продовжувати роботи, що на них покладено, і під час перерви між сесіями.

Справи, що розгляд їх не закінчено в біжучу сесію, з постанови Державного Союму переносяться на наступні сесії.

Артикул 62

Рада Міністрів на внесення міністра внутрішніх справ виробить і оголосить у Вістнику Державних Законів, що перед першим засіданням Державного Союму, тимчасовий правильник нарад Державного Союму.

Сим правильником керується Державний Союм так довго, поки сам не виробить для себе нового правильника і не оголосить його у Вістнику Державних Законів.

Вироблений Державним Сеймом правильник обов'язує негайно після його оголошення у Вістнику Державних Законів і для своєї важности не потребує ствердження через Голову Держави.

Артикул 63

Державний Союм сам рішає про важність запротестованих виборів на підставі окремого внесення своєї мандатної комісії.

Член Державного Союму, що його мандат опротестовано, здійснює свої права та обов'язки до хвили, коли Державний Союм ухвалить не-важність його виборів.

Міністр внутрішніх справ в день відкриття Державного Союму передає йому всі виборчі акти разом з внесеними протестами.

Артикул 64

Мандат члена Державного Союму погасає тільки внаслідок його смерті, уневажнення мандату через Державний Союм, добровільного зложення мандату, або втрати виборчого права, або внаслідок випадку, що його зазначено в артикулі 60.

Про погаснення мандату Голова Державного Союму негайно повідомляє листовне міністра внутрішніх справ, а сей на протязі 14 день після одержання оголошує повідомлення в урядовім часописі про додаткове обрання.

Окремий закон про склад та спосіб вибору до Державного Союму постановляє, коли не відбувається додаткового обрання.

Артикул 65

Членам Державного Союму міністр внутрішніх справ вручає посвідчення на вступ до Державного Союму.

Опротестування мандату не впливає на видання сього посвідчення.

Артикул 66

Внутрішньою і зовнішньою урядовою мовою і мовою нарад Державного Союму є виключно українська мова.

Артикул 67

Член Державного Союму здійснює всі свої права та обов'язки тільки особисто.

Артикул 68

Члени Державного Союму одержують постійне утримання та зворот подорожніх коштів від свого місця замешкання до місця осідку Державного Союму і назад.

Користуються вони безплатно з державних залізниць та державних пароплавів.

Окремий закон визначить розмір утримання члена Державного Союму та його Президії, а також їх подорожніх коштів.

Артикул 69

Члени Державного Союму є представниками загалу громадян Української Держави.

Раз обраного члена Державного Союму не можна відкликати. Його діяльність в Державному Союмі не можна в'язати якими-небудь інструкціями.

За державну зраду, злочини та провини по становищу члена Державного Союму члени Державного Союму підлягають Найвищому Державному Суду на підставі ухвали Державного Союму, згідно з порядком, що його встановлює артикул 103.

За свою діяльність в Державному Союмі члени Державного Союму відповідають тільки перед Державним Союмом.

Артикул 70

Член Державного Союму користується з недоторканости від хвилі, коли у Вістнику Державних Законів буде оголошено наказ Голови Держави про скликання Державного Союму до хвилі його розв'язання.

Членів Державного Союму не вільно переслідувати ані карно-судово, ані карно-адміністраційно, ані арештувати без згоди Державного Союму за винятком охоплення на гарячому вчинку.

В тім останнім разі належить про се донести негайно Голові Державного Союму і просити про дозвіл на дальший арешт або дальше карно-судове слідство.

На жадання Державного Союму арешт мусить бути негайно знесений і карно-судове слідство припинено на час важности мандату.

У випадку перерви між сесіями се право належить Голові Державного Союму.

Пізніше обраний член Державного Союму користується з недоторканости від хвилі свого обрання.

Сі постанови не прикладається до карної відповідальности члена Державного Союму, коли він є редактором періодичного або неперіодичного видання.

Артикул 71

Члена Державного Союму, що в прилюдному засіданні, в своїй промові або в заяві в Державному Союмі порушив права приватної особи, може прокривджений притягнути до карно-судової відповідальности.

На той випадок судова влада має одержати дозвіл Державного Союму.

Артикул 72

Член Державного Союму не може купувати ані брати в аренду державні добра, або приймати державні роботи чи доставки; не може він рівно ж одержувати державних концесій.

Артикул 73

Засідання Державного Союму є прилюдні.

Вони можуть бути таємні тільки на жадання Голови Державного Союму, представника Правительства або не менш, як 10 членів Державного Союму, на підставі окремої ухвали, що приймається після того, як публіка опустила салю нарад.

Артикул 74

Не можна нікого притягнути до відповідальности за справоздання з публичного засідання Державного Союму, що згідні з правдою.

Артикул 75

Право законодавчого почину має Голова Держави, Рада Міністрів і кожний член Державного Союму, коло його внесення підписане не менш, як 10 членами Державного Союму.

Артикул 76

Засідання Державного Союму є дійсні в разі присутности половини обраних членів.

Артикул 77

Ухвали Державного Союму приймається звичайною більшістю голосів присутніх членів.

На зміну Основного Державного Закону треба не менше половини голосів загального числа членів Державного Союму.

На той випадок, коли Голова Держави відкине постанову Державного Союму, постанова ся набірає сили після нової ухвали її двома третинами присутніх в засіданню членів Державного Союму.

Артикул 78

Постанову, що її ухвалив Державний Сойм, Голова Державного Союму надсилає Голові Ради Міністрів, а сей до 7 днів — Голові Держави для ствердження на протязі 14 день.

Стверджена Головою Держави постанова Державного Союму вертається знову до Голови Ради Міністрів, який негайно її оголошує за підписом Голови Держави і відповідного міністра чи відповідних міністрів, або Ради Міністрів.

Перед текстом закону належить зазначити, що його ухвалив Державний Сойм згідно з постановами артикулів 55, 57, 77 і 78.

Артикул 79

На випадок нествердження Головою Держави постанови Державного Союму, Голова Держави на протязі 14 днів повертає її Голові Ради Міністрів з письменним наведенням причин нествердження.

Голова Ради Міністрів протягом дальших трьох день надсилає незатверджену постанову Голові Державного Союму, що ставить її на денний порядок найближчого засідання Державного Союму.

Державний Сойм без дискусії або приймає уваги Голови Держави щодо постанови, і тоді надсилає її до відповідної комісії для дальшого належного проходження, або приймає вдруге без змін в цілости числом голосів, що їх зазначено в артикулі 77.

Ухвалену в сей спосіб постанову Голова Державного Союму надсилає Голові Ради Міністрів для негайного оголошення її у Вістнику Державних Законів за підписом Ради Міністрів, з наведенням перед текстом закону, що його ухвалив Державний Сойм згідно з постановами артикулів 55, 57, 77 і 79.

Артикул 80

Всі закони оголошуються у Вістнику Державних Законів. Накази Голови Держави і розпорядження міністрів, що нормують правні відносини, оголошується також у Вістнику Державних Законів, з наведенням на їх початку постанови закону, що уповноважує їх на видання сього наказу, або розпорядження.

Артикул 81

Закон переводиться в життя на 15-тий день після появи його у Вістнику Державних Законів, якщо в самім законі не визначено иншого терміну, з якого закон має обов'язувати.

Ся постанова стосується також і до наказів та розпоряджень, що їх зазначено в артикулі 80.

День появи Вістника Державних Законів мусить бути зазначений на його першій сторінці.

Артикул 82

Ніхто не може виправдуватися незнанням закону, наказу, або розпорядження, що їх належно оголошено.

Артикул 83

Податки і публичні оплати можна побирати тільки на підставі закону, що його ухвалив Державний Сойм, і в спосіб, в законі визначений.

Артикул 84

Державний Сойм ухвалює щорічно окремим законом державний бюджет на один рік.

Бюджет обіймає всі прибутки та видатки.

В надзвичайних випадках тимчасовий бюджетний закон може обіймати час, коротший від одного року.

Кожне перевищення бюджету вимагає попередньої уваги Державного Союму.

Визначені в бюджетовім законі або в тимчасовім бюджетовім законі грошеві квоти можна уживати тільки на цілі, що їх там же зазначено.

Артикул 85

Коли Державний Сойм перед упливом бюджетного періоду не ухвалить нового бюджетового закону, тоді, на підставі ухвали Ради Міністрів, за підписом Голови Держави і Ради Міністрів, залишається в силі останній бюджетовий закон.

Сю ухвалу оголошується у Вістнику Державних Законів, покликуючися на сей артикул.

Артикул 86

Державні позички, продаж, заміна, або обтяження державного нерухомого майна та прийняття за другого державної запоруки можуть бути тільки на підставі закону, що його ухвалив Державний Сойм.

Артикул 87

Державний Сойм встановлює валюту, дозволяє емісію кредитових білетів та державних облігацій.

Окремий закон визначить докладно зазначені справи.

Артикул 88

Переведення справ, зазначених в артикулі 87, належить до Державного Банку. Статут його ухвалює Державний Сойм.

Міністр фінансів доглядає за Державним Банком і відповідає перед Державним Соймом за його діяльність.

Артикул 89

Контроль над цілим державно-фінансовим господарством виконує Державний Контроль на чолі з державним контрольором.

Голова Держави на внесення Голови Державного Союму призначає державного контрольора. Державний контрольор не входить в склад Ради Міністрів і тільки внаслідок окремого вотума недовір'я з боку Державного Союму уступає з свого уряду.

Державний контрольор має права міністра і за службові злочини та провини відповідає згідно з артикулами 101, 102 і 103.

Державний контрольор щорічно подає Державному Сойму звіт про всі державні прибутки та видатки, про державні фонди і загальний стан фінансів держави.

Окремий закон про Державний Контроль в Українській Державі визначить права та обов'язки і організацію контролю в державному господарстві.

Артикул 90

Державний Сойм окремим законом ухвалює щорічно військовий контингент під час мира, а зокрема, кількість нового військового набору.

Артикул 91

Коли Державний Сойм за 2 місяці перед звичайним терміном покликання військових новобранців, що його визначає окремий закон про військову повинність, не визначить кількості нового військового набору, тоді на підставі ухвали Ради Міністрів, за підписом Голови Держави і Ради Міністрів, залишається в силі останній закон про кількість військового набору.

Сю ухвалу оголошується у Вістнику Державних Законів, покликуючися на сей артикул.

Артикул 92

Всі міжнародні торговельні і митні умови, міжнародні умови, що накладають масткові тягарі на державу, або на громадян держави, або містять для них правні постанови, міжнародні умови, що до кордонів держави, міжнародні мирові умови, а також міжнародній арбітраж, набірають сили тільки за згодою Державного Союму.

Артикул 93

Державний Соїм приймає петиції від окремих громадян, товариств та установ.

Державний Соїм за ухвалою може передати їх відповідним міністерствам і жадати від них пояснень що до справ, до яких відносяться петиції; міністри мусять дати жадані пояснення, або в них відмовити з поданням причини.

Артикул 94

Члени Державного Соїму мають право вносити інтерпеляції на письмі до Ради Міністрів або до поодиноких міністрів в спосіб, що його визначає правильник нарад Державного Соїму.

Артикул 95

На внесену інтерпеляцію може міністр відповісти негайно, або заповісти відповідь на визначений термін, або відмовити в одповіді з наведенням мотивів.

Державний Соїм на окреме внесення може розпочати дискусію над відповіддю міністра на внесену інтерпеляцію. Може він на окреме внесення ухвалити, що переходить до дальших чергових справ з наведенням мотивів, або без їх наведення.

Артикул 96

Державний Соїм може окремою ухвалою висловити недовірря Раді Міністрів або поодиноким міністрам.

На той випадок вони мусять, не зволікаючи, уступити з свого уряду.

Артикул 97

Державний Соїм може утворювати окремі комісії з своїх членів, щоб з'ясувати та усталити факти певної справи.

Може надати сим комісіям право викликати свідків та знавців, щоб вони зложили устно, або на письмі свої свідчення та пояснення під присягою, або без присяги, додержуючися відповідних постанов судового поступування.

Артикул 98

Державний Соїм ухвалою, прийнятою в присутносте не менш половини дійсної кількості його членів, двома третинами голосів присутніх членів, може поставити Голову Держави в стан обвинувачення за державну зраду і порушення Основного Державного Закону.

На той випадок Голова Держави мусить негайно усунутися від дальшого виконання своїх обов'язків аж до часу, коли Найвищий Державний Суд вирішить сю справу.

В разі увільнення від вини та кари Голова Держави повертається негайно до своїх обов'язків.

Голова Держави не відповідає перед звичайними карними судами.

Артикул 99

На випадок усунення від уряду Голови Держави з причин, що їх наведено в артикулі 98, його права та обов'язки виконує тимчасово Голова Державного Соїму, який зобов'язаний на весь час свого заступництва Голови Держави усунутися від участі в провіді і нарадах Державного Сейму.

На його місце в провіді Державного Соїму вступає з усіма його правами та обов'язками перший заступник Голови Державного Соїму.

Артикул 100

Постанови артикулу 99 прикладаються також і в тім випадку, коли внаслідок довшого перебування Голови Держави за кордоном, або внаслідок його довшої тяжкої недуги, Голова Державного Соїму обіймає часово місце Голови Держави.

Державний Соїм окремою ухвалою визначає факт довшої відсутности або довшої тяжкої недуги Голови Держави.

Артикул 101

Державний Соїм ухвалою, що приймається в спосіб, визначений в артикулі 98, може поставити Раду Міністрів, або поодиноких міністрів в стан обвинувачення за державну зраду, порушення Основного Державного Закону та службові злочини.

За звичайні злочини та провини карного закону відповідають міністри перед звичайним карним судом.

Артикул 102

Коли Державний Сойм поставить міністра в стан обвинувачення, мусить він, не зволікаючи, уступити з свого уряду.

Артикул 103

Особи, яких поставлено в стан обвинувачення згідно з постановами артикулів 69, 98 і 101, судить Найвищий Державний Суд.

Найвищий Державний Суд складається з усіх членів Найвищих Касаційного та Адміністраційного Судів і їх президій.

Обов'язки голови Найвищого Державного Суду виконує той голова з цих судів, що довше обіймає уряд голови суду, другий же є його заступником.

Голова Найвищого Державного Суду призначає секретаріят з загального складу секретаріятів Найвищих Касаційного та Адміністраційного Судів. Для переведення досудового слідства Найвищий Державний Суд обирає з-поміж своїх членів слідчого суддю, який внаслідок сього обрання виходить тимчасово зі складу Найвищого Державного Суду. В допомогу йому голова суду, по згоді з слідчим суддею, призначає одну, або кілька осіб, що відповідають вимогам, які встановлені для судових слідчих.

Слідчий суддя та його помічники користуються з усіх прав судового слідчого, а також мають право без окремого дозволу суду розглядати та вилучати поштово-телеграфну кореспонденцію.

Скарги на дії, що відбувалися під час досудового слідства, подаються на розв'язання Найвищого Державного Суду. Прокуратуру Найвищого Державного Суду та його товаришів обирає Державний Сойм для кожної окремої справи.

Обвинувачений, його уповноважений, прокуратор та його товариші мають право бути присутніми під час всіх актів досудового слідства; неприбуття цих осіб не спиняє бігу слідства.

У всьому останньому досудове слідство переводиться на загальних підставах.

Після скінчення досудового слідства справа поступає на висновок прокуратора, який разом з висновком та точною кваліфікацією інкримінованого вчинку передає справу в Державний Сойм.

Державний Сойм, розглянувши справу, може віддати обвинуваченого на суд Найвищого Державного Суду, або зовсім прикоротити справу.

Коли обвинуваченого буде віддано під суд, справа за нього розглядається в судовому засіданні, згідно з Статутом Карного Судівництва.

Вирок суду, про признання підсудного винним, твориться більшістю двох третин суддів, що беруть участь в постанові вироку. Після признання виновності підсудного, а також встановлення злагідняючих його вину обставин, суд визначає міру та ступінь кари, пристосовуючися до карного закону.

Засуджений за провину політичної натури, якої карний закон не передбачає, присуджується до позбавлення, або обмеження права обіймати державний уряд на час, не більший, як 10 років.

Найвищий Державний Суд має право, визнавши звичайною більшістю голосів злагідняючі вину засудженого обставини, зменшити кару з свого розсуду, або зовсім звільнити засудженого від кари.

Вирок Найвищого Державного Суду повинен бути докладно мотивований у всіх випадках.

Виправдуючий вирок Найвищого Державного Суду є остаточний, і зараз же після його проголошення набирає законної сили.

Засуджуючий вирок, як в разі, коли кара накладається, так і в разі, коли засуджений звільняється від неї, до виконання вироку надсилається до Державного Сойму, що має право зменшити кару, або зовсім звільнити засудженого від неї. Тільки Державний Сойм

має право амністії у цьому випадку; він постановляє про се в спосіб, що його зазначають статті 98 і 101.

Стаття 104

На випадок смерті Голови Держави, його добровільного передчасного уступлення, засуду на підставі статей 98 і 103, психічної або тяжкої фізичної недуги, що її не можна вилічити. Державний Сейм в присутності двох третин обраних членів Державного Сейму і в спосіб, визначений в статті 119, приступає, не зволікаючи, до виборів нового Голови Держави.

Державний Сейм встановлює факт психічної, або тяжкої фізичної недуги Голови Держави, що її не можна вилічити.

Обраний буде той, хто одержить абсолютну більшість голосів; при тому голосування відбувається таємно.

Коли ні один з кандидатів не одержує абсолютної більшості, приступається негайно до тіснішого вибору між тими двома кандидатами, що при першому голосуванні одержали найбільше голосів. Голосувати можна тільки за тих двох кандидатів. Голос, відданий за іншого кандидата, вважається за недійсний. Так само за недійсний вважається картка з тим кандидатом, що його імени, або прізвища не можна відчитати. Білі та недокладно виповнені картки також вважаються за недійсні.

Обраний буде той з-поміж двох кандидатів, хто одержить абсолютну більшість голосів.

В разі рівності голосів рішає жереб, що його витягне Голова Державного Сейму.

Стаття 105

В будинку та помешканнях Державного Сейму труси, вилучення і арешти можуть відбутися тільки з дозволу Голови Державного Сейму.

V. ГОЛОВА ДЕРЖАВИ

Стаття 106

Верховна виконавча влада знаходиться в руках Голови Держави і Ради Міністрів, відповідальної перед Державним Сеймом.

Сю владу виконують вони самі і через підлегли їм уряди. Голова Держави має вищий догляд за законністю урядування.

Стаття 107

Головою Української Держави може бути кожний громадянин українського походження, православної віри, не молодший 35 років, що має всі права цивільні та політичні.

Стаття 108

Постанови, що їх ухвалив Державний Сейм, потребують ствердження Голови Держави (арт. 78) за винятком випадку, що його зазначає стаття 79.

Голова Держави має право видавати накази згідно з постановою статті 80.

Всі накази, що виходять від Голови Держави, мусять мати підписи його та відповідного міністра, який своїм підписом бере на себе відповідальність перед Державним Сеймом за законність наказу.

Стаття 109

При Голові Держави є Окрема Канцелярія з управителем на чолі. Управителя та інших урядовців Окремої Канцелярії іменує Голова Держави на внесення Голови Ради Міністрів.

Стаття 110

Голова Держави скликає, відмикає і замикає сесії Державного Сейму і розв'язує Державний Сейм згідно з постановами статей 58, 59 і 60.

Се право належить йому й у відношенні до Державної Ради за винятком моменту розв'язання Державної Ради, яке може наступити тільки на підставі постанови самої Державної Ради.

Артикул 111

Голова Держави на внесення Голови Державного Союму іменує та звільняє Голову Ради Міністрів, а на внесення останнього, всіх інших міністрів, або керуючих міністерствами.

Артикул 112

Голова Держави іменує та звільняє вищих державних урядовців, старшин та професорів вищих шкіл згідно з діючими законами.

Артикул 113

Голова Держави на внесення міністра віросповідань, за попередньою ухвалою Ради Міністрів, іменує єпископів і вищих церковних достойників.

Артикул 114

Голова Держави нагороджує почесними відзнаками згідно з постановами відповідних законів.

Артикул 115

Голова Держави є Головним Отаманом всіх оружних сил Української Держави на суші, морі та в повітрі.

Начальне командування над дієвою армією під час війни обіймає тільки фаховий генерал, призначений Головою Держави на внесення Голови Ради Міністрів.

Артикул 116

Голова Держави приймає та акредитує дипломатичних представників чужих держав.

Він іменем Української Держави складає умови з чужими державами. Міжнародні умови, зазначені в артикулі 92, мусять бути затверджені Державним Союмом.

Голова Держави відповідає війну за ухвалою Державного Союму.

Артикул 117

Голова Держави має право помилування та амністії. Се право здійснює він на внесення міністра юстиції після згоди Ради Міністрів, з винятком випадків, що їх зазначено в артикулах 69, 98, 101 і 103.

Артикул 118

Голова Держави одержує утримання з державних фондів. Розмір та рід утримання визначить окремий закон.

Голова Держави не може мати інших побічних урядів, ані побічних заробітків.

Не може він бути членом Державного Союму.

Голова Держави відповідає за свої вчинки перед Державним Союмом тільки у випадках, що їх зазначає артикул 98 та в спосіб, що його визначено в артикулі 103.

Артикул 119

Перша Державна Рада 7-го дня після свого першого засідання, на окремому, тільки для справи призначенім засіданню, обирає першого Голову Держави в спосіб, що його визначено в артикулі 104.

Дальніший порядок обрання Голови Держави визначить окремий закон, що його ухвалить перша Державна Рада.

Обраний Голова Держави обіймає урядування на 15-тий день з часу свого обрання, після того, як складе присягу в руки Голови Державної Ради на чесне та сумлінне виконання обов'язків, бережений Основного Державного Закону та всіх інших законів і цілості та безпеченства Української Держави.

Текст присяги: «Заприсягаюся та клянуся Великим Господом перед Святою Його Євангелією та моєю дорогою Батьківщиною, що буду зберігати і піддержувати непорушність та незалежність Української Держави, совісно, як я найкраще розумію, виконувати обов'язки Голови Української Держави, що волею народу їх на мене покладено, охороняючи і виконуючи Основний та інші Державні Закони, маючи до всіх справедливості і покладаючи всі мої сили і життя на добро Батьківщини. В тому власноручно підписуюся».

VI. ПРАВИТЕЛЬСТВО

Артикул 120

Рада Міністрів здійснює владу згідно з постановою артикулів 106 і 111.

Міністри і керуючі міністерствами є відповідальні перед Державним Союзом (арт. 96) кожний в своїм обов'язі ділання, за згідність всіх урядових актів Голови Держави та власних урядових актів Голови Держави та власних урядових актів з законами, а також за законний біг справ в підлеглих їм галузях адміністрації.

Крім того Рада Міністрів відповідає солідарне перед Державним Сеймом за загальний напрям політики.

Артикул 121

Рада Міністрів, що її іменовано в спосіб, як його визначено в артикулі 111, складається з Голови Ради Міністрів і відповідних міністрів.

Тільки Державний Союз має право збільшити, або зменшити кількість міністрів шляхом окремого закону; тим же способом визначає він і обсяг ділання поодиноких міністерств.

Артикул 122

Голова Ради Міністрів не обіймає міністерського уряду. Він надає напрям політиці Правительства, головує в Раді Міністрів і пильнує, щоби було погодження в діяльності між поодинокими міністерствами.

Він дбає і відповідає за своєчасне оголошення законів, наказів і розпоряджень у Вістнику Державних Законів (артикули 80 і 81).

Артикул 123

При Президії Ради Міністрів буде створено окрему Кодифікаційну Секцію.

Окремий закон встановить її склад та обсяг ділання.

Артикул 124

Рада Міністрів за згодою Державного Союму може встановити в поодиноких міністерствах по одній, або кілька посад товаришів міністра.

Товариш міністра має голос в Раді Міністрів тільки тоді, коли йому доручено, з ухвали Ради Міністрів, заступати відповідного міністра.

Артикул 125

Міністри, а з їх доручень товариші міністрів та інші вищі урядовці, мають право брати участь в засіданнях Державного Союму та його комісій і промовляти поза чергою.

Голосувати в Державному Союзі вони можуть тільки тоді, коли є його членами.

На жадання Державного Союму, або одної з його комісій, міністр мусить особисто прибути на засідання, щоби подати пояснення, або вислухати бажання та заяви.

Артикул 126

Поодинокі міністри і підлеглі їм уряди мають право в цілі виконання законів в своїм обов'язі ділання видавати розпорядження і накази та жадати їх виконання під загрозою примусу і грошових кар, згідно з діючими законами.

Артикул 127

Міністри, керуючі адміністратори, товариші міністрів та директори департаментів міністерств не можуть обіймати інших урядів, за винятком вищих наукових та почесних, ані мати побічної заробітної праці. Не можуть вони бути членами семі Голови Держави. Перед обняттям уряду складають вони присягу в руки Голови Держави на вірність Українській Державі і на береження її Основного та інших законів.

Артикул 128

Міністри і керуючі міністерствами мусять уступати з свого уряду у випадках, що їх зазначають артикули 96 і 102.

Артикул 129

Всі державні урядовці перед обняттям своєї служби складають присягу в руки свого начальника на вірність Українській Державі — береження її Основного та всіх інших законів і розпоряджень влади та заховання урядової тайни.

Закон для державних урядовців (службова прагматика) визначить їх права та обов'язки, умови прийняття на державну службу, службові ранги, дисциплінарне поступування і спосіб їх матеріального забезпечення, включаючи і пенсію.

Артикул 130

Адміністрацію відділюється від суду.

Окремий закон визначить порядок поступування в адміністраційних справах.

Важність рішень адміністраційних урядовців можна оспорювати перед Найвищим Адміністраційним Судом, коли перед тим справа перейшла всі означені в законі адміністраційні інстанції.

Артикул 131

Для цілої території Української Держави утворюється на судових засадах один Найвищий Адміністраційний Суд.

Сей Суд розглядає та розв'язує, додержуючися судового поступування, питання про правну важність розпоряджень державних і адміністраційних урядів (арт. 130) та органів самоврядування, спори про компетенцію між поодинокими державними і адміністраційними урядами і самоврядуваннями, або між самими самоврядуваннями, або і всі випадки порушення Основного Державного Закону, оскільки всі зазначені справи не належать до компетенції судів.

Вироків Найвищого Адміністраційного Суду не можна оскаржити.

Окремий закон визначить склад та компетенцію Найвищого Адміністраційного Суду.

Артикул 132

Компетенційні спори між судовими та адміністраційними владами рішає Об'єднана Рада, що складається на паритетних засадах із членів Найвищого Касаційного Суду та Найвищого Адміністраційного Суду.

VII. САМОВРЯДУВАННЯ

Артикул 133

Громади, волости, містечка, міста, новітні та вищі одиниці самоврядування користуються з автономії що до вирішення питань про місцеві потреби в межах своєї території, оскільки державна адміністрація, або відповідна більша одиниця самоврядування не прилучила певної справи до свого обсягу ділання.

Окремий закон установить докладно, як прикладається сей принцип у відповідних подробицях, а також визначить засадничі основи щодо організації установ в різних ступнях одиниць самоврядувань та встановить обов'язковий обсяг ділання.

Кожна одиниця самоврядування має автономне право призначати податки та повинности, що є необхідні для її урядування.

Артикул 134

Громади, волости, містечка, міста, новітні та вищі одиниці самоврядування мають свої виборні установи.

Вибори для загальних установ, громад, волостей, містечок і міст будуть відбуватися на тих самих підставах, що й вибори до Державної Ради, однак тут виборче право може бути зв'язане довшим замешканням в громаді, містечку, або місті.

Що до виборних установ повітових самоврядувань та вищих, вибори до них переводяться посередньо виборними установами громад, волостей, містечок і міст на підставі пропорціональності.

Артикул 155

Самоврядування мусять виконувати в межах діючих законів доручені їм завдання державної адміністрації.

Міста Київ, Одеса і Харків матимуть окремий статут.

VIII. СУД

Артикул 136

Судові вироки і постанови проголошується іменем Української Народньої Республіки.

Артикул 137

Організацію і обсяг ділання судів, не виключаючи і військових, визначають окремі закони.

Артикул 138

Суддів іменує Голова Держави на внесення міністра юстиції. Уряд судді може обняти особа, яка відповідає вимогам, що їх визначає закон.

Складають вони окрему присягу судді в руки голови суду; форму присяги визначить закон.

Артикул 139

У виконанню правосудности судді є незалежні і підлягають виключно законам.

Вища судова влада може хвилево усунути суддю від урядування тільки тоді, коли рівночасно передасть його справу незалежному суду.

Не можна перенести суддю проти його волі на інше місце, або усунути з посади, хіба тільки на підставі судового вироку та в випадках і в спосіб, що їх передбачає закон.

Постанова останнього уступу не стосується таких випадків, коли перенесення судді на інше місце, або усунення з посади є потрібне з причини зміни в організації суду, або зміни судових округ.

Артикул 140

Окремий службовий закон для суддів (службова прагматика для суддів) визначить їх права та обов'язки.

Артикул 141

Суди не мають права оспорювати важности законів, що їх в належний спосіб видано і оголошено, натомісць мають право рішати, чи розпорядження державної влади і самоврядування видано згідно з постановами діючих законів і чи ся влада не переступила своєї компетенції.

Артикул 142

Судові розправи, як в справах цивільних, так і карних, мають бути устні та прилюдні.

Винятки з сеї останньої засади визначає закон.

Артикул 143

Для цілої території Української Держави утворюється один Найвищий Касаційний Суд.

Окремий закон визначить склад та компетенцію Найвищого Касаційного Суду.

IX. ОБОРОНА ДЕРЖАВИ

Артикул 144

Всі громадяне обов'язані до служби для оборони держави на суші, морю і в повітрі, на основах окремого закону, що постановляє також про звільнення від сього обов'язку (арт. 50).

Артикул 145

Озброєні сили держави складаються з регулярного війська, фльоти та загального ополчення.

Закон визначає чисельний стан війська і фльоти морської і повітряної, під час мира, а також час тривання дійсної і запасової служби в загальному ополченню.

Артикул 146

Регулярне військо можна вживати тільки для оборони самостійності і незалежності Української Держави та непорушності її кордонів.

На жадання державної цивільної влади можна вживати військової сили у випадках внутрішньої розрухи, з додержанням законів, що їх видано в сій справі.

Артикул 147

Військові в дні свят повинні мати вільний час для виконання релігійних потреб.

Військовим в часи служби і поза нею не вільно відбувати нарад та зборів без дозволу свого начальства.

Вони підлягають військовій дисципліні.

Артикул 148

Військові особи на час своєї служби за злочини та провини відповідають перед військовими судами на підставі постанов окремого Військового Карного Статуту.

Артикул 149

Тільки з окремої постанови Державного Союму, або Державної Ради, військо чужої держави може перебувати в межах Української Держави, або переходить через її територію.

Артикул 150

Службу безпеченства в межах Української Держави виконує державна жандармерія та місцева поліція.

Окремий закон визначить організацію державної жандармерії та місцевої поліції.

X. ПЕРЕХОДОВІ І КІНЦЕВІ ПОСТАНОВИ

Артикул 151

До хвили вибору Голови Держави Державною Радою — Головою Держави є СИМОН ПЕТЛЮРА.

Він у першому засіданню Державного Союму складає, згідно з артикулом 119, в руки Голови Державного Союму присягу на вірність Українській Державі та її Конституції.

Артикул 152

Державний Союм ухвалить закон про склад та спосіб вибору і скликання Державної Ради.

Державний Союм можна розв'язати тільки тоді, коли вже обрано Державну Раду (арт. 59).

Виконавча влада має подбати, щоб як найскоріше перевести вибори до Державного Союму.

Артикул 153

Нинішній Основний Державний Закон обов'язує до хвили оголошення Державним Сеймом з обмеженнями, зазначеними в артикулах 5, 6 і 56, або Державною Радою, нового Основного Державного Закону Української Держави.

Артикул 154

Всі артикули сього Основного Державного Закону (Конституції), що стосується до Державного Союму, прикладається також і до Державної Ради до часу зміни останнього Основного Державного Закону.

Артикул 155

До часу зібрання Державного Союму законодавчу владу виконує Рада Міністрів в межах сього Основного Державного Закону.

Артикул 156

На час переходовий, що його визначають артикули 151 і 155, Голова Держави іменує та звільняє Голову Ради Міністрів, а на внесення останнього, вищих міністрів.

Рада Міністрів і поодинокі міністри відповідають за своє урядування перед Головою Держави.

Кожний ухвалений через Раду Міністрів законопроект мусить бути стверджений Головою Держави і обов'язує тоді, коли його в належний спосіб оголошено.

Постанови артикулу 155 і сього артикулу втрачають законну силу в день першого засідання Державного Союму.

Артикул 157

Сей Основний Державний Закон обов'язує з часу його оголошення у Вістнику Державних Законів.

Артикул 158

Виконання сього Основного Державного Закону покладається на Раду Міністрів.

Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. / Науковий коментар Д.Б. Яневський – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. - С.126 – 148.

О.Ейхельман

ПРОЄКТ КОНСТИТУЦІЇ (ОСНОВНИХ ДЕРЖАВНИХ ЗАКОНІВ) УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Передмова

Народ Український, що з побожністю заховав свої національні традиції, гідний своїх предків, неухильно і твердо обстоює своє право на політичну самостійність. Не на життя, а на смерть бореться він за свою національну державність, вільну од будь якого чужоземного втручання. Український народ переконаний, що з ласки Божої переможе накинута тепер зовні на нього примусовий гніт. Він знає, що українська національна держава переможцем вийде з боротьби над ворогом, що безжалісно руйнує Україну.

Він гаряче бажає утворити, на самих широких засадах народоправства і соціальної справедливості, такий державний устрій на Україні, що цілком відповідатиме потребам всіх народніх мас і вищій духовній та економічній культурі в країні.

Маси народні на Україні, котрі скинуть сучасне часове панування ворога, що ні з чийого боку тут не має піддержки, тепер цілком свідомо вимагають для всенього народу на Україні права утворити новий порядок на своїй рідній землі по власній волі та й на майбутні часи заховати за собою верховну установчу владу.

Виходячи з такого реального становища річей, я з свого боку мав бажання, по мірі своїх сил, прийти на допомогу, так би мовити, з технічного боку до здійснення цієї мети народу на Україні. Ще в початку 1918 року я спинився на певній програмі для розв'язання питань про майбутню конституцію для України. Потім з бігом часу я з'ясував собі детальну її обробку. Переводячи послідовно, але у всіх деталях принцип народнього суверенітету в формах, що надаються до практичного здійснення на Україні, конституція для України, що мною проектується і нині друкується:

1) кладе в основу внутрішньої політичної організації України ФЕДЕРАЛЬНУ ФОРМУ державного устрою, щоби, так мовити, усю державність по можливості найтісніше зв'язати з народом і

2) послідовно застосовує ПРАВО РЕФЕРЕНДУМА народу, себто право безпосереднього народнього голосування для вирішення не тільки питань, що стосуються до змін у змісті конституції — Основного Державного закону, — але факультативне і для вирішення питань звичайного законодавства, а також деяких питань з обсягу державного управління.

Під зверхністю народнього суверенітету, на обмеженому правному стані, самостійно функціонують такі влади:

- 1) Парламент,
- 2) Управління, так звана виконавча влада,
- 3) Суд і
- 4) Фінансовий контроль.

ПАРЛАМЕНТОВІ визначені певні межі діяльності докладними постановами конституції. Через те Основний Державний Закон — конституція - значно докладніша і поширена в порівнянні з європейськими та американськими конституційними хартіями, що видавались до цього часу.

В УПРАВЛІННЮ детально проводиться принцип строгої правомірності його діяльності і засада судової відповідальності за цю діяльність поруч з забезпеченням для органів управління самостійності і незалежності од примх партійних та начальства. Такою постановкою справи забезпечується необхідній авторитет всіх органів виконавчої влади. Суворо та без всяких послаблень проводиться і судова відповідальність вищих органів виконавчої влади, але в формах, що забезпечують охорону державного розуму політичного такту та усунення од справи всякої безпідставної причепливості та партійної пристрасті. Політична відповідальність міністрів поставлена на серйозному і об'єктивному ґрунті.

СУДОВІ та ФІНАНСОВОМУ КОНТРОЛЕВІ забезпечується повна незалежність од виконавчої влади та Парламенту.

ОХОРОНА КОНСТИТУЦІЙНОСТІ В ДІЯХ ПАРЛАМЕНТУ довіряється судовій владі.

Всі ці засади в подробицях вже не є цілковитою новиною в сучасній політичній практиці, але до цього часу вони найбільше зустрічаються у розрізненому вигляді. В багатьох деталях і в деяких основних моментах вони в моному проекті Основного Державного Закону для У.Н.Р. також більш широко розвинуті.

Знайомий з настроями широких мас народу на Україні і з реальною обстановкою його життя в теперішній час, я зформулював свій проект конституції для У.Н.Р. не як ідеал для конституції далекого майбутнього на Україні, — не як теоретичну вигадку, але як реально доцільний, тепер цілком здійснимий і єдино можливий державний устрій на сучасній Україні котрий здатен забезпечити трівке мирне і культурне життя країні, що стільки витерпіла за останні роки.

Цього порядку так бажає і жде не діждеться все населення на Україні.

При запроєктованому мною устріві народ буде знати, що весь його державний, господарський та культурний добробут залежить од нього самого і ніхто не має права заважати йому в його власній державній роботі і всіх її деталях (подробицях) і в самій її основі. Широкий масі селянства одкривається необмежений простір для політичної і громадської самодіяльності, за його власною моральною і політичною відповідальністю.

Накресливши зо всіма подробицями свій проект конституції України, само собою зрозуміло, не претендував, щоби деталі, на котрі прийшлося дати певну і конкретну відповідь, не могли б бути вирішені також в другій доцільній формі.

Вважаю своїм обов'язком висловити свою глибоку подяку М.О.Литвицькому кому, що живо зацікавився складеним мною проектом і взяв на себе нелегку працю перекладу й видання його в українській мові. Так самої великим признанням складаю свою подяку сенатору Г.С.Шиянову і В.В. Садовському, що зробили велику послугу перевірили переклад з боку юридичної термінології, та іншим співробітникам, що працювали над перекладом.

Дозволю собі висловити окрему надію, що проект, який я пропоную, буде лептою, яку, по мірі своїх сил, я несу в скарбницю майбутнього нормального будівництва УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ ДЕРЖАВНОСТІ. Відповідний проект для конституції Земель в Українській Народній республіці, як завершення всієї системи державного будівництва У.Н.Р., що я його тепер складаю, вийде з друку в найближчому майбутньому знову ж таки дякуючи неоцінимим старанням високоповажного М.О.Литвицького.

Хай живе Самостійна, Незалежна Народня Україна!

Проф. О. Е.

ВСТУП ДО ПРОЕКТУ КОНСТИТУЦІЇ У.Н.Р.

Держава існує і функціонує для людей, що в ній живуть. Над ними має держава примусову і обов'язуючу їх владу з метою всебічного задоволення інтересів населення. Цей єдино справедливий і розумний погляд для виправдання панування в державі давно вже вказувала доктрина науці. При здійсненні влади в державах впродовж багатьох віків не користувались таким етичним розумінням держави з цілковитою щирістю, і найчастіше заховували раніше витворені уявлення про державну владу, як упривіліюване володіння одної, або декількох осіб в державі.

Тепер же голосно, на весь культурний світ проголошено політичною практикою найважливіший принцип для досягнення цілком справедливого, розумного і морального державного панування. Це принцип, щоби всім націям, які мають непохитне бажання і здібність сотворити самостійну і незалежну державу та домагаються здійснення його — надати це право. Щоби це право за ними було визнано другими державами і щоби їм (в разі потреби) була дана поміч утворити свою власну незалежну державу.

Таким чином, державна справа, — ця вища громадська справа людсткості, — набірає цілком етичний характер і здобуває прикмети цілком вільного співжиття.

Попередня неправда, що так часто панувала в державах — примус для Цілої нації жити в чужій для неї по національності державі, — де вона не одержує повного задоволення своїх національних потреб та ідеалів, а, навпаки, часто терпить гніт і навіть пониження, — ця неправда, яка містить в собі таку масу образ і пониження для національного почуття й свідомості, і яка вимагає, до всього цього, ще обов'язкової лояльності й патріотизму відносно гнобителів, пануючих в державі правом дужого — Ця неправда повинна зараз щезнути на землі.

Принципи, висунуті в цім розумінні в 1918 році, чотирикратними виступами президента Північних Американських Сполучених Держав В. Вільсона, і безпосередньо стверджені виразною згодою всіх цивілізованих націй та їхніх державних Правительств, зараз вже не являється простим, несміливим, теоретичним вигадом і побажанням мужів в гуманітарній, раціоналістичній, політичній і філософській науці. Вони стали принципами дійсної реальної політичної практики. Вони стали принципами, що їх обов'язкового застосування мають повне право сміло і твердо домагатися ті національні групи, котрі мають достатні і відповідні територіяльні, етнографічні та громадсько-політичні й культурні умовини, щоби творити свою власну національну самостійну державу.

Таке головне виправдання національної, самостійної української держави — Української Народньої Республіки — на півміліоні квадратних кілометрів суцільної території, на якій мешкає до 40. 000.000 населення, з яких до 80 % складають Українці.

II

Таким правом, утвореним справедливістю і розумом, треба розуміється також справедливо і розумно користуватись, правильно розвиваючи і строго послідовно пристосовуючи індивідуальні, громадські і політичні свободи в будівництві національної держави, упорядковуючи розумно і доцільно всю її охорону і творчу діяльність.

Основною засадою будівництва національної самостійної держави, після усталення відповідних етнографічних кордонів, — є певне і послідовне проведення демократично-республіканського принципу. А саме — весь нарід, в міру здібности кожної одиниці, що входить в його склад, повинен бути допущений до громадсько-державної роботи і повинен брати участь у вирішенню і виконанню громадських і політичних справ та праці в державі на різноманітних отупіннях її ступневе зростаючої конструкції, почавши від найменшої територіяльної клітини, — від місцевої громади і кінчаючи політично-федеративним об'єднанням загальної цілоти. Не охльократична нерозсудливість та сваволя натовпу повинні бути допущені до панування в державі. Це було би перекрученням політичного розуміння національно-самостійної держави. Панування в державі мусить належати організованому демократичному розумові, — серйозній політичній дієздатності, бо тільки вони суть міцною державною підвалиною для здійснення соціальної справедливості в людськім суспільстві і в кожній окремій нації.

III

Виходячи з такого погляду на будівництво демократично-республіканської, національно-самостійної держави, ми кажемо, що це будівництво мусить розпочатись від самого фундаменту. Держава для народу. Народ — початок фундаменту. Держава — завершення для цього.

Цим фундаментом є громада сільська і міська. А саме, все те, що для громадського ладу та його цілковитого задоволення може виконати сама громада, або вільний союз, розуміється переважно сусідніх громад, — все це і повинно передати первісній одиниці до її цілком самостійного порядкування. Контроль над цією діяльністю з боку вищих одиниць: відповідної земської одиниці та об'єднуючої державної влади, повинен обмежуватись лише тим, що справді є необхідним для заспокоєння інтересів цих більших розмірами територіяльних політичних одиниць, котрі доповняють в більше загальному масштабі, непосильну для менших одиниць і їх союзів загально державну роботу.

В такому самому розумінню і напрямкові повинна провадитись і дальша будова в організації інших земських одиниць. Тут виникає питання про ступені земських одиниць, про число цих ступенів (напр. про повітове і губерніяльне земство, про дрібну і волосну земські одиниці, про характер їх взаємовідносин і т. й.). Виникає також питання про те,

а) — чи надати цим ступневим земським одиницям також політичний характер місцевих дрібних державних одиниць, вроді піддержав, — «Земель», в так званій «союзній державі» чи «державній реальній унії», чи

б) — залишити їх просто в звичайнім до цього часу положенню звичайних адміністративних поділень.

В першій випадку — вищій земській ступіні надаються в принципі державна влада за всіма її функціями, але за винятком тих державних справ, котрі по Конституції країни належать вищому, так званому союзному, — «Федеративно-Державному» сполученню.

В другій випадку — звичайного адміністративного поділу, так званій вищій земській одиниці (раньше губернія, область, провінція) надається тільки певна, як говориться, по пунктах визначена (державною владою) компетенція.

Правда, при переведенні в життя одної або другої з названих систем, сфера діяльності таких державних Земель, як зазначено під літ. «А», могла би бути вужче, ніж в звичайному адміністративному поділові, як це зазначено під літ. «Б». Але в першій випадку політичний принцип ширший і внутрішня самостійність частини, себто державної Землі, в своїх засадах суверенна, чого немає в другій випадку.

Але в другій випадку, і практично і принципіально можливі і допустимі значні диференціяції в більшій ріжноманітності. Наприклад: заперука неподільності і взагалі незмінності території земської одиниці без згоди її громадських установ, або навіть і плебісциту;

осібне представництво земських громадських одиниць в складі Верховної Влади загально-державної організації;

незмінність декотрих законів в державі без згоди цієї земської адміністративної одиниці, коли справа торкається певних інтересів цієї ж земської одиниці;

протести проти антиконституційности законодавчих актів, які торкаються земської одиниці і т. й.

Дальше, при федеративно-державній організації вищого ступня державного устрою, завше твориться, — і це є принципіальне домагання: — дві законодавчі палати: земсько-державна палата і федерально-державна рада. При адміністративно-федеративнім устроєві земських одиниць двопалатна система може бути визнана доцільною лише при даних конкретних умовах і принципіально вона не вимагається. — Тільки в першій випадку функції так званої верхньої палати треба з принципіальних причин відповідно поширити. — В другій же випадку ті функції можуть бути значно вужчі: це — питання так мовити доцільности, але безпомилково можна сказати, що досить широкий простір і, в данім випадку цілком доцільний, для вдоволення вимог з боку психології громадянина.

IV

Не можна не рахуватись з тим безсумнівним і безперечним явищем, що при розвиткові сучасної громадської і політичної свідомости, як окремих людей так і цілого громадянства, їм особливо імпонує свідомість того, що громадянську справу даного тіснішого, або ширшого кола по змозі самостійно і незалежно творять вони ж самі, або, хоч би й під контролем, але контролем цілком об'єктивним безстороннім відносно осіб, що працюють, і умовин, в яких приходиться працювати. Цілком зрозуміло, що ця свідомість дає громадянину та даному громадському осередкові більше почуття задоволення, любови, довір'я та прив'язаности до цієї громадської справи, чим в тім випадку, коли остання вирішується далеко від нього та без його рішачої участі. Тільки при таким відповідним, справедливим, раціональним і конкретно-доцільним розподілі цілої маси (системи) потрібних і можливих до сповнення в даних культурних обставинах, державних функцій (в загальній цілості держави), між громадою, повітом, землею і державою, твориться міцне прив'язання і до місця, і до держави, і до федеративно-державного ладу, бо всі потреби, що їх заспокоює державний лад, вповні і на всіх ступенях його функцій, будуть правильно, справедливо, розумно і доцільно заспокоюватись згідно з дійсними живими вимогами.

Така федеративна, — будь вона політично-федеративна або адміністративно-федеративна, — система в організації держави (в данім випадку У.Н.Р.), як в однім, так і в другім випадкові, в своїй цілості буде цілком викінченим політичним устрійом, і політичне міцно-об'єднаною цілістю.

Але зрозуміло, що цей політично-об'єднаний устрій різко і принципіально відрізняється від феодальної розрізненности, а також принципіально і різко протиставляється тій системі централізованих держав, з їх бюрократичними привичками, котра становила, так мовити, ідеал нашої недавньої минувшини і в більшості випадків ще й досі придушує повний розвиток державного життя. В цьому, здається, полягає і головна причина зла політичної кризи, зо всіма її важними наслідками, що ми їх переживаємо зараз.

Національний принцип примушує логично та послідовно по можливості ширше здійснювати демократично-республіканські основи в організації держави. А ці основи в свою чергу приводять до поширення досить вже розвиненого в 19 ст. принципу місцевого самоврядування, — в основу федеративну з її, залежними від місця і часу, переходовими стадіями, від більш вузького адміністративно-федеративного до найширшого політично-федеративного устрою.

Це цілком правильна органічна еволюція, і її не слід припиняти, як це намагались зробити майже всі авторитетні догматики в науці державного права.

Досвід, почасти і останнього часу, досить яскраво, і, як всім відомо, дуже болюче показав культурній людскості, як небезпечно припиняти нормальний і своєчасний зріст суспільного розвитку на всіх його ступенях. Проти стихійних сил і в природі гатки врешті рещт бувають безсилі, а інколи то й недоцільними. Знищення, вчинене потокові, що його намагались штучно задержати, буває в сто раз більше, як також і вибух перенасиченого парю парового котла. Приблизно такі і відповідні аналогії постерігаємо ми в громадській і політичній революціях кількох останніх літ.

V

Правда, що не можна занадто прискорювати процесу громадської і політичної еволюції з користю для справи, і тут є свого роду органічна залежність в швидкості зросту. Тепличні рослини, як звісно, не мають достаточної сили і відпорности. Скороспілі реформи, які ще не достигли до здійснення їх в житті, в його реальних обставинах даного часу, засуджені на невдачу, що може дуже легко здіскредитувати саму реформу, задуману з найкращими намірами. Тому, розуміється, у вище згаданому, кардинальному питанні: про вибір принципу об'єднання частин в державну цілість треба також поступити з найбільшою обережністю.

Але ця вимога обережності цілком не дає права з філософичним спокоєм баритись і віддаватись безвідповідальному скептицизмові. Бо треба пам'ятати розумом і душею, що маємо справу разом з тим із дуже відповідальним моментом, та що за правильну оцінку його відповідні сучасні діячі несуть велику відповідальність перед народом і історією.

В такі важливі історичні моменти треба розвинути до найбільшої степені громадську відвагу, мужність, політичну мудрість і то не для приємности чи слави покликаних до праці людей, — бо це серйозний і конечний громадський обов'язок політично-освічених людей, — які повинні глибоко вникнути і вдуматися в чергове питання першорядної ваги і не злякатися дати відповідь на нього по совісті і згідно з своїм найкращим розумінням.

Я особисто схилиюся до того, щоби конструкції політичної організації Української Народної Республіки надати федеративно-державну форму, а саме: поділити край на «Землі», в нових раціональних територіяльних межах, відкинувши сучасні губернські межі. Нові території, котрі назвемо «Землями», повинні бути розмежовані з великою увагою до властивостей населення, до економічних умов і топографічної конфігурації.

Мінімум для політично-федеративного об'єднання «Земель» творить:

- 1) спільна організація військових справ,
- 2) завідування зовнішніми зносинами з чужими державами і
- 3) необхідні для вдоволення цих функцій грошові засоби.

Але практика показала не тільки користність, але й категоричну необхідність поширити цей найближчий і мінімальний обсяг діяльності і сфери влади федеративно-державної організації (так званої союзної держави) цілою низкою численних інших основних державних справ і галузів урядової діяльності: в обсягу юстиції, в обсягу охорони безпечности і ріжноманітних піклувань про добро населення всієї території. Певний досвід вже існуючих федеративних політичних організацій тут дуже корисний як зразковий приклад. Але, розуміється, що кожна нова держава, сконструйована на цих принципах, повинна абсолютно самостійно керуватися умовами місця і часу, в яких знаходиться її політичне федеративне будівництво.

Так робили у всіх попередніх існуючих досі прикладах. Єсть в цих прикладах багацько згідности, але єсть також особливости і принципіальні ріжниці. І ми, в У.Н.Р., повинні заготовити детально обміркований список справ для державної роботи Федеративно-Державної Організації У.Н.Р. і для окремих Земель у відношенні до повітових і громадських одиниць.

Відповідно до вище виложених загально-керуючих принципів зложений цей попередній проект «Основних Державних Законів У.Н.Р.», котрий виходить з погляду державного будівництва У.Н.Р., як Федеративно-Державної Організації, яка об'єднує частини У.Н.Р., що уявляють собою Землі з самоврядуванням на державних засадах.

Весь проект уложений в цій засадничій формі державної організації, на строгому і послідовному переведенню принципу народнього суверенітету з відповідно широким вживанням референдуму (всенароднього голосовання) по найважливішим державним справам.

Загальні основи

§ 1. У.Н.Р. єсть демократично-республіканський державний устрій. В ньому об'єднані лише землі з українською людністю в територіяльних межах, які фактично встановилися.

§ 2. Державні справи в У.Н.Р., що належать до загально-державної організації цілої Республіки, складають її Федерально-Державний устрій. Інші державні справи в У.Н.Р. творять Земсько-Державні організації окремих Земель, що складають У.Н.Р.

§ 3. Федерально-Державна Організація У.Н.Р. охороняє зовнішню безпечність цілої Республіки і виконує державні функції, що вимагають спільного співробітництва всіх Земель і спільних для всіх Земель порядків.

Окремі Землі, що складають У.Н.Р., у всьому іншому порядкують державними справами кожна на своїй території самостійно.

§ 4. Для охорони зовнішньої безпечности і для участі в «союзі народів» (лізі націй) У.Н.Р. має військову організацію, котра підлягає об'єднаним державним установам У.Н.Р. Представництво всієї держави У.Н.Р. в зносинах з чужоземними державами належить до об'єднаних державних установ У.Н.Р. Державні функції, що вимагають співробітництва всіх окремих Земель, визначені нижче в § 10. В міру потреби обсяг цих справ може змінитись з додержанням умов, зазначених нижче в §§ 17 — 24.

§ 5. Окремішність поодиноких Земель і кордони їх території можуть змінитися лише по згоді між собою заінтересованих Земель. Кожна Земля сама для себе ухвалює власну конституцію, котра повинна цілком відповідати тим зв'язкам, що лучать її, як нероздільного члена об'єднаної держави У.Н.Р. на підставі цього Основного Державного Закону (О.Д.З.).

§ 6. Повне здійснення принципів демократично-республіканського державного устрою в Федерально-Державній і Земсько-Державній Організаціях У.Н.Р. забезпечується самим широким здійсненням таких принципів.

1) Принципу народнього суверенітету через встановлення, **ЯК БЕЗПЕРЕРИВНО АКТИВНОЇ ЗВЕРХНЬОЇ ВЛАДИ, УСТАНОВЧОЇ ВЛАДИ**, котра в повному обсягові зберігається безпосередньо за самими громадянами.

2) Безпосереднього верховного догляду з боку державної влади за законодавчою діяльністю Парламентської інституції через референдум.

3) Безпосередньої участі цієї влади в певних справах порядкування і судівництва, що для Федерально-Державної Організації визначені цим Основним Законом. Ці ж самі принципи мусять, по можливості, здійснюватись і в Земсько-Державній організації окремих Земель.

§ 7. Основні права вільності громадян У.Н.Р. забезпечуються оцим Основним Державним Законом.

§ 8. Законодавство і державний бюджет в Федерально-Державній і Земсько-Державній Організаціях У.Н.Р. покладаються на парламентські Установи, котрі складаються з громадян через загальні вибори. Маєтковий ценз, як умова для активного і пасивного виборчого права, виключається.

§ 9. Забезпечується державна автономія повітів, в окремих Землях і муніципальна автономія громад.

Справи, котрі підлягають Федерально-Державній Організації У.Н.Р.

§ 10. До компетенції Федерально-Державної Організації належать слідуочі справи:

1) Представництво У.Н.Р. в її зносинах з чужоземними державами, Обмін дипломатичними місіями і консульствами з чужоземними Правительствами, Заключення міжнародних договорів в справах політичних, справах мирного міжнародного співжиття та про міжнародний третейський суд.

Примітка: Право окремих земель на безпосередні, в деяких певних випадках, зносини з чужоземними Правительствами визначається особливою постановою в цій конституції і окремими Федерально-Державними законами У.Н.Р.

2) Організація і утримання військових сил У.Н.Р. і розпорядження ними для охорони У.Н.Р. від зовнішньої і внутрішньої небезпеки. Призначення командного складу для цих сил. Оголошення війни. Заключення миру.

3) Основні права громадян. Право руху, друку, спілок і зборів.

4) Підданство. Натуралізація чужоземців. Еміграційна справа. Становище чужоземців.

5) Стосунки цивільної влади до релігійних об'єднань.

6) Унормування ваги і міри. Грошовий оборот. Законодавство про банки. Емісійні банки.

7) Почта, телеграф і телефон.

- 8) Залізнодорожне законодавство.
- 9) Сухопутні і водяні шляхи, що проходять через декілька Земель. Мореплавство, маяки та інші засоби застережності.
- 10) Митна та карантійна справа. Товарні склади.
- 11) Охорона та насаджування лісів.
- 12) Піклування про торгівлю і всі галузі промисловости.
- 13) Охорона праці і робітниче забезпечення (страхування).
- 14) Вексельове, торговельне, морське і конкурсне право.
- 15) Законодавство про патенти на право винаходу, про фабричні торговельні марки та авторське право.
- 16) Закони про право- і дієдатність осіб, про опіку над малолітніми, психічно-хорими, про право зобов'язань і шлюбне право та про акти цивільного стану.
- 17) Визначення умов обов'язуючої сили на всій території У.Н.Р, актів і документів, виданих в окремих Землях.
- 18) Визначення умов для виконання рішень по цивільним справам судами одних Земель на території других.
- 19) Видача карних злочинців між окремими Землями.
- 20) Заходи що до санітарії і гігієни. Засоби боротьби проти пошестей
- 21) Порядкування ріжного рода майном, що належить Федерально-Державній Організації.
- 22) Встановлення ріжних податків і оплат (пошлін) на покриття видатків Федерально-Державної Організації.
- 23) Складання щорічного бюджету прибутків і видатків по фінансовому господарству Федеральне-Державної Організації.
- 24) Контроль над фінансовим господарством Федерально-Державної Організації.
- 25) Встановлення відповідних адміністраційних, фінансових, контрольних, військових та судових установ.

Установи Федерально-Державної Організації У.Н.Р.

§ 11. Федерально-Державну Організацію У.Н.Р. творять такі установи:

- 1 Федерально-Державна Установча влада народу У.Н.Р.
2. Надзвичайне Національне Зібрання У.Н.Р.
3. Федерально-Державний Парламент.
4. Федерально-Державний Голова*.
5. Федерально-Державне Міністерство.
6. Федерально-Державний Суд.
7. Місцеві органи Федерально-Державного Управління.
8. Федерально-Державний Контроль для перевірки прибутків і видатків Федерально-Державної Організації.

§ 12. Федерально-Державна Установча влада народу є найвища (зверхня) державна влада в У.Н.Р. Вона не суперечить своєю діяльністю гарантованим цим Основним Законом державним правам окремих Земель, що творять У.Н.Р.

Примітка: Землі, що творять У.Н.Р., такі:

§ 13. Федерально-Державна Установча влада в У.Н.Р. належить народові порядком, що його встановлює цей «Основний Державний Закон».

§ 14. Кожний громадянин У.Н.Р., незаплямований судом, що має повну дієдатність, що має 25 років віку, певну роботу і живе на власні засоби, користується в Установчій владі, у всіх належних випадках, правом голосу, порядком, що встановлює цей «Основний Державний Закон».

* Дивись виноску до § 88.

При здійсненні громадянами Федерально-Державної Установчої влади голосування відбувається таємно і безпосередньо.

При визначенні числа плюральних голосів по розрядах цілком виключається мажоритарний ценз, як підстава для збільшення числа голосів громадян, що бере участь у референдумі. Плюральні голоси надаються громадянам в залежності від віку особи, його сімейного стану, освітнього цензу, громадського і державного стажу. Умови користування плюральними голосами зазначаються в окремому Федерально-Державному Законі.

§ 15. Федерально-Державній Установчій владі належить виключне право касувати, доповнювати і змінювати цей «Основний Державний Закон». Окрім того в випадках, зазначених Основними Державними Законами, Установча влада вирішує питання, що виникають в порядку іншого законодавства, а також і в порядку Управління, Суду і Фінансового контролю в Федерально-Державній Організації.

§ 16. Діяльність Федерально-Державної Установчої влади виконується таким чином: пропозиція, постановлена на вирішення Установчої влади, відповідною установою викладається в ((юрмі точно визначеного запитання на котре од громадянина жадають відповіді. Громадянин відповідає або позитивно, тобто, що він погоджується на пропозицію, — і в цьому разі на бюлетені, що видано йому для заповнення, ставить слово «т а к» (тобто згоден), — або негативно, себто, що не погоджується на пропозицію, і тоді в бюлетені ставить слово «н і» (тобто не згоден).

В першому випадкові в сводному списку референдума з підрахунком поданих голосів реєструється, що бюлетень, поданий для підрахунку, стоїть «за» пропозицію, а в другому — що він «проти» пропозиції.

§ 17*. Право ініціативи для зміни в Основних Державних Законах належить окремо кожній з слідуєчих установ,

- 1) Одній третині повного складу членів кожної з двох законодавчих Палат,
- 2*) Федерально-Державному Голові,
- 3) Федерально-Державній Раді Міністрів по її одноголосній постанові,
- 4) Федерально-Державному Судові по його постанові, ухваленій більшістю чотирьох п'ятих всіх членів Суду,
- 5) Одній четвертій частині Парламентів окремих земель У.Н.Р. по їх постановам, ухваленим також Земськими Управами цих Земель,
- 6) Двом мільонам голосів громадян, котрі беруть участь в Федерально-Державній Установчій владі У.Н.Р.

§ 18. Свої заяви уповноважені ініціаторів, перелічених в § 17, подають Голові Федерально-Державної Ради, котрий разом з Головою Федерально-Державної Ради Міністрів робить відповідні розпорядження для переведення запропонованого референдуму. Вони ж стежать за переведенням референдуму до повного його закінчення і належного оголошення його наслідків

§ 19. Для розгляду внесеного питання про зміни, доповнення чи одміні в «Основних Державних Законах» (О.Д.З.) У.Н.Р. обидві Палати Парламенту (Земсько-Державна Палата і Федерально-Державна Рада) складають одно Об'єднане Зібрання, котре, при кваліфікованім складі кворум двох третин загальної кількості членів обох Палат і при кваліфікованій більшості трьох четвертин голосів присутніх на Зібранні членів, вирішує, чи слід обговорювати поставлене на чергу питання, чи ні.

Коли відповідь буде позитивною, Об'єднане Зібрання обох Палат в тому ж засіданні, що зібралося для розв'язки даного питання, складає з поміж своїх членів, на основі пропорційних виборів, комісію з 24 осіб, в склад якої обов'язково входить не менше 6 осіб членів Земсько-Державної Палати

Свою працю комісія має закінчити не далі як в двохмісячний термін Складений комісією доклад по даному питанню Об'єднане Зібрання розглядає по суті.

Внесене ініціаторами (§ 17) питання вважається прийнятим Об'єднаних Зібранням, коли постанова ухвалена при кворумі і більшості голосів згідно умов, зазначених в уступі 1-му цього §.

§ 20. Як що постанова Об'єданого Зібрання (§ 19) в справі порушеного ініціаторами питання буде позитивною, то це питання з відповідними поясненнями Об'єданого Зібрання обох Палат передається на референдум громадян У.Н.Р. Коли ж постанова Об'єданого Зібрання буде негативною тоді не пізніше 3-х місячного терміну скликається особливе Надзвичайне Національне Зібрання, котре розглядає внесене уповноваженими ініціаторів (§ 17) питання.

«Надзвичайне Національне Зібрання» складається з подвійної кількості членів Федерально-Державної Ради та з подвійної кількості членів Земсько-Державної Палати, котрі на це Надзвичайне Зібрання вибираються окремо в тому ж порядку, як і формуються названі Палата і Рада для чергового Парламенту.

Надзвичайне Національне Зібрання складає Об'єдане Зібрання названих представників-громадян і земель У.Н.Р. Воно вибирає з поміж себе голову, його товаришів і секретаріат і само порядкує справами свого діловодства. Постанова Зібрання, ухвалена абсолютною більшістю голосів всього числа членів Зібрання, передається на референдум громадян.

Примітка: Надзвичайному Національному Зібранню може бути одночасно передано на розгляд де кілька окремих ініціативних пропозицій про зміну, доповнення та одміну в О.Д.З.

§ 21. Як що наслідок голосовання по даному питанню на референдумі буде негативний, то відкинута питання уже не може бути поставленим на відповідне обговорення на протязі п'яти літ з часу референдума, виключаючи той випадок, коли половина всіх голосів громадян, що беруть участь в Установчій владі Федерально-Державної Організації У.Н.Р., вимагатиме поставити це питання на народне голосовання (референдум).

§ 22. Як що питання про зміни в О.Д.З. було внесене лише зазначеними в § 1, пункти 1 — 5, установами і Об'єдане Зібрання Палат Парламенту або Надзвичайне Національне Зібрання поставиться до цього негативно, то установа, котра внесла питання, має право зняти його з черги до того часу, доки ще не будуть призначені вибори в Надзвичайне Національне Зібрання (§ 20, уступ 2), або, в відповіднім випадку (§ 20, уступ 1), не буде ще призначений термін для референдума.

§ 23. Наслідки референдума підраховуються на місцях по округах. Підрахунок мусить бути закінчений на третю добу після народнього голосування. Зроблені підрахунки зо всіма документами (протоколами і поданими бюлетенями) не пізніш, як на другий день після підрахунку, надсилаються в Центральне Управління Земель, де переводиться загальний підрахунок поданих голосів, котрий закінчується не пізніше, як на третю добу після одержання зазначених матеріалів, і відповідь про загальний результат референдума на територіях Земель негайно по телеграфу передається Голові Ф.-Д. Ради, після того наслідки референдума, по кожному поставленому на вирішення питанню, негайно публікуються для загального відома в офіційному вістнику У.Н.Р. Із центральної Установи окремих Земель всі матеріали на третю добу пересилаються Голові Ф.-Д. Ради. Ці матеріали зберігаються в Ф.-Д. Раді в окремому відділі архіву Ради, з котрого можуть бути видані лише по вимозі Ф.-Д. Суду.

§ 24. Неправильности в переведенню референдуму можуть бути оскаржені в Ф.-Д. Суд, котрий вирішує пред'явлені йому скарги в Загальному Зібранню Суду безапеляційно.

II Федерально-Державний Парламент

§ 25. Федерально-Державний Парламент складається із Земсько-Державної Палати (З.-Д. Палати) і Федерально-Державної Ради (Ф.-Д. Ради).

§ 26. Земсько-Державна Палата складається з представників від Парламентів окремих Земель (Земських Парламентів). Кожний Земських Парламент посилає до Палати не менше 3-х представників. Як що кількість населення самої Землі перевищує півтора мільйона мешканців, то Парламент має право призначити четвертого представника; а як що населення буде перевищувати два з половиною мільйона, то Парламент має право призначити ще й п'ятого представника. Кожний з цих представників входить, повноправний член, до складу З.-Д. Палати У.Н.Р. Земські Парламенти мають право вибрати своїх представників до З.-Д. Палати У.Н.Р. як своїх членів, так і взагалі з числа осіб, що користуються виборчим правом до Парламенту даної Землі.

§ 27. Вибрані Земськими Парламентами представники до З.-Д. Палати У.Н.Р. повинні мати не менше тридцяти п'яти років віку. Половина обраних кожним Парламентом представників повинна мати освітний ценз про скінчення вищої школи. При трьох представниках половину складає одна особа, а при п'яти представниках половина складається з трьох осіб

§ 28. Кожний Земський Парламент вибирає своїх представників до З.-Д Палати терміном на менш як на два роки, рахуючи термін з дня обрання в Земському Парламенті. Земський Парламент має право призначити кожному окремому випадкові і довший — але не довший шости років - термін. Такий довший термін Парламент повинен встановити раніш, чи буде приступлено до виборів того представника, для котрого призначається такий змінений термін мандату.

До кожного обраного представника на той же термін може бути призначений кандидат, котрий заміняє представника, як в тому випадкові коли представник вийде зі складу З.-Д. Палати, так і в випадках відпусток представника, що можуть бути представлені йому за згодою Парламенту що його призначив.

§ 29. Федерально-Державна Рада складається на підставі таємних безпосередніх та пропорціональних виборів, з додержанням принципів зазначених в § 14.

§ 31. Всі члени Ф.-Д. Ради вибираються, кожний раз одночасно, терміном на чотири роки; цей термін рахується з дня першого засідання новому складу Ради. Наприкінці сього терміну мусить бути сформована новим виборами слідуєча Федерально-Державна Рада.

§ 31. Членів Ф.-Д. Ради вибирають особи, що відповідають умовам зазначеним вище (відділ перший § 14).

Плюральні голоси на виборах до Ради можуть бути надані виборцеві на тих же підставах, які наведені в уступі третім § 14. Максимум голосів для одного виборця, при плюральності голосів, не повинен перевищувати 8 голосів.

§ 32. Ніхто не може бути одночасно членом обох Палат Ф.-Д. Парламенту.

§ 33. Виборчі бюро для переведення виборів членів в Ф.-Д. Раду повинні бути складені з таким розрахунком, щоби виборцеві не приходилось їхати до місця виборчого бюро, в середньому не більше 15-ти верств.

§ 34. На визначених в §§ 29 — 33 підставах мусить бути заздальгідь складений окремий закон, що нормував би всі правила про вибори до Ф.-Д. Ради, в тому числі правила про виборчу процедуру. Цей закон, до переведення його в дійсність, повинен бути ухвалений, як цілковито відповідаючий букві та смислові наведених вище точок цього закону, Ф.-Д. Судом.

§ 35. Обі Палати Парламенту скликаються на кожну сесію одночасно; вони функціонують кожна окремо. Випадки Об'єднаних Зібрань обох Палат вказані в цьому Основному Державному Законі для визначених справ.

§ 36. Ф.-Д. Парламент збирається в тому місці, яке буде призначене столицею У.Н.Р. Від Об'єданого Зібрання обох Палат залежить часове відкрити засідання Парламенту і в другому місці. Кожний склад Ф.-Д. Ради вважається за окремий законодавчий період (так звану легіслатуру) і зазначається послідовним порядковим числом; відповідно цьому численно іменуються також законодавчі періоди З.-Д. Палати.

§ 37. Окремі періоди засідань Парламенту в межах кожної легіслатури іменуються сесіями.

§ 38. Щорічно збирається одна чергова сесія Ф.-Д. Парламенту, а саме: 1 грудня кожного року в 12 год. дня в визначеному для його засідань місці. Крім того можуть збиратись надзвичайні сесії.

§ 39*. Чергові сесії Палат одкриваються кожна зокрема Ф.-Д. Головою, надзвичайні сесії — Головою відповідної Палати.

§ 40. Кожна Палата вибірає з поміж своїх членів на кожному окрему сесію Голову Палати та його товаришів, й склад секретаріату, котрі разом складають президію Палати.

Президія кожної Палати зберігає свої функції і під час перерви між окремими сесіями та продовжує функціонувати в початку послідувочої сесії до того часу, доки не буде сформовано нову президію.

§ 41. Часові перерви чергової сесії можуть продовжуватись не більш як три тижні і призначаються кожною Палатою зокрема для себе. Вони не можуть повторюватись більше двох разів в одну і ту ж сесію. Для надзвичайних сесій ці умови можуть бути змінені регулямінами Палати. Часові перерви засідань сесії для кожної Палати можуть бути окремі, але як що вони призначаються на термін довший 7 днів, то така перерва може статися лише за згодою обох Палат.

§ 42. Надзвичайні сесії Парламенту скликаються на вимогу:

1*) Ф.-Д. Голови і Ф.-Д. Ради Міністрів за їх спільною згодою.

2) Ф.-Д. Суду, що ухвалена більшістю чотирьох п'ятих кількості всіх членів Суду.

3) Ф.-Д. Контроля, що ухвалена більшістю чотирьох п'ятих всіх членів колегії

Контроля.

4) Одной третини Земських Парламентів по згоді з Управою Землі.

5) Одной третини членів Ф.-Д. Палати, або одной третини числа членів Ф.-Д. Ради.

6) Одной п'ятої частини суми голосів виборців, що приймали участь в виборах членів функціонуючої Ф.-Д. Ради,

§ 43*. Вимогу про скликання надзвичайних зборів Парламенту подають Ф.-Д. Голові, котрий пропонує Ф.-Д. Раді Міністрів распорядитись скликати потрібну надзвичайну сесію Парламенту на срок не пізніше одного місяця.

§ 44*. Чергові сесії Ф.-Д. Ради повинні що року тривати не менш як впродовж 2 місяців за винятком коротких перерв. Час закінчення чергових та надзвичайних сесій Парламентів вирішується з ініціятиви тієї або иншої Палати, в присутності не менш трьох п'ятих числа всіх членів обох Палат і числом голосів не менше одной половини загального числа членів обох Палат. Про закінчення сесії Парламенту повідомляють Ф.-Д. Голову і Голову Ф.-Д. Ради Міністрів та оголошують для загального відома за підписом Голов обох Палат.

§ 45*. Кожна Палата Парламенту распочинає свою сесію, коли на місці засідання сесії про свою присутність особисто заявить не менше трьох п'ятих числа всіх членів Палати. Коли до дня призначення на відкриття сесії не прибуде на місце засідання зазначеного кворуму членів котрої небудь з Палат Парламенту, то відкриття сесії для тієї Палати відкладають на сім днів, про що розсилають телеграфне офіційні оповіщення, попереджаючи всіх членів Палати, котрі не прибули, що всі, хто не з'явився в призначений строк, будуть засуджені до кари, що визначає для таких випадків регулямін Палати. Наколи ж до визначеного вище строку покажется, що з прибулих на місце сесії членів Палати не можливі скласти кворум для законних зборів і сесія не може відбутися, то сесія Парламенту не відбувається, про що Голови обох Палат публікують до загального відома з зазначенням причини.

Всі видатки Державного Скарбу, що витрачені Урядом на скликання сесії Парламенту, приїзду членів Палат та утримання їх, а також і инші видатки, покриваються за рахунок не прибувших на цю сесію Парламенту без законних причин членів Палати.

Переведення розрахунків по цим видаткам скарбу покладається на Ф.-Д. Контроль, постанови котрого затверджуються Ф.-Д. Судом,

На пропозицію одної з Палат, Об'єднане Зібрання Парламенту більшістю голосів прибувших на сесію членів вирішує питання про скликання вдруге невідбувшої сесії Парламенту. Коли питання вирішується позитивно, то для нового скликання невідбувшої сесії призначається термін не раніше одного місяця з дня ухвали Об'єданого Зібрання.

*Таку ж постанову має право зробити спільне вирішення Ф.-Д. Голови і Ф.-Д. Ради Міністрів.

В таких випадках сесія скликається в звичайнім порядку. Коли на сесію, що скликається вдруге, не прибуде встановленого кворум членів Палат, сесія розпочинає роботу і вирішує всі поставлені на черг справи, за винятком дисциплінарних та про зміни в О.Д.З., при кожному складі прибувших членів Парламенту.

У всіх зазначених випадках (уступи 3 — 6 § 45) число членів Парламенту прибувших на скликану вдруге сесію, при вирішенню справ прирівнюється до числа всього складу членів палати Парламенту. При вирішенню в таку сесію справ, які по загальному положенню вирішуються більшістю голосів на підставі числа всіх членів Палати Парламенту, більшість визначається відповідно числу прибувших на сесію членів кожної Палати.

Привіща членів Палати, що не прибули на сесію Парламенту в перший раз (уступ 1, § 45), а також і тих, що не прибули при скликанню сесії вдруге, офіційно оголошують урядовим оповіщенням для загального відома, а депутати підлягають карі згідно уст. 2 § 45 О.Д.З. Од цієї карі можна звільнити лише в випадку доведення на Суді причин неявки, законних для свідка в карному процесі.

§ 46. Коли для вирішення питань в Палаті Парламенту потрібно кваліфікований кворум присутніх в засіданню членів Палати і його немає в місці засідань сесій Парламенту, то відсутнім членам по телеграфу розсилається вимогу прибути на засідання на протязі двох тижнів. Одночасно по телеграфу розсилається про це офіційальне оповіщення до загального відома.

Відсутній член Палати, що не явився на засідання сесії Парламенту без законних причин, постановою Ф.-Д. Суду виключається з числа членів Палати і позбавляється виборчих прав на термін од трьох до п'яти років.

§ 47. Відпустки членам Палат, на час до восьми днів, дозволяє Голова відповідної Палати Парламенту; звище 8 діб, до одного місяця — Колегія Голів Комісій Палати Парламенту, а звище одного місяця — сама Палата Парламенту.

Члени обох Палат Парламенту, за час перебування у відпустці, не одержують добових грошей. Як що відпустка продовжується більше двох тижнів, то відведені для них помешкання звільняються.

§ 48. Кожна Палата Парламенту сама перевіряє правильність мандатів своїх членів. Як що мандат на засіданні відповідної Палати більшістю трьох п'ятих голосів буде визнано неважним, то депутат, який подав такий уневажений Палатою мандат, вибуває зі складу Палати, а замість його вибирають нового депутата. Але особа, що в такий спосіб не ввійшла в склад членів відповідної Палати, має право оскаржити рішення Палати про уневаження його мандату. Таку скаргу подає він до Ф.-Д. Суду. Таку ж скаргу можуть подати: 1) Земський Парламент, що делегував свого представника до З.-Д. Палати, мандат котрого уневажено; і 2) виборці округи, в якій було вибрано особу, мандат котрої уневажено Палатою. В цім випадку скаргу повинні підписати кількість виборців, яка складатиме половину голосів, поданих за дану особу при виборах його на члена Палати.

Рішення кожної Палати про уневаження мандату члена Палати не підлягають оскарженню в тому разі, як що це рішення Палата ухвалить більшістю трьох четвертин числа всіх членів Палати.

§ 49. Кожна Палата, а також Об'єднане Зібрання Палат, мають право призначать зі свого складу дорадчо-підготовчі комісії для розробки питань, які підлягають розглядові Палати або Зібрання, а також особливі анкетні комісії, для обслідування певних справ в обсягові, що підлягає відому Палати чи Зібрання.

Всі установи й офіційні особи повинні допомагать анкетним комісіям, віддаючи, на їх вимогу, до розпорядимости їх усі матеріали й відомости, які вони мають по своєму офіційному становищу, а також і службовими чинностями, що на них покладені.

З окремої постанови кожної Палати Парламенту, або в відповіднім випадку Об'єданого їх Зібрання, анкетна комісія має право про всі обставини, що стосуються до завдань анкетних комісій, допитувати приватних, а також і урядових осіб за присягою, або з відібранням відповідної обітниці, що по силі закона прирівнюється до присяги.

Члени Комісії і всі запрошені в її засідання експерти й інші особи, що будуть присутніми в засіданню комісії при допитові, а також і всі ті особи, в чиїх руках будуть переховуватись в службовому порядку протоколи Зібрань, повинні заховувати в повній таємниці зміст всіх зложений за присягою перед анкетною комісією зізнань. В докладах комісії Палаті Парламенту або Об'єданому Зібранню не повинні оголошуватись таємниці ділових стосунків окремих зацікавлених підприємств, коли вони не мають карного характеру.

§ 50. На час перерви між сесіями Парламенту Об'єднане Зібрання Палат з пропозиції одної з них має право призначити Депутатське Зібрання Парламенту для безперервного зв'язку між Парламентом і Правительством. Така постанова повинна бути ухвалена більшістю 3/4 загального числа, членів обох Палат. Крім того члени З.-Д. Палати від 2/3 Земських, Парламентів, при одноголосній заяві, також мають право вимагати призначення такого Депутатського Зібрання Парламенту.

Об'єднане Зібрання Палат Парламенту в своєму засіданню на підставі пропорційних виборів вибірає по п'ять членів від кожної палати до Депутатського Парламенту. Голови Палат Парламенту, а при їх відсутности один з їх товаришів з черги старшинства, входить в склад Депутатського Зібрання по посаді поверх 10 обраних Об'єданим Зібранням членів.

§ 51. Засідання обох Палат Парламенту, як загальне правило, відбуваються прилюдно. Ті випадки, коли для охорони державних інтересів або з міркувань стичного характеру засідання Палати повинно відбуватися без присутности сторонньої публіки, — визначаються регуляміном, що нормує порядок роботи кожної Палати.

Зазначене в першому уступі § 51 стосується також до Об'єданого Зібрання Палат Парламенту.

§ 52. Як що до закінчення сесії не будуть викінчені справи, розпочаті в Палаті Парламенту, — вони, як загальне правило, визнаються припиненими і можуть бути знов порушені в наступній сесії. Але від Об'єданого Зібрання Палат Парламенту залежить кваліфікованою більшістю [голосів] яку встановлено § 44, перенести ці справи, всі або частину їх, з зазначенням які саме, для продовження їх обговорення та вирішення в наступну чергову сесію, або призначить для цього надзвичайну сесію й визначити часі скликання її. Скликання такої сесії відбувається в загальному порядку.

Зазначене в першому уступі § 52 стосується також до Об'єданого Зібрання Палат Парламенту.

З постанови Об'єданого Зібрання Палат Парламенту, може бути визначено, щоби Парламентські Комісії Палат та Об'єданого Зібрання їх, всі або частина їх, в останньому випадкові з зазначенням, які саме з них, продовжували свою працю без перерви між Парламентськими сесіями. Про порядок та час такої комісійної праці, взагалі для всіх комісій або для окремих з них. Об'єднане Зібрання може скласти особливі інструкції.

§ 53. Кожна Палата Парламенту має право кооптувати в свій склад на фаховців з закінченою вищою освітою З.-Д. Палата не більш 10 душ, а Ф.-Д. Рада не більш 20 душ.

Кожна Палата розв'язує це питання для самої себе самостійно і в кожний мент протягом цілого законодавчого періоду.

Палата Парламенту розв'язує питання про кооптацію, спочатку, принципово. Позитивним буде рішення, ухвалене більшістю трьох п'ятих всіх членів Палати. Далі, Палата розв'язує питання про кількість осіб, яких кооптуватимуть, та розподілення їх по фаху, такою ж кваліфікованою більшістю.

Потім, переводять самі вибори кандидатів, на кооптовані місця, з кожного фаху окремо і з застосуванням пропорційних виборів, оскільки це буде здійснимим.

Кооптовані члени Палати виконують усі обов'язки й користуються всіма правами, нарівні з іншими членами Палати, що їх кооптувала.

§ 54. Всі без винятку члени обох Палат, при першому вступі до Палати в даному законодавчому періоді на відкритому засіданні своєї Палати складають формальну, рівну по своїй силі присягу, обітницю, що совісно виконуватимуть свої обов'язки в Парламенті, як щирі оборонці й заступники всіх інтересів та прав У.Н.Р.

Цей акт виконується депутатами усно і підтвержується на письмі. Депутати, які того забажають, можуть виконати цей акт в релігійній формі згідно своєї релігії; з тою умовою, щоби в релігійній присязі було зазначене все те, що є змістом формальної обітниці. Цей релігійний акт також підтвержується на письмі за підписом того, хто склав присягу.

§ 55. Члени обох Палат Парламенту, які повинні старанно і совісно, відповідно до свого найліпшого розуміння, допомагати добру Батьківщини, у своїй Парламентарній діяльності не можуть бути зв'язані жодними обов'язковими інструкціями від своїх виборців.

§ 56. Обидві Палати Парламенту мають окрім випадків, вказаних в О.Д.З., рівні права що до ініціативи та вирішення, як у справах законодавчих, так і у всіх інших функціях, які засвоєно Парламентові.

§ 57. Керування державними та муніципальними справами в У.Н.Р., як у її Ф.-Д. Організації, так і в окремих Землях У.Н.Р., виконується визначеними для цього установами та особами у всіх його частинах (у внутрішньому, цивільному, фінансовому, військовому та керуванню закордонними стосунками) на твердих основах в належний спосіб виданих норм права, що іменуються законами й походять од належної установчої та законодавчої влади, як виявлення її волі, з обов'язуючою всіх мешканців країни силою.

Роспорядження, накази, обов'язкові постанови, що містимуть в собі загальні норми права, що їх видає уповноважена на це державна й муніципальна влада, в рамцях зазначеної компетенції, мусять строго погоджуватись з законом, який є для них підставою.

§ 58*. В Ф.-Д. Організації У.Н.Р. право видавати закони, точно додержуючись компетенції Ф.-Д. Організації з підлеглістю Ф.-Д. Установчій владі, належить Ф.-Д. Парламентові У.Н.Р.

Крім справ законодавчих, Ф.-Д. Парламентові У.Н.Р. належать ще такі

1) Парламент щорічно затверджує бюджет, роспись прибутків і видатків Федеральної держави, який укладається на наступний бюджетовий періоду

2) Наглядає за доцільністю загальної політики виконавчої влади і правильним та закономірним провадженням Управління.

3*) Затверджує Міністрів та рівних з ними урядових осіб, які запрошуються на службу з кандидатів, що їх виставляє на відповідні посади Ф.-Д. Голова. При цьому додержується відповідних кваліфікацій, встановлених законом для даних урядових осіб.

4) Вибірає половину загальної кількості суддів вищого Ф.-Д. Суду з числа кандидатів, яких подають на ці судові посади Земські Парламенти, та одну третину суддів того ж Суду з числа кандидатів, яких запропонують;

Палати Парламенту. Половина суддів кожної з цих двох категорій має бути з осіб, що мають вищу юридичну освіту.

5*) Притягає до відповідальності:

а) за переступи по службі: Ф.-Д. Голову, по скінченні терміну його служби; суддів вищого Ф.-Д. Суду; членів Парламенту; Міністрів, Віце-Міністрів та інших відповідальних урядових осіб, зазначених законом;

б) Міністрів, а в відповідних випадках Віце-Міністрів за шкідливе для країни керування Державою;

в) стверджує висліди ревізій державного господарства, які подає Ф.-Д. Контроль.

Для вирішення питань, зазначених в пактах третьому та четвертому, Палати Парламенту утворюють Об'єднане Зібрання; інші справи обговорюються й вирішуються кожною Палатою окремо. Крім того в Об'єднаному Зібранні Палат Парламенту розглядаються та вирішуються й інші справи, що докладно перелічені в різних статтях О.Д.З.

§ 59. Кожна Палата автономно складає регулямін про порядок ведення справ у Палаті. Об'єднане Зібрання Палат складає свій окремий регулямін про порядок ведення справ в засіданнях Об'єднаного Зібрання.

*Всі ці Регуляміни офіційно публікуються до загального відома. Офіційні примірники цих регулямінів надсилають до Ф.-Д. Голови, Ф.-Д. Ради Міністрів та Ф.-Д. Суду.

Як що Ф.-Д. Суд на протязі 2 тижнів з дня офіційної надсилки йому регуляміну не подасть мотивованої заяви про суперечність змісту регуляміну, з законами, то регулямін набирає чинности. Те ж стосується й до випадків часткових змін у згаданих регулямінах.

*Про суперечність з законами артикулів регулямінів Палат та Об'єднаного Зібрання Палат можуть складати скаргу Ф.-Д. Голова й Рада Міністрів. Таку скаргу подають до Ф.-Д. Суду не пізніше, як на п'яту добу з дня, як одержано офіційний примірник регуляміну від Палати Парламенту чи Об'єднаного Зібрання, по належності. Подаючи зазначену скаргу, одночасово належить повідомити про це відповідну Палату, Парламенту або Об'єднане Зібрання. Скарга до розв'язання її Судом припиняє переведення в життя регуляміну.

Ф.-Д. Суд негайно й позачергою розглядає скарги в одкритому засіданні зі змаганням сторін, викликаючи представників Палати або Об'єднаного Зібрання. Суд ухвалює своє мотивоване рішення в справі не пізніш 20 днів од часу вступу скарги.

Вирішення Суду базується виключно на мотивах юридичних і є остаточним.

§ 60. Рада Міністрів має право, в особі своїх членів, а також інших особливо уповноважених Радою вищих урядовців, бути присутньою на засіданнях Палат Парламенту та їх Об'єднаного Зібрання й брати участь у всіх дебатах, що відбуватимуться під час засідань Палати й Зібрання, не маючи, однак, голосу при вирішенні питань. Під час обміркування питання вони мають право вносити відповідні пропозиції та давати в імені Правительства пояснення. Вони користуються правом голосу по за чергою.

Окремим Міністрам та Канцелярії Ради Міністрів розсилаються одночасово, як і членам Палат, повістки про наступне засідання Палат та їх Об'єднаного Зібрання. З зазначенням справ, що поставлено в даному засіданні на чергу.

§ 61. Представники Правительства, присутні на засіданні Палати або Об'єднаного Зібрання згідно § 60, повинні в своїй поведінці під час засідання додержуватись порядку, встановленого для членів цих установ. За порушення цієї вимоги Голова Палати на загальних підставах робить завинившому зауваження, закликає його до порядку та загрожує позбавити слова. Як що ці попередження Голови не матимуть успіху. Голова робить перерву засідання. Після цього оповіщається тимчасове припинення публічного засідання, й Голова пропонує Палаті зробити постанову про повідомлення Ради Міністрів про вчинки порушуючого порядок на засіданні Палати. Палата має право постановити під час біжучої сесії винного в порушенні порядку недопускати на засідання Палати, як представника Правительства.

Члени Палати, які виступають як представники Правительства в установах Парламенту, підлягають загальним приписам, не користаючи з приписів згідно §§ 60 і 61.

§ 62. Кожна Палата, а також Об'єднане Зібрання Палат, має право вимагати представника від Ради Міністрів на певну годину, щоби дати перед Палатою пояснення в певному, зазначеному в вимозі питанню.

Таку вимогу мусить бути виконано, при чому Рада Міністрів для виконання заявленої вимоги може вислати де-кілько осіб.

Більшістю трьох четвертин кількості всіх членів Палати кожна Палата може винести постанову, яка вимагає прибуття в Палату, з зазначеною метою, певної особи або певних осіб зі складу Ради Міністрів, а також зі складу урядовців Міністерства, або з установ Управління Ф.-Д. Організації.

§ 63. На листовну вимогу, яку подасть будь яка з Палат до Ради Міністрів, дати пояснення по обвинуваченню службовців Ф.-Д. Управління в будь яких незаконних вчинках або зловживання по службі, це пояснення повинно виконати не пізніше, як на протязі одного місяця в листовній формі. Виконання цієї вимоги Рада Міністрів може доручити одному чи кільком Міністрам, які подають пояснення, що його вимагають, за своїми підписами, згідно одержаному дорученню.

§ 64. Кожна Палата має право доручити Раді Міністрів виробити по певному вказаному питанню законопроект або дати свій висновок.

§ 65*. Обидві Палати Парламенту мають однакове право законодавчої ініціативи.

Законодавча ініціатива також належить Ф.-Д. Голові, Ф.-Д. Судові, Ф.-Д. Контролю, Ф.-Д. Раді Міністрів. Громадяне У.Н.Р., що мають у Ф.-Д. Установчій владі два мільйони голосів, також мають право порушувати перед Палатами Парламенту законодавчі питання.

§ 66. Од ініціаторів (§ 65) залежить подати свої законопроекти чи законодавчі міркування в ту чи іншу Палату Парламенту. Лише проекти та міркування в фінансових питаннях обов'язково належить подавати до Ф.-Д. Ради.

Законопроекти, вироблені з доручення якої небудь з Палат Парламенту (§ 64), подаються до тої ж Палати.

§ 67*. Установи, зазначені в артикулі 65, подають до Палати свої законодавчі міркування у формі готового, виложеного в артикулах, законопроекту з пояснюючою запискою.

Ф.-Д. Голова та згадані в кінці § 65 громадяне можуть обмежитись коротким змістом запропонованого ними законодавчого міркування, не викладаючи його в артикулах.

§ 68. Всі законодавчі міркування, що торкаються фінансових питань і підлягають розглядові в Парламенті, не залежно від того, з цієї б ініціативи вони не вступили до Парламенту, ідуть у першу чергу до Ф.-Д. Ради і, по розгляді й вирішенні їх у Раді, передаються, в належних випадках, до З.-Д. Палати.

§ 69. Як що законопроект буде відхилений у тій Палаті, в яку він вступив, то питання зовсім знімається з черги в тому ж законодавчому періоді і може бути поставлено на чергу в обох Палатах не раніш, як через повний рік.

Як що законопроект буде прийнято, то він передається до другої Палати.

Як що ця Палата відкине проект, то він також знімається з черги з наслідками, зазначеними в першому уступі артикулу 69.

§ 70. Як що Палата, яка розглядала законопроект, поданий до неї з другої Палати, не відкидаючи проекту, запропонує поправки до нього, то залежить од погодження між обома Палатами чи зовсім зняти питання з черги, чи передати його до спільної комісії, складеної з рівного числа представників од Палат, для подання до кожної Палати виробленого комісією компромісу на поновний розгляд в них, або утворити, чи зараз же, чи після розгляду у спільній комісії, Об'єднане Зібрання обох Палат для остаточного вирішення питання.

§ 71. Постановами Парламенту, по питанням, що ним розглянуті, вважаються такі ухвали, які, або в текстуальне тотожній формі прийняті обома Палатами Парламенту, або в випадках, зазначених О.Д.З., ухвалені, Об'єднаним Зібранням Палат Парламенту з

додержанням всіх тих умов, при яких постанови Палат Парламенту вважаються ухваленими законно. Всі винятки з цього загального правила точно зазначаються для відповідних випадків в О.Д.З.

§ 72*. Всі законопроекти, які вносяться в Палату Парламенту в постатейному викладі, роздаються в друкованих примірниках всім членам Палати, всім Міністрам і Ф.-Д. Голові за тиждень до того терміну, в який призначено перше читання даного законопроекту в Палаті; законопроекти, що передаються з одної Палати в другу, роздаються на тик же підставах в друкованих примірниках всім членам Палати, всім Міністрам і Ф.-Д. Голові.

§ 73. Всі законопроекти в постатейному викладі, а також всі фінансові асігнування відчитуються в кожній Палаті Парламенту три рази. Між першим і другим читанням повинна бути перерва в протязі трьох повних діб. Між другим і третім читанням повинна бути перерва в протязі не менше двох діб, рахуючи добу від 12 год. ночі до 12 год. ночі. Призначення другого і третього читання в один і той же день допускається лише в тім випадку, коли проти цього не буде заперечення 1/5 частини присутніх на засіданню членів Палати.

§ 74. По Загальному праву постанови кожної Палати Парламенту ухвалюються, при кворумі 2/5 загальної кількості членів Палати, абсолютною більшістю голосів присутніх членів Палати. На Об'єднаних Зібраннях Палат засідання вважаються правомочними при кворумі половини загального числа всіх членів обох Палат, і постанови їх ухвалюються більшістю 3/5 голосів присутніх на зборах членів. Регулямінами Палат і Об'єданого Зібрання може бути встановлений і більш кваліфікований кворум для законного складу засідання і більш кваліфікована більшість голосів, якими вирішуються справи при голосуванні по певним визначеним предметам, незалежно від тих випадків, для яких такі кваліфіковані голосування зазначені в О.Д.З.

§ 75. Кожна Палата Парламенту має дисциплінарну владу над своїми членами. Порядок наложення і засоби дисциплінарних покарань визначаються регуляміном Палати. Питання про повне виключення членів зі складу Палати за дисциплінарні провини в засіданнях Палати та її комісіях вирішується на пропозицію відповідної Палати Об'єднаним Зібранням обох Палат.

§ 76*. Постанови, ухвалені обома Палатами Парламенту, про зміни в законах, в бюджеті і фінансових видачах, надсилають Ф.-Д. Голові, котрий не пізніше як на десять добу з дня одержання постанови має право вимагати, щоб надіслана постанова Парламенту була вдруге переглянута Парламентом. Коли Парламент в обох Палатах підтвердить свою постанову в незмінному вигляді при кворумі 3/5 всіх членів Палати, абсолютною більшістю всіх членів Палати, то Ф.-Д. Голова, одержавши повідомлення про такий наслідок, може звернутися до референдуму. Таке вирішення повинно відбутися не пізніше, як на четверту добу, коли ж воно не відбулося, закон, вдруге прийнятий Парламентом, при зазначеному кворумі і більшості голосів, набірає чинности і підлягає обов'язковому оголошенню.

§ 77*. На випадок, коли законопроект, ухвалений одною Палатою, буде відкинутий другою Палатою і потім в той же самий законодавчий період (легіслатуру) перша з них підтвердить той же законопроект, в незмінному вигляді, а друга Палата відкине його, то Ф.-Д. Голова має право поставити такий законопроект на референдум. Коли ж Ф.-Д. Голова не вживе цього способу, а Палата, законопроект якої був другою Палатою відкинутий, підтвердить його в третій раз, в той же законодавчий період, прийнявши його в незмінному вигляді, більшістю 2/3 голосів всіх членів Палати, а друга Палата відкине цей законопроект, то по представленню першої з цих Палат Парламенту Ф.-Д. Голова має право ствердити такий законопроект і надати йому силу закону.

§ 78*. Постанова Парламенту, що набрала сили закону, згідно вищезазначеним умовам, підписується на первотворі:

1) Головами обох Палат, коли постанова ухвалена за спільною згодою Палат, або Об'єднаним Зібранням обох Палат.

2) Ф.-Д. Головою і Головою відповідної Палати Парламенту, коли постанова відбулась в порядку, визначеному § 77. Постанова Парламенту, або в належному випадку однієї Палати його, що набере сили закону, в умовах, зазначених в § 77, оголошується в офіційному Державному Вістнику в повному тексті його з заголовком та з поясненням його походження в загальному чи винятковому порядку (по постанові чи обох Палат, чи способами, визначеними в вище зазначених §§ 76. 77) і з зазначенням підписів, які стоять на первотворному примірникові закону. Оголошення повинно відбутись не пізніше як в тижневий термін після набуття даною постановою сили закону. Автентичність оголошеного закону з його первотвором в офіційній публікації стверджується підписом Голови Ради Міністрів.

§ 79*. Роспуск Ф.-Д. Ради, до скінчення терміну уповноважень, а також роспуск З.-Д. Палати і скликання їх після нових виборів, які повинні відбутись на вище зазначених в О.Д.З. загальних підставах, може статися в таких випадках:

1) Ф.-Д. Рада має право постановити, при кворумі засідання 3/5 загальної кількості членів Палати, абсолютною більшістю голосів всіх членів Палати про досрочний роспуск Ради, з зазначенням коли цей роспуск повинен статись.

Така постанова Ф.-Д. Ради передається на негайне обмірковання Об'єданого Зібрання обох Палат. Коли Зібрання більшістю 3/5 всіх членів обох Палат погодиться з постановою Ф.-Д. Ради, то воно сповіщає про своє рішення Ф.-Д. Голову. Коли Ф.-Д. Голова, заслухавши в цій справі думку Ради Міністрів, погодиться з поданою ухвалою, то постанова про роспуск Ф.-Д. Ради переводиться в життя. В противнім випадкові постанова про роспуск не виконується. Ф.-Д. Голова повинен дати свою відповідь в протязі чотирьох діб по одержанні постанови Об'єданого Зібрання. Пропущення цього терміну вважається за згоду Ф.-Д. Голови на роспуск.

2) Земські Парламенти двох третин Земель, кожний більшістю 3/5 голосів всіх членів Парламенту, мають право постановити про роспуск Ф.-Д. Ради. Про такі постанови Земські Парламенти повідомляють Ф.-Д. Голову, який передає справу на Об'єдане Зібрання обох Палат для обмірковання на умовах і з наслідками, що визначені в п. 1 цього §.

3) Громадяне, які мають право участі в Ф.Д. Установчій владі У.Н.Р., коли назбирають половину тої кількості голосів, яка на останніх виборах членів Ф.-Д. Ради фактично була подана, мають право запропонувати роспуск Ф.-Д. Ради і призначення виборів для утворення нового складу Ф.-Д. Ради Парламенту. Пропозиція підлягає виконанню за згодою Ф.-Д. Голови.

4) З.-Д. Палата, як і Ф.-Д. Рада, в такому ж порядку, при таких же умовах кворуму і більшості голосів і з такими ж наслідками, як це зазначено в п. 1 цього §, має право постановити про свій роспуск і про призначення нових виборів членів Палати в Земських Парламентах окремих Земель.

5) Ф.-Д. Голова має право призначити референдум по питанню про роспуск однієї якої небудь, або одночасно обох Палат, і призначення нових виборів. Перед призначенням референдуму Ф.-Д. Голова повинен ознайомитися з міркуваннями, в цій справі. Ради Міністрів і Президій обох Палат Парламенту, однак же ці міркування не можуть в'язати Ф.-Д. Голову в його вирішенню призначити референдум. Наслідки референдуму є рішачі і в випадкові негативної відповіді референдуму питання про роспуск однієї якої небудь з Палат Парламенту або обох Палат разом ніким не може знову бути порушеним на протязі одного року, рахуючи його з дня переведеного референдуму.

§ 80. Члени обох Палат Парламенту користуються цілком рівними правами в виконанні своїх функцій як члени Палат Парламенту, що до права ініціативи у всіх законодавчих справах і т.и., особистих прав так званого Парламентського імунітету, а також в справі одержання винагороди як членів Палати і т.и.

§ 81. Всі члени обох Палат мають право одержувати від Ф.-Д. Скарбу У.Н.Р.:

- 1) Повернення видатків по переїздам з місця мешкання до місця засідання Парламенту з поворотом, в початку і в кінці кожної сесії, також в початку і в кінці кожного перериву сесії, коли перерва призначається на термін більше як на десять днів.
- 2) Відведення квартири з двох кімнат з прислугою на весь час сесії Парламенту, як також на весь час виконання роботи в комісіях Палати, Об'єднаного Зібрання Палат Парламенту та в Депутатському зібранню Парламенту в часі між сесіями.
- 3) Добові гроші в потрібному розмірові прожиточного мінімуму
- 4) Гроші для екіпіровки, рахуючи повну одіж і два комплекти взуття на двохрічний термін.

Суми грошей, які належать до видачі кожному членові Палати по п.п. 1, 2, 3, 4, і порядок їх виплати, визначається в початку кожної чергової сесії Парламенту особливою комісією, яка призначається в рівній кількості членів, але не менше п'яти: 1) від Об'єднаного Зібрання Парламенту і 2) від Колегії Ф.-Д. Контроля; від останнього повинні вийти в комісію обов'язково не менше двох Генеральних Контрольорів.

§ 82. Особи, які прийняли на себе обов'язки члена Ф.-Д. Ради, але займають до часу виборів уряди на приватній службі, або виконують службові доручення в Ф.-Д. Організації, можуть приступити до виконання своїх депутатських обов'язків в Раді, коли при виборах виборцям було відомо про їх службу і коли, при цій умові, абсолютна більшість всіх членів Палати одвертим голосуванням виявить свою згоду на допущення даної особи в склад членів Палати.

§ 83. Члени обох Палат, які будуть, в час свого депутатства в Парламенті, іменовані на уряди, або приймуть платні доручення Ф.-Д. Організації, можуть зберігати свій депутатський мандат, коли на це згодиться Об'єднане Зібрання Палат більшістю 2/3 всього числа членів обох Палат при умові, щоби перед цим на протязі одного місяця з часу іменування, або прийняття доручення, про що своєчасно повинно бути офіційно оголошено, від належної виборчої округи, в якій даний депутат вибраний членом Палати, від 1/3 тої кількості виборців, яка брала участь у виборах даного депутата, не буде подана заява, що виборці не погоджуються на те, щоби депутат разом з депутатським мандатом приймав ще й пишу посаду, або платне доручення від Ф.-Д. Організації.

§84. Члени обох Палат, за час депутатства в Палаті, не мають права бути управителями, членами правління, дозорчих комітетів і займати взагалі постійні посади чи для виконання окремих доручень в підприємствах, які користуються яким небудь упривеліюваним опікуванням Ф.-Д. Правительства. Так само вони не мають права брати участь в господарчих зобов'язаннях з Ф.-Д. Скарбом, робить йому підряди, поставки і т.и. Коли вибраний в Палату член знаходиться у вищезазначених відносинах, він повинен в місячний термін ліквідувати їх і тільки тоді допускається до участі в засіданнях Палат.

§ 85. Члени Парламенту у прилюдних і закритих засіданнях Палат Парламенту і в Парламентських Комісіях користуються правом цілком вільно висловлювати думки, робити пропозиції і давати запитання, повідомляти про одержані ними відомості і т.и.

Ніякому карному переслідуванню ні особами, ні владами, які стоять поза Парламентом, вони за такі виступи не підлягають, ні в порядку приватного, ні публічного обвинувачення.

Тільки Палата Парламенту, до якої належить депутат, може добачити в зазначених його виступах непристойність поведінки, вжитих слів зроблених жестів і накласти на винного дисциплінарну кару включно до 3-х місячного арешту і повного виключення з числа членів Палати, з позбавленням винного також політичних виборчих прав на час до 5 років.

Наложенням цих кар всяке инше карне переслідування за згадані вчинки виключається на весь майбутній час.

§ 86. Борговий арешт і карне переслідування шляхом чи то приватного, чи то публічного обвинувачення проти члена Палати Парламенту за вчинки, які зроблені ним

поза межами тих дій, за які Палата має право покарати згідно § 85, може одбутись тільки за дозволом тої Палати, до яко переслідуваний належить.

Арешт члена Парламенту в мент довершення злочинства допускається але про такий арешт відповідна влада мусить негайно повідомити Президію відповідної Палати і, в випадкові вимоги останньої про звільненні арештованого, арештований негайно повинен бути звільнений. Переслідування винного члена Палати Парламенту за карний вчинок може відбутись по закінченню його уповноваження як члена Парламенту, з тим що з часу задавнення, для карного переслідування даної особи, виключається той період часу, який впливе з дня, коли карне переслідування даного депутата було припинено з причин депутатського стану до закінчення його уповноважень, або до уневаження його депутатського мандату.

§ 87. За злочинства по посаді члена Парламенту, винні депутати підлягають Суду нарівні з Міністром. Але звільнення членів Палати Парламенту для притягнення до відповідальности за такі злочинства під час сесії Парламенту та між сесіями залежить від дозволу відповідної Палати Парламенту. Коли такого дозволу від Парламенту не буде, то час задавнення для переслідування винного вираховується на таких-же підставах, які зазначені в § 86, уст. 2.

III Федерально-Державний Голова*

§ 88*. Федерально-Державний Голова є зверхній орган Виконавчої Влади у всьому цивільному і військовому Управлінню Федерально-Державної Організації Республіки. Його вибірають на шість років з додержанням умов у порядку, що зазначені в §§ 90, 91 і 93 (§ 88a),

§ 89*. Ф.-Д. Головою може бути обрана особа, що задовольняє таким умовам. Він повинен:

- 1) бути громадянином У.Н.Р.;
- 2) бути природженим українцем, або до обрання Ф.-Д. Головою проживати на території України в загальному рахунку не менше 20 років;
- 3) перед самим обранням проживати на території України не менше п'яти років. В цей термін зараховується і перебування по за межами У.Н.Р., коли такого перебування вимагали службові обов'язки перед Українською Державою з доручення чи то Ф.-Д. Організації, чи то окремих Земель;
- 4) користуватися в Ф.-Д. Установчій владі правом плюрального голосу (§ 14);
- 5) мати од роду не менше 40 років;
- 6) мати освітний ценз не нижче того, що буде визначений перед виборами Об'єднаним Зібранням обох Палат Парламенту;
- 7) мати не нижче 10 річного службового стажу на відповідальнім державнім чи муніципальнім уряді в Ф.-Д. Організації, або в Землях У.Н.Р., або не менше 10 літнього стажу активної участі в українській політичній, муніципальній або кооперативній

* Для сконструювання найвищого органу Виконавчої Влади Федерально-Державної Організації, з практичних міркувань часу, прийняли ми в цьому проекті за основну форму— форму Президіяльну. Така форма в існуючих республіках, як простих, так і федеральних, домінує уже півтора ста років. Таке поширене явище має свої історичні пояснення і реальне коріння. З другого боку, як пишу форму, що логично, строго послідовна з погляду демократично-державного принципу, а також не порушує вимоги державної стійкості (устойчивості) та стильності, все ж пришлося би визнати форму Директоріяльну. Прикладом останньої і до сього часу незмінно являється Швейцарська Союзна (Федеральна) Рада. За ради цієї теоретичної повноти її додаткові до цього розділу (Ф.-Д. Голова), сконструйованого по «Президіяльній» системі, дається варіант (в кінці) для конструкції зверхнього органу Виконавчої влади Ф.-Д. Організації У.Н.Р. по «Директоріяльній» системі. —О.Е.

Артикули, в котрих, при варіанті в конструкції зверхнього органу Виконавчої влади по директоріяльній системі, треба буде зробити заміну виразу «Ф.-Д. Голова» на вираз «Ф.-Д. Управа», або інші невеличкі редакційні зміни, будуть відзначені одною зіркою, а ті артикули, які будуть замінені цілком, — двома зірками. §§ з літерним покажчиком степені, що стоять в дужках наприкінці артикулу, означають, то при варіанті по директоріяльній системі в цьому місці треба вставити новий артикул.

діяльності. При обранню Ф.-Д. Голови в 1-й і 2-й рази ці терміни можуть бути зменшені на 2/3;

8) належати до одної з вір християнської релігії.

§ 90**. Вибори Ф.-Д. Голови переводяться в Об'єднаному Зібранню обох Палат Парламенту і членів Ф.-Д. Суду при кворумі трьох п'ятих числа членів Зібрання, більшістю 3/4 голосів всіх членів Зібрання.

§ 91*. Коли на виборах в першому призначеному для виборів Ф.-Д. Голови і відбувшомуся засіданню Об'єданого Зібрання Палат і Суду вибори не дадуть ні одного вибраного, то після цього на п'яту добу переводяться нові вибори при тих же умовах кворуму і більшості, як і перші. Коли і в цей раз ніхто не буде обраний, то на третю добу призначаються вибори в третє і на тих же умовах кворуму і більшості.

§ 92**. Коли і на цей раз ніхто не буде обраний, то на третю добу, в новому засіданню того ж Об'єданого Зібрання, балотірують тих трьох кандидатів, що одержать на третіх виборах найбільше число голосів.

Після цієї балотіровки вибраним на уряд Ф.-Д. Голови вважається той, хто одержить найбільше число виборчих голосів (§ 92а).

§ 93*. Коли громадяне У.Н.Р. на протязі двох місяців з дня обрання Ф.-Д. Голови вимагатимуть, щоби він був поставлений на референдум, то негайно вживають заходів до переведення референдуму, який повинен бути закінчений не пізніше одного місяця. Така вимога має чинність в тім разі, коли її заявлять громадяне У.Н.Р. в числі, що рівняється половині поданих і визнаних дійсними на останніх виборах членів Ф.-Д. Ради. Обнявши уряд новообраний Ф.-Д. Голова виконує свої функції до в'яснення наслідків референдуму про нього. Коли референдум відносно виборів Ф.-Д. Голови і дасть негативні наслідки, то він негайно складає з себе звання Ф.-Д. Голови.

§ 94*. В окремих від зазначених в § 91 засіданнях кожної Палати Парламенту і Ф.-Д. Суду по постанові кожної з названих трьох установ і з додержанням умов § 91, що до складу присутніх членів і числа голосів, може бути вирішено питання про обрання одного чи двох кандидатів-заступників до вибраного Ф.-Д. Голови.

Кандидати, що вибираються в заступники до Ф.-Д. Голови, повинні задовольняти тим же умовам, які визначені в § 90. Порядок обрання їх такий же, як і Ф.-Д. Голови. Коли Об'єдане Зібрання вирішить вибрати більше одного кандидата-заступника, то вибори кожного з них повинні переводитись в окремих одне від другого засіданнях.

Коли ініціатива, зазначена вище в цьому §, не буде виявлена, а також в тім випадку, коли кандидат в порядку § 91 (уст. 1) не буде вибраний, обов'язки кандидатів-заступників Ф.-Д. Голови покладаються на Голів Обоих Палат Парламенту і Ф.-Д. Суду в черзі, що визначається жеребком. В випадку особливої на те постанови, зазначеної § 91, Об'єданого Зібрання, при звичайному кворумі і абсолютній більшості голосів присутніх в засіданню членів Зібрання, складається з Голів обоих Палат або, відповідним чином, чергових заступників часова Правительственна Рада У.Н.Р., що в визначених випадках заступає Ф.-Д. Голову.

В такому випадкові зазначені Голови чи їх чергові заступники на весь час виконання ними одноособове, чи в складі часової Правительственної Ради, складають з себе обов'язки Голів чи заступників Голів відповідних колегій.

§ 95*. Кандидат-заступник Ф.-Д. Голови, а в відповідних випадках Правительственна Рада, заступають уряд Ф.-Д. Голови лише часово, а саме:

- 1) на випадок хвороби, чи відбуття з місця резиденції Голови;
- 2) в випадку смерті, або одмовлення од уряду і в інших передбачених О.Д.З.

випадках.

В першій випадку виконання обов'язків Ф.-Д. Голови провадиться до повернення останнього для виконання своїх обов'язків; в другім — до обрання нового Ф.-Д. Голови (§ 95а).

§ 96**. Ф.-Д. Голова виконує такі державні функції.

- 1) Йому належить зверхній догляд за законним виконанням всіх галузів цивільного і військового Управління в Країні.
 - 2) Він вживає всіх необхідних, несуперечних за законами заходів до відповідного, законного і найдоцільнішого виконання справ у всіх галузях Управління.
 - 3) В межах, визначених йому законом, Ф.-Д. Голова дбає про забезпечення Країни од зовнішньої і внутрішньої небезпеки і запобігає різним погрозам в цім напрямку.
 - 4) Він має право з свого розсуду вимагати од всіх державних і муніципальних установ в сфері Ф.-Д. Управління відомостей і висновків по їх службовій офіції.
 - 5) Він має право призначати ревізії всіх цивільних і військових адміністративних установ Ф.-Д. Управління з наданням ревізуючим всіх прав слідчої влади.
 - 6) Він затверджує на урядах як цивільних, так і військових урядовців з числа тих, що подаються відповідними установами, кандидатів на визначених в законі підставах. Ф.-Д. Голові належить право не затвердити поданого кандидата. В такому випадкові відповідна установа (чи особа, що має владу) подає трьох нових кандидатів, з числа яких Ф.-Д. Голова вибірає одного, котрого і призначає на посаду.
 - 7) Він пропонує, з внесення Ради Міністрів, на затвердження Ф.-Д. Палати Парламенту кандидатів на дипломатичні уряди з званням послів. В час між сесіями, на випадок негайности, Ф.-Д. Голова призначає цих осіб часово, згідно внесенню Ради Міністрів, з свого власного розпорядження. Коли Ф.-Д. Палата Парламенту в майбутньому не затвердить цих кандидатів, то їх одкликають з урядів, що вони займають.
 - 8) Він має право або часово усувати, або й зовсім звільняти з уряду всіх урядовців як цивільного, так і військового відомств опріч Суддів і урядовців Державного Контроля. Про часове усунення, або й цілковите звільнення урядовців Державного Контроля і Суддів він має право порушувати справу через Об'єднане Зібрання Касаційного Суду і Ф.-Д. Суду, яке й розв'язує порушене Ф.-Д. Головою дисциплінарне чи карне доходження проти зазначених урядовців.
 - 9) Провадить стосунки з Правительствами чужоземних Держав як уповноважений Ф.-Д. Організацією Генеральний представник Держави; приймає дипломатичних представників чужоземних Держав, що акредитуються при Уряді У.Н.Р.
 - 10) Підписує від імені У.Н.Р. всілякі міжнародні умови з чужоземними Державами, додержуючись у всіх відповідних випадках тих умов, що встановлені законами по відповідним питанням.
 - 11) Оголошує від імені У.Н.Р. війну та укладає умови з ворогом про перемир'я й загальний мир, виконуючи при цьому всі встановлені Основними Державними і іншими Законами Держави умови.
 - 12) Затверджує постанови Ради Міністрів про надання чинности часовим законом, які видано під час перерви між сесіями Парламенту.
 - 13) Затверджує надзвичайні видатки, що не внесені до бюджету, як що під час перерви між Парламентськими сесіями з'ясується необхідність переведення таких видатків.
- Увага: В передбачених уст. 12 і 13 випадках постанови, ухвалені без згоди Парламенту, подаються на відповідний розгляд і затвердження Парламенту, з самого початку одкриття найближчої сесії.
- 14) Голова Ф.-Д. Управи є разом з тим і Головою всіх збройних сухопутних і морських сил У.Н.Р. і в такім званні іменується Головним і Отаманом. В тім випадку, коли Ф.-Д. Голова одмовиться од цього звання, то обов'язки зверхнього догляду за всіма збройними силами Республіки покладаються по згоді між Ф.-Д. Головою і Об'єднаним Зібранням Палат Парламенту і Ф.-Д. Суду на особу, що задовольняє умовам, зазначеним в § 90. Вибори цієї особи переводяться Об'єднаним Зібранням порядком, зазначеним в §§ 91 і 92, на термін, в протязі якого Ф.-Д. Голова, що одмовився бути Головою всіх Збройних сил У.Н.Р., виконує свою службу. Коли такої згоди не буде досягнуто, то Об'єднане Зібрання Палат і Ф.-Д. Суду вибірає 3 кандидатів з додержанням умов, зазначених в §§ 91

і 92, і Ф.-Д. Голова або затверджує одного з них Головою всіх збройних сил, Республіки, або сам залишається Головним Отаманом.

На випадок війни призначається Головнокомандуючий з числа видатних військових фахівців. Права і обов'язки його і порядок відповідальності визначаються законом. На уряд Головнокомандуючого Вища Військова Рада, на внесення Ради Міністрів, подає список всіх підходящих кандидатів з докладною атестацією про кожного. Цей список кандидатів з своїми висновками Рада Міністрів подає Ф.-Д. Голові. Ф.-Д. Голова одного з кандидатів, що зазначені в поданому спискові, затверджує Головнокомандуючим. До обняття Головнокомандуючим свого уряду його обов'язки виконує Начальник Головного Штабу.

15) Має право частково або й зовсім звільнити карних злочинців від накладеної на них Судом кари, але без увільнення помилованих осіб од виплати тих цивільноправних відшкодованій, до сплати яких їх присудив Суд в зв'язку з заподіяним злочинством, од кари за яке засуджений частково або зовсім звільнений.

16) Визначає нагороди грошима, титулами і встановленими відзнаками за громадські і державні заслуги.

17) Затверджує постанови Ради Міністрів про оголошення певних місцевостей в стані надзвичайної охорони, військового стану та стану облоги.

Увага: Під час сесії Парламенту ці постанови затверджуються законодавчим порядком. Коли функціонує Депутатське Зібрання (§ 50), то його повідомляють про затверджену постанову.

18) В справах, що стосуються до законодавства та законодавчих установ, участь Ф.-Д. Голови визначається постановами, викладеними вище в § 17, уст. 2, § 42, уст. 1, §§ 43, 44, 59, уст. 4, §§ 65, 67, 76, 77, 79 О.Д.Законів.

Роспорядження Ф.-Д. Голови в справах, що перераховані в уступах 2, 6, 8, 10 — 14 і 17 цього § 96, видаються за підписом Ф.-Д. Голови і контрасигнуються Головою Ради Міністрів і Міністром відповідного відомства за їх відповідальністю.

Увага 1: Порядок видачі наказів по військовому відомству Головного Отамана, а в відповідних випадках Головою збройних сил Держави визначається окремими законами.

Увага 2: Постанови, що їх ухвалють обидві Палати Парламенту, котрі визначають справи, що стосуються до організації військових сил Держави, до управління ними і до порядку видання наказів по військовому відомству, в випадку незатвердження їх Ф.-Д. Головою, можуть бути вдруге ухвалені Парламентом в порядку § 76 О.Д.З. не раніше, як в слідувачу чергову сесію Парламенту.

§ 97*. Ф.-Д. Голова має право викликати кожного громадянина і взагалі кожну особу, що замешкує на території У.Н.Р., для складання зізнань, дачі пояснень, висновків та порад. Про всі такі допити складаються журнали в присутності одного з старших урядовців при Керуючим Особливою Канцелярією в справах Ф.-Д. Голови.

§ 98*. Коли особа, що її викликають, повинна зробити грошові видатки на поїздку, або позбавитись заробітньої плати, то всі ці видатки повертаються їй з кредитів Ф.-Д. Голови.

Коли б складений Особливою Канцелярією розрахунок видатків не відповідав витратам, зробленим особою, що її викликають, то особа ця може звернутися до Ф.-Д. Контролю, котрий остаточно розв'язує справу.

§ 99. Коли особа, що її викликають, виконає в якому небудь відношенню роботу експерта, то винагорода за цю працю виплачується їй по розрахунку, як в судових установах, а коли приходиться давати складний висновок, то — по особливій згоді.

§ 100*. Коли особа, що її викликають згідно § 98, одмовиться прибути без законних на то причин, то Ф.-Д. Голова може притягнути її до відповідальності за невиконання законної вимоги влади.

§ 101*. Винувність в такому випадку визначається Вищим Судом. Коли Суд признає наявність вини, то винувний розпорядженням Ф.-Д. Голови штрафується на користь скарбу в розмірі не більше 100.000 гривень.

§ 102*. Ф.-Д. Голова має Канцелярію для виконання діловодства в справах, що стосуються згідно О.Д. Законів до його функцій.

Канцелярія має назву «Особлива Канцелярія в справах Ф.-Д. Голови У.Н.Р.». Штати її визначаються законодавчим шляхом на внесення, що складено за порозумінням Ф.-Д. Голови і Ради Міністрів.

Вищий догляд за управлінням Канцелярією належить Ф.-Д. Голові.

Справами Канцелярії безпосередньо керує «Керуючий Справами Особливої Канцелярії при Ф.-Д. Голові». В поміч йому призначається один або й більше число Помішників Керуючого.

§ 103. Керуючий Справами Особливої Канцелярії і його Помішник призначаються на уряди в такому ж порядку, як Міністри і Віце-Міністри. Керуючий Справами Особливої Канцелярії користується всіма правами Міністрів, а його Помішники всіма правами Віце-Міністрів. Керуючий входить в склад Ради Міністрів і, як повноправний член її, несе відповідальність нарівні з іншими Міністрами.

§ 104*. Призначення на уряди по Особливій Канцелярії переводиться на внесення Керуючого Справами Особливої Канцелярії з додержанням загальних умов про призначення осіб на відповідні уряди Державної служби.

§ 105*. Роспорядження Ф.-Д. Голови в справах, зазначених в уступах 2, 3, 6, 9, 10 § 96, мають обов'язуючу силу, коли їх підписують: Ф.-Д. Голова, один з Міністрів і Керуючий Особливою Канцелярією. Роспорядження в інших справах, зазначених в § 96 О.Д.З., мають обов'язуючу силу, коли їх підписують Ф.-Д. Голова і Керуючий Справами Особливої Канцелярії.

Ф.-Д. Голова з свого розсуду може доповнити зазначені в попередньому уступі цього § підписи на своїх розпорядженнях підписами інших Міністрів. Так само Рада Міністрів може ухвалити, щоби в окремих випадках розпорядження Ф.-Д. Голови були підписані або всіма членами Ради Міністрів і Головою Ради Міністрів, або деким з Міністрів, або лише одним Головою Ради Міністрів.

§ 106*. Рада Міністрів, Міністри, Судові Установи і Ф.-Д. Державний Контрольор повинні, на вимогу Ф.-Д. Голови, всіма залежними од них закономірними засобами допомагати йому в здійсненні покладених на нього О.Д. Законами функцій.

§ 107*. Міністри переводять в життя всі законні розпорядження Ф.-Д. Голови. Коли Міністр зауважить в розпорядженні Ф.-Д. Голови суперечність законам, то робить доповідь про це Раді Міністрів. Коли Рада Міністрів погодиться з доповіддю Міністра, то про свою постанову робить доповідь Ф.-Д. Голові. В випадку, коли Ф.-Д. Голова підтвердить своє розпорядження,

Рада Міністрів може передати розв'язання непогодження, що виникло, на розгляд Ф.-Д. Суду в тижневий срок. В такому випадкові виконання розпорядження Ф.-Д. Голови припиняється аж до відповідного вирішення Ф.-Д. Суду. Вирішення Суду є остаточним і належить до виконання. Коли ж Рада Міністрів не передасть справи на вирішення Ф.-Д. Суду, то тим самим обов'язана виконати розпорядження Ф.-Д. Голови.

§ 108*. Коли в переданому до виконання в Міністерство розпорядженні Ф.-Д. Голови Рада Міністрів безпосередньо або з доповіді відповідного Міністра зауважить вчинки, що не відповідають інтересам Держави, суперечать їм або навіть шкідливі для них, то вона може ухвалити постанову про тимчасове припинення такого розпорядження Ф.-Д. Голови, про що повинна повідомити його в тижневий срок. Коли Ф.-Д. Голова підтвердить своє розпорядження, а Рада Міністрів вдруге не погодиться з розпорядженням Ф.-Д. Голови, то Рада Міністрів може продовжити чинність своєї постанови про невиконання даного розпорядження Ф.-Д. Голови і передати всю справу на розв'язання Спільному Зібранню Палат Парламенту. Коли в даний мент сесія Парламенту

не відбувається, то Рада Міністрів робить свою доповідь в цій справі в першому засіданню найближчої сесії Парламенту.

§ 109*. Ф.-Д. Голова на весь час перебування на цьому уряді не має права займати іншого державного чи муніципального уряду, а також будь-який уряд в громадських приватних установах, бути опікуном, або бути членом федеральних і земських Парламентів. Коли Ф.-Д. Голова погодиться взяти один з назначених вище урядів або обов'язків, або не одмовиться од них, як його буде обрано Ф.-Д. Головою, то це значить, що він добровільно зрікся обняти уряд Ф.-Д. Голови.

§ 110*. Ф.-Д. Голова, який в час обрання його на цей уряд мав платний державний або муніципальний уряд, має право по скінченню повного строку служби одержати на державній службі призначення, відповідне його попередньому службовому становищу і розмірові платні по попередньому урядові. В випадкові неможливості дати йому такий уряд він має право одержувати від скарбу відповідний оклад платні, як що йому за службу Ф.-Д. Головою не належатиме пенсія або як що він не буде обраний на муніципальний уряд, що рівнятиметься по службовому становищу і окладові платні тому державному чи муніципальному урядові, який він займав в час обрання його Ф.-Д. Головою.

§ 111*. В одпуки і службові командировки Ф.-Д. Голова від'їжджає після згоди з відповідним черговим кандидатом-заступником Ф.-Д. Голови.

§ 112*. Ф.-Д. Голова перед вступом на уряд обов'язково складає встановлену присягу на вірність служби У.Н.Р. в присутности Голів Ф.-Д. Суду, обох Палат Парламенту, Ф.-Д. Контроля і Касаційного Суду У.Н.Р. Присяга переводиться в формі релігійного обряду. Ф.-Д. Голова, що складає присягу, обіцяє вірою, правдою і по совісті служити батьківщині, не ошчажаючи своїх сил, цілком підлягати постановам О.Д.З. і всьому правному устроєві в У.Н.Р., щиро старатися і працювати на добро У.Н.Р. у всіх галузях. Текст присяжної формули затверджується за спільною згодою Палат Парламенту, Ф.-Д. Суду, Ф.-Д. Контроля і Касаційного Суду У.Н.Р.

§ 113*. Ф.-Д. Голові, а також в відповіднім випадкові окремому Голові збройних сил, для мешкання дається службова квартира і призначається грошова винагорода. Розмір останньої визначається до переведення виборів даної особи.

§ 114. На термін служби кожної з названих в § 113 осіб розмір грошової винагороди не може бути зміненим.

§ 115. Зазначеним в § 113 особам видаються необхідні на представництво кошти, прислуга, засоби пересування і т.ин.; відповідні видатки в розмірах, визначених Парламентом вистачаючими, що року вносяться в державний бюджет. Визначені по бюджету на ці видатки суми витрачаються з веденням відвітності.

§ 116. Грошова платня зазначеним в § 113 особам може бути змінена в протязі терміна служби кожної особи лише з одноголосної ухвали Об'єднаного Зібрання Палат Парламенту при кворумі не менше 3/5 всіх членів обох Палат, або референдумом.

§ 117. Ф.-Д. Голова повинен виявляти особливу повагу до всього устрою законного правопорядка в Україні своєю особистою підлеглистю йому у всіх його частинах. Тому він не може бути безвідповідальним в випадках порушення законного порядку, що його охороняє карний закон. Але карне доходження проти Ф.-Д. Голови на випадок довершення ним переступів, які б вони не були, повинно бути обставлено з особливою обережністю і делікатністю, щоби уникнути можливої випадковості, злісних, мстивих та безпідставних проти нього переслідувань. Такої надзвичайно збільшеної охорони Ф.-Д. Голови од безпідставних обвинувачень вимагає особливе становище його в державному устроєві. З цих міркувань для того, щоб розпочати карне доходження проти Ф.-Д. Голови, а також і Голови всіх збройних сил У.Н.Р., не виключаючи обвинувачення приватним шляхом, а також для позовів проти цих осіб за втрати, що сталися в наслідок виконання ними службових обов'язків, встановлюється особливий, визначений наступними §§, порядок.

§ 118. Всякі обвинувачення в довершенню переступів, за які на підставі карних законів притягають до відповідальности, може порушити лише одна з слідуєчих установ: або одна з двох Палат Парламенту, або Ф.-Д. Суд, або Ф.-Д. Контроль, або Касаційний Суд У.Н.Р.

§ 119*. Коли в одній з зазначених в § 118 установ 1/3 частина всіх членів її запропонує даній колегії порушити обвинувачення проти Ф.-Д. Голови, або Голови всіх збройних сил У.Н.Р., в переступі, за який карається на підставі одного з артикулів карних Законів, то колегія обговорює цю справу в закритому засіданні при кворумі не менше 3/5 всіх її членів, і коли вона знайде досить підстав, що стверджують вину, то може ухвалити явним голосуванням більшістю 2/3 голосів всього числа членів даної колегії про порушення проти тої особи запропонованого обвинувачення.

§ 120. Після зазначеної в § 119 постанови, з ініціативи колегії, що ухвалить таку постанову, утворюється тимчасовий комітет з Голів, зазначених в § 118 п'яти установ. Комітет вибирає з поміж своїх членів Голову. Комітет пропонує кожній з зазначених п'яти установ вибрати з свого складу, або й з сторонніх осіб, по три особи. Вибрані в такий спосіб 15 осіб утворюють нараду, що має право кооптувати в свій склад до 3 осіб з числа найвидатніших правників і крім того ще одну особу з складу прокуратури Касаційного Суду У.Н.Р.

§ 121*. Утворена згідно § 120 нарада переводить попереднє дізнання з приводу порушеного проти Ф.-Д. Голови або Голови всіх збройних сил У.Н.Р. обвинувачення. Нарада користується всіма правами влади судових слідчих що до допиту свідків і використанню експертів і може переводити труси і виємки, не поширюючи, одначе, права трусу і виємки на зазначених в цім § осіб.

§ 122. Доповідь наради про наслідки переведеного дізнання в справі про обвинувачення зазначених в § 117 осіб робиться Об'єднаному Зібранню зазначених в § 118 установ. Зібрання в закритому засіданні, коли є безсумнівні дані, що дають право порушити справу про обвинувачення, про які, до того, повинні ствердити на письмі 3/4 присутніх в зібранні правників, має право, при кворумі 2/3 загального числа членів п'яти установ, що беруть участь в Зібранні, і більшістю 3/4 числа присутніх ухвалити постанову про Судове доходження і передачу справи в Окремий Трибунал.

§ 123*. Після такої постанови (§ 122) Ф.-Д. Голова уступає з уряду, а його заступає кандидат-заступник до того часу, поки справа не буде розв'язана окремим Трибуналом. Коли Трибунал виправдає обвинуваченого, то він має право повернутися до виконання своїх обов'язків.

Коли ж обвинуваченому буде винесено засуджуючий присуд, то поворот його до виконання своїх обов'язків залежить од постанови того ж Об'єданого Зібрання в складі п'яти зазначених § 120 установ. Свою постанову Об'єдане Зібрання ухвалює абсолютною більшістю голосів присутніх в засіданні членів.

§ 124*. Вищезазначеним порядком порушується питання про карне доходження проти Ф.-Д. Голови та Голови всіх збройних сил У.Н.Р. лише за ті переступи, які зазначені особи вчинили під час перебування їх на зазначених урядах, або до обняття ними цих урядів, як що по цій справі не було ще розпочато карне доходження. Коли ж воно було вже розпочато, то в загальному порядку справа припиняється і може бути порушена порядком, зазначеним в § 118.

§ 125. Зазначеним в §§ 118 — 122 порядком порушуються і розв'язуються позовні вимоги про відшкодування за збитки, що їх заподіяли своїми вчинками в зв'язку з виконанням своїх службових функцій зазначені в § 124 особи.

§ 126. За переступи, за які карне доходження може бути розпочато лише в приватному порядку на випадок обвинувачення в довершенню їх зазначеними в § 124 особами, особи ці підлягають карному доходженню лише за згодою тих осіб, що мають право розпочати таке карне доходження приватним порядком.

§ 127*. Ф.-Д. Голова може одмовитися од виконання своїх обов'язків і раніше того терміну, на який його обрано, але при умові, що Об'єднане Зібрання обох Палат Парламенту і Ф.-Д. Суду, яке розглядає прохання про звільнення, не добачить в задоволенню прохання утруднень для державних інтересів. Об'єднане Зібрання має право визначити термін, упливом якого Ф.-Д. Голова, що подав заяву про звільнення, може уступити з свого уряду.

§ 128*. Коли з причини фізичної або психічної недуги Ф.-Д. Голова не буде в силі виконувати своїх службових обов'язків, але сам не заявить про уступлення з уряду, то кожна Палата Парламенту, або Ф.-Д. Суд після заяви про це одної третини числа членів відповідної установи обмірковує питання про звільнення Ф.-Д. Голови од виконання своїх службових обов'язків з причини недуги.

Коли по порушеному питанню в даній установі западає позитивне вирішення, ухвалене більшістю 3/5 числа всіх членів даної установи, то така постанова передається в Об'єднане Зібрання обох Палат і Ф.-Д. Суду. Об'єднане Зібрання остаточно вирішує питання про звільнення Ф.-Д. Голови од виконання ним службових обов'язків з причини недуги більшістю 3/4 голосів присутніх в Зібранню членів.

§ 129*. Коли виявиться байдужість Ф.-Д. Голови до служби, що не підпадає ні під один з артикулів карних законів, або ослаблення його здібностей для нормального виконання ним його службових обов'язків, або невідповідний основним інтересам держави напрямок його службової діяльності! — то питання про зняття з нього обов'язків Ф.-Д. Голови порушується і розв'язується порядком, визначеним в § 128.

§ 130*. Коли в випадкові, зазначеному в §§ 123 і 129, постанова Об'єданого Зібрання Палат Парламенту і Ф.-Д. Суду буде ухвалена більшістю голосів, але меншою, ніж 4/5 загального числа членів Зібрання, то усунений з уряду тою постановою Ф.-Д. Голова може апелювати до народу (референдум).

Коли референдум ствердить постанову Об'єданого Зібрання, то останнє має право, з свого розсуду, покласти видатки, що зробив Ф.-Д. Скарб на переведення референдуму, на Ф.-Д. Голову.

§ 131*. У всіх випадках переведення справи по карному доходженню проти Ф.-Д. Голови, а також в випадках, зазначених в § 125, він своєчасно повідомляється про місце і час такого переведення у всіх його стадіях; кому надається право, цілком вільно, без всякого до того примусу, або особисто, або через своїх довірених осіб, бути присутнім на всіх стадіях переведення справи, знайомитися з документами і протоколами, давати свої пояснення, ставити свої законні вимоги і взагалі захищати свої інтереси.

Вимагати його особистої присутності при розгляді справи і слідчого процесу має право лише Окремий Державний Трибунал, коли справа буде передана в цей Суд.

§ 132*. Окремий Державний Трибунал для Суду над Ф.-Д. Головою утворюється таким чином:

а) з списків всіх членів обох Палат, Ф.-Д. Суду і Касаційного Суду У.Н.Р. витягається з загальної урни жеребком в об'єданому засіданню голов всіх цих 4 установ 36 прізв'іщ;

б) з списків членів кожного з Земських Парламентів витягається в тому ж Зібранню жеребком по три прізв'іща;

в) обвинувачений має право вилучити з числа жеребкових кандидатів по групі «а» не більше б осіб, а по групі «б» не більше 1/6 частини загального числа зазначених в ній прізв'іщ;

г) після зазначеного в п. «в» вилучення Окремий Державний Трибунал з залишившихся осіб формується так:

д) кожна з 4 курій вибірає з першої групи «а» прізв'іщ по 1 члену Трибуналу;

е) Об'єдане Зібрання Палат Парламенту вибірає з другої групи «б» двох членів Трибуналу;

ж) 4 членів Трибуналу визначають жеребком з решти не вибраних по п.п. «д» і «с» кандидатів;

з) і двох членів Трибуналу вибірає Рада Міністрів з того ж списку кандидатів.

§ 133. Формування складу Окремого Державного Трибуналу переводиться обов'язково в зазначеній § 132 послідовності.

§ 134. Порядкуючого в Окремому Державному Трибуналі вибірають його члени з свого складу, причім обвинуваченому надається право попереднього вилучення не більше 3 членів Трибуналу од вибору їх на порядкуючого.

Функції прокурора в Трибуналі виконує старший з Голів в Касаційному Суді У.Н.Р.

§ 135. Коли зазначеним вище порядком (§§ 132, 133) буде вибрано 12 членів Окремого Державного Трибуналу, то тим же порядком починають вибори або призначення жеребком кандидатів-заступників до них. Кандидатів вибірають по одному або, з власного розсуду установ, по 2 до кожного з членів Трибуналу, на випадок коли б дійсні члени Трибуналу не мали б змоги з законних причин виконувати покладені на них обов'язки.

§ 136. Коли серед вибраних членів Трибуналу не буде трьох правників з загальним науковим і практичним стажом, то підсудний має право вимагати од Трибуналу відповідного поповнення його невістачаючим числом компетентних правників. Коли би між Трибуналом і підсудним не прийшло до згоди, то питання про поповнення складу Трибуналу компетентними правниками остаточно розв'язується постановою загального зібрання Касаційного Суду У.Н.Р.

§ 137. Коли остаточно вирішиться питання про доповнення Трибуналу зазначеними § 136 особами, то Трибунал складає список з 6 осіб, що оповідають вимогам, зазначеним в § 136. Список з таким же числом прізвищ має право подати і підсудний. Крім того кожна рада присяжних адвокатів в У.Н.Р. подає по 2 прізвища осіб, що відповідають зазначеним в § 136 умовам.

З цих трьох списків Трибунал і підсудний можуть вилучити кожний не більше трьох осіб, а прокурор одну особу. З решти осіб, зазначених у всіх трьох списках, відповідне доповнення Трибуналу (§ 136) правниками переводиться жеребком.

Коли визначений жеребком кандидат з поважних причин одмовиться вступити до Трибуналу, то жеребком визначається і черга, в якій зазначені в списках кандидати закликаються до належного доповнення Трибуналу правниками.

Жеребкування переводиться в Об'єднаному Зібранню, що збирається згідно § 132.

§ 138. Виконання обов'язків членів Окремого Державного Трибуналу і кандидатів до них є обов'язковим. За ухилення од виконання цих обов'язків накладається кара або пеня з розсуду Трибуналу.

§ 139. Порядок Судового процесу в Окремім Державнім Трибуналі визначається тими правилами, котрі встановлені в статутах карного судового поступовання в бувшій Російській Імперії для справ, що розглядалися в окремих засіданнях Судової Палати з участю представників станів. По згоді між Трибуналом і підсудним може бути складений наказ про правила, котрими в даному процесі будуть доповнені або змінені приписи (норми) зазначеного вище статуту.

§ 140. Обвинувачуючі присуди Окремого Державного Трибуналу ухвалюються більшістю 2/3 голосів. Визнання зменчуючих вину підсудного обставин ухвалюється Трибуналом абсолютною більшістю голосів.

§ 141. Про обвинувачуючий присуд Окремого Державного Трибуналу, до виконання його, повідомляють Об'єднане Зібрання Палат Парламенту. Об'єднане Зібрання при кворумі 3/5 загального числа членів Зібрання має право абсолютною більшістю голосів або затвердити визначену Трибуналом кару, або зменшити її, або й зовсім звільнити засудженого од кари, а також дозволити йому повернутися до виконання своїх обов'язків. Постанова Об'єданого Зібрання вважається за остаточною.

Проти зміни Об'єднаним Зібранням Палат Парламенту можуть заявляти до Трибуналу протест лише громадяни, що мають право участі в Ф.-Д. Установчій владі і то в кількості не менше 1/2 числа голосів, поданих на загальних виборах до Ф.-Д. Ради. Таким протестом відміняється постанова Об'єданого Зібрання, а виконується обвинувачуючий присуд Окремого Державного Трибуналу.

§ 142. Присуд Трибуналу, ухвалений в порядку § 125 О.Д.З., набирає законної сили без зазначеної в § 141 участі Об'єданого Зібрання, коли вироком Трибуналу задоволені головні вимоги приватних осіб, всіх муніципальних, а також і приватних громадських установ.

IV Ф.-Д. Міністерство і Ф.-Д. Міністри

§ 143. Ф.-Д. Міністерство завідує центральним державним управлінням Ф.-Д. Організації У.Н.Р. на підставах, зазначених в § 57 О.Д. Законів.

Розподіл справ в центральному Управлінню між окремими Міністерствами переводиться по реальному, річовому принципіві.

§ 144*. Число Міністерств і засоби, потрібні для удержання їх, визначаються законом. Розподіл справ між Міністерствами належить Рад Міністрів і затверджується Ф.-Д. Головою.

§ 145. В складі кожного Міністерства організуються Департаменти. Справи, що належать до компетенції Міністерства, розподіляються між департаментами по реальному принципіві і, з доповіді відповідного Міністра, затверджуються Радою Міністрів.

Увага: В випадкові зауваженої необхідности од Парламенту залежить з свого боку ухвалити законодавчу постанову по тим чи іншим питання організації Міністерства.

§ 146. В кожному Департаменті Міністерства по реальному принципіві організуються окремі діловодства. Робота між ними розподіляється розпорядженням Міністра.

Увага: Окремі Міністерства, Департаменти в них та діловодства в Департаментах по принципіві провінціальному (краєвому) утворюються як виняток для необхідних випадків.

Окремі Департаменти в справах окремих місцевостей (країв) утворюються законодавчим порядком.

§ 147. Кожне Міністерство виконує покладені на нього функції на точній підставі законів про їх компетенцію, про степень влади та про порядок переведення їх діяльності. В зазначених межах вони працюють самостійно всяко дбаючи про найкраще задоволення державних та громадських інтересів Батьківщини.

§ 148. На чолі кожного Міністерства стоїть, як вищий одноособовий начальник його, Міністр. При ньому може бути один або декілька Віце-Міністрів, що являються його найближчими співробітниками (§ 159).

§ 149. На чолі кожного Департаменту стоїть його Директор, а при ньому один або декілька Віце-Директорів, як його помішники.

§ 150. На чолі окремих діловодств в Департаменті стоять ріжних рангів діловоди, як безпосередні відповідальні виконавці всієї ріжнородньої біжучої праці в Департаменті. При кожному діловоді є столоначальники, як його помішники, що стежать за точним виконанням усієї канцелярської роботи.

§ 151*. Міністр призначається Ф.-Д. Головою після внесення кандидата ухваленого Об'єднаним Зібранням Палат Парламенту (§ 58, п. 3).

В межах наданої Міністрові законами компетенції і степені влади, він в своєму відомстві, строго керуючись приписами закону, обов'язково піклується про корисний і доцільний для добробуту і безпечности держави напрямок роботи в дорученому йому Міністерстві.

Міністр своєчасно повинен порушувати законодавчі питання для корисних реформ в його відомстві.

§ 152. Міністр має загальний догляд за правильним виконанням роботи у його відомстві і відповідає за нього.

Він має право з свого розсуду безпосередньо дати розпорядження в кожній справі, яка переводиться його відомством, вказати напрямок її, давати в цьому змислі спеціальні доручення уповноваженим на це тим особам і призначати ревізії в своєму відомстві.

§ 153. В межах наданої Міністрові окремими законами компетенції і степені влади, він має право видавати обов'язкові для громадян постанови з характером загальних норм права. Для точного виконання законів він видає пояснюючі розпорядження.

В випадках зауваженої Міністром необхідності для підлеглих йому осіб і установ він видає належні інструкції.

§ 154. Міністр призначає на уряди, усовує й звільняє з уряду власною владою співробітників свого відомства включно до Віце-Директорів Департаменту.

§ 155. В разі потреби Міністр скликає наради, для обговорення визначення ним питань, зі складу співробітників Міністерства по своєму вибору, також закликає для участі в таких нарадах досвідчених осіб.

Досвідчені особи одержують нагороду за виконану працю й повернення дорожніх витрат. Запрошені досвідчені особи у випадку відмовлення виконання визначених вимог Міністра без доведення поважних причин підлягають карі на основах, зазначених в §§ 100 і 101 О.Д.З.

§ 156*. З дозволу Ради Міністрів, затвердженого Ф.-Д. Головою, керування всіма біжучими справами в Міністерстві, або певними частинами їх, Міністр має право покласти на одного з Віце-Міністрів, з затвердженням його Радою Міністрів. В такому випадкові Віце-Міністр підписує всі належні розпорядження, приписи, роз'яснення і другі відповідні папери, що виходять з Міністерства, «за Міністра».

Про кожний випадок такої передачі функцій Міністра Віце-Міністрові оголошується для загального відома.

За Міністром одначе зберігається право завше, з його розсуду, попередивши при цьому свого Віце-Міністра, приймати тимчасово або на завше ту або другу справу у власне керування.

§ 157*. В своїх заходах для можливо ліпшого, доцільного й корисного для добра Країни керування справами Управління в Міністерстві (§151) Міністр керується тим загальним напрямком (політикою правительства) який вказується Радою Міністрів і ухвалюється Ф.-Д. Головою.

§ 158*. Віце-Міністри й Директори Департаментів призначаються на уряд, на внесення Ради Міністрів, Ф.-Д. Головою.

§ 159. Віце-Міністри займаються справами з доручення Міністра і заступають його у всіх належних випадках з його призначення (§148)

Для участі в засіданнях Ради Міністрів, заступати Міністра, запрошується той з його товаришів (коли їх декілька), котрого для цього призначає Рада Міністрів.

§ 160. Директори Департаментів вирішують самостійно, а з відповідних випадках по інструкції Міністра, всі більш дрібні біжучі справи, що належить до компетенції Департаменту, і самі підписують всі відповідні папери, що виходять з Міністерства.

З дозволу Ради Міністрів, на внесення Міністра, Директор Департаменту має право покласти частину таких справ на Віце-Директорів, про що публікується для загального відома.

§ 161. Всі виконані папери по справах підписуються відповідними діловодами.

§ 162. У випадках доручень функцій; Міністра Віце-Міністрові (§ 156), а функцій Директора Департаменту Віце-Директорові (§ 160), у всіх розпорядженнях і паперах, підписаних замість Міністра Віце-Міністром і замість Директора Віце-Директором, зазначається, на підставі якого саме і де оголошеного наказу Віце-Міністр чи Віце-Директор Департаменту виконує функції Міністра чи Директора Департаменту.

§ 163. За відповідність в деталях окремих розпоряджень, наказів і роз'яснень, які виходять за підписом Міністра, з існуючими законами відповідальність несе Директор Департаменту.

За точність вилонених в докладі даних і справок з посилкою на закони, які служать підставою наказів, та пояснень, що виходять з Міністерства по відповідним справам і питанням, відповідає діловод. За точність переписаного паперу з первотвору, який пропускає Директор Департаменту і діловод, відповідає Столоначальник,

Всі відповідні папери, які виходять за підписом Міністра, підписуються також Директором Департаменту, Діловодом і Столоначальником.

Цим встановлюються відповідна службова відповідальність цих осіб.

§ 164. Коли співробітники в яких небудь приписах Міністра або Директора Департаменту, а у відповідних випадках Віце-Міністра або Віце-Директора що надсилаються підлеглими владами, зауважать суперечність з законами, вони обов'язані мотивованим докладом повідомити про свій сумнів того начальника, який підписав відповідний папір.

Коли у відповідь на цю доповідь, подану Міністрові, а в належному випадку Директорові Департаменту, одержується підтверждаюче перший наказ розпорядження, то співробітник або установа, яка заявить про свій сумнів, приступає до виконання розпорядження, виключаючи випадки зовсім явної незакономірності ствердженого розпорядження.

Міністр, або Директор Департаменту, що стверджують на зазначене вище внесення підлеглого співробітника своє первісне розпорядження одночасно доносять про це Ф.-Д. Суду, котрий може постановити негайно припинити виконання розпорядження. Співробітник, який відмовиться по ствердженому розпорядженню Міністра або Директора Департаменту виконати наказ з причин явної незакономірності його, негайно робить доповідь про це по начальству і одночасно повідомляє про це Ф.-Д. Суд

§ 165*. Міністри, Віце-Міністри, Директори Департаментів і Віце-Директори не мають права займати посади в муніципальних установах займатися вільними професіями, служити в акційних компаніях і товариствах, брати участь в підрядах і постачаннях зі скарбом і з муніципальними установами. Займати одночасно інші посади в державних установах і у вищих наукових закладах дозволяється їм не инакше, як на внесення належних Міністрів з дозволу Ради Міністрів, затвердженого Ф.-Д. Головою.

§ 166*. Всі Міністри складають Раду Міністрів-Голова Ради Міністрів і його заступник призначаються, на внесення Ради Міністрів, Ф.-Д. Головою, з складу Міністрів.

У випадку коли виясниться неможливість замістити ці посади зі складу Міністрів окремих відомств, а також на вимогу Ф.-Д. Голови, Голова Ради Міністрів і його заступник призначаються зі складу осіб, що не є на уряді Міністрів.

В такому випадкові Рада Міністрів вносить своїх кандидатів на цей уряд па ухвалу Ф.-Д. Голови. Коли останній ухвалить запропонованих кандидатів, то вони вносяться на затвердження Об'єднаного Зібрання Палат Парламенту. Коли Парламент не засідає, то ухвалений Ф.-Д. Головою кандидат приступає до виконання своїх обов'язків і виконує їх до найблизчої сесії Парламенту, від якого залежить його затвердження.

Коли Ф.-Д. Голова відкине представленого Радою Міністрів кандидата, то Рада Міністрів пропонує Голові нового кандидата; по ухвалі останнього Головою він вноситься на затвердження Об'єднаному Зібранню Палат Парламенту.

Коли Ф.-Д. Голова відкине його, то Об'єднаному Зібранню представляється кандидат, запропонований Радою Міністрів, і кандидат Ф.-Д. Голови. Об'єднане Зібрання затверджує одного з них, або відкидає обох кандидатів. Коли Об'єднане Зібрання відкине обох кандидатів в котрому небудь з наведених випадків, тоді Ф.-Д. Рада вибірає кандидатів на посади Голови Ради Міністрів і його заступника і подає їх на референдум.

§ 167*. Розглядові на вирішенню Ради Міністрів підлягають такі справи:

1) Справи, доручені Раді на підставі окремих законів;

- 2) справи, доручені Раді Палатами Парламенту, Ф.-Д. Судом, Ф.-Д. Головою;
- 3) справи, які вносить в Раду її Голова;
- 4) справи, які вносить в Раду Міністрів окремих Міністр по своєму відомству;
- 5) всі представлення, які вносить від імені Правительства в Палати Парламенту;
- 6) відповіді Правительства на запити (інтерпеляції) Палат Парламенту. Давати відповіді перед Палатами Парламенту може бути доручено як Міністрам, так і іншим особам.

§ 168. При Раді Міністрів існує Державна Канцелярія. Начальник її іменується Державним Секретарем, який призначається тим же порядком, як і Міністри; відповідальність його визначається тими ж правилами, як і для Міністрів (§§ 171 і 188).

§ 169*. При Раді Міністрів існує Особлива Нарада, що має своїм завданням допомагати Земським Парламентам при складанні законодавчих проектів. В склад Особливої Наради призначаються 12 осіб по вибору Парламенту, а саме: по 4 від кожної Палати; 2 особи від Ради Міністрів і 2 особи від Ф.-Д. Голови. Особи ці вибираються з числа фахівців, що можуть бути корисні в законодавчо-кодифікаційній роботі.

Особлива Нарада має право автономно доповнювати свій склад всього до 24 осіб з числа фахівців. Даний склад Особливої Наради вибирається на час законодавчого періоду (легіслатури).

Завдання Особливої Наради не обмежується лише виконанням запропонованих їй Земськими Парламентами різного роду законопроектів; її завданням є також підготувати таку роботу і по власній ініціативі.

§ 170. Підсудність Міністрів, Директорів Департаментів, а також Віце-Міністрів і Віце-Директорів (в випадках, передбачених в §§ 156 і 162), за службові переступи визначається наступними правилами (§§ 171 — 188):

§ 171*. Справи про службові переступи, доконані особами, зазначеними в § 170; судові допити може бути запропоновано:

- 1) кожною Палатою Парламенту;
- 2) Ф.-Д. Головою;
- 3) Ф.-Д. Судом, Ф.-Д. Контролем і Касаційним Судом, коли в час переведення справ в цих установах будуть виявлені карні вчинки по службі вищезазначених осіб;
- 4) окремими Земськими Парламентами;
- 5) приватні особи і Установи, що їх права порушені вчинками зазначених осіб, мають право просити Ф.-Д. Суд розпочати проти цих осіб карне допитання. Обвинувачення заявляються Голові Ф.-Д. Суду. Коли обвинувачення пред'являє Ф.-Д. Суд, то подає його Голові Касаційного Суду.

§ 172. Особлива Рада для розгляду справи про зазначені в § 170 переступи складається періодично на один рік на 1 січня кожного року так:

- 1) 6 членів цієї Ради визначається жеребком з списку осіб, до якого внесено по п'ять прізвищ, запропонованих кожним окремим Земським Парламентом;
- 2) жеребком же визначається по одному членові зі складу кожної з вищезазначених установ, а саме: Ф.-Д. Палати, Ф.-Д. Ради і Ф.-Д. Ради Міністрів;
- 3) по одному члену Ради вибирають з свого складу Ф.-Д. Суд, Ф.-Д. Контроль і вищий Касаційний Суд.

Увага: Коли одна з зазначених в уступах 2 і 3 установ пред'явила обвинувачення, то ніхто з її складу не може бути членом Ради, відсутнього з такої причини 12-го члена Рада сама автономно кооптує.

§ 173. Для заступлення членів Особливої Ради в кожній зазначеній в § 172 курії визначаються кандидати до членів.

По уст. 1 § 172 кандидатами вважаються всі зазначені в списку особи. Черга окремих кандидатів для заступлення, в разі потреби, членів Ради визначається жеребком.

По уст. 2 жеребком визначається по 2 кандидати до кожного члена Вони називаються 1-й і 2-й кандидат, і в такій же черзі закликаються до заступлення членів Ради.

По уст. 3 вибирають по одному кандидату до члена од кожної курії.

До кооптованого члена Особливої Ради (увага до § 172) також вибирають кандидата.

§ 174. Підсудний має право зі всього складу членів Ради вилучити до 3 осіб.

Вилучених членів Ради заступають відповідні кандидати. З загального числа кандидатів до членів Ради підсудний має право вилучити 1/4 частину

§ 175. Для доповнення Особливої Ради компетентними юристами користуються §§ 136, 137 О.Д.З.

§ 176. Голова Особливої Ради вибирається самою Радою з складу своїх членів.

Функції прокурора виконує Прокурор Ф.-Д. Суду.

§ 177. Порядок судівництва в Особливій Раді визначається правилами, вилженими в §§ 139, 140.

§ 178. Обвинувачуючий присуд Особлива Рада надсилає Об'єднаному Зібранню Палат Парламенту і до розгляду його цим Зібранням присуд не виконується. Об'єднане Зібрання Палат Парламенту не має права збільшити кару, призначену обвинуваченому Особливою Радою, але має право зменшити, або й зовсім звільнити підсудного од кари. Додержання вимог § 142 в цім випадкові обов'язкове.

§ 179. Карне доходження проти Міністрів і інших осіб, зазначених в § 170 за інші, крім зазначених в § 171, переступи, як в порядку публічного, так і приватного обвинувачення, належить до компетенції Касаційного Суду У.Н.Р., як 1-ої інстанції для таких справ. Апеляція на вироки Касаційного Суду в таких справах подається до З'єданого Зібрання Касаційного Суду і Ф.-Д. Суду. В це Зібрання жеребком од кожної з обох установ вибирають по 6 членів і по 3 кандидати до них. В цьому випадкові за тих членів Касаційного Суду, що в цій справі складали колегію Суду для розгляду справи в 1-й інстанції, жеребок не береться. Обов'язки прокурора виконує в 1-й інстанції Прокурор Касаційного Суду, а Прокурор Ф.-Д. Суду — в Апеляційній інстанції.

Підсудному надається право вилучати з складу Суду членів і кандидатів до них на підставах, зазначених в § 174.

У З'єданому Зібранню Касаційного Суду і Ф.-Д. Суду обов'язки Голови виконує один з членів Зібрання, вибраний останнім з свого складу. Підсудному надається право попереднього вилучення од звання Голови Зібрання трьох членів з складу Особливого Зібрання.

§ 180. Цивільні позви, що подають на осіб, зазначених в § 170, про відшкодування за збитки, які заподіяли вони при виконанню СВОЇХ службових обов'язків, належать до компетенції цивільного відділу Касаційного Суду, як 1-ї інстанції.

Зібрання для розгляду таких справ складається з п'яти членів Суду Апеляційну інстанцію для скарг на вирішення Касаційного Суду по таких справах творить об'єднане зібрання цивільного та карного відділу Касаційного Суду, 5 членів од кожного, що визначаються жеребком.

§ 181. Крім зазначених в §§ 171 і 179 карних справ, Міністри відповідають також і за dokonані ними по службі вчинки, котрі хоч і не мають на собі визначених законом ознак переступу чи злочинства, але з причинили собою велику шкоду для державних інтересів і виявляють необережність Міністра.

Пред'явити в таких випадках зазначеним особам обвинувачення залежить од кожної зокрема Палати Парламенту. Палата Парламенту ухвалює постанову про обвинувачення при кворумі 2/3 числа членів більшістю 1/2 голосів загального числа членів Палати. Голосовання відбувається одкрито.

Ухвалена постанова одної Палати передається в другу Палату, коли і друга Палата ухвалить постанова про обвинувачення при тих же умовах що до кворума і більшості

голосів, справа про притягнення Міністра до політичної відповідальності передається в окремо складений Трибунал для розгляду справ про політичну відповідальність Міністрів.

§ 182*. Зазначений в § 181 Трибунал складається так: в канцелярії Ради Міністрів ведеться постійний список всіх живих осіб, що раніше займали уряди Голови та заступників Голови Ради Міністрів, Ф.-Д. Голови, Голов Палат Ф.-Д. Парламенту, Ф.-Д. Суду і Колегії Ф.-Д. Контроля та Касаційного Суду, за винятком тих з зазначених осіб, що в даний мент займають одну з зазначених посад.

З цих осіб жеребком визначається 6 членів Трибуналу, а других 6 членів цього Трибуналу призначаються на 1 січня кожного року на один рік також жеребком з загального списку кандидатів, що вибираються для цього Земськими Парламентами по 3 особи од кожного.

§ 183. Кандидатами до призначених таким способом членів Трибуналу вважаються всі інші особи з зазначеного § 182 загального списку. Черга кожного з кандидатів по кожній курії визначається жеребком.

§ 184. З визначених 12 членів Трибуналу підсудний може вилучити не більше двох. В такому випадку їх заступають чергові кандидати.

§ 185*. Організація зазначеного вище Трибуналу покладається на Особливу Колегію, що утворюється на кожний календарний рік з Ф.-Д. Голови, членів Ф.-Д. Суду, обох Палат Парламенту і Державного Контролю, по одному делегатові од кожної з цих установ. Обов'язки Голови в цій Колегії покладаються на Ф.-Д. Голову. Обов'язки Секретаря виконує одна або дві особи з числа секретарів Ф.-Д. Суду з його призначення.

§ 186. Порядок ведення справ в Трибуналі ґрунтується на найбільш культурних принципах, що забезпечують повне з'ясування як обвинувачення, так і оборони.

§ 187. Трибунал ухвалює свої обвинувачуючі присуди що до політичної відповідальності Міністра більшістю 3/4 голосів членів Трибуналу. Міністр, визнаний винним, позбавляється на майбутнє, — на певний термін, або й на завше, — права бути призначеним на уряд Міністра. Свою постанову з приводу цього Трибунал ухвалює абсолютною більшістю голосів.

§ 188. Присуд Трибунала подається до Палат Парламенту. Коли присуд буде засуджуючий, то з ініціативи одної з Палат Парламенту Об'єднане Зібрання Палат має право постановити цілковите чи частинне звільнення засудженого Міністра від обмеження прав, що визначив Трибунал.

V Федерально-Державний Суд

§ 189. Ф.-Д. Суд складається з членів, що призначаються доживотно через вибори в Об'єднаному Зібранню Палат Парламенту. Призначення переводяться так (§§ 190 — 194):

§ 190*. Половину членів Суду вибирає Об'єднане Зібрання з числа кандидатів, котрих для цієї мети подають Парламенти Земель. Дві шостих числа членів Ф.-Д. Суду Об'єднане Зібрання Палат Парламенту вибирає з числа кандидатів, котрих подають кожна з обох Палат Парламенту. Одну шосту частину членів Ф.-Д. Суду призначає Ф.-Д. Голова.

§ 191. Половина членів Суду повинна складатися з осіб, що мають вищу юридичну освіту та мінімум шестирічний судовий стаж. Такими особами вважаються також особи, які мають вищу ступінь доктора юридичних дисциплін або мають звання професора юридичних наук у вищих наукових закладах.

§ 192. Число членів Суду визначається законодавчим порядком в залежності від збільшення роботи в Суді.

§ 193. Нагорода членів Суду платнею визначається в розмірі не менш двох третин платні Міністра.

§ 194*. Вибрані вищезазначеним порядком члени Ф.-Д. Суду не підлягають ніякому затвердженню на урядах. Але Ф.-Д. Голова може заявити вилучення вибраному Парламентом членові Ф.-Д. Суду. Вилучення цілком недопустимо, коли вибори відбулися при більшості трьох четвертин голосів всього складу Об'єданого Зібрання Палат

Парламенту. Стверджене другою постановою Парламенту вибрання члена Ф.-Д. Суду на випадок заявлення Ф.-Д. Головою вилучення вступає в законну силу, коли постанова Об'єднаного Зібрання ухвалена більшістю не менш трьох четвертин голосів. При меншій більшості рішення представляється вдруге Ф.-Д. Голові. Коли останній залишається при своєму першому вирішенню про вилучення, то Об'єднане Зібрання, на третій раз, має право поставити на балотіровку ту ж саму особу. Коли обрання його відбулося більшістю не менш 2/3 голосів обох Палат, то Ф.-Д. Голова має право перенести своє заперечення на референдум. Рішення Ф.-Д. Голови повинно бути заявлено не пізніше як на четверту добу з дня одержання Головою офіційного повідомлення про вибори.

§ 195*. Порядок ведення справ в Ф.-Д. Суді встановлює сам Суд, також і всякі зміни в ньому.

Коли Ф.-Д. Голова, Палати Парламенту або Рада Міністрів зауважать у встановленому Ф.-Д. Судом порядку ведення справ в Суді (§ 195) порушення О.Д.З., то по ініціативі котрої небудь з зазначених трьох установ складається окреме З'єднане Зібрання, що порушує питання про передачу справи про порушення Ф.-Д. Судом О.Д.З. на референдум.

Таке вирішення Окремого З'єднаного Зібрання повинно бути ухвалено так: «після рішення Ф.-Д. Голови, постанови Ради Міністрів, ухвалені двома третинами її членів, і постанови кожної з обох Палат, ухвалою більшістю двох третин голосів всього складу Палати».

Члени і Секретар Ф.-Д. Суду не можуть бути одночасно на службу в якій небудь іншій державній, громадській або приватній установі.

§ 196. Ф.-Д. Суд вибирає Голову і заступників Голови зі свого складу терміном на три роки.

§ 197*. Ф.-Д. Судові підсудні такі справи:

1) всі суперечки що до правильного пристосування законів, що входять в склад О.Д.З. (Конституцію), не зважаючи на те, чи то особа, чи то Установа зацікавлені в цій справі;

2) роз'яснюючі відповіді щодо правдивого застосування Конституції з внесення, зробленого Палатами Парламенту, Ф.-Д. Головою, Радою Міністрів, Ф.-Д. Контрольом, а також законодавчими і вищими адміністраційними і судовими установами в окремих Землях;

3) дисциплінарні і карні справи при вчинки Голови, його заступників і членів Ф.-Д. Суду і секретарів Суду за службові переступи;

4) переступи, вчинені супроти зазначених в п. 4 цього § осіб під час виконання ними або з приводу виконання ними службових вчинків;

5) справи адміністративної юстиції, що виникають в адміністративних установах, безпосередньо підлеглих Ф.-Д. Установчій владі, включно до справ дисциплінарних і карних за службові переступи, доконані співробітниками цих установ;

6) справи, котрі законодавчою владою У.Н.Р., по згоді з Ф.-Д. Судом, покладаються на Ф.-Д. Суд;

7) непорозуміння між Землями У.Н.Р., що не будуть розв'язані за згодою сторін.

§ 198*. Для справ, зазначених в уступах 3, 4 і 5, в складі Ф.-Д. Суду організуються для кожної з цих трьох категорій справ окремі секції; члени секції призначаються на 5 років виборами Загального Зібрання Суду. Кожний рік зі складу членів секції по черзі вибуває одна п'ята частина членів. На місце вибувших вибираються нові члени. Коли при діленні загального числа членів секцій на 5 буде лишок, то він, для відповідного вирівнюючого учоту, прираховується до останнього виходу. Перевибори не виключаються. Для справ, зазначених в уступі 5, можуть бути, за згодою Ф.-Д. Голови і Ради Міністрів, загальним зібранням членів Ф.-Д. Суду запрошені особи, що не входять в число членів Суду, але мають вищу освіту та вищий адміністративний або судовий стаж. Запрошення переводяться через вибори.

§ 199. Всі рішення Ф.-Д. Суду і його секцій друкуються офіційно повним текстом в найближчому по часу, після рішення справи, числі місячника, що видає Ф.-Д. Суд під назвою: «Літопись Ф.-Д. Суду».

§ 200. Питання про притягнення до відповідальности за службові переступи осіб, зазначених в уст. 3 § 197, вирішується більшістю трьох п'ятих всіх членів Суду. Передбачений для уст. 3 § 198 відділ Суду складається з 7 членів. Присуд про обвинувачення підсудного ухвалюється більшістю не менш як 5 членів. Засуджений має право на протязі місячного терміну апелювати до референдуму, котрий має відбутись в найближчий після засудження час. Коли присуд засуджуючий тягне за собою усунення засудженого з уряду, то його виконують негайно. Референдум може поновити засудженому його службові права.

VI Місцеві Органи Ф.-Д. Організації У.Н.Р.

§ 201. Статути про місцеві органи, що утворюються для завідування справами управління Ф.-Д. Організації, встановлюються по мірі потреби в них, в межах визначеної Ф.-Д. законами компетенції, Ф.-Д. законодавчою владою, а також законодавчими актами окремих Земель і закономірними адміністраційними розпорядженнями як Ф.-Д. установ, так і виконавча влади в окремих Землях У.Н.Р.

§ 202. В У.Н.Р. утворюється Вищий Касаційний Суд по цивільних карних справах для тих Земель, котрі висловлять згоду підпорядкувати цивільні і карні справи, що виникають в судових установах даної Землі, цьому Вищому Касаційному Судові.

Інші Землі, що не вступили в цю організацію Вищого Касаційного Суду У.Н.Р., обов'язані мати такий же власний Вищий Касаційний Суд. Вони можуть його утворити або кожна Земля окремо для себе, або по згоді з іншими Землями спільно. Такі окремі Вищі Касаційні Суди повинні бути зорганізовані мінімально на засадах, що були підставою судових установ бувшої Російської Імперії від 20 листопада 1864 року, в їх початковому вигляді.

§ 203. Окремі Землі вступають до Ф.-Д. Організації Вищого Касаційного Суду не менше як на 20 років; але можуть вступати і на довший термін, а також і на завше без обмеження терміну.

§ 204. Вищий Касаційний Суд У.Н.Р. утримується на загальні кошти Республіки. Організація і штати його встановлюються законами У.Н.Р. Розмір утримання членів Касаційного Суду прирівнюється до розмірів утримання членів Ф.-Д. Суду (§ 193 О.Д.З.).

§ 205. Кожна Земля має безумовне право на одне місце члена Суду у Вищому Касаційному Судові У.Н.Р. Для здійснення цього права Парламент кожної Землі без винятку вибірає 4 кандидатів, з котрих Народня Рада вибірає з них одного. Одну четверту частину членів Вищого Касаційного Суду вибірає Об'єднане Зібрання Палат з числа кандидатів, що будуть внесені членами Палат Парламенту. Одну шосту частину членів Суду вибірає зовсім самостійно, без всякого затвердження ким небудь, сам Вищий Касаційний Суд в своєму Загальному Зібранню з числа кандидатів, що будуть запропоновані членами Загального Зібрання Суду. Одну дванадцяту частину членів Суду призначає Ф.-Д. Управа. Члени Вищого Касаційного Суду називаються сенаторами.

§ 206. Займати уряд сенатора можуть тільки особи, котрі скінчили вищу юридичну освіту і мають не менш 8 років судового стажу, їх вибірають на 12 років. Перевибори не виключаються. Початок служби рахується дня вступу на уряд. Сенатори на протязі зазначеного терміну служби не можуть бути змінені. Карному і дисциплінарному Судові за службові переступи, а також за заподіяні при виконанні службових обов'язків цивільні збитки, сенатори підлягають Загальному Зібранню Суду. Засудження обвинуваченого сенатора може статися лише з ухвали більшости чотирьох п'ятих всієї кількості сенаторів.

Коли обвинувачуючий присуд западе над сенатором, що його обрано з числа кандидатів од Парламентів окремих Земель, то ці Землі мають право апелювати за засудженого сенатора до референдуму.

Відповідне право належить Об'єднаному Зібранню Палат Парламенту.

Постанова Об'єднаного Зібрання Палат Парламенту з цього приводу повинна бути ухвалена більшістю 3/4 всього числа членів Зібрання, а в відповідних випадках більшістю трьох четвертин Земських Парламентів. Постанова в кожному з цих Парламентів повинна бути ухвалена більшістю 3/4 загального числа членів.

§ 207. Для військово-дисциплінарних і військово-карних справ і получених з ними позовів утворюються спеціальні Суди в порядку загального законодавства Ф.-Д. Організації.

Загальні карні вчинки осіб військового відомства (офіції) підлягають загальним Судам.

§ 208. Осіб військового відомства в мирний час і в місцевостях, що не оголошені на військовому стані, за дисциплінарні і карні вчинки не може бути покарано на смерть, а також і будь якою карою на тіло.

§ 209*. Рішення Вищого Касаційного Суду У.Н.Р. по карним та цивільним справам остаточні. Лише в випадках порушення цим Судом Конституції (О.Д.З.) рішення його можна оскаржувати в Ф.-Д. Суд. Оскаржувати мають право: Ф.-Д. Голова, Рада Міністрів, кожна Палата Парламенту, а також і всі заінтересовані своїми правами в даному рішенню Вищого Касаційного Суду У.Н.Р. особи та установи.

VII Федерально-Державний Контроль

§ 210*. Ф.-Д. Контроль має своїм завданням ревізію правильного поступлення доходів і правильного переведення видатків по бюджету Ф.-Д. господарства.

На чолі Ф.-Д. Контролю стоїть Колегія. Вона складається:

1) з неодмінних членів, що називаються Головними Контролерами; вони призначаються доживотно Об'єднаним Зібранням Палат Парламенту за порозумінням з Ф.-Д. Головою і Колегією Ф.-Д. Контролю. Головні Контрольори не змінюються;

2*) з членів Колегії, що їх вибірає кожна Палата Парламенту і Ф.-Д. Голова в рівнім числі на б років. Вони вибіраються в рівному числі від всіх трьох установ, а загалом в числі, рівному числу Головних Контрольорів;

3) з членів Колегії, що їх на три роки вибірають окремі Земські Парламенти в числі, рівному числу Головних Контрольорів. Парламенти окремих Земель переводять вибори цих членів по черзі, в алфавітному порядку (українських) назв Земель. В цій черзі од кожної окремої Землі в Колегію входить по одному членові.

§ 211. Поза визначеними членами в Колегію Ф.-Д. Контролю призначають: Ф.-Д. Суд і Вищий Касаційний Суд по одному членові на термін шести років.

§ 212. Для виконання контрольної роботи Ф.-Д. Контроль сам розподіляє справи на секції. В секціях головує Головні Контрольори.

§ 213. Контроль переводиться по документах, а також фактичний контроль по тих справах, які того вимагатимуть по розсуду секцій або зібрання повної Колегії.

§ 214. Відповідні установи повинні вчасно повідомляти Контроль про всі будівельні роботи та про всі визначні замовлення на матеріали раніш, ніж вони будуть переводитись в життя з поясненням про розмір і характер робіт, та про затверджені обрахунки на ці видатки.

Од Ф.-Д. Контролю залежить призначить фактичний Контроль над виконанням цих робіт, підрядів та поставок. Про свої зауваження він повідомляє керовників відповідних установ, а на випадок викриття яких небусть зловживань чи недбайливости реагує на це згідно уст. 2 § 90.

§ 215. Всі вимоги Контролю про надсилку необхідних для здійснення своїх завдань відомостей та переведення експертизи, з якими він звертається до державних, громадських і приватних установ і осіб, обов'язкові для виконання цими установами і особами.

В кожній такій вимозі повинна бути точно зазначена справа, над котрою переводиться ревізія.

За невиконання вимог Контроля винні караються згідно з § 101 О.Д.З.

§ 216. В випадках необхідности Контроль звертається до Суду або інших відповідних установ Ф.-Д. Організації та окремих Земель з пропозицією зробити терміново трус або виємку. Ці вимоги виконуються без заперечення. В випадку викриття зловживання чи переступів Контроль відповідним порядком направляє справи для порушення відповідного карного чи дисциплінарного доходження проти обвинувачених осіб.

§ 217*. Акт про наслідки контрольної ревізії за бюджетовий рік зі своїми висновками Колегія Ф.-Д. Контроля надсилає через Ф.-Д. Голову в Парламент окремо кожній Палаті, котра і ухвалює свої постанови з приводу висновків Колегії Ф.-Д. Контроля. Постанови Палат Парламенту передаються в Об'єднане Зібрання Палат Парламенту на його вирішення. Коли Об'єднане Зібрання Палат Парламенту в чому небудь не погодиться з висновками Колегії Контроля, то остання, одержавши повідомлення про таке рішення Об'єданого Зібрання не пізніше як через тиждень, має право, при ухвалі більшістю 3/4 голосів загального числа членів Колегії, в місячний термін, перенести свій протест проти вирішення Об'єданого Зібрання Палат Парламенту на референдум. Цей референдум повинен відбутися не пізніше 3 місяців з часу оголошення протеста Колегії Контроля проти постанови Об'єданого Зібрання Палат Парламенту.

§ 218. Переведення порушених з ініціативи Контроля карних та дисциплінарних справ, по яких думки Парламенту і Контроля розходяться (§ 217), продовжується до закінчення референдуму в розпочатому порядку і припиняється тоді, коли референдум не визнає слушним протесту Колегії Контроля.

§ 219. Грошові справоздання всіх установ Ф.-Д. Організації про прибутки та переведені видатки надсилають до Ф.-Д. Контроля, в його відповідні установи, не пізніше 4 місяців після закінчення відвітного року. Обревізування Контролем всього бюджетного року повинно бути скінчено не пізніш одного року з кінця зазначених 4 місяців.

§ 220*. Правила про порядок рахівництва та відвітности в Ф.-Д. грошовому господарстві затверджує Ф.-Д. Голова, на внесення Ради Міністрів, котрій Міністр фінансів і Ф.-Д. Контрольор, по взаємному порозумінню, подають відповідний проект. Коли між цими владами не дійде в цьому питанню до згоди, то справа передається на остаточне вирішення Об'єданого Зібрання Палат Парламенту.

Коли одна з Палат зауважить в правилах, встановлених згідно попередньому уступові цього §, незручності або дефекти, то вона може запропонувати розглянути це питання законодавчим порядком на загальних підставах.

§ 221*. Колегія Ф.-Д. Контроля сама складає наказ про порядок діловодства по всьому відомству Ф.-Д. Контроля і офіційно оголошує його в Державному Вістникові. Наказ набирає чинности без чийого небудь вищого затвердження. Але в протязі трьох місяців з часу офіційного оголошення наказу, а також всіх змін чи доповнень до нього, кожна окрема Палата Парламенту, Ф.-Д. Голова та Рада Міністрів, зауваживши суперечности в постановах наказу О.Д. Законом, має право передати своє розходження з Ф.-Д. Контролем на вирішення Ф.-Д. Судові. Однаково і Ф.-Д. Суд сам, зауваживши такі суперечности наказу О.Д.З., піддає справу на свій розгляд і ухвалює відповідну постанову. Скасування Загальним Зібранням Ф.-Д. Суду постанов наказу Ф.-Д. Контроля є остаточним і не підлягає жодним оскарженням або протестам.

§ 222. Особи та установи, яких буде скривджено службовою діяльністю Голови, Головних Контрольорів і членів Колегії Ф.-Д. Контролю, можуть подавати свої на них скарги до Голови Ф.-Д. Суду. Такі скарги розглядаються по тим же правилам, як і справи про карне та дисциплінарне доходження проти членів Ф.-Д. Суду за доконані ними переступи по службі та за збитки, що вони заподіяли при виконанню службових обов'язків (§§ 197, уст. 3; 198, 200).

VIII Грошові засоби Ф.-Д. Організації У.Н.Р.

§ 223. Форми і розміри податків і оплат (пошлін), що беруться з населення, а також тарифи різних внесків за користування приладдями та установами, що удержуються скарбом Ф.-Д. Організації, та натуральні повинності для державних потреб встановлюються законодавчим порядком.

§ 224. Закон може надати право визначити зазначені в попередньому § розміри всіх внесків та повинностей в стало визначених межах мінімуму і максимуму органам виконавчої влади. Такі визначення відповідні влади повинні встановлювати загальними правилами, що набірають обов'язкової сили.

§ 225. Всі вимоги до населення про оплату податків та оплат про ріжні внески по тарифах і всі визначення та розподіл натуральних повинностей повинні ґрунтуватися на точних вказівках закону (§ 223) і відповідних законних розпоряджень підлеглих влад (§ 224).

§ 226. На всі фінансові видатки Ф.-Д. Організації У.Н.Р. і на всі прибутки, що їх сподіваються мати од ріжного роду внесків (§ 223), а також од державного господарювання, складається на один рік вперед обрахунок видатків і прибутків (бюджет). Всі видатки Державного Управління не повинні суперечити з обрахунковими визначеннями. Витрачення сум, асігнованих на видатки по одній статті, на другий предмет дозволяється відповідними постановами, ухваленими законодавчим порядком.

§ 227*. В випадках кінцевої необхідності зробити витрату, непередбачену бюджетом чи відносно самої справи, що вимагає цього видатку, чи відносно розміру видатка по обрахунку, необхідні суми визначаються законодавчим порядком.

Увага: В цілком виняткових умовах Ф.-Д. Голові на внесення Ради Міністрів за порозумінням з Ф.-Д. Контролем дозволяється в відповідних випадках (§ 96 уст. 13) робити позаобрахункові видатки з державного скарбу позазаконодавчим порядком, але з додержанням правил, визначених в § 96 увагою до уступ. 13 О.Д. Законів.

§ 228. Термін для початку і кінця бюджетового року (§ 226) визначається законодавчим порядком.

§ 229*. Коли до початку бюджетового року новий обрахунок видатків і прибутків не буде затверджений Парламентом, то прибутки збирають, а видатки переводять в межах обрахунку попереднього року за винятком видатків, визначених на будівельні роботи та надзвичайні закупки. Коли в випадках останньої категорії відчується термінова потреба, то відпуск цих сум, як і взагалі по необхідних надзвичайних видатках до затвердження нового обрахунку, дозволяється Ф.-Д. Головою на внесення Ради Міністрів, відповідно з висновками Ф.-Д. Контроля, а в відповідних випадках Депутатського Зібрання Парламенту (§ 50).

§ 230. Для введення нових і збільшення розміру існуючих податків відповідні постанови Ф.-Д. Ради повинні бути ухвалені абсолютною більшістю голосів при кворумі в 3/5 загального числа членів Палати.

§ 231. Коли законопроект про податки, ухвалений Ф.-Д. Радою в двох чергових сесіях підряд, обидва рази не був ухвалений З.-Д. Палатою, то це питання, з постанови Ф.-Д. Ради, може бути поставлено на референдум.

§ 232*. Заведення яких небудь монополій в Ф.-Д. господарстві переводиться з додержанням умов, зазначених § 230, та з додатковим затвердженням відповідної постанови Ф.-Д. Парламенту 3/4 окремих Земських Парламентів. Ці затвердження повинні бути ухвалені абсолютною більшістю голосів всіх членів в кожному з відповідних Земських Парламентів.

Коли в такому випадкові Ф.-Д. Голова, піддержаний Колегією Ф.-Д. Контроля, заперечить заведенню запропонованої монополії, то Ф.-Д. Голова і Колегія Контроля за спільною згодою мають право поставити це питання на референдум. Надання законної в таких випадках чинности залежить од наслідків референдуму.

Всякі зміни в законах про монополії переводяться таким же порядком, оскільки в самім законі про монополії не будуть зроблені винятки для детальних змін.

§ 233*. Для заключення державних позичок крім законодавчої постанови, ухваленої Палатами Парламенту, вимагається не тільки згода Ф.-Д. Голови, а також і згода Ради Міністрів і Ф.-Д. Контроля. Коли Ф.-Д. Голова, Рада Міністрів і Ф.-Д. Контроль всі разом не погодяться з постановою Парламенту про позичку, то така постанова може здобути силу закону на підставі референдуму, котрого може зажадати Парламент.

ІХ Федерально-Державне становище окремих Земель У.Н.Р.

§ 234. Окремі Землі У.Н.Р. утворюють, в відношенню до Ф.-Д. Організації, самостійні політичні одиниці, що назавше об'єднані в одну Українську Народню Республіку з Ф.-Д. Організацією на чолі, для здійснення спільними силами і засобами державних і культурних завдань на всіх ділянках життя, яких кожна окрема Земля сама здійснити та забезпечити або зовсім не в силі, або не в силі зробити це в такій мірі і степені, як це можливо Федерально-Державній Організації У.Н.Р.

§ 235. Землі У.Н.Р. підлягають її Ф.-Д. Організації в тих межах і на тих підставах, які точно визначаються Конституцією Ф.-Д. устрою — оцим О.Д. Законом.

У всіх інших державних і громадських справах Землі управляються самостійно і мають свою власну установчу, законодавчу, судову, виконавчу та контрольну владу.

Закони, розпорядження і вчинки влад в Землях не повинні порушувати законів Ф.-Д. устрою і законних розпоряджень Ф.-Д. влади.

Кожна з Земель має право на своїй території суверенне розпоряджатись в державному порядку у всіх відношеннях і по всіх справах, які виразно не оддані до компетенції Ф.-Д. Організації.

§ 236. Ніякі вчинки влади окремих Земель не повинні загрожувати чи то безпосередньо, чи то посередньо зовнішній безпеці Ф.-Д. Організації та порушувати права других Земель У.Н.Р.

§ 237. В випадку покладення на окремі Землі обов'язків по управлінню справами, що стосуються до Ф.-Д. Організації, ці обов'язки повинні бути рівними для всіх окремих Земель. Службові особи і установи Земель, що до виконання зазначених обов'язків, підлягають відповідним Ф.-Д. центральним і місцевим установам.

§ 238. Ф.-Д. Організація має право частину необхідних їй для ведення державного управління грошових засобів розкласти законодавчим порядком між окремими Землями пропорційно числу їх населення.

Спосіб покриття цих сум з боку окремих Земель визначається відповідною владою кожної Землі цілком вільно, без всяких обмежуючих правил.

Ухилення од основного принципу в розподілі розкладки між окремими Землями допускаються лише при умові, коли ті Землі, на які мають випасти більші частини в цьому розподілі, більшістю 3/4 погодяться на такий розподіл.

§ 239. Для окремих Земель, що суверенне встановлюють свої внутрішні розпорядки, обов'язкові такі принципи: а) встановлення державного устрою на засадах демократичної республіки, б) відповідне застосування встановлених оцим О.Д. Законом принципів розподілу влади: установчої, законодавчої, виконавчої, судової та контрольної, в) про відповідальність вищих установ і г) додержання приписів О.Д. Законів Ф.-Д. Організації У.Н.Р.

§ 240*. Конституції (Основні Державні Закони) і зміни в них в окремих Землях не підлягають затвердженню Ф.-Д. влади, але офіційні копії конституційних законів окремих Земель, в тижневий термін з часу, коли вони наберуть силу, обов'язково надсилаються Палатам Парламенту У.Н.Р., Ф.-Д. Голові, Ф.-Д. Раді Міністрів і Ф.-Д. Судові. Ті уступи цих Законів, які суперечать О.Д. Законам Ф.-Д. Організації У.Н.Р., Ф.-Д. Суд касує.

§ 241*. Коли Об'єднане Зібрання Палат Парламенту або Ф.-Д. Голова зауважать недоцільність в нових статтях конституції даної Землі і винесуть відповідні рішення, то

вони мають право передати свої зауваження на референдум даної Землі, відповідно мотивуючи свої сумніви і міркування. Коли і цей референдум підтвердить постанову попереднього референдуму в цій справі більшістю 3/5 голосів загального числа осіб, що брали участь в референдумі, то постанова набирає безпосередньої сили.

§ 242. Судовий устрій та судове поступовання в окремих Землях повинні ґрунтуватися на підставах, що не суперечать принципам статутів 20 листопаду (ноября) 1864 р. б. Росії в їх початковій редакції.

§ 243. Точно розмежовуючи сферу своєї діяльності од тої, що належить до компетенції Ф.-Д. Організації У.Н.Р., і строго додержуючись законів Ф.-Д. Організації, що обмежують Землі, а також і загальних принципів, що виложено в О.Д. Законах Ф.-Д. Організації для конституції Земель і їх діяльності, — Землі, через органи своєї влади, вільні виконувати всі функції державної влади на своїх територіях.

§ 244. Всі суперечки про законність актів влади в окремих Землях що до законів в Ф.-Д. Організації У.Н.Р. підсудні Ф.-Д. Судові на загальних підставах.

§ 245*. Землі мають право укладати між собою умови для спільного задоволення своїх потреб в справі охорони своєї внутрішньої безпечности, взагалі в справах внутрішнього управління і юстиції.

Про такі умови сторони, що їх уложили, повідомляють Ф.-Д. Голову і Ф.-Д. Суд, які відносно цих актів мають ті ж права, що зазначені в §§ 240 і 241.

§ 246*. З сусідними чужоземними державами Правительства окремих Земель мають право укладати міжнародні умови в справах внутрішнього управління, юстиції, але не инакше як за попередньою згодою Ф.-Д. Міністерства на ведення переговорів і з затвердженням текста уложеної умови Палатами Ф.-Д. Парламенту в законодавчому порядку. Ф.-Д. Голові в таких випадках належить право абсолютного «вето».

§ 247. Кожна Земля визначає в своїй конституції ті державні справи, котрі належать до компетенції влади загально-державної організації даної Землі. Всі інші державні справи на території Землі передаються до компетенції повітового самоврядування. Повітове самоврядування визначає ті справи, що належать виключно до його компетенції, а решту справ передає до компетенції громад.

§ 248. Державна влада Землі має право покласти на повітову владу виконання певних обов'язкових предметів в справах юстиції, охорони громадської безпечности і інших, що стосуються внутрішнього управління і належать, згідно О.Д.З. Ф.-Д. Організації, до компетенції влади Земель.

Повітова влада в свою чергу і з свого розсуду може покласти виконання окремих частин цих обов'язків на громаду.

§ 249. Повіти і громади організуються на засадах автономного громадського самоврядування. В кожній з них повинна функціонувати Рада, як орган влади розпорядчої, і Управа, як орган влади виконавчої. В них повинен переводитись в відповідних випадках референдум, організовано контроль над витратою грошових засобів і повинна бути забезпечена відповідальність службових осіб на самих широких засадах, стосовно до зміслу тої відповідної організації, що встановлена для Ф.-Д. Організації У.Н.Р. та для державного устрою окремих Земель У.Н.Р.

§ 250. В організації виборів до Рад і Управ і на уряди в повітах і громадах дозволяється, по розсуду розпорядчої влади в цих місцевих одиницях, застосовувати також господарчий ценз виборців при складанню плюральних голосів (§ 14). Встановити такі правила в кожному окремому випадкові має право сам повіт або громада без затвердження такої постанови якою небудь вищою владою.

§ 251. В повітах і громадах органи виконавчої влади можуть бути як колегіальні (Управи), так і одноособові (старости). Члени Управи чи старости можуть бути обрані не тільки зі складу членів Ради, але і з сторонніх осіб.

§ 252. Од кожної громади залежить, за порозумінням з окремими населеними пунктами, в межах громади встановити організацію громадських управлінь для окремих

місцевостей.

§ 253. Міста, в залежності од числа мешканців, від характеру їх торговельно-промислового життя і від складності їхнього місцевого господарства, що до ведення державних і громадських справ на їх території, мають компетенції, або «Землі», або «Повіту», або «Громади». На початку ці питання вирішуються по згоді між Землею, а потім — по згоді між тою одиницею, в склад котрої входить місто, з одного боку, і відповідним містом, з другого.

Коли б в майбутньому при бажанні міста виділитися в окрему, повітову чи земську, одиницю, територіяльна одиниця, в склад котрої місто входить, одмовила в цьому бажанню, то місто має право вимагати в цій справі референдуму в відповідній територіяльній одиниці.

Коли і референдум по питанню виділення випаде негативно, то місто має право оскаржити таку негативну постанову в Земсько-Державну Палату Ф.-Д. Парламенту, її вирішення вважається за остаточне. Відповідне право належить також повітам і громадам.

§ 254. В тих випадках, коли Ф.-Д. Організація У.Н.Р. не охопила всіх належних до її компетенції прав (§ 10) відповідними позитивними заходами, Землі мають право підпорядкувати ці справи своєму відому до того часу, поки Ф.-Д. Організація не порядкуватиме ними в дійсности.

Такий же порядок має силу в відношенню повітів до Землі і громад до повітів.

§ 255. Ф.-Д. Організація, Землі, а також і Повіти, кожна в сфері питань, зазначених § 254, мають право ухвалити постанову, обов'язкову для кожної послідувочої ступені в Організації Державної Влади в У.Н.Р. про те, що точно визначене в компетенції даної територіяльної одиниці питання виключається з завідування цієї одиниці на термін не довше трьох років.

Така постанова обов'язкова при умові, коли відповідна вища ступень державної влади в дійсности вже вживає заходів для переведення справ, виключених з завідування нижчої ступені згідно з першим уступом § 255.

§ 256. Визначення натуральних повинностей і грошових податків, як засобів, необхідних для провадження управління в даній територіяльній ступені державної організації в У.Н.Р., творить виключно автономне право кожної відповідної одиниці для її господарства без всякої залежності од чиїх би то не було затверджень.

§ 257. Встановлення податкової системи в повітах і громадах і всі зміни п ній підлягають референдуму відповідної територіяльної одиниці.

Увага: Заведення яких небудь монополій на предмети споживання належить виключно до компетенції Ф.-Д. Організації. Між окремими Землями на можуть бути встановлені митні кордони. Але окремі громади мають право заводити в себе октруа на споживчі предмети, що продукуються на території громади або ввозяться сюди з інших місцевостей. Октруа не повинні робити різниці в оподаткуванню виробництва місцевого і привозного.

Х Військо й міліція

§ 258. Збройні сили для охорони зовнішньої безпеки У.Н.Р., а в відповідних виняткових випадках для охорони внутрішньої безпеки організуються Ф.-Д. владою У.Н.Р. (О.Д.З. § 10, уст. 2).

Збройні сили, що обороняють У.Н.Р. од зовнішніх ворогів, поділяються на дієву армію, запас і ополченіє.

Дієва армія комплектується щорічно в числі, що окремо на кожний рік встановлюється законодавчим порядком. Визначений на кожний рік комплект поповнюється в першу чергу добровольцями не молодшими 18 років. Коли ж в такий спосіб комплект заповнений не буде, то він поповнюється жеребйовкою між всіма громадянами У.Н.Р. мужеського полу, котрим на 1 січня даного року скінчилося 20 років од роду і котрі задовольняють всім умовам фізичного стану, необхідного для виконання

служби в дієвій армії. Інші особи, що по жеребку не попали до дієвої армії, зараховуються або в запас, або в ополченіє згідно правилам, зазначеним в законі.

Ополченіє складається: 1) з осіб, що певний термін пробули в запасі і 2) з осіб, що зачисляються в ополченіє з других, зазначених в законі, причин.

§ 259. Закон визначає ті дефекти фізичного стану громадянина, присутність яких звільняє його од служби в дієвій армії, зараховання в запас або в ополченіє. Жодних інших причин для звільнення од військової служби не допускається.

§ 260. Закон визначає ті умови, при котрих військо дієвої армії, запаса чи ополченія призначають для охорони або відновлення безпеки на території У.Н.Р., з розпорядження або влади Ф.-Д. Організації, або окремих Земель в У.Н.Р.

§ 261. Для охорони внутрішньої безпеки в межах території окремих Земель в У.Н.Р. законодавчій влада Землі організує варту з осіб по вільному найму.

Для надзвичайних випадків охорони безпеки і відновлення порушеного на території Землі порядку утворюють в кожній Землі горожанську міліцію, до котрої зараховують всіх мешканців даної території мужеського полу як громадян У.Н.Р., так і чужоземців. Цій повинності! підлягають всі, що мають 25 років од роду, і виконують її кожний особисто.

Для вишколу осіб, що підлягають цій повинності, визначають обов'язкові учебні збори не вище трьох тижнів і не частіше, як через три роки. Громадян, що підлягають цій повинності, закликають кожного разу, не залежно од зміни місця осідку даної особи, в протязі цього трьохлітнього періоду. Фізичні недуги, на підставі яких звільняють од служби в горожанській міліції, визначаються законодавчим порядком.

Установча влада Землі може всю організацію міліції покласти на повіті.

Окремі повіті мають право, після постанови повітового референдуму, вимагати передачі всієї організації міліції в своє виключне завідування і в такому разі обов'язані виконувати всі правила, встановлені належним порядком для діяльності горожанської міліції владою Землі.

XI Про Закони

§ 262*. Постанови Ф.-Д. Парламенту та Ф.-Д. референдуму, що набрали законної сили, оголошуються до загального відому не пізніше тижня з менту, як ці акти набрали законної сили. Оголошення це переводиться через офіційний орган, що видається при Ф.-Д. Голові від імені останнього за відповідальністю Керуючого Особливою Канцелярією в справах Ф.-Д. Голови.

§ 263. До першого лютого кожного року видається усистематизований «Збірник» усіх чинних до 1 січня біжучого року в У.Н.Р. законів, що затверджені установчою та законодавчою владами Ф.-Д. Організації. Цей «Збірник» продається всім бажаючим по собівартості і повинен бути в продажу в можливо більшому числі місцевостей Країни.

Зазначений розпорядок є обов'язковим і для відповідних актів в окремих Землях, а також і для «обов'язкових постанов», що видають повітові та мінські ради і громади.

В такий же спосіб належить робити з обов'язковими для мешканців загальними розпорядженнями, що видаються в Ф.-Д. Організації та в Землях владою, яка має на це право.

§ 264. Друковані примірники «Вістників» та «Збірників», зазначених в §§ 262 і 263, повинні завжди бути в кількості, задовольняючій потребу мешканців в цих виданнях.

Догляд за точним виконанням зазначених в першому уступові цього § вимог покладається на відповідних урядових осіб.

§265. Оголошений до загального відому зазначеним порядком закон або розпорядження є обов'язковим для всіх мешканців відповідного терену У.Н.Р. і в належних випадках, коли цей закон або розпорядження по своїй суті до них стосується, також для громадян Республіки, що перебувають за межами її території.

На випадок вчинків, що не відповідають вимогам закону, винний в цьому не має права виправдуватися незнанням закону.

§ 266. В цьому законі зазначається число місяця, коли саме закон набирає чинності, себто коли він став обов'язковим для виконання. Чинність закону повстає з 8 годин ранку зазначеної в законі дати.

§ 267. Як загальне правило новий закон не має зворотньої сили на відносини і справи, що виникли до видання його. Коли ж він, як виняток, чи то в інтересах справедливості, чи надзвичайної державної необхідності, повинен мати зворотню силу, то про це належним чином має бути зазначено в самому законі.

§ 268. Коли не зазначено терміну початку чинності нового закону, то чинність його починається на двадцять добу після дня здачі офіційних друкованих примірників нового закону для одночасної розноски та розсіпки належним установам.

Про день розсіпки та розноски нового закону оголошується того ж дня у всіх офіційних столичних виданнях і визначається особливою поміткою на друкованих примірниках закону.

§ 269. Наведене в § 268 правило стосується також до законів, що видаються в окремих Землях, та до загальнообов'язкових для населення та установ розпоряджень, виданих в Землях, повітах, громадах та містах відповідною законною владою.

Разом з тим двадцятидобовий термін (§ 268) може бути зменшений для тих чи інших актів в Землях — до 15 діб, в Повітах — до 10, а в Громадах — до 5 діб. Постанови про так скорочення термінів ухвалюють належні чинники влади на місцях (землі, повіту, громади).

§ 270. Коли новий закон, що видрукувано в офіційному вістнику, одержано на місці зі спізненням в час, од якого до дня, коли закон набере чинності, залишилось менш ніж чотири доби, то про це, офіційно засвідченою копією акту, складеного про пізні одержання закону, повідомляють ту установу, від якої одержано закон, і в такому випадкові початок чинності нового закону в цій місцевості відсовується на відповідний термін. Таким же порядком користуються і що до розпоряджень, про котрі говориться в § 263.

§ 271. Установа, що одержала новий закон, повинна оголосити про це не пізніше як на другий день о 12 годині особливою оповісткою, котру вивішує на наперед визначеному місці з надвору, коло вхідних дверей будинку цієї установи. Бажаючим ознайомитися з новим законом в самому помешканню дається ця можливість.

§ 272. Виданими Ф.-Д. Організацією законами користуються згідно висловленого в тексті закону точного його зміслу. У випадках неясности, неповноти закону та суперечности його іншим законам, що мають чинність для даної справи — льогичне товмачення не може відбутись в напрямку поширеного товмачення закону.

На випадок недостачі законодавчих постанов для розв'язання відповідної цивільно-правної справи, товмачення законів по аналогії є обов'язковим.

Ф.-Д. Судові належить право самого широкого, в необхідних випадках товмачення всіх підпадаючих його компетенції законів в У.Н.Р.

§ 273. Всі рішення адміністративних і судових установ, що спираються на поширеному товмаченню законів та товмаченню по аналогії, є обов'язковим для вирішеної справи після того, як наберуть законної сили. Другого обов'язкового значення вони не мають. Але всі такі рішення вищих адміністративних і судових установ по питаннях принципового характеру обов'язково офіційно оголошуються до загального відому в періодичному виданні з метою докладного освідомлення про застосування законів.

Вибір рішень по принципових питаннях для цієї мети залежить від відповідної установи, що постановила це рішення.

§ 274. Для оголошення зазначених в § 273 рішень копії їх надсилаються до вказаних для цього центральних місць Ф.-Д. Організації та відповідної Землі. Утворення цих центральних місць буде встановлюватися законом або уповноваженою законом вищою виконавчою владою.

XII Закономірність в управлінні

§ 275. Всі установи публічно-правного значення в Ф.-Д. Організації, в Землях У.Н.Р. та в менших територіальних одиницях в Землях, функціонують на підставі точних законів про їх склад, компетенцію та обсяг влади. В межах визначених законом повноважень ці питання можуть бути визначені також розпорядженнями, обов'язковими постановами та наказами відповідної влади, уповноваженої на те законом. До всіх таких розпоряджень, обов'язкових постанов та наказів стосуються вимоги виложені в § 269.

§ 276. Всі порушення законності у вчинках влад заінтересованими особами і установами можуть бути оскаржені перед відповідними установами встановленим судовим порядком.

§ 277. При розв'язанні справ, за допомогою логічного товмачення законів та товмачення по аналогії, в самім вирішенні обов'язково повинні бути наведені мотиви, що стали підставою для даного товмачення.

XIII Загальні постанови і перехідні статті

§ 278. Цей Основний Державний Закон набірає чинности для Ф.-Д. Організації У.Н.Р. поки що тимчасово.

Од відповідних установ і влад, що встановляє цей закон, залежить зробити в них ті зміни, доповнення та скорочення, що будуть цими владами та установами визнані необхідними. Ці зміни, доповнення та скорочення остаточно затверджує референдум.

З такими змінами цей «Основний Державний Закон» перетворюється через рік, рахуючи з дня в постійну конституцію У.Н.Р.

§ 279. В майбутньому народів Української Народньої Республіки ставиться на референдум питання про те, чи не вимагають громадяне повного перегляду конституції Ф.-Д. устрою в У.Н.Р. В випадку позитивної відповіді, ухваленої більшістю 3/5 голосів, і при умові, що в половині Земель буде подана принаймні абсолютна більшість голосів «за», розпочинають підготовку нового проекту конституції через Особливу Установчу Палату, що твориться так:

1) Кожний з Земських Парламентів вибірає в Особливу Установчу Палату Ф.-Д. Організації У.Н.Р. подвійне число депутатів, що вибірають до З.-Д. Палати. 2) Населення вибірає в Установчу Палату подвійне число депутатів в порівнянні з числом, що вибірають в Ф.-Д. Раду.

Вибори депутатів в Установчу Палату переводяться з додержанням тих же правил, що чинні і при виборі депутатів до обох Палат Ф.-Д. Парламенту.

§ 280. В проект нової конституції, що її складає Установча Палата, додають ті постанови, котрі ухвалені, при кворумі 3/5 загального числа членів Палати, більшістю 2/3 голосів з умовою, що з кожної курії депутатів (§ 79, п. 1, п. 2) брали участь в засіданні під час голосування не менше 1/2 депутатів і подало свій голос за нову постанову не менше 2/5 присутнього числа членів цієї курії.

§ 281. Для початку організованої діяльності окремих Земель в зв'язку з одкриттям діяльності! Ф.-Д. Організації, окремим Землям, аж до часу ухвали ними самими своєї власної конституції, пропонується одночасно взятись до самостійної державної роботи в межах своєї території на підставі попереднього тимчасового положення, що його виробило Правительство У.Н.Р.

§ 282. Додержання правил, зазначених в §§ 278 — 280 для Ф.-Д. Організації У.Н.Р., обов'язкове і для: 1) перетворення цього (§ 281) тимчасового конституційного статуту в сталу конституцію для кожної Землі, 2) внесення ріжних змін до нього, 3) витворення цілком нової конституції, а також і для 4) пропозицій що до повного перегляду чинної для даної Землі конституції.

XIV Громадяне У.Н.Р.

§ 283. За громадян У.Н.Р. вважають осіб обох полів, що не залежно од віку, як піддані російської держави, до 24 листопада 1917 року, довше як рік, постійно замешкували на території України.

Це в однаковій мірі поширюється і на тих чужоземців, що їх батьки і діти мали постійний осідок на території бувшої російської імперії.

§ 284. Ті з осіб, зазначених в § 283, що до 1 липня 1921 року матимуть 7 років віку і не побажають бути громадянами У.Н.Р., повинні про це заявити встановленим законом порядком не пізніше 1 січня 1923 р. До подачі такої заяви їх вважають громадянами У.Н.Р.

Ті з зазначених в попередньому уступові осіб мужського полу, що мають од 17 до 24 років віку, повинні після такої заяви в протязі 6 місяців виїхати за межі України і мають право повернутися для замешкання на Україні не раніше того часу, коли їм скінчиться 42 роки од роду. Винятки з цього правила для окремих осіб дозволяються Міністром Внутрішніх Справ за порозумінням з Міністром Війни при наявності цілком поважних причин.

Особи, що перестають бути громадянами У.Н.Р., на підставі § 284 повинні в протязі одного року з часу вибуття з складу громадян У.Н.Р. ліквідувати все своє нерухоме майно і свої торговельно-промислові підприємства в У.Н.Р. Ця постанова поширюється відповідним чином на дружин і дітей цих осіб (§ 277 уст. 1).

§ 285. В склад громадян У.Н.Р. мають право явочним порядком, після зложення присяги на вірнопідданство, приєднатися особи обох полів, що досягли 17-ти літнього віку, котрі до 24 листопада 1917 року, перебуваючи громадянами бувшої Росії і в останній час постійно замешкуючи по за межами У.Н.Р. до зазначеного терміну, або:

1) раніше постійно замешкували на Україні в протязі не менше 10 років;

2) мали на Україні нерухоме майно або торговельно-промислове підприємство в протязі не менше 10 років, а безпосередньо перед 24 листопада 1917 року посідали таке майно або підприємство не менше 6 років;

3) вчилися в шкільних закладах на території У.Н.Р. в протязі не менше 8 років;

4) народилися на території У.Н.Р. і прожили тут не менше 10 років;

5) належать до української нації.

Детальну регламентацію по пунктові 5 визначає закон.

§ 286. Зазначені в § 285 особи повинні використати своє право не пізніше 1 червня 1923 року.

Ті особи, на котрих поширюються права згідно § 285, але котрі до 1 липня 1921 року не дійшли 17 років життя, мають право використати надані їм § 285 права в протязі одного року по викінченню 17 років віку.

За громадян У.Н.Р. зазначені в § 285 особи вважаються з того часу, коли складуть присягу, що вимагається уступом 1 § 285.

§ 287. Дружини і діти до 17-ти літнього віку зазначених в §§ 283, 284 і 285 осіб, відносно українського громадянства, треба дорівнювати: дружину — до становища чоловіка; дітей — батька, а коли батька нема — до становища матері. Коли чоловік заявить про свій вихід з складу громадян У.Н.Р. на підставі § 284, то дружина його має право заявити про своє вирішення залишитися українською громадянкою.

§ 288. На майбутнє діти батьків, що народяться на території України в законнім шлюбі, набірають громадянства по матері. Діти, що знайдуться на території У.Н.Р., а не відомо буде хто їх батьки, вважаються громадянами У.Н.Р. Діти, що народяться по за межами У.Н.Р. в законнім шлюбі од батька-українського громадянина, а по за шлюбом од матері-української громадянки, вважаються українськими громадянами.

Коли чужоземна громадянка одружиться з українським громадянином, то тим самим вона стає громадянкою У.Н.Р.

Діти громадянки У.Н.Р., що одружилась з чужоземним громадянином, на випадок розводу з чоловіком або його смерті, так само як і вона сама, набувають прав українського громадянства на підставі уст. 3 § 286.

§ 289*. Одмовити зазначеним в § 285 особам в набуттю прав українського громадянства можна лише на підставі доповіді Міністра Внутрішніх Справ, ухваленої Радою Міністрів і затвердженої Ф.-Д. Головою. Така постанова є остаточною.

Закон може визначити ті загальні умови, при яких заява про надання прохачеві прав українського громадянства не повинна бути задоволена, хоч би особа, що подала заяву, і задовольняла умовам, зазначеним в §§ 285 і 286.

§ 290*. Порядок реєстрації українських громадян, зазначених в § 283, і порядок надання прав громадянства У.Н.Р. особам, зазначеним в § 285 і в 2 уступові § 286, визначається або законом, або, після надання законом відповідного уповноваження. Радою Міністрів, що ухвалює свою постанову на підставі доповіді Міністра Внутрішніх Справ, зробленої ним за порозумінням з Міністром Юстиції. Така постанова затверджується Ф.-Д. Головою.

§ 291. Громадяне У.Н.Р. можуть робити заяви про позбавлення їх прав громадянства У.Н.Р., коли задовольнятимуть всім тим умовам, що для таких випадків будуть встановлені законодавчим порядком.

Справи про осіб, що виходять з складу громадян У.Н.Р., полагджуються судовим порядком.

§ 292. Чужоземні громадяне можуть бути прийняті в склад громадян У.Н.Р. при умові, коли вони задовольняють зазначеним в пунктах 1 — 4 § 285 вимогам. Винятки з цих вимог для окремої особи може зробити Рада Міністрів на підставі доповіді або одного з Міністрів, або одного з Земських Парламентів.

XV Права і обов'язки громадян

§ 293. Особисту свободу, а рівно ж всі права громадянина У.Н.Р., що витікають з цього принципу, забезпечують О.Д. Закони.

Обмеження можуть бути зроблені законами Ф.-Д. Організації і окремих Земель лише з метою охорони безпечности держави, безпечности громадської і безпечности самої особи, а також як кара за вчинений громадянином злочин чи переступ. Обмеження свободи особи на підставі законів визначаються, в кожному окремому випадкові, не інакше як з постанови судової влади і лише в виняткових, точно визначених законом, випадках. Обмеження свободи особи на короткий термін може статися і з роспорядження адміністративної влади. Закономірна необхідність такого адміністративного заходу має бути перевірена Судом, коли того вимагатиме обмежена в правах особа або її законний представник.

При виконанні актів судової чи адміністративної влади, що мають метою обмежити особисту свободу громадянина, обов'язково повинно строго додержуватися встановлених законом форм і умов.

Всяке незакономірне обмеження свободи особи чи то судовою, чи то адміністративною владою наражає вписаного на кару, не меншу як ув'язнення на півроку.

§ 294. Кара на тіло і видалення українською громадянина по за кордони У.Н.Р. не дозволяється. Ніхто не може бути визнаний винним за зраду та державні переступи інакше, як з присуду Суду. Позбавлення повільних та політичних прав, як кара, може бути тільки тимчасовим.

Арешт за борги не дозволяється. Виняткові суди допускаються тільки у випадках, зазначених в законі, з метою запобігти серйозно загрожуючій державі небезпеці.

§ 295. Родина (подружжя), як підстава законного життя, існування і розвитку народу, стоїть під охороною закону.

Діти при батьках чи опікунах до 17-ти літнього віку підлягають законам про батьківську владу.

§ 296. Воля сумління й віри забезпечується кожному.

Не можна нікого примушувати належати до якої побудь віри. Кожний громадянин має незаперечне право по своєму вільному вибору пристати до одної з незаборонених в У.Н.Р. вір і підлягати духовній владі даної віри.

Після 17 років кожний громадянин заявляє и установу, що буде визначена з цією метою законом в кожній Землі, до якої віри він пристає. Про всяку зміну віри він також повинен зробити заячу в ту ж установу.

Такі ж заяви обов'язково подаються і тими людьми, що вважають себе в стані по за вірою. Утворення нової віри не забороняється. Але творці повинні зареєструвати її порядком, то буде визначений Ф.-Д. законом.

§ 297. Жодні релігійні догмати, в якій побудь з вір, не можуть, в чім би то не було, змінити на території У.Н.Р. загальної чинности законів, ще видає держава, закономірних вчинків влади та судових вироків.

§ 298. При додержанню зазначених § 297 умов кожній вірі надається право встановлювати свої догмати та організувати своє церковне життя, а також управління справами та майном своєї релігійної громади. Про всі постанови релігійної громади Правительство може вимагати завіреної копії В випадках, коли б відповідний Ф.-Д. Міністр, що відає справами релігії, зауважив в цих постановах суперечність з діючими законами, то, в порозумінню з Ф.-Д. Міністром Юстиції, він має право скасувати таку постанову релігійної громади. Роспорядження Міністра про скасування постанови може бути оскаржене перед Ф.-Д. Судом. Вирішення Ф.-Д. Суду в цій справі є остаточним.

§ 299. Всяка релігійна пропаганда якої побудь з вір забороняється під загрозою кари не меншої як ув'язнення на півроку.

Одночасно і з такими ж наслідками забороняється священникам чи проповідникам ганьбити в церквах, чи в зібраннях для молитви, або при відправі релігійних обрядів яку набудь иншу віру.

§ 300. Дітей до 17-ти літнього віку виховують в вірі їх батьків. Коли батьки ріжної віри, то віра, що в ній виховують дітей, визначається батьками по взаємній згоді. Коли такої згоди не досягнуто, то з 5 років синів виховують в вірі батька, а дочок в вірі матері. В останнім випадку діти, коли їм скінчиться 12 років, мають право самі вибрати для себе віру за винятком лише переходу з християнської віри в нехристиянську, а також з нехристиянської віри в поганьство.

Коли один з батьків визнає себе в стані по за вірою, то дітей виховують в вірі батька, що належить до одної з вір. Коли батьки обоє визнають себе в стані по за вірою, то діти повинні виховуватися в вірі, щодо неї належали дід чи бабка, а в відповідних випадках прадід чи прабабка і т.д. в горішній лінії з відповідним застосуванням правил, виложених в попередньому уступові цього §. Для догляду за релігійним вихованням малолітніх призначається відповідний надійний опікун.

§ 301. Кожна віра має право мати для своїх релігійних відправ церкви чи доми для молитви, що задовольняють загальним вимогам будівництва для таких будинків.

В цих помешканнях дозволяється дзвонити в дзвони та виконувати церковну музику. Говорити проповіді в цих помешканнях дозволяється з додержанням загальних умов про прилюдне виголошення промов на зборах.

§ 302. Кожна віра повинна мати свій статут, заявлений в Міністерстві, що відає справами віри. Про утворення окремої релігійної громади кожної віри на місцях повідомляють відповідну повітову владу.

§ 303. Релігійні організації мають право піддержувати стосунки з перебуваючими по за кордонами духовними провідниками даної віри за посередництвом відповідного Міністерства Ф.-Д. Організації У.Н.Р. Порушення цієї вимоги карається ув'язненням винного на термін не менше одного року. Скарги релігійних організацій на вчинки Міністра подають до Ради Міністрів, котра розглядає ці скарги після того, як заслухає висновок з приводу неї Міністрів Юстиції і Внутрішніх Справ. Вирішення Ради Міністрів в цих справах вважаються остаточними.

§ 304. Православна Церква в межах У.Н.Р. є автокефальною з своїм Патріархом (у Києві) на чолі. Окремий державний закон, визначаючи загальні основи організації Православної Церкви в межах У.Н.Р., повинен застерігти її повну внутрішню автономію та ніяким чином не порушувати її дійсних каноничних постанов. Він має точно визначити правне відношення православної церкви до держави.

§ 305. Регістрація народившихся та померших, що належать до Православної, Греко-Уніатської, Римо-Католицької, Євангелично-Лютеранської або Євангелично-Реформистської віри, після відбуття відповідних релігійних обрядів хрестин чи похорону, переводиться відповідними духовними особами в визначених законом метрикальних книжках і українською мовою. Що ж до осіб інших вір та вважаючих себе в стані по за вірою, то така регістрація переводиться урядовцем, котрому доручено нести акти цивільного стану. До цих же урядовців, не пізніше як на треті сутки після записі в церковних книгах, надсилають відомости про народившихся та померших і духовні особи зазначених вище вір.

§ 306. Шлюб для осіб Православної, Греко-Уніатської, Римо-Католицької, Євангелично-Лютеранської або Євангелично-Реформистської віри, як що особи, що беруть шлюб, належать до одної віри, відбувається з їхньої заяви чи бажання згідно релігійному обрядові відповідної віри. Церковна форма шлюбу не виключається і між особами, що належать до зазначених вище п'яти вір, коли вони того побажають. У всіх інших випадках шлюб відбувається в формі цивільній у урядовця, що веде акти цивільного стану. Про всі шлюби, що одбулися згідно релігійним обрядам, відповідна духовна особа повідомляє зазначеного вище урядовця не пізніше як на треті сутки після записі цього акту в церковних метрикальних книжках.

§ 307. Розвід між подружжям відбувається судовим порядком на загальних підставах цивільного судового поступовання. Але коли особи, що належать до зазначених в § 305 вір, погодяться передати справу розводу духовному суду, то справа розводу вирішується духовним судом тої віри, на котру погодяться особи, що беруть розвід. Провадження справи в духовному суді виключає пристосування до тої справи норм цивільного судового поступовання.

Про акти шлюбного розводу, що сталися з постанови духовного суду, цей суд в тижневий термін повідомляє відповідного урядовця, що веде акти цивільного стану.

§ 308. В відповідних випадках, зазначених в §§ 305 — 307, духовні особи мають право, по бажанню зацікавлених осіб, видавати виписки з метрикальних книжок, в котрих реєструються ті, що народилися, ті, що померли, та ті, що беруть шлюб. Порядок ведення метрикальних книжок і форма виписок з них визначається законом.

§ 309. Кожному громадянинуві забезпечується право вільно і відкрито перед іншими висловлювати свої думки на словах, в друкованій формі всіх родів та в рукописних примірниках, коли зміст цих думок не суперечить тим заборонам, що визначаються в законах.

§ 310. Попередня цензура для друків та концесійна система на видання періодичних друків не може бути встановлена. Попередня цензура може бути встановлена для картин, для театральних вистав та для ріжних друків, що привозяться з закордону. Моделі, технічні чертежі, а також промислові малюнки та малюнки з історії природи вільні од попередньої цензури.

§ 311. Друкам, що вийшли в межах У.Н.Р., не можна відняти поштового дебету.

§ 312. Наука, оголошення наукових дослідів і навчання їх провадиться цілком вільно. Наукові твори, що привозяться з закордону, не підлягають жодній цензурі.

§ 313. Початкова освіта в межах, визначених програмою Ф.-Д. Правительства, обов'язкова для всіх дітей не пізніше як з 8 років од роду. За невиконання цієї вимоги відповідають батьки, а в відповідних випадках — опікуни.

Можливість одержати початкову освіту для всіх дітей шкільного віку забезпечується громадами, повітами та Правительством відповідної Землі.

Початкова та середні школи повинні виховувати дітей на засадах моралі та правдивого розуміння громадських обов'язків.

Докладні вимоги що до виконання зазначених обов'язків визначаються законами Парламентів окремих Земель та обов'язковими постановами Повітових та Громадських Рад.

§ 314. Всі громадські і приватні школи та заклади для виховання перебувають під доглядом Правительства. Навчання в початкових народніх школах безплатне. Для дорослих громадян організуються загальноосвітні та професійні курси позашкільної освіти.

§ 315. Всі громадяне в У.Н.Р, обох полів вповні користуються рівними правами перед законом цілком незалежно од того, до якої національності чи віри вони належать. Необхідні обмеження для неповнолітніх, душевнохорих та інших осіб, що мають над собою опікунів, а також для підсудних та засуджених, точно визначаються Ф.-Д. законами.

§ 316. Державною мовою в У.Н.Р. є мова українська. Всі письменні заяви, що подаються в установи У.Н.Р., викладаються українською мовою. Коли хто з громадян звертається до установи з словесною заявою і не може викласти її українською мовою, то повинен мати свого перекладача.

Судові установи в судовім процесі дають підсудному, свідкам та (компетентним) знаючим особам (експертам), що не уміють говорити по українські, державного перекладача, що складає відповідну присягу. Видатки, що зроблені для винагороди перекладача, зараховуються до судових видатків і покладаються на сторони встановленим порядком.

§ 317. На території У.Н.Р. не дозволяється робити жодних перешкод для заховання і розвитку культури національних меншостей у всіх напрямках, що не загрожують державній цілості У.Н.Р. В школах, що удержуються коштами національних меншостей, обов'язково повинно провадитись навчання українській мові, як шкільній дисципліні, а також навчання українознавству (історії, географії, статистики та природознавства України) в обсягові, що буде визначений для відповідних шкіл Ф.-Д. законом.

§ 318. Коли служба Божа правиться не українською мовою, то про це повинно попередити державну міліцію за три доби. Роспис таких відправ церковних може бути заявлений на певний період часу на період аж до 1 січня наступного року.

§ 319. Коли на зборах всіх зазначених нижче в §§ 334 — 336 товариств та Союзів мають бути виголошені промови або публічні дискусії не українською мовою, то відповідальні розпорядчики повинні повідомити про це державну міліцію за п'ять діб наперед. Коли з чинників міліції ніхто не знає тої мови, на якій виголошуватимуться промови чи провадимуться дискусії на зборах, то міліція має право не дозволити таких зборів, пояснивши причини.

§ 320. Вхід до помешкання, в котрому оселився громадянин, відповідним органам державної влади без згоди господаря дозволяється лише в точно визначених законом випадках з обов'язковим додержанням встановлених умов і форм. За всяке порушення цього правила винний підлягає карній відповідальности. Кара не може бути меншою як ув'язнення винного на півроку.

Трус або одібрання річей відбувається не иначе, як на підставі судового наказу на письмі і в надзвичайних випадках, що їх точно визначає закон.

§ 321. Кожний громадянин, що вийшов з під влади батьків чи опікунів, має право цілком вільно визначати рід своїх занять в галузі економічної або якої іншої діяльності, що не заборонена законами, і вільно розпоряджатися прибутками од своїх заробітків і майна.

§ 322. Людська праця стоїть під особливою охороною закону. Держава охороняє і інтелектуальну працю. Під її доглядом охороняється правний стан державних урядовців, що визначається окремим законом про службу. Державі належить контроль над

організацією праці. Окремий закон забезпечить матеріально робітників на випадок недуги, каліцтва і старости. Робітничий день не може бути довший 8 годин. Суперечки між робітниками і працедавцями розв'язуються шляхом добровільного роз'ємного суду або, коли це не можливо, то за допомогою Ф.-Д. роз'ємчих судів.

Окреміш Ф.-Д. закон про роз'ємчі суди визначить їх організацію і компетенцію.

§ 323. На кожного громадянина, не порушуючи його особистої волі, покладається моральний обов'язок використовувати свої духовні та фізичні сили так, як того вимагає добро загалу.

§ 324. Людське здоров'я та життя стоять під охороною закону. Держава піклується про нормальний фізичний розвиток дітей. Організація шкільництва повинна особливо рахуватися з цим обов'язком держави.

§ 325. Праця малолітніх, жіноцтва та материнство перебувають під особливою охороною закону.

§ 326. Приватна власність стоїть під охороною закону. Право спадщини забезпечується в межах діючих законів, вони ж визначають участь держави в спадщині.

Власність зобов'язує: користування власністю мусить служити для добра загалу.

§ 327. Більшу земельну власність зноситься, з неї утворюється земельний фонд, з якого задовольняється малоземельне і безземельне населення форму, а також умови і розмір цього задоволення визначить окремий земельний закон.

§ 328. Вивласнення або обмеження приватної власності може відбутися з огляду на державну, публічну чи суспільну потребу, або з економічних причин, а також в інтересах соціальної справедливості. Спосіб вивласнення або обмеження приватної власності, як і форму та розмір справедливої винагороди, визначає окремий закон. Продуктивні затрати на економічні поліпшення, меліорацію та сільськогосподарський інвентарь в маєтках при вивласненню повертаються сповна, але з вирахуванням амортизаційних сум.

§ 329. Ф.-Д. Організація та відповідні Землі повинні відшкодувати громадян за шкоди та збитки, що їм вчинили цивільні чи військові урядові особи при виконанні своїх службових обов'язків. Позов проти держави за відшкодування з цієї причини не залежить від дозволу влади. Влада має право стягнути з урядових осіб суму, необхідну для повернення скривдженому ними громадянину відшкодування.

§ 330. Громадяне на всій території У.Н.Р. користуються правом вільного пересовування, вибора місця часового чи постійного осідку та волею переміщення своєї власності. Свідoctва, що посвідчують тотожність особи громадянина, видаються йому після відповідної заяви.

Виїзд громадян за кордон може бути обмеженим певними умовами, визначеними Ф.-Д. законодавством.

Вихід особи з складу громадян У.Н.Р. обмежується певними законними умовами, що забезпечують законні вимоги до таких осіб з боку Ф.-Д., Земельних та Громадських установ, а також вимоги приватних осіб.

Суперечки, що виникають при задоволенню вимог, заявлених до особи, котра виходить з складу громадян УНР вирішуються в порядку адміністративної юстиції. Вищою інстанцією для таких справ є Ф.-Д. Суд У.Н.Р.

§ 331. Переслані через пошту листи можуть бути розпечатані без згоди особи, що послала лист, або без згоди адресата лише з постанови судової влади з додержанням відповідних, законом визначених, умов. Таким же чином забезпечується таємність телеграм та розмов по телефону.

Особи, що порушують ці вимоги, караються ув'язненням на термін не менше півроку.

§ 332. Для досягнення незабороненої законом мети громадяне мають право закладати ріжні товариства. Окремі товариства на таких же підставах організуються в Союзи. Кожне товариство чи Союз товариств повинні мати писаний статут, що обов'язково реєструється встановленим законом порядком.

Відмовлення в реєстрації товариства чи Союзу товариств може бути оскаржено в порядку, що його встановлює Земський Парламент. Вищою інстанцією таких оскаржень є Ф.-Д. Суд.

Регістрація статутів товариств чи їх Союзів, що не мають своєю метою збільшення прибутків, переводиться безплатно.

Обмеження для організації акційних товариств визначаються Ф.-Д. законами.

§ 333. Робітники мають право творити робітничі організації та союзи і складати колективні умови в цілі охорони та розвою праці. Порозуміння і заходи що до обмеження сього права визнаються противозаконними.

§ 334. Товариства та союзи мають право призначати загальні збори своїх членів в закритих помешканнях. Заяви про збори подаються до місцевої влади за двоє суток. Збори членів товариств чи їх союзів з присутністю сторонніх осіб підлягають окремим законам про збори (§ 335).

§ 335. Всі громадяне, а не лише члени товариств чи їх союзів мають право для обміркування незаборонених законами питань організувати збори в закритих помешканнях з попередженням про це місцевої влади за 72 години до початку зборів.

§ 336. Заборона місцевою владою зборів в закритому помешканню повинна бути відповідно мотивована і може бути оскаржена порядком, визначеним § 332.

Заборона місцевою владою зборів не в закритих помешканнях, а також урочистих обходів по вулицях, дорогах та площах, не виключаючи і церковних процесій, може бути зроблена і без мотивів, але обов'язково на письмі. Оскаржувати такі заборони можна лише по начальству і обмежувати адміністративним порядком.

§ 337. Порядок, що є обов'язковим для загальних зборів товариств та їх союзів, а також для зборів, що відбуваються на підставі §§ 334 і 335 відповідальність розпорядчиків на цих зборах, причини та умови заборони окремих зборів, право адміністративної влади втручатися в порядок ведення зборів або закривати їх — визначаються Ф.-Д. законами або, коли це буде зазначено в законі, розпорядженнями Ради Міністрів, Міністра Внутрішніх Справ, або законами окремих Парламентів Земель та постановами Повітових Рад.

§ 338. Громадяне У.Н.Р. зобов'язані бути вірними Республіці, шанувати весь її законний устрій та виконувати законні розкази та вимоги всіх встановлених в Республіці органів законної влади.

§ 339. Громадяне У.Н.Р. мужчини повинні охороняти Республіку од зовнішніх ворогів і з цією метою підлягають загальній військовій повинності. Порядок і умови призиву громадян до виконання цього патріотичного обов'язку визначають Ф.-Д. закони.

Жінки, що не виховують своїх дітей віком до 17 років, можуть бути призвані до нестройової служби в військах на підставі правил, що визначить для кожної Землі її Парламент.

Закони, що регулюють зазначені в уступі першому цього § питання, ухвалює кожна Палата Ф.-Д. Парламенту більшістю 3/5 голосів загального числа членів Палати і крім того вони повинні бути стверджені більшістю 3/5 загального числа Земських Парламентів.

§ 340. Громадяне, коли їх приймуть в дієву армію в мирний час, мають право відбувати військову службу на території тої Землі, де їх призвали. Так само і громадяне, що перебувають в запасі чи ополченні і обов'язані являтися на різні військово-учебні збори, мають право відбувати їх в тому повіті, де вони постійно мешкають, а при організації зборів по громадам — в тій громаді, де вони мешкають.

Не менше половини командного складу в війську, що в мирний час розташоване на території Землі, повинно призначатися з осіб, що постійно мешкають на цій території.

§ 341. Чужинці, що перебувають на території української держави, підлягають її законам на загальних для всіх підставах. Вони не користуються з політичних прав, що належать українським громадянам; з усіх інших прав вони користуються, оскільки закон не визначає для них певних обмежень.

В разі відсутності відповідної взаємності в користуванні з таких же прав українських громадян у чужій державі підданці її можуть бути відповідно обмежені. Стосовно до виложеного в першому уступові цього § принципу треба поводитись і при уложенню відповідних умов з чужоземними державами.

§ 342. Зазначені в §§ 293, 309, 310, 317, 320, 330, 331, 334 — 336 права громадян можуть бути часово обмежені на підставі законів про а) збільшену охорону громадської та державної безпеки; б) військовий стан та в) стан облоги.

§ 343*. Виняткові стани, зазначені в § 342, має право оголошувати Рада Міністрів з затвердженням Ф.-Д. Голови на термін не довший 2 місяців.

Для збільшення цього терміну необхідна постанова Ф.-Д. Парламенту, а в відповідних випадках постанова Депутатського Зібрання Парламенту, коли воно функціонує.

§ 344. Незаконотвірні вчинки вищої класи, котрій доручено порядкувати при оголошенню зазначених § 342 виняткових станів, можуть бути оскаржені до Ф.-Д. Суду лише по скінченню терміну, на який цей винятковий стан було оголошено.

Апеляцію на вирішення Ф.-Д. Суду в цих справах зацікавлені сторони подають в Особливе Об'єднане Зібрання, що складається з 5 осіб Вищого Касаційного Суду У.Н.Р., п'яти осіб по вибору Об'єданого Зібрання обох Палат Ф.-Д. Парламенту і п'яти членів, що визначають жеребком з описки осіб, бувших Головами чи Заступниками Голів обох Палат Парламенту і Ради Міністрів.

§ 345. Степень влади установ, що діють під час оголошення визначених в § 342 виняткових станів, порядок функціонування цих установ визначають Ф.-Д. закони або, коли це зазначено в законі, розпорядження Ради Міністрів або Міністрів Військового, Юстиції та Внутрішніх Справ, що, на підставі закону, діють по взаємній згоді чи кожний зокрема.

Варіант для сконструювання найвищого органу виконавчої влади Федерально-державної Організації Української Народньої Республіки по системі директоріяльній (див. виноску до § 88)

Сконструювання найвищого органу Виконавчої Влади Федерально-Державної Організації У.Н.Р. по директоріяльній системі змінює основні положення вище виложеного проєкта Основних Державних Законів дуже не значно. В багатьох артикулах, що визначені в основному проєкті зірками, прийдеться лишень замінити слова «Ф.-Д. Голова» на слова «Ф.-Д. Управа» з відповідними редакційними змінами в контексті. Тільки в розділі третьому, в першій його половині, відповідні зміни досить значні і виглядають так:

§ 88а. Ф.-Д. Управа складається з трьох членів. Одного з них вибірає Ф.-З. Палата, одного — Ф.-Д. Рада і одного — Ф.-Д. Суд.

§ 90. Вибори членів Ф.-Д. Управи переводять в Палатах Парламенту при кворумі трьох п'ятих числа членів Палати, абсолютною більшістю всіх членів Палати; в Ф.-Д. Суді — при кворумі трьох четвертих числа членів Суду, більшістю двох третин всіх членів Суду. Коли на виборах в першому призначеному для цього засіданню Палат або Суду ніхто не буде обраним, то після цього на п'яту добу переводять нові вибори при тих же умовах, як і перші. Коли і в цей раз ніхто не буде обраним, то на третю добу призначають вибори в третє і на тих же умовах.

§ 92. Коли і на цей раз ніхто не буде обраним, тоді двох кандидатів, що одержать на третіх виборах найбільше число голосів, представляють в Об'єдане. Зібрання обох Палат Парламенту і Ф.-Д. Суду для обрання одного з них в цьому Об'єданому Зібранню на відповідне вільне місце члена Ф.-Д. Управи.

В цьому засіданню Об'єднаних Зборів повинні бути присутніми не менше трьох п'ятих загального числа всіх членів обох Палат Парламенту і Ф.-Д. Суду, але од кожної з цих трьох установ не може бути менше як 2/5 загального числа її членів.

Обраним в цьому засіданню в члени Ф.-Д. Управи вважається той, хто одержить абсолютну більшість голосів. Коли ніхто не буде обраним, тоді на третю добу при тих же умовах вибори переводять вдруге і обраним вважається той, хто одержить найбільше число виборчих голосів.

§ 92а. Членів Ф.-Д. Управи вибірають на шість років. Через кожних два роки один з них виходить по черзі обрання. В початку ж вихід члена Ф.-Д. Управи з її складу визначається жеребком. Жеребовка переводиться в присутності членів Ф.-Д. Управи, Президій обох Палат Парламент, і Голови Ф.-Д. Суду.

§ 93. Остання точка його має таку редакцію: "Коли референдум дасть негативні наслідки, то відповідний член Ф.-Д. Управи негайно уступає з уряду. До обрання нового члена його тимчасово заступає відповідний кандидат» (§ 94).

§ 94 Починаючи з другого уступу має таку редакцію: "Коли одна з Палат або Суд вирішить вибрати більше одного кандидата од своєї колегії, то вибори кожного з них повинні переводитись в окремих засіданнях відповідної Палати чи Суду, а також в відповіднім випадкові і в Об'єднаному Зібранню.

Окрема Палата Парламенту, як і Ф.-Д. Суд, кожна з установ для себе, окремою постановою, що ухвалюється порядком, визначеним в уступі 1 § 94, — має право одмовитися од обрання окремих кандидатів-заступників до вибраного по їх курії члена Ф.-Д. Управи, а обов'язки кандидата-заступника покласти на своїх Голів, а в відповідних випадках на заступників цих Голів д черзі старшинства. В такому випадкові на весь час виконання обов'язків члена Ф.-Д. Управи вони складають з себе обов'язки Голови чи заступника Голови відповідної установи».

§ 95. Треба викинути слова: «а в відповідних випадках Правительственна Рада».

§ 95а. Кандидати-заступники часово заступають тільки тих відсутніх чи вибувших зі складу Ф.-Д. Управи членів, до котрих вони були обрані чи призначені.

§ 96. На Ф.-Д. Управу покладаються такі функції:

А. В справах управління

1) Ф.-Д. Управа має верховний догляд за закономірним виконанням всіх галузів цивільного і військового Управління в Країні;

2) Вона вживає всіх необхідних, несуперечних законам засобів до відповідного, закономірного і найдоцільнішого виконання у всіх галузях Управління;

3) В межах, визначених їй законом, Ф.-Д. Управа дбає про забезпечення Країни од зовнішньої небезпеки і запобігає ріжним погрозам в цім напрямку;

4) Вона має право з свого розсуду вимагати од всіх державних і муніципальних установ в галузі Ф.-Д. Управління відомостей і висновків по їх службовому відомству;

5) Призначати ревізії всіх цивільних і військових адміністративних установ в галузі Ф.-Д. Управління з наданням ревізуючим всіх прав слідчої влади;

6) Затверджує на урядах як цивільних, так і військових урядовців з числа тих кандидатів, що представляють відповідні установи на встановлених законом підставах. Ф.-Д. Управі належить право не затвердити представленого кандидата. В такому випадку замість незатвердженого кандидата відповідна установа (чи особа, що має владу) представляє трьох нових кандидатів, з числа яких Ф.-Д. Управа вибірає одного, котрого і призначає на уряд;

7) Має право часово усувувати, або й зовсім увільняти з урядів всіх урядовців як цивільного, так і військового відомств опріч Суддів і урядовців Державного Контроля. Про часове усунення, або й цілковите звільнення урядовців Державного Контролю і Суддів має право порушувати справу через Об'єднане Зібрання Касаційного Суду і Ф.-Д. Суду, яке й розв'язує порушене Ф.-Д. Управою дисциплінарне чи карне переслідування проти зазначених урядовців;

8) Ф.-Д. Управа затверджує постанови Ради Міністрів про надання чинности часовим законам, виданим під час перерви між сесіями Парламенту Радою Міністрів без згоди Парламенту;

9) Затверджує надзвичайні видатки, що не внесені до бюджету, як що, під час перерви між Парламентськими сесіями, з'ясується необхідність переведення таких видатків.

Увага: В передбачених п.п. 8, 9 випадках постанови, ухвалені без згоди Парламенту, негайно представляють на відповідний розгляд і затвердження Парламенту на загальних підставах, з самого початку одкриття найближчої сесії;

10) Затверджує постанови Ради Міністрів про заведення надзвичайної охорони, військового та осадного стану.

Увага: Під час сесії Парламенту про ці постанови негайно повідомляють Палати Парламенту, котрий піддає їх під дискусію. Одмінити ці постанови може лишень тотожне рішення обох Палат.

Б. В справах законодавства

§ 96а. В справах, що стосуються до законодавства, участь Ф.-Д. Управи визначається постановами, викладеними вище в § 17 п. 2, § 42 п. 1, §§ 43, 44, 59, 65, 67, 76, 77, 79 О.Д.З.

§ 96б. Голову Ф.-Д. Управи вибирають з складу її членів по одноголосній згоді між Ф.-Д. Управою і презідіями обох Палат Парламенту на два роки, але не далі як до скінчення терміну, на котрий його вибрали членом Ф.-Д. Управи.

Всі три установи подають на цих виборах, кожна од себе, один об'єднаний голос, що утворюється в кожній з них абсолютною більшістю голосів.

Коли вибори Голови Ф.-Д. Управи в такий спосіб не можуть статися в протязі 7 діб з дня, коли розпочалися спільні переговори всіх трьох установ в справі виборів Голови Ф.-Д. Управи, Головою вважається старший по часу служби в цьому званні член Ф.-Д. Управи на термін, визначений вище.

Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. / Науковий коментар Д.Б. Яневський – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – С.149 – 219.

Ухвалений Радою Народних Міністрів

Закон про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці

Ч[исло] 211.

ІМЕНЕМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ

12 листопада 1920 року «Затверджую»

Голова Директорії С.Петлюра (підпис)

Посвідчую

Т. в. о. Державного Секретаря В. Оніхимовський (підпис)

До часу, коли матиме чинність в Українській Народній Республіці ухвалена Народнім Представництвом повна Конституція, що визначить державний устрій у всіх частинах Державної діяльності та спиратиметься на послідовне і всебічне зужитковання засад народнього суверенітету, себ-то, що вся Верховна Влада безпосередньо належить Народові і виявляється через Парлямент, скликаний на підставі загального, рівного, таємного, безпосереднього і пропорціонального виборчого права, без ріжниць пола, національності, віри, видається цей закон, що визначає тимчасово Верховне Управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці.

I. Верховна влада

[1.] Верховна Влада Української Народньої Республіки тимчасово організується шляхом нижчезазначеного розмежування та координування вищих Державних функцій поміж Директорією, Державною Народньою Радою і Радою Народніх Міністрів.

Склад, порядок скликання та обсяг прав Державної Народньої Ради визначає окремий закон.

II. Директорія Української Народньої Республіки

2. Директорія Української Народньої Республіки в особі Голови Директорії іменем Української Народньої Республіки:

- а) затверджує ухвалені Державною Народньою Радою закони;
- б) затверджує ухвалені Радою Народніх Міністрів призначення та звільнення;
- в) затверджує ухвалені Державною Народньою Радою умови з іншими Державами;
- г) видає на пропозицію Ради Народніх Міністрів акти амністії та помилування;
- д) репрезентує Українську Народню Республіку перед іншими Державами, за відповідальністю Голови Ради Народніх Міністрів;
- е) покликає Голову Народніх Міністрів та затверджує Членів Ради Народніх Міністрів.

3. Директорія має окремий цивільний лист, що ухвалюється законодавчим шляхом.

4. Коли Голова Директорії не зможе виконувати своїх обов'язків через хворість, від'їзд та з інших причин, то його часово з ухвали Державної Народньої Ради заступає Голова Державної Народньої Ради, який виконання своїх обов'язків на той час покладає на Заступника Голови Державної Народньої Ради.

До скликання Державної Народньої Ради, зазначене в § 4 заступництво Голови Директорії надається Колегії, яка складається з трьох членів: Голови Ради Народніх Міністрів, Порядкуючого в Найвищому суді У.Н.Р. і Представника всіх політичних партій України. Цього останнього обирається в спільному засіданні представників Центральних Комітетів цих партій, по одному від кожного. Участь в обранні Члена Колегії може брати лише така партія, яка зареєстрована в законному порядку та існує не менш, як один рік. До складання Колегії Голову Директорії заступає Голова Ради Народніх Міністрів.

III. Законодавство в Українській Народній Республіці

5. Українська Народня Республіка управляється на точній основі законів, у відповідний спосіб виданих.

6. Законопроекти відповідних Міністерств, по ухвалі їх Радою Народніх Міністрів подаються на розгляд Державної Народньої Ради через її Президію.

7. Внесені в Державну Народню Раду законопроекти або ухвалюються нею самою, або передаються нею на остаточне розв'язання Ради Народніх Міністрів.

8. Проекти законів, ухвалених Державною Народньою Радою або Радою Народніх Міністрів (згідно § 7) за належними підписами подаються Головою Державної Народньої Ради, разом з Головою Ради Народніх Міністрів на затвердження Голови Директорії Української Народньої Республіки.

9. Подані на затвердження Голови Директорії Української Народньої Республіки постанови Державної Народньої Ради або Ради Народніх Міністрів, на протязі чотирнадцяти діб або затверджуються Головою Директорії, або повертаються до Державної Канцелярії незатвердженими.

Незатвержені постанови Державної Народньої Ради подаються Головою Ради Народніх Міністрів до Державної Народньої Ради на новий розгляд. Постанова, ухвалена нею в тій же самій редакції набирає остаточну силу закона.

10. Законопроекти, ухвалені Державною Народньою Радою або Радою Народніх Міністрів (§ 7) і затвержені Головою Директорії Української Народньої Республіки, оголошуються у Вістнику Державних Законів, за підписом Голови Ради Народніх Міністрів, відповідного Міністра та Державного Секретаря.

11. Після оголошення закону в Вістнику Державних Законів, закон набирає обов'язуючої для всіх сили в терміні, що зазначено в самому законі, а як що такий термін в законі не зазначено, то з дня одержання на місцях примірника Вістника Державних Законів, де закон надруковано. В самому законі може бути зазначено, що він до оголошення переводиться в життя або по телеграфу, або через посланців.

12. Ухвалені закони оголошуються Державним Секретарем і ним же зберігаються.

13. Коли Державна Народня Рада не функціонує, Рада Народніх Міністрів в необхідних випадках може ухвалювати постанови, що вимагають для свого видання законодавчого шляху; ці постанови, після затвердження Головою Директорії та оголошення звичайним порядком, набирають сили закона (11, 12 §§). Такі постанови поступають по за чергою на перше чергове засідання Державної Ради для затвердження.

У випадку незатвердження таких постанов Державною Народньою Радою вони втрачають обов'язуючу силу після оголошення про це на загальних підставах (§ 11).

14. До скликання Державної Народньої Ради всі права і обов'язки покладаються на Раду Народніх Міністрів.

IV. Рада Народніх Міністрів

15. Голова Ради Народніх Міністрів формує Раду Народніх Міністрів, в склад якої входять всі Міністри або Керуючі Міністерствами та Державний Секретар, останній з правом дорадчого голосу.

16. Справи, що відносяться до Міністерств, представники яких неprisутні на засіданні Ради Народніх Міністрів, не можуть вирішуватися в тому засіданні Ради Народніх Міністрів.

17. Державний Контрольор, призначення якого провадиться порядком, відповідним розгляду і затвердженню законів, не входить в склад Ради Народніх Міністрів, але запрошується на всі засідання Ради Народніх Міністрів, в яких розглядається питання, зв'язане з інтересами скарбу, з правом дорадчого голосу і протесту.

18. В обсягу діяльності окремого Міністерства і належних до нього відомств тільки відповідний Міністр або Керуючий Міністерством має право в порядку управління видавати розпорядження, вказівки та інструкції, укладати часово умови і вирішати всі справи Міністерства, за своєю особистою відповідальністю перед Радою Народніх Міністрів.

19. Рада Народніх Міністрів за діяльність уряду відповідає перед Державною Народньою Радою.

Голова Ради Народніх Міністрів

Андрій Лівницький

Міністр Внутрішніх Справ *Ол. Саліковський*

Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр. : Док. і матеріали. У 2-х томах, 3-х частинах. – Т. 2. / Упоряд. В. Верстюк. - К.: Вид. Олени Теліги, 2006. – С. 676 – 678.

Ухвалений Радою Народних Міністрів

Закон про Державну Народну Раду Української Народної Республіки

ІМЕНЕМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ

«12» листопада 1920 року

Затверджую

Голова Директорії С. Петлюра

Посвідчую

Т.в.о. Державного Секретаря В. Онікімовський

I. Про Державну Народню Раду та її склад

1. До скликання Парляменту Української Народньої Республіки Законодавча влада в Українській Народній Республіці належить Державній Народній Раді.

2. Державна Народня Рада є тимчасовий орган Народнього Представництва з компетенцією, зазначеною в IV розділі цього закону. Члени Державної Народньої Ради заховують свої уповноваження до скликання Парляменту, але не довше одного року. Як що через рік по скликанню Державної Народньої Ради не буде можливим скликати Парляменту, то для продовження законодавчої роботи призначаються нові вибори членів Державної Народньої Ради на таких же умовах, що до терміну їх уповноважень.

3. Державна Народня Рада складається з представників населення, політичних, громадських, наукових, професійних і кооперативних організацій і установ. Порядок виборів представників і розподіл їх числа зазначається особливим законом.

4. Список членів Державної Народньої Ради оголошується до загального відома в урядовому часописі.

5. Члени Державної Народньої Ради є представниками громадян Української Держави.

Раз обраного Члена Державної Ради не можна відкликати і в його діяльності в Державній Раді в'язати якими-небудь інструкціями.

6. Мандат Члена Державної Ради тратить силу тільки в наслідок його смерти, уневажання мандату через Державну Раду, добровільного зложення мандату, або утрати виборчого права.

Про страту сили мандату Голова Державної Ради негайно повідомляє листовне Голову Ради Народніх Міністрів, а цей, через Міністра Внутрішніх Справ, до чотирнадцяти днів по одержанню повідомлення оголошує в урядовім часописі наказ про доповняючий вибір.

7. Міністр Внутрішніх Справ в день створення Державної Ради передає їй всі виборчі акти разом з внесеними протестами.

II. Особисті права Членів Державної Народньої Ради

8. Членам Державної Народньої Ради вручає Міністр Внутрішніх Справ окремі посвідчення, що уповноважують їх до вступу до Державної Ради.

9. Члени Державної Народньої Ради користуються всіма правами і виконують свої обов'язки тільки особисто. За свою діяльність в Державній Народній Раді відповідають вони тільки перед самою Державною Радою.

10. Члени Державної Народньої Ради від хвилі обрання їх до складу Державної Народньої Ради до часу, коли скінчаться уповноваження, не виключаючи і перерви між сесіями, не підлягають переслідуванню, ані арештові без згоди Державної Народньої Ради, за винятком охоплення на горячому вчинкові. В тім останнім разі належить про це донести негайно Голові Державної Народньої Ради і просити дозволу на дальший арешт та дальше карно-судове слідство. На жадання Державної Народньої Ради арешт мусить бути негайно знесений і карно-судове слідство що до Члена Державної Народньої Ради негайно припинено.

В випадку перерви між сесіями повище право належить Голові Державної Ради.

11. Члени Державної Народньої Ради звільняються від заклику в армію і флоту Української Народньої Республіки і не потребують відпусток від своїх установ для участі в праці Державної Народньої Ради. За Членами Державної Народньої Ради на весь час перебування їх в цім стані заховуються попередні їх посади на державній і муніципальній службі.

12. Члени Державної Народньої Ради за погляди і міркування, висловлені при виконанні своїх обов'язків в засіданнях Державної Народньої Ради, відповідають лише перед Державною Народньою Радою.

13. Члени Державної Народної Ради на прилюдних і неприлюдних засіданнях Державної Народної Ради і в її комісіях користуються правом цілком вільно висловлювати свої думки, робити внески, вносити запити, розповідати про одержані відомості і т.п.

Якщо Голова або його заступник під час засідання добачить непристойність в поведінці Члена Державної Народної Ради в допущених словах, вчинках чи жестах, що зачіпають честь або самої Державної Народної Ради, або установ, або громадянина, то віддає винного дисциплінарній карі, згідно з регуляміном Державної Народної Ради. Покараний в такий спосіб Член Державної Народної Ради не може бути покараний за ці ж вчинки по скінченні його уповноважень.

Члена Державної Народної Ради, що в своїй промові, або в заяві, в Державній Народній Раді, порушив права приватної особи, може укривджений притягнути до кримінальної відповідальності. На той випадок судова влада має одержати дозвіл Державної Народної Ради.

14. Член Державної Народної Ради не може купувати, ані арендувати державні добра, або приймати державні роботи, або доставки, не може також одержувати ніякої державної концесії.

15. Члени Державної Народної Ради одержують платню і інше задоволення в розмірах, що їх визначить сама Державна Народня Рада.

16. За згодою Голови Державної Народної Ради може кожен Член Ради звертатись з усним запитом до присутнього в залі Члена Уряду.

III. Порядок скликання сесії та вибору Президії Д.Н.Р.

17. Перша сесія Державної Народної Ради скликається Головою Директорії Української Народної Республіки не пізніше одного місяця з мента, коли увійде в чинність закон про склад Державної Народної Ради і порядок виборів до неї.

18. Сесії Державної Народної Ради поділяються на чергові і надзвичайні. Чергові сесії збираються три рази в рік, перша в

терміні зазначеному в статті 17, друга 7 травня 1921 року і третя 1 жовтня того-ж року. Про місце засідання сесії оголошується в офіційному органі за два тижні до початку сесії. Чергові сесії продовжуються два місяці. Цей термін може бути продовжений або і постанови Державної Народної Ради, або з вимоги Голови Директорії, або з вимоги Ради Народніх Міністрів.

Надзвичайні сесії скликаються Головою Директорії або з власної ініціативи, або по вимозі Ради Народніх Міністрів, або Президії Державної Народної Ради. Надзвичайна сесія Державної Народної Ради розглядає ті питання, що зазначені в офіційному оголошенні про скликання надзвичайної сесії. Після розгляду цих справ сесія закривається.

19. Перше засідання Державної Народної Ради одкриває Голова Директорії, або з його доручення Голова Ради Народніх Міністрів, відчитуючи наказ про скликання Державної Народної Ради і покликаючи до тимчасового проводу найстаршого віком Члена Державної Народної Ради.

20. Державна Народня Рада вибірає зпоміж себе Голову та відповідне число його заступників та секретарів. Всі вони творять Президію Державної Народної Ради і виконують свої обов'язки аж до вибору нової Президії.

21. Державну Народню Раду можна розв'язати тільки тоді, коли буде обрано Парлямент Української Народної Республіки.

Тим самим наказом, що розв'язується Державна Народня Рада, скликається рівночасно Парлямент на першу його сесію.

Перерва між розв'язанням Державної Народної Ради і початком першої сесії Парляменту Української Народної Республіки не може тривати більш одного місяця.

IV. Про компетенцію Державної Народної Ради

22. До компетенції Державної Народної Ради належить:

- а) обговорення законопроектів, що вступають до Державної Народної Ради від Голови Ради Народніх Міністрів;
- б) розроблення законопроектів, які виникають з власної ініціативи Державної Народної Ради;
- в) обговорення бюджету Республіки та всіх асигнувань з Державної Скарбниці. Обрахунок державних прибутків і видатків повинен бути внесений не пізніше початку другої сесії;
- г) розгляд справ про позички та інші державні зобов'язання;
- д) контроль діяльності Уряду шляхом:
 - 1) інтерпеляції,
 - 2) запитань,
 - 3) призначення окремих парламентарних анкетних або слідчих комісій;
- е) розгляд відчиту Державного Контролю по виконанню бюджету попередніх років, а також по всіх прибутках і видатках з Державної Скарбниці;
- ж) розгляд і ствердження міжнародних умов;
- з) оголошення війни і заключення миру.

23. Тільки Державна Рада має право означувати валюту, ухвалювати емісію Державних Кредитових білетів та державних облігацій порядком, визначеним в окремій законі.

24. На жадання Державної Народної Ради Голова Ради Міністрів та інші члени Уряду, або їх представники мусять явитися в визначений час на засідання Державної Народної Ради або її комісії, де і повинні бути вислухані негайно.

Міністри, або визначені ними представники Уряду мають право брати участь в засіданнях Державної Народної Ради, або її комісій і промовляти поза чергою.

25. Державна Народня Рада має право приймати петиції від громадян Української Народної Республіки, приватних і державно-зарєєстрованих товариств, кооперативів та корпорацій і установ з публично-правовим характером. Державна Народня Рада окремою ухвалою може передати петиції відповідним міністрам і жадати від них пояснень що до справ, до яких відносяться петиції. Міністри мусять дати жадані пояснення, або їх відмовити з поданням причин.

26. Державна Народня Рада для найліпшого проведення своєї роботи утворює зі своїх членів різні комісії, може також установити окрему комісію зі своїх членів, щоб вяснити і усталити спірні форми певної справи.

Може надати право цій комісії взивати свідків і знавців, щоб зложити свої зізнання перед комісією, а також право переслухувати під присягою, послуговуючись відповідними постанови судового поступовання.

27. Державна Народня Рада сама рішає про важність опротестованих обрань членів на підставі окремого внесення своєї мандатної комісії.

Член Державної Народної Ради, що його обрання опротестовано, користується своїми правами і виконує свої обов'язки до хвилі, коли Державна Рада ухвалить неважність його вибору.

28. Рада Народніх Міністрів, або окремі Міністри, що їм Державна Народня Рада висловить недовір'я, уступають з Уряду.

29. Якщо Голова або Члени Ради Народніх Міністрів навмисне або з важкої недбалости нарушать в обсягу своєї службової діяльності основні або інші закони, то вони відповідають перед карним судом.

30. Право обжалування належить Державній Народній Раді. Така постанова ухвалюється Державною Народною Радою в присутности найменше половини всіх її членів та двома третями голосів присутніх членів.

Карне поступовання веде Вищій Сул Республіки. На випадок обжаловання Державною Народньою Радою, Голова або Члени Ради Народніх Міністрів мусять негайно здержатися від дальшого виконання своїх службових справ і обов'язків аж до часу, коли Вищій Суд Республіки порушить цю справу.

31. В разі виправдання Судом обжалованої особи, вона вертає негайно до виконання своїх урядових справ і обов'язків.

V. Про порядок ведення справ Державної Народньої Ради

32. Ухвали Державної Ради приймаються звичайною більшістю голосів присутніх членів.

33. Ухвалений Державною Народньою Радою законопроект Голова Державної Ради разом з Головою Ради Міністрів подає на затвердження на протязі 7 днів Голові Директорії.

Затверджений Головою Директорії законопроект вертає знов до Голови Ради Народніх Міністрів для оголошення через Державну Канцелярію в Вістнику Державних Законів з підписом Голови Директорії, Голови Ради Народніх Міністрів і відповідного Міністра або відповідних Міністрів чи цілої Ради Міністрів і посвідченням Державного Секретаря.

Перед початком тексту закону належить зазначити, що ухвалила його Державна Народня Рада згідно з постановами відповідних артикулів.

34. На випадок відмови затвердження законопроекту Головою Директорії, має він протягом 14 днів звернути законопроект Голові Ради Народніх Міністрів з письмением наведенням причин, чому його не затверджено.

Голова Ради Народніх Міністрів протягом дальших 7 днів відсилає незатверджений законопроект Голові Державної Народньої Ради, який ставить його на денний порядок найблизшого засідання Державної Народньої Ради.

Державна Народня Рада або приймає до уваги Голови Директорії, що до потреби змін в законопроекті, тоді відсилає його до відповідної комісії для дальшого правильного трактування, або приймає заново в цілості без змін.

Прийнятий в цей спосіб законопроект Голова Державної Народньої Ради відсилає Голові Ради Народніх Міністрів з метою негайного оголошення його в Вістнику Державних Законів.

35. Законодавчі питання, що виникають з власної ініціативи Членів Державної Народньої Ради, подаються Президії в листовній формі за підписом не меньше десяти Членів Ради.

36. Всі законопроекти, що поступають в Державну Народню Раду, по обговоренню їх ухвалюються або відхиляються нею, або направляються до розроблення комісії.

37. Інтерпеляції до Уряду або його Членів подаються в листовній формі, за підписом трьох Членів Державної Народньої Ради і передаються до її Президії, для докладу в засіданню Державної Народньої Ради та в випадках їх ухвали, передаються Раді Народніх Міністрів.

38. На внесену інтерпеляцію Уряд може відповісти негайно, або заповісти відповідь на означений термін, або врешті відмовити в відповідній мотивованій заяві.

Державна Народня Рада на окреме внесення може ухвалити відчинення дискусії над відповіддю Міністра на внесену інтерпеляцію.

Може вона на окреме внесення ухвалити, чи вважає відповідь Міністра задовольняючою і приймає її до відома, чи ні, або ухвалити, що переходить до дальших чергових справ з зазначенням мотивів або без їх зазначення.

39. Засідання Державної Народньої Ради відбуваються, коли на них присутні не менш як половина Членів Ради, закликаних на дану сесію.

VI. Про прилюдність засідань Державної Народньої Ради

40. Засідання Державної Народної Ради є прилюдні. Засідання Державної Народної Ради можуть бути неприлюдні на жадання Голови Державної Ради, Членів Уряду або найменше 10 Членів Державної Ради на підставі окремої ухвали, що приймається по упущенні публікою залі нарад.

41. Не можна нікого потягати до відповідальности за справоздання з прилюдного засідання Державної Народної Ради, коли воно згідно з правдою.

42. В засіданнях комісій Державної Народної Ради сторонні особи не допускаються; згідно з постановою більшости комісії можуть бути закликані на засідання комісії Народної Ради з правом дорадчого голосу фаховці.

VII. Про внутрішній устрій Державної Народної Ради

43. Внутрішній устрій та розпорядок праці Державної Народної Ради зазначаються регуляміном, який складається Державною Народною Радою відповідно цьому закону.

Державною Народною Радою регулямін стає обов'язуючим після оголошення його в Вістнику Державних Законів і для своєї важности не потребує затвердження Голови Директорії.

До ухвали Державною Народною Радою свого регуляміну мас силу тимчасовий регулямін, який ухвалено Радою Народніх Міністрів.

44. В випадку порушення порядку Членом Державної Народної Ради він може бути згідно з регуляміном усунений з нього засідання, або позбавлений на якийсь час права брати участь в заняттях Державної Народної Ради лише постановою Державної Народної Ради.

45. Закон цей вводиться в чинність з менту його опублікування.

Голова Ради Народніх Міністрів

Андрій Лівницький

Міністр Внутрішніх Справ

Олександр Саліковський

Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр. : Док. і матеріали. У 2-х томах, 3-х частинах. – Т. 2. / Упоряд. В. Верстюк. - К.: Вид. Олени Теліги, 2006. – С. 679 – 684.

Конституційні акти та проекти ЗУНР.

Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої Австро- Угорської монархії,

*ухвалений Українською Національною Радою
на засіданні 13 падолиста 1918 р.*

Артикул I. Назва

Держава, проголошена на підставі права самоозначення народів Українською Національною Радою у Львові дня 19 жовтня 1918 року, обнимаюча весь простір бувшої австро-угорської монархії, заселений переважно Українцями, має назву Західно-Українська Народня Республіка.

Артикул II. Границі

Простір Західно-Української Народної Республіки покривається з українською суцільною етнографічною областю в межах бувшої австро-угорської монархії — то є з українською частиною бувших австрійських коронних країв Галичини з Володимирією і Буковини та з українськими частями бувших угорських столиць (комітатів): Спиш,

Шариш, Земплин, Уг, Берег, Уточа і Мармориш, — як вона означена на етнографічній карті австрійської монархії Карла барона Черніга.

Артикул III. Державна суверенність

Отся державна територія творить самостійну Західно-Українську Народню Республіку.

Артикул IV. Державне заступництво

Права влади іменем Західно-Української Народньої Республіки виконує весь її народ через своє заступництво, вибране на основі загального, рівного, безпосереднього тайного і пропорціонального права голосування без ріжниць пола. На сій основі мають бути вибрані установчі збори Західно-Української Народньої Республіки. До часу зібрання установчих зборів виконує всю власть Українська Національна Рада і Державний Секретаріат.

Артикул V. Герб і прапор

Гербом Західно-Української Народньої Республіки є Золотий Лев на синім полі, обернений у свою праву сторону. Державна печать має довкола гербу напис: «Західно-Українська Народня Республіка».

Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. / Науковий коментар Д.Б. Яневський – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – С. 96.

Закон про виділ Української Ради (4 січня 1919 р.)

Українська Національна Рада постановила:

§1.

Українська Національна Рада вибирає з-посеред себе Виділ з 9 членів, якому проводить, як десятий член, Президент Української Національної Ради, а на случай його перешкоди найстарший віком його заступник.

§2.

До компетенції Виділу Української Національної Ради належить:

а) іменувати членів правительства;

б) приймати й уділяти їм демісії;

в) виконувати право амністії й аболіції, а то на внесенне Державного Секретаріату судівництва. В справах військового судівництва може Виділ Української Національної Ради перенести право виконування амністії на Раду Державних секретарів;

г) іменувати начальників верховних державних урядів цивільних і військових;

д) удостоверяти й оповіщувати закони.

§3.

Виділ Української Національної Ради скликає в міру потреби Президент Української Національної Ради, а в случаю його перешкоди найстарший віком його заступник. Він репрезентує Виділ і підписує його письма.

§4.

Виділ Української Національної Ради вибирається на час її каденції, а влада його гасне з хвилиною вибору нового Виділу новою Радою.

§5.

Рішення Виділу западають більшістю голосів, а в случаю рівности голосів стає рішенням те внесенне, за котрим голосував президент.

До важности рішень треба присутности що-найменше шести членів Виділу.

§6.

Отсей закон входить в силу з днем ухвалення.

Закон Західноукраїнської Республіки про мови на її території (15 лютого 1919 р.)

Закон з дня 15 лютого 1919 р. про уживання мови у внутрішнім і зовнішнім урядованню державних властей і урядів, публічних інституцій і державних підприємств на Західній області Української Народної Республіки.

Українська Національна Рада постановила:

§ 1. Державною мовою на Західній області Української Народної Республіки є мова українська.

§ 2. Цю мову вживають у внутрішнім і зовнішнім урядованню всі державні власті і уряди, публічні інституції і державні підприємства.

§ 3. Законно признаним національним меншостям полишається свобода уживання як усно так і в письмах їх матірньої мови в урядових зносинах з державними властями і урядами, публічними інституціями і державними підприємствами.

§ 4. Закон цей обов'язує з днем його оповіщення.

За Виділ Української Національної Ради:

Д-р Горбачевський, в. р., Д-р Петрушевич, в. р.

Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т. / За ред. В.Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 1997. – Т. 1. – С.103 – 104.

С.Дністрянський

УСТРІЙ ГАЛИЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Проект тимчасових основних законів, виготовлений у віденському Парламенті проф., д-ром С.Дністрянським 1918 р. для покликання в життя Галицької Держави

I. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Галицька Держава

Арт. 1. Галицька Держава обіймає усі злучені землі, поселені споконвіку українським народом у межах до теперішньої австро-угорської монархи.

Самоозначення народів

Арт. 2. Український народ виконує народну владу на своїй землі. Другим народам, що замешкують Галицьку Державу, з осібна польському, жидівському та німецькому, прислуговує народна самоуправа в згоді з самоозначенням українського народу.

Свобода

Арт.3. Кожний горожанин має право плекати свою народність і мову. Запоручається повна свобода віри й науки. Не вільно порушувати свободи думки.

Запоручається свобода преси. Обмеження пресового закона з дня 17 грудня 1862 зносяться. Про свободи преси видасть Народна Рада осібні приписи.

Не вільно порушувати ні поштових ні телеграфічних тайн.

Усі горожани мають право творити товариства, оскільки вони не є небезпечні державі. З тим самим обмеженням заборочується свобода зборів.

Кожен горожанин може змінити довільно місце свого пробутку.

Право вносити прохання або жалоби не має обмеження.

Рівність

Арт.4. Усі горожани є рівні супроти права. Нема ніяких привілеїв місця, походження, родини, стану особи.

Народна влада

Арт.5. Український народ переймає правління Галицької Держави па основі права па самоозначення народів (§ 2). Порішений ним устрій обов'язуватиме аж до постанови нового устрою через Народний Сойм, вибраний по загальному, рівному, безпосередньому та тайному виборчому праві.

II. НАРОДНИЙ УСТРІЙ

Народна Рада

§1. На чолі Галицької Держави стоїть Народна Рада, вибрана на Народному Зборі дня 19 жовтня 1918 [року]. До Народної Ради належать усі парламентарні й сеймові послы української народности з Галичини та Буковини з вибраними представниками українських народних сторонництв.

Число членів Народної Ради може на будуче поширитися представниками Угорської України та відпоручниками других народностей, замешканих на просторі Галицької Держави, у числі, відповідному дійсним процентовим відносинам їхнього населення.

§2. Народна Рада вибирає свого провідника, двох заступників у проводі та секретаря. Секретар має назву державного секретаря. Число заступників і секретарів можна побільшити.

Провідник або його заступник скликає засідання Народної Ради та проводить наради. У неприсутності їх провід нарад переходить на найстаршого за віком члена Народної Ради.

До рішення треба абсолютної більшости голосів. Народна Рада може постановити, в яких випадках треба кваліфікованої більшости. Зміна основних законів або всього Народного Устрою вимагає більшости 2/3 присутніх членів.

§3. Провідник Народної Ради єсть рівночасно провідником Галицької Держави. Він заступає Народну Раду на зверх, як супроти горожан, так і супроти заступників других держав і народів. В разі перешкоди провідника виступає за нього в тім характері один із його заступників.

Письма Народної Ради носять підпис провідника або його заступника та державного секретаря.

§4. Народна Рада виконує законотворчу власть у цілій державі на всіх полях публічного чи приватного життя.

Закони мусять при оповіщенні мати підпис усіх членів Старійшини Народної Ради (§5). Народна Рада виготовить негайно законопроекти нового виборчого права до Народного Сойму на основах загального, рівного, прямого й безпосереднього права голосування з пропорційним заступництвом для національних меншостей та підготує нові закони для добра найширших народних мас, з осібна основний проект земельної реформи.

Народна Рада вишле представників українського народа Галицької Держави на мирову конференцію.

СТАРІЙШИНА НАРОДНОЇ РАДИ

§5. Народна Рада вибирає з-поміж своїх членів Старійшину. Число членів Старійшини єсть 9; між ними мусять бути провідник і заступники Народної Ради.

Відповідно до поширення Народної Ради (§1, уст.4) поширюється число членів Старійшини.

Народна Рада може й з інших важливих причин побільшити число членів Старійшини. Провідник Народної Ради єсть провідником Старійшини. Старійшина вибирає директора Народної Канцелярії.

§6. Старійшина збирається й радить постійно.

§7. Старійшина Народної Ради єсть органом верховних постанов та верховного нагляду. З осібна вона видаватиме постанови про все, що вважає потрібним до постійного та відповідного функціонування державної адміністрації, до удержання порядку внутрі держави та для безпеки спокою на зверх. До неї належить нагляд над Народною Управою та над військом Галицької Держави. Вона підготовлює річний бюджет держави до затвердження Народної Ради. Вона порішає спори про приналежність поодиноких справ до дотичних галузей Народної Управи.

Старійшина виконує право амністії й право ласки.

Старійшина Народної Ради не веде адміністрації, тільки переказує її Народній Управі.

Народна Управа

§8. Народна Управа ділиться на:

Внутрішню управу;

Заграничну управу;

Військову управу;

Культурну управу;

Оборотову управу;

Судову управу.

Провідники сих управ називаються начальниками. Начальник управи Внутрішніх справ називається також Начальником Краю. Він єсть рівночасно провідником усієї Народної Управи.

Начальників Народної Управи покликує Народна Рада.

§9. Внутрішня управа обіймає внутрішні справи держави, до яких належать також скарбові, рільничі, живні й санітарні справи. Вона відповідатиме кругові діланню Міністерства внутрішніх справ, публічних робіт, рільництва, живлення й здоровля австрійської держави.

Загранична управа обіймає заграничні справи з кругом діланню, що відповідатиме австрійському Міністерству заграничних справ.

Військова управа обіймає справи державної оборони з кругом діланню, що відповідатиме австрійському Міністерству краєвої оборони.

Культурна управа обіймає справи віроісповдань і просвіти з кругом діланню, який відповідатиме австрійському Міністерству віроісповдань і просвіти.

Оборотова управа обіймає справи торгівлі, промислу, шляхів, пошт і телеграфів та відповідатиме кругові діланню австрійського Міністерства торгівлі й шляхів.

Судова управа обіймає судові справи, а її круг діланню відповідає австрійському Міністерству судівництва.

У загальних справах Народної Управи сходиться вона на спільні засідання, в яких беруть участь усі начальники управ. Скликує їх Начальник Краю.

Народна Рада може змінити круг діланню сих управ осібним законом.

§10. Народна Управа єсть начальним виконуючим органом держави. Усім управам переказується окремих державний уряд з відповідним числом урядників. їм підчиняються усі краєві й повітові власти.

Народні Управи виконують нагляд над громадами. Краєвий виділ, повітові ради і повітові виділи зносяться.

§11. Старійшина Народної Ради покличе на повітах намісць повітових рад і виділів нові повітові управи, що матимуть громадянський нагляд над діловодством староста по керму справ живних і податкових. Повітові управи підчинятимуться Народній Управі та Старійшині Народної Ради.

§12. Громади одержують повну місцеву автономію. Ріжниця між самостійним а відпорученим кругом ділання громади зносяться.

Зноситься окреме правне становище двірських обсягів та вони включаються до громади.

Народна Управа подбає о переведення нових виборів громадських рад на основі загального, рівного, безпосереднього й тайного права голосування.

Зноситься право патронату. Народна Рада видасть до сього перевідний закон. Обмеження права полювання й риболовлі на своїх чи публічних прутах зносяться. Народна Рада видасть про се негайно новий закон.

§13. Урядники мають повні горожанські права, серед них право творити товариства, право відбувати збори та право до свобідного заробітку поза обов'язками урядничої служби. Народна Управа може однак завести виїмкове обмеження свободи заробітку.

Урядники мають обов'язок по всім своїм силам служити населенню без огляду на народність. Урядники є для народу, не народ для урядників. Невідповідна поведінка урядника зі сторонами підлягає карі.

Про відповідь урядника за шкоду, заподіяну сторонам Народна Рада видасть негайно новий закон.

§15. Внутрішня урядова мова урядів єсть українська. У підношенні до сторін обов'язуватиме завсе народна мова сторони, як у слові, так і на письмі. Народна Рада видасть по сій думці негайно осібний закон на перехідний час.

Усі урядники мусять знати три державні мови: українську, польську та німецьку на слові і на письмі. Урядники неукраїнської народності мусять виказатися в найкоротшому часі знанням української мови.

§16. Старійшина Народної Ради та Народна Управа мають при виборі урядників оглядатися вправді на теперішній стан, але повинні згодом зрівнювати всі народности Галицької Держави, щоби всі вони мали в урядах заступництво, відповідно процентовим відносинам їх населення. Се відноситься в першому ряді до зрівняння українського народа в усіх урядах.

§17. Оскільки в цьому законі не постановлено зміни, задержують закони австрійської держави провізорично свою правну силу.

§18. Виконати постанови Народного Устрою припоручається Народній Управі, Старійшині Народної Ради.

Стецюк П. Б. Станіслав Дністрянський як конституціоналіст. — Л., 1999. — С. 158 – 160.

С. Дністрянський.

Проект Конституції Західноукраїнської Народної Республіки (1920р.)

І. ДЕРЖАВА І ПРАВО

Правова держава

§ 1. Західно-Українська Народна Республіка є самостійна правова держава.

Вона охоплює етнографічно сполучені українські області колишньої Австро-Угорської монархії. Кордони визначаються мировою угодою.

§ 2. Держава ґрунтується на праві. Носіями правопорядку в державі є люди і народності.

Людські та громадянські права

§ 3. Кожна людина має основні громадянські права, які гарантуються їй державою.

Для здійснення політичних прав необхідне громадянство.

§4. Західноукраїнське громадянство випливає з осілості. Воно виводиться частково з попереднього австрійського або угорського громадянства (§1, абз.2), або насувається внаслідок народження, шлюбу, а також державної натуралізації.

...§5. Права громадянина і людини гарантують людям свободу, рівність, державний захист і піклування.

а) Свободи

§6. Кожна людина вільна від природи. Рабство або кріпацтво та здійснення влади, що ґрунтуються на них, не дозволяються.

§7. Свобода особистості гарантується...

...Той, хто протизаконно позбавляє іншого волі, здійснює карну дію.

§8. Закон повинен накладати точні і виключно необхідні покарання і ніхто не може бути покараним інакше, ніж на основі законів.

§9. Право повного і безперешкодного користування своїм житлом (службовим і торгівельним приміщенням) є непорушним...

§10. Кожен громадянин має право поселятися у будь-якому місці території держави...

§11. Кожен громадянин користується правом вільного та повсюдного пересування, яке може обмежуватись лише військовою повинністю. Праця еміграційної служби підлягає нагляду держави.

Жоден громадянин не може бути переданим якомусь іноземному уряду з метою переслідування або покарання.

Державна влада може висилати іноземців з території держави, якщо вони завдають шкоду внутрішній або зовнішній безпеці держави.

§12. Гарантується збереження таємниці листів і телеграм.

§13. Політична свобода громадян не може порушуватись державними установами, якщо політична мета окремого громадянина або спілки громадян не протирічить політичній меті держави.

§14. Кожен громадянин має право на збереження і плекання своєї національності та мови.

§15. Цивільні професії однаково доступні всім громадянам незалежно від статі. Державна влада залишає за собою право забезпечувати науково-професійну діяльність громадян залежно від кваліфікаційного документа.

§16. Усі громадяни мають право на збори та на вільне об'єднання в громадські спілки...

Право на збори незалежне від жодної заяви чи жодного дозволу. Лише при безпосередній загрозі суспільній безпеці збори під відкритим небом можуть бути заборонені.

§17. Гарантується право громадян на подання петицій.

§18. Кожен має право вільно і в будь-якій формі висловлювати свої думки та погляди, але він зобов'язаний нести відповідальність за зловживання цією свободою згідно з кримінальними законами та з причин громадського правопорядку.

Свобода думки не може обмежуватись ні цензурою, ні концесійною системою...

§19. Наука вільна. Свобода навчати і навчатися не може бути обмеженою. ...Відвідування початкових шкіл є загальним освітнім обов'язком.

§20. Свобода совісті та віросповідання непорушна.

...Ніхто не може примушуватись до виконання якоїсь релігійної дії або до участі у якомусь релігійному святкуванні.

...§22. Державна влада не може перешкоджати здійсненню господарської свободи людини в справедливому розподілі товарів. Більше того, держава повинна взяти під захист економічно слабшого перед економічно сильнішим і вона має право там, де важливі економічні цілі суспільства залишаються під сумнівом, обмежувати законами індивідуальну свободу дій окремих людей.

§23. Промисел однаково доступний всім людям. Свобода промислу гарантує можливість вільного розвитку природних здібностей людини в галузі природного господарства. Вона керується існуючими вимогами норм поведінки в суспільстві та державного правопорядку (§22).

§24. Загальний економічний устрій спирається, як і раніше, на приватну власність. Але вона не є більше необмеженим пануванням над якоюсь річчю, а правовим засобом економічного задоволення потреб. Як така вона підлягає правовим обмеженням. Приватна власність є предметом прогресивного оподаткування і законодавча влада має вправо не тільки обмежувати користування, але й право розпорядження приватною власністю, якщо цього вимагає виконання народногосподарських завдань держави (§22, 23, 34)...

б) Рівність

§25. Усі громадяни рівні перед законом. Нема жодних привілеїв щодо народження, стану, сім'ї або осіб.

Чоловіки й жінки мають принципово однакові права і обов'язки.

Іноземці користуються тим самим правовим захистом, як і населення держави, з умовою взаємності (§3, абз.2; §27).

§26. Нема виключного правосуддя для привілейованих. Мирові, торговельні, промислові і військові суди не є виключними судами.

Ніхто не може усунути конституційного суддю.

§27. Усі громадяни рівні по відношенню до публічних тягарів...

Усі військовозобов'язані громадяни чоловічої статі підлягають виконанню обов'язку військової служби.

в) Охорона і старієвля (пiклування)

§28. Кожен, хто вважає себе скривдженим у своєму праві, може претендувати на правовий захист держави.

§29. Шлюб перебуває під особливим захистом законів. Він моногамний і спирається на згоду чоловіка і жінки. Полігамні шлюби іноземців визнаються відповідно до їх віросповідання.

§30. Неповнолітні, душевно хворі, слабоумні та інші особи, які нездатні самотійно вирішувати свої справи, перебувають під особливим піклуванням держави.

§31. Державна влада повинна піклуватися про заснування особливих суспільних організацій для плекання культурних, політичних та економічних інтересів (Народні комори) і взяти їх під особливу опіку. До них належать: сільськогосподарські, торговельні, промислові комори та комори промислів, а також комори робітників, службовців, адвокатів, журналістів, освіти тощо.

§32. ...Усі, хто терпить нужду, мають право вимагати гідного людини існування.

§33. Власність і право спадщини перебувають під особливим захистом законів. Якщо цього вимагає загальне благо, то кожен мусить за відповідне відшкодування поступитися навіть власністю на свої речі (§24).

Експропріація може відбуватися лиш на законних підставах...

§34. Законодавство повинно негайно запропонувати земельну реформу через експропріацію (§33) великих землеволодінь та врегулювання розподілу їх серед селян.

Корисні копалини і придатні до господарського використання природні сили перебувають під наглядом держави.

§35. Держава зобов'язана сприяти самотійним середнім класам у сільському господарстві, промислах і торгівлі.

§36. Кожна людська праця, чи то фізична, чи то духовна, перебуває під особливим захистом законів.

Для інтелектуальної власності існує особливе авторське та винахідницьке право.

§37. Державна влада повинна підтримувати робітників як у збереженні їх здоров'я та працездатності, так і у прагненні до повної оплати результатів праці...

§38. Для завчасної підготовки до економічних наслідків від хвороб, нещасних випадків, старечої немічності і т.п. слід запроваджувати соціальне страхування при співпраці застрахованих...

Права народу

§39. Спільність усіх громадян утворює народ держави, який складається із декількох народностей, що проживають у державі.

§40. Держава повинна служити всьому народу, вона піклується про його культуру та загальне благо, а також про спокій, порядок та безпеку державної території...

§41. Український народ здійснює національну владу на своїй національній території. Іншим народам, які постійно проживають у Західній Україні, належить право на національне управління відповідно до права на самовизначення українського народу.

Тим самим, кожний народ, що постійно проживає в державі, є самостійний суб'єкт права і має самостійні національні права в школі, установах та в суспільному житті (право самовизначення народів: Розділ III).

§42. Належність окремих народностей до народу (належність до народу) ґрунтується на походженні та культурі. Асиміляція припустима.

Належність до народу набувається або від батьків, або через особливу заяву після досягнення повноліття.

II. ДЕРЖАВНА ВЛАДА

1. Основи державної влади

§43. Західна Україна є Народна Республіка.

§44. Для обґрунтування тривалої народної влади в державі слід скликати Установчі Збори. Для виборів на ці збори існує загальне, пряме і таємне голосування без різниці в статі. Право обирати та обиратись мають громадяни, які досягли 21 року життя.

§45. З метою проведення виборів на Установчі Збори слід створити загальні і міські округи...

§46. Голосування здійснюється окремо по національностях.

Українське населення обирає по одному депутату в кожному загальному виборчому окрузі, а крім того два депутати у Львові, один у Чернівцях і по одному в кожному міському виборчому окрузі.

Польське населення обирає в середньому на вісім загальних виборчих округів по два депутати; далі у Львові по три і в кожному міському виборчому окрузі по одному депутату.

Єврейське населення обирає в середньому на кожні десять загальних виборчих округів два депутати; крім цього, у Львові два і в кожному міському зведеному окрузі по одному депутату.

Німці обирають у Львові, а румуни в Чернівцях по одному депутату. За румунського депутата з Чернівців голосують також румуни, які постійно проживають в інших громадах. Німці поза Львовом утворюють окремий виборчий округ з двома депутатами.

Інші національності приєднуються своїми голосами у вільних виборах до однієї з зазначених вище націй.

Обраними вважаються ті кандидати, які в першому турі виборів отримали абсолютну більшість голосів. Якщо цього не сталося, то вибори проводяться повторно через два тижні, причому голосують за двох кандидатів, яких треба обрати і які в першому турі виборів отримали найбільше голосів. При рівності голосів обраним вважається старший за віком.

...§48. Південна область Західної України, яка аж до розпаду Австро-Угорської монархії належала Угорщині, утворює особливий виборчий округ і висилає на Установчі Збори в силу загального, прямого і рівного виборчого права всіх правомочних громадян (§44, абз.2), певне число кандидатів, що відповідає кількості населення та національності (§46).

§49. Одночасно з виборами депутатів на Установчі Збори відбуваються також вибори першого Президента Республіки.

Обраним може бути кожен громадянин української національності (§126, абз.3), який досяг 35-річного віку життя.

Перший Президент обирається загальним, прямим і таємним голосуванням всіх правомочних громадян (§44, абз.2) на основі списку кандидатів. З цією метою повідомлення

про кандидатуру із не менш як 10.000 підписів правомочних виборців мусить бути поданим не пізніше ніж за чотири тижні до виборів.

§50. Перший Президент негайно скликає Установчі Збори. Устрій та завдання народних зборів відповідає в цілому завданню Народної палати (§55 і наст.) лише з обмеженим завданням і на обмежену тривалість часу.

Установчі Збори приймають на себе законодавчу владу і затверджують Конституцію Західно-Української Народної Республіки.

Після цього вони повинні провести поділ на громади, округи та області, причому вони мусять в цілому притримуватись колишнього обсягу політичних громад та судових округів, що виступали адміністративно-територіальними районами. Області повинні при ліквідації колишніх політичних округів утворювати більші одиниці і охоплювати декілька таких округів.

...приймають (за аналогією §44-46) закони про вибори до Народної Палати і до обласних, окружних та громадських заступництв а далі перевіряють державний кошторис і приступають до розробки фінансових і податкових законів...

§51. У виконання верховної контрольної влади народу слідкують Установчі Збори як за формуванням конституційного уряду, так і за впровадженням найважливіших заходів для введення в дію названого апарату управління та керування ним.

§52. Після виконання цих завдань (§50, 51) і прийняття таких законів, які нагально необхідні для здійснення Конституції (напр., про земельну реформу §34), Установчі Збори можуть розпуститись.

Якщо цього не трапилось через два роки з моменту їх відкриття, то вони повинні негайно припинити свою діяльність після закінчення цього строку...

Після розпуску Установчих Зборів Президент республіки повинен негайно призначити нові вибори до Народної Палати і одночасно нові президентські вибори.

До нових виборів Президента Республіки лишається попередній Президент на своїй посаді...

2. Організація народної волі

§53. Народ виражає свою волю через представників у формі законів або безпосередньо у формі референдумів (народних рішень). Закони видаються представницькими органами, а народні рішення приймаються народними з'їздами (зборами).

Законодавча влада стосовно держави в цілому належить Народній Палаті, а обласні, окружні та громадські представництва здійснюють у своїх областях, округах та громадах обмежену законодавчу владу (§88 і наст.).

§54. Закони - це закріплені державні принципи соціального життя, чи то відносини людей між собою, чи то відносини людей до держави і навпаки.

Вони є конституційні закони, якщо встановлюють загальні керівні принципи організації держави стосовно окремих громадян або народу в цілому, та основні закони, якщо вони викладають загальні конституційні норми в певних законодавчих актах. Решта законів є звичайними, якщо вони стосуються всіх інших галузей законодавства. Закони мають силу або взагалі, або вони обмежені територіально. Закони повинні мати підписи Президента Республіки і канцлера. Дієвість законів передбачає їх належне обнародування (опублікування).

а) Народна Палата

§55. Після розпуску Установчих Зборів або припинення їх діяльності (§50) законодавча влада держави переходить до Народної Палати. Закон про вибори до Народної Палати (§50) є основним законом.

§56. До сфери дії Народної Палати належить творення законодавства про всі ті предмети, які вимагають уніфікованого врегулювання в державі.

Зокрема, сюди належать:

1) основні закони для упевненого застосування Конституції, незалежно від того, чи вони стосуються загальних прав громадян, чи повноважень і організації державної влади (§54, абз. 2);

- 2) державні угоди про відносини із закордоном;
- 3) закони про паспортизацію та поліцію, що займається справами іноземців;
- 4) закони про військову справу та міліцію, включаючи встановлення контингенту новобранців;
- 5) законодавство про грошову та митну системи, а також про державну фінансову та податкову системи з правом улагоджування державного кошторису отримання державних кредитів...;
- 6) цивільне законодавство;
- 7) законодавство в усіх галузях соціального забезпечення, охорони здоров'я та ветеринарії;
- 8) аграрне законодавство;
- 9) законодавство про міри та ваги, про торгівлю, промисловість, промисли та гірничу справу, про охорону патентів, товарних знаків та взірців і моделей...;
- 10) законодавство про поштову, телеграфну і телефонну справу, про залізничні дороги, внутрішнє судоплавство, сполучення і транспортні засоби, а також про загальне сполучення на дорогах країни та про будівництво доріг для оборони країни;
- 11) законодавство про культурну, шкільну, освітню справу, а також про бібліотечну справу в державі;
- 12) кримінальне законодавство та карне судочинство;
- 13) законодавство про театральну справу і кіно;
- 14) єдині принципи про житлову справу, розподіл населення та похоронну справу в цілій державі;
- 15) єдині принципи про добродійність, суспільне піклування і захист суспільного правопорядку та безпеки в державі.

§57. Народна Палата оголошує війну і укладає мир...

Народна Палата здійснює верховний нагляд за всім управлінням та правосуддям.

Адміністративні розпорядження виконавчої влади, які містять загальнообов'язкові норми, повинні подаватися в легіслятивну комісію Народної Палати (§72). Ця комісія має право протягом шістдесяти днів після подання розпорядження висловитися про те, чи це розпорядження має законну силу, чи з яких причин йому слід відмовити в законній силі... Народна Палата має право при загрозі внутрішній безпеці і для підтримання правопорядку вживати заходів, якщо Президент Республіки не вжив їх вчасно; але вона може також змінювати або відмінити відповідні заходи Президента залежно від потреб.

§58. Народна Палата має право висувати політичні звинувачення проти Президента Республіки, членів його Ради, членів Державної Ради, представників державного правосуддя з двома третинами голосів (§101, абз.2,3; 104, абз.3; 110; 120, абз.2; 124, абз. 3), а також вносити пропозицію про зміщення Президента Республіки (§79, абз.1; 101, абз.4).

§59. Народна Палата обирається на чотири роки. Нові вибори мусять відбуватись тільки після того, як мине три місяці...

§60. Депутати не зв'язані ніякими інструкціями. Вони зобов'язані брати участь в обговореннях питань і прийнятті рішень Народної Палати і її комісій, а також сумлінно і з найкращим розумінням виконувати взяту на себе або доручену роботу...

§61. Народна Палата обирає голову, двох замісників і трьох секретарів і приймає свій Регламент.

§62. Для перевірки правильності виборів утворюється Особливий Суд по перевірці правильності результатів виборів...

§63. Кожний депутат як такий звільняється повністю від виконання своїх професійних обов'язків і за висловлювання, зроблені при виконанні професійних обов'язків, може бути притягнений до відповідальності тільки Народною Палатою.

Жоден депутат за час з моменту оголошення результатів виборів і до розпуску Народної Палати не може бути заарештованим або притягненим до судової відповідальності за

скоєння карної дії. Для арешту або судового переслідування депутата необхідна виразна згода Народної Палати...

§64. Члени Народної Палати винагороджуються з державної скарбниці.

§65. Засідання Народної Палати відкриті для громадськості. Винятки встановлюються Регламентом.

§66. Правдиві звіти про відкриті засідання Народної Палати, а також про засідання її комітетів не тягнуть за собою ніякої відповідальності.

§67. Президент Республіки має право вибору бути чи не бути присутнім на засіданнях Народної Палати...

§68. Законодавство готується частково через подання проектів законів, частково через внесення пропозицій. Подавати проекти законів мають право: Прибічна (Президентська) Рада, Державна Рада або її дорадча колегія. Голова Державної Юстиції, Комісії Народної Палати і Комісії, вибрані для цих цілей на народних з'їздах (§81, абз.2).

Пропозиції вносяться або з середовища Народної Палати, або з середовища Народних З'їздів (Зборів).

§69. Якщо Конституція не передбачає іншого, то для прийняття рішення Народної Палати достатня проста більшість голосів...

§70. Для дотримання національних інтересів члени Народної Палати поділяються на три національні курії: перша курія об'єднує всіх українців, друга всіх поляків, третя — всі інші національності Народної Палати.

§71. Для обговорення окремих справ і прийняття по них рішень, які належать до сфери діяльності Народної Палати, утворюються комісії.

Кожна національна курія висилає в ці комісії своїх представників. На кожні чотири представники першої (української) курії припадає по одному представнику другої (польської) і третьої курій...

§72. Для перевірки поданих проектів законів і внесених пропозицій слід призначити легіслативну комісію. Тому всі проекти законів і пропозиції слід направляти в цю комісію...

Комісія по законодавству засідає безперервно.

§73. Народна Палата простою більшістю голосів усіх її членів може вимагати, щоб прийнятий Комісією по законодавству законопроект або прийнята ним пропозиція були подані Народному З'їзду для прийняття рішення.

Окремі національні курії Народної Палати також мають право протягом десяти днів після прийняття закону, який порушує національні права окремих народів, висунути протест і апелювати або до Державного Судового Трибуналу, або до загального Народного З'їзду для прийняття рішення (§84, абз.2; 124, абз.2).

Якщо, як у названих випадках, вимагається скликання Народного З'їзду, то обов'язок Президента Республіки скликати Загальнонародний З'їзд якомога скоріше і представити йому законопроект або закон для голосування.

§74. Президент Республіки може висунути протест проти закону протягом десяти днів після його прийняття Народною Палатою, але він повинен відкрито опублікувати цей протест і скликати Загальнонародний З'їзд для винесення рішення про прийняття або відхилення цього закону. Термін скликання Народного З'їзду слід призначати так, щоб з моменту прийняття рішення Народною Палатою минув строк у сорок п'ять днів.

Якщо Народний З'їзд приймає такий закон, то він після його опублікування вступає в законну силу, а якщо цей закон, навпаки, відхиляється, то Народна Палата не може більше прийняти його в той же самий період своїх засідань, а з суттєвими змінами може прийняти його не раніше ніж через два роки...

§75. Президент Республіки може розпустити Народну Палату також до завершення чотирирічного періоду засідань (§59), але тоді він мусить оголосити не тільки нові вибори в Народну Палату, й одночасно нові вибори Президента...

§76. Між двома сесіями і в період виборів законодавчу владу, що належить Народній Палаті, здійснює тимчасово Президент Республіки.

Але якщо мова йде про оголошення війни або про укладення миру, то Президент Республіки повинен негайно скликати Народну Палату, навіть якщо вона перенесла свої засідання або була розпущена. При небезпеці гаяння часу навіть розпущена Народна Палата мусить скликатися з метою запобігання цьому.

б) Загальнонародна Рада

§77. Для ревізії конституції Президент Республіки повинен скликати за рішенням Народної Палати або Загальнонародного З'їзду Загальнонародну Раду.

Загальнонародна Рада складається наполовину з делегованих членів Народної Палати, а наполовину утворюється з делегатів обласних заступництв, Народних Комор і Загальнонародних З'їздів. При створенні складу цієї Ради необхідно дотримуватись нормативних співвідношень: 4 українці; 1 поляк; 1 - інші національності (§71, абз.2)...

§78. Якщо оголошений військовий стан, то Народна Палата може після тимчасового відстрочення окремих основних прав Конституції прийняти рішення про скликання Загальнонародної Ради...

§79. Загальнонародна Рада збирається також за розпорядженням Голови Народної Палати для того, щоб за дорученням Народної Палати прийняти рішення про звільнення Президента Республіки (§101, абз.4). Для зміщення Президента необхідна більшість у дві третини голосів.

в) Народні Збори і Народні Комори (Комісії)

§80. Для безпосереднього вираження загального волевиявлення повинні скликатися Народні Збори як збори громадян, що мають право голосу.

Народні Збори бувають або загальними, в межах цілої держави, або локальними, обмеженими окремими адміністративними регіонами, останні називаються окружні, або обласні, з'їзди...

§81. Чергові Народні Збори повинні відповідно до локальних завдань своєї діяльності здійснювати критику як законодавства, так і управління цілою державою, областями та округами (§80, абз.2), подавати скарги, висловлювати побажання, і приймати рішення у справах, що стосуються правопорядку в державі, причому вони можуть або вимагати того, щоб уряд точно дотримувався існуючих законів, або того, щоб Народна Палата приступала до вирішення певних правових питань і врегульовувала їх відповідним чином.

Чергові загальнонародні і обласні Збори можуть бути також безпосередніми ініціаторами нових законів...

...§83. У сферу діяльності Народних Зборів входить також обрання окремих високих посадових осіб держави.

Загальнонародні Збори щорічно обирають за пропозицією національних курій Народної Палати тих членів Державного Судового Трибуналу (§123, абз.2), які підлягають обранню, а обласні Збори обирають на період засідань окружного заступництва голову цього заступництва. Окружні Збори обирають на період засідань районного заступництва голову цього заступництва. Обидва голови заступництв обираються за пропозицією Президента Республіки з трьох кандидатур.

...§86. Народні Комори є обрані організації важливих соціальних груп, які перебувають під державним наглядом і мають визначену державою сферу діяльності (§91).

Народні Комори мають право бути вислуханими при розв'язанні важливих професійних питань в уряді; вони мають також право і обов'язок висловлюватись про відповідні законопроекти і законодавчі пропозиції, а також давати експертні висновки на запити Народної Палати, Народних Зборів та уряду. Крім того, вони мають право здійснювати професійну критику актів законодавчої влади і їм повинно бути надане право па основі окремого основного закону здійснювати вплив на заняття посад відповідно до їх пропозицій...

§87. На Народних Зборах і в Народних Коморах панує принцип свободи слова (§63, абз.1)...

в) Місцеве заступництво

§88. Закони про поділ на області, округи і громади (§50. абз.4), а також про вибори в обласні, окружні і громадські заступництва є основними законами.

§89. Сфера діяльності обласних заступництв охоплює регулювання і контроль усіх тих питань в області, які потребують централізованого упорядкування в області і не підпадають під загальне законодавство держави. Сюди належать зокрема:

1) фінансова система області з правом формування щорічного обласного бюджету, а також з правом розпоряджатися майном області та стягувати обласні податки для покриття потреб області під особливим контролем Народної Палати; 2) контролювання громад і районів, що належать до даної області, в їх управлінні основними фондами; 3) затвердження статутів окремих громад; 4) розвиток сільського та лісового господарства, промислів і транспортного сполучення в межах області; 5) створення ощадних кас, позичкових та кредитних установ; 6) створення лікувальних та гуманітарних установ; 7) створення загальнокорисних установ; 8) організація піклування про бідних та благодійної допомоги; 9) регулювання і контроль народних шкіл та виховання в межах області; 10) піклування про громадський порядок та безпеку в області...

§90. Сфера діяльності окружних заступництв у принципі аналогічна діяльності обласних заступництв (§89), але вона обмежується колом місцевих потреб округів.

§91. Громадське заступництво повинно піклуватися про місцевий правопорядок в громаді в рамках загальних державних законів та розпоряджень центральних органів, які підлягають виконанню...

§92. Усі органи місцевого заступництва обираються на чотири роки...

Положення про недоторканність (§69) мають силу також для обласних, окружних заступництв та заступництв громад, але лише на тривалість засідань...

3. Виконання народної волі

§93. Постанови виконавчої влади призначені переважно для того, щоб застосовувати, виконувати і здійснювати закони...

а) Президент Республіки

§94. Президент Республіки обирається народом цілої Республіки. Обиратися може кожен громадянин української національності, який досяг 35-річного віку свого життя (§49).

Якщо Установчі збори ще не прийняли основного закону про вибори Президента Республіки, то силу мають конституційні принципи про вибори першого Президента (§49), які застосовуються до виборів наступних Президентів, поки не буде прийнято нового основного закону Народною Палатою.

Президент Республіки обирається на чотири роки. Вибори Президента відбуваються, як правило, одночасно з виборами в Народну Палату...

§95. Президент Республіки не може бути одночасно членом Народної Палати.

§96. Президент Республіки стоїть на чолі уряду. Він піклується про єдність дій уряду і слідкує за законністю управління.

§97. Президент Республіки представляє державу у міжнародно-правовому відношенні. Але укладання союзів та інші державні угоди з іноземними державами потребують ухвалення Народної Палати. Президент акредитує і приймає посланників...

§98. Президент Республіки є головнокомандувачем збройних сил держави. Він надає звання і звільняє офіцерів...

§99. Президент Республіки призначає і звільняє членів Державної Ради і Голову Державної Юстиції та здійснює через них верховне керівництво внутрішнім управлінням і правосуддям в державі.

Якщо Конституція не передбачає нічого іншого, то Президент Республіки має право призначити і звільнити вищих службовців держави або передати здійснення права призначення і звільнення службовців іншому органу. Деталі визначаються особливим основним законом.

§100. Президент Республіки здійснює право помилування в державі. Загальна амністія належить до компетенції Народної Палати.

§101. Президент Республіки повинен скласти присягу на дотримання Конституції і законів, а також на добросовісне виконання своїх обов'язків.

Якщо він діє всупереч своїм зобов'язанням, то Народна Палата може висунути проти нього політичне звинувачення. Це ж саме має місце також при звинуваченні у державній зраді. Рішення по звинуваченню приймає Державний Судовий Трибунал.

За інші злочини і проступки Президент Республіки може підлягати кримінальному переслідуванню тільки зі згоди Народної Палати. Народна Палата вільна вносити пропозицію про звільнення Президента Республіки від його обов'язків більшістю у дві третини голосів. Якщо така пропозиція внесена, то Президент повинен протягом двох тижнів скликати Всенародну Раду (§79), яка і мусить винести рішення про відставку Президента Республіки. Пропозиція Народної Палати про відставку викликає тимчасове усунення Президента Республіки з його посади, яке триває до винесення рішення Всенародною Радою стосовно внесеної пропозиції.

б) Рада (Прибічна Рада)

§102. Президент Республіки має Раду, в якій він головує і має вирішальний голос. Рада складається з шістьох членів, з яких четверо належать до української, один до польської і один до якоїсь іншої національності. Три члени Ради делегуються трьома національними куріями Народної Палати і утворюють комітет національних справ.

...§104. За винятком делегатів національних курій членами Ради не можуть бути одночасно члени Народної Палати. Члени Ради не можуть займати якусь іншу громадську посаду або працювати за якоюсь іншою професією, чи в якомусь промислі...

в) Державна Рада

§105. Верховним центральним органом для внутрішнього управління державою є Державна Рада. Правосуддя відділено від управління.

Державна Рада здійснює контроль за місцевим управлінням. В цій властивості їй належить право призупиняти рішення місцевих заступництв, недолік яких полягає в перевищенні законодавчої компетенції, і направляти їх у Державний Судовий Трибунал для винесення рішення про їх законну силу.

Постанови місцевих органів, які суперечать законам або положенням центральної влади про їх виконання, скасовує Державна Рада.

§106. Державна Рада складається з шістьох членів. Членів Державної Ради призначає Президент Республіки з урахуванням національного нормативного співвідношення (4:1:1) і після висновку експертів національних курій Народної Палати.

Вони не можуть одночасно бути членами Народної Палати, не можуть займати жодної громадської посади або працювати за якимось іншим фахом чи в промислі.

Президент Республіки визначає одночасно, хто повинен бути Головою Державної Ради. Він має також право звільняти членів Державної Ради і замінити їх іншими.

§107. Державна Рада повинна в провідних питаннях державного управління співпрацювати у взаєморозумінні з Президентом Республіки і зобов'язана звітуватися перед ним про все, що він вважає необхідним для забезпечення єдності ведення державних справ.

Але Президент Республіки може видавати спеціальні постанови з питань внутрішнього управління лише тоді, коли з цим згідна Державна Рада, яка також підписує постанову Президента.

§108. Справи Державної Ради розподіляються по міністерствах серед окремих їх членів. Голова Державної Ради повинен також взяти на себе певне коло обов'язків.

Слід утворити шість міністерств, це міністерства: Внутрішніх справ, Фінансів, Релігії і освіти, Сільського і лісового господарств, Торгівлі і промислу, Сполучень.

Але цей поділ має лише одну мету, а саме: сприяти контролюванню і забезпеченню державних справ; в зовнішніх справах прийняття відповідного рішення підлягає Державній Раді в цілому як єдиній установі.

Службовці Державної Ради призначаються за її пропозицією та звільняються Президентом Республіки...

§109. Для участі в урядових справах в міністерствах Державної Ради скликаються особливі дорадчі колегії. В міністерствах внутрішніх справ, релігії та освіти, сполучень слід створити по дві дорадчі колегії в кожному: політична та санітарна рада, релігійна та шкільна рада, поштово-телеграфна рада, рада залізниць і шляхів. В інших міністерствах утворюються лише по одній дорадчій колегії: фінансова рада, рада агрокультур, торговельно-промислова рада.

Дорадчі колегії наполовину складаються з службовців Державної Ради і наполовину - з обраних членів...

Усі важливі справи внутрішнього управління обговорюються і вирішуються в дорадчих колегіях...

§110. Члени Державної Ради не залежать від довір'я Народної Палати. Але Народна Палата може висунути проти них політичне звинувачення, вирок про яке повинен виносити Державний Судовий Трибунал.

§ 111. Поділ на державне і місцеве управління слід замінити їх органічним поєднанням. Держава повинна використати як своїх власних службовців, так і автономні органи в місцевому управлінні для того, щоб узгодити їх один з одним для сприяння і загальним і місцевим суспільним інтересам.

§112. В обласному управлінні повинні бути рівномірно представлені державні та автономні органи. На чолі стоїть державний службовець, який проте обирається на Народному Зборі (§83, абз.2), але мусить представляти державні інтереси (обласний голова).

...§114. Усі важливі справи місцевого управління повинні обговорюватися і вирішуватися колегіально, якщо нема небезпеки у гаянні часу...

§115. Нагляд держави за місцевим управлінням (§105) сягає настільки, наскільки цього вимагають загальні державні завдання, які повинні вирішуватись органами управління.

Крім того, вищим місцевим органам належить право, за винятком контролю обласного представництва, на управління справами, пов'язаними з основним майном округів та громад (§89, пункт 2), наглядати за виконанням повинностей та зобов'язанню що покладені на нижчі місцеві органи у сфері їх діяльності...

д) Правосуддя

§117. Судді призначаються Президентом Республіки або заступаючим його Головою Державної Юстиції остаточно і на все життя.

Вони можуть всупереч своїй волі позбавлятися своєї посади назавжди або тимчасово чи переводитися на інше місце або відправлятися на пенсію лише в силу судового рішення і тільки з законних причин...

§118. Судді самостійні і незалежні.

§119. Участь народу в юрисдикції забезпечуються мировими судами, судами народних засідателів або присяжних.

§120. На чолі загального управління юстицією стоїть Голова Державної Юстиції. Він призначається і звільняється з цієї посади Президентом Республіки.

Голова Державної Юстиції піклується про забезпечення порядку в правосудді і є одночасно головою законодавчого бюро, яке має своїм завданням перевірити законопроекти і давати своє висновки...

§121. Судді несуть відповідальність за правопорушення, скоєні ними при здійсненні їх службової діяльності, а також за заподіяння шкоди сторонам судового процесу, яке містить у собі їх провину. Відповідальність регулюється окремим основним законом.

...§123. Верховне правосуддя належить Державному Судовому Трибуналу. Він складається з шістьох обраних членів (§83, абз.2), і з шістьох суддів або юристів вільних професій, які призначаються за пропозицією Голови Державної Юстиції Президентом Республіки.

Призначені члени мусять мати вік не менше ніж сорок років.

...Члени Державного Судового Трибуналу не можуть займати жодної іншої офіційної посади, а також працювати за якоюсь іншою професією або в якомусь промислі.

Державний Судовий Трибунал розглядає справи відкрито.

§124. Державний Судовий Трибунал перевіряє закони на їх конституційність і має право відмінити закони і постанови, які суперечать Конституції або законам, на які вони повинні спиратись...

Державний Судовий Трибунал розв'язує конфлікти між представницькими органами і між установами стосовно меж їх компетенції, він підтверджує або заперечує факти невиконання обов'язків депутатами (§60) і приймає рішення по політичних звинуваченнях, які висуває Народна Палата (§58).

е) Державні службовці

§125. Державні службовці призначаються або на все життя або на певний час. Це ж саме стосується також обраних службовців. Державних службовців можна також призначити тимчасово. Правове положення державних службовців повинно регулюватися основним законом. Держава може призначити службовців за контрактом, такі угоди можуть укладатися навіть з іноземцями.

Відповідальність державних службовців за правопорушення, скоєні при виконанні службових обов'язків, і за заподіяну шкоду визначається законом.

III. ПРАВО НАРОДІВ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ

§126. Як політичний власник національної території (§41) український народ є носієм територіального верховенства в державі. Він користується повним правом самовизначення, яке витікає з його безпосереднього зв'язку з державною територією...

Президент Республіки, Голови Народної Палати і Державної Ради, а також Голова Державного Судового Трибуналу повинні бути української національності.

Командна мова в армії, а також внутрішня службова мова цивільної державної служби є українською.

§127. Усі інші народи, які постійно проживають в державі (§ 46,48) приймають пропорційну участь як у створенні та організації волевиявлення народу (§ 45 і наст., § 53 і наст.), так і в його здійсненні (§ 93 і наст.).

Три національні курії Народної Палати (§ 70) є правовими показниками права самовизначення окремих народів.

Національне нормативне співвідношення 4:1:1 (§77, абз.3) ґрунтується на пропорційному співвідношенні українського населення (4) з польським населенням (1), з одного боку, і з іншими національностями (1), з другого боку. Його слід дотримуватись у виборчій системі, в національних куріях і секціях і по можливості також при визначенні частки представників інших національностей в уряді. Культурна автономія народів забезпечується національними секціями шкільної ради (§ 109, абз.4,5).

Також і частка представників різних національностей у правосудді повинна по можливості відповідати національному нормативному співвідношенню. Особливо це стосується судів народних засідателів і присяжних та управлінських судів, а також Державного Судового Трибуналу.

...§129. Кожен громадянин має не тільки право на використання своєї рідної мови в установах і судах, але він може вимагати, щоб зовнішня ділова і судова мова була рідною мовою того чи іншого громадянина. Службовці і судді повинні тому володіти національними мовами громадян.

§ 130. Здійснення цих принципів забезпечується основним законом.